

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
สำหรับเด็กและเยาวชน

นางสาวชัชวราภรณ์ สังข์ทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL FOR SOCIAL NETWORKS TO ENHANCE
CHILDREN AND YOUTHS' SOCIAL IMMUNIZATION

Miss Vachiraporn Sangthong

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Development Education
Department of Educational Policy, Management, and Leadership
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2011
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน
โดย	นางสาววชิราภรณ์ สังข์ทอง
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. อมรวิรัช นาคทรพรพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร. น้ำทิพย์ วิภาวิน)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชื่นชนก โควินท์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี สังข์ศรี)

วิทยากรณ์ สังข์ทอง: การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริม
ภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน. (DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL FOR
SOCIAL NETWORKS TO ENHANCE CHILDREN AND YOUTHS' SOCIAL IMMUNIZATION)
อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อ.ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร, อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม:
รศ.ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน, 362 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ปัญหา บัณฑิตและเงื่อนไขสำหรับ เครือข่าย
ทางสังคมในการจัดการจัดการเรียนรู้ และนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน
ทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน พื้นที่ศึกษาได้แก่ ภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคใต้
จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคตะวันตก จังหวัดเพชรบุรี ภาคกลาง จังหวัดสมุทรปราการ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้
แบบสอบถามวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา บัณฑิตและเงื่อนไขเพื่อขยายรูปแบบการเรียนรู้ จากกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ใน
พื้นที่ 6 จังหวัด จำนวน 500 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน สำหรับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาเด็กและเยาวชน พบว่า ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านยาเสพติด ด้านการมี
เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และด้านบริโภคนิยมนจนเกินความจำเป็น แต่ละพื้นที่มีศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริม
ภูมิคุ้มกันทางสังคม ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสมาชิก
ในครอบครัวสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ แต่ประสบปัญหาการจัดการเรียนรู้ด้านความตระหนัก ความจริงใจ มาตรการจัดการ
เรียนรู้ การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ งบประมาณ และการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

สำหรับบัณฑิตเงื่อนไขการเรียนรู้มี 2 บัณฑิต ได้แก่ บัณฑิตภายใน ประกอบด้วย เครือข่ายทางสังคมสำหรับเด็ก
ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ให้ทั้งความรู้และได้เรียนรู้ ระบบคลังความรู้ออนไลน์ของเครือข่ายทางสังคม ระบบการช่วยเหลือและ
ให้คำแนะนำที่ง่ายต่อการเข้าถึง บัณฑิตภายนอก ได้แก่ ภาครัฐสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้จากฐาน
วัฒนธรรมผสมผสานวิชาการสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น

รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมีชื่อว่า "SPIDER LEARNING MODEL" ประกอบด้วย 4 ส่วน
ได้แก่ 1) องค์ประกอบของรูปแบบ 2) ขั้นตอนการเรียนรู้ 3) กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ 4) การจัดการเรียนรู้ผ่าน
เครือข่ายทางสังคม สภาพการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ผ่านรูปแบบการเรียนรู้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่
กับบัณฑิตเงื่อนไข 4 ประการ ได้แก่ 1) การปฏิสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายทางสังคม 2) ความตระหนักถึงการสร้างเสริม
ภูมิคุ้มกันทางสังคม 3) ฐานการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิชาการสมัยใหม่ 4) กลไกการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้
Nodes เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ และจะปรับเปลี่ยนสถานภาพตามหลักการ 3 ประการ ได้แก่
1) วัตถุประสงค์ 2) เวลา 3) วิธีการเชื่อมโยง สำหรับการตรวจสอบรูปแบบการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
มีความเหมาะสมในระดับมาก (4.22) และทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนรู้ตามที่กลุ่มผู้ให้
ข้อมูลพัฒนาขึ้น พบว่า รูปแบบการเรียนรู้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันทางสังคมได้
ตามเป้าหมายที่กำหนด

ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ลายมือชื่อนิสิต _____
สาขาวิชา พัฒนศึกษา _____ ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก _____
ปีการศึกษา 2554 _____ ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม _____

504 5530 27 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEYWORDS : LEARNING MODEL / SOCIAL NETWORKS / SOCIAL IMMUNIZATION

VACHIRAPORN SANGTHONG: DEVELOPMENT OF A LEARNING MODEL FOR SOCIAL NETWORKS TO ENHANCE CHILDREN AND YOUTHS' SOCIAL IMMUNIZATION. ADVISOR: UBONWAN HONGWITYAKORN, Ph.D., CO-ADVISOR: ASSOC.PROF. NAMTIP WIPAWIN, Ph.D., 362 pp.

The purposes of this research were to analyze status of learning and problems, factors and conditions of Social Networks for learning management, and to present a Learning Model for Social Networks in order to enhance children and youths' Social Immunization. The areas of study were the Eastern part of Thailand in Chonburi province, the North part of Chiangmai province, the Southern area at Nakhonsithammarat province, the Western area at Petchaburi province, the Central region at Samutprakan province, and the Northeastern part at Udonthani province. The researcher used Structural Functionalism theory as the conceptual framework of the thesis, as well as using survey research methodology. The survey research included a questionnaire for analyzing learning conditions, problems, factors and conditions for designing a Learning Model. The sample size consisted of 500 people from the 6 provinces. The statistical measurements for analyzing the research were frequency, percentage, mean and standard deviation. The qualitative method used interviews, focus groups, and observation. The results of this research were as follows :

The problems of children and youth were as follows: lack of information technology Immunity, lack of drug addiction immunity, premature sexual intercourse, and lack of consumerism immunity. Each area had the potential to learn for enhancement of social immunization consisting of: shared learning, Integration into a social network, and to provide learning activities, which the family members must support. However, the problems were a lack of awareness of the explicit sincerity, learning measures, establishing and maintaining relationships, a continuous budget to make these learning activities sustainable.

The conditions of learning consisted of two factors: Internal factors include: the social network of children and youth, a network that provides knowledge and learning, a knowledge of the social network system, the support system and counseling that is easy to access. External factors included: Government support for learning resources and learning activities which integrate the culture and the modern academic of the local context.

The learning model called "SPIDER LEARNING MODEL" consists of four parts: 1) Elements of the learning model 2) The steps of learning 3) Activities that support learning 4) Learning management via social networks. The status of local conditions that affects different learning management via the learning model depended on 4 factors: 1) The interaction through social networks 2) Awareness of Social Immunization enhancement 3) The culture and modern academics as the basis for learning and 4) Mechanisms for learning. The nodes function as a link to learn and to adjust status based on three standards: 1) Objective 2) Time 3) Connecting link for the researcher to check the learning model so that the learning model would develop a highly appropriate indicator of 4.22, and experimental learning model by using documentation which showed what had been developed from the key informant. The results of the learning model could change the behavior of children and young people who had social immunity as their goals.

Department: Educational Policy, Management, and Leadership Student's Signature

Field of Study: Development Education Advisor's Signature

Academic Year: 2011 Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จได้ หากข้าพเจ้านางสาววชิราภรณ์ สังข์ทอง ไม่ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์ สำหรับบัณฑิต จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและหากไม่ได้รับความเมตตา กรุณาจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน คือ อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร และรองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน ที่ได้ให้คำชี้แนะที่มีคุณค่าทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้วิชาชีพ ซึ่งไม่อาจเรียนรู้ได้จากตำราวิชาการ เพราะต้องใช้ความมุ่งมั่น ความอดทนเป็นค่าหน่วยกิต และใช้เวลาที่ผู้วิจัยมีลงทะเบียนเรียนรู้ จนกระทั่งทำให้ผู้วิจัยได้แบบฝึกหัดชีวิตและแบบฝึกหัดทางวิชาการตามหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาเอกฉบับนี้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ทั้ง 2 ท่านไว้ ณ โอกาสนี้

อนึ่งหากไม่ได้เป็นเพราะคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยก็ไม่อาจสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรได้ อีกทั้งหากไม่ได้เป็นเพราะเพื่อนๆ พี่ๆ ตลอดจนบุคคลที่ไม่อาจกล่าวนามได้ในที่นี้ ผู้วิจัยก็ไม่อาจจะค้นพบความหมายของคำว่าเพื่อนที่ดี และการพัฒนาองค์ความรู้ทางการศึกษาที่แท้จริง และหากไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูล ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม และผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน ผู้วิจัยก็ไม่อาจได้องค์ความรู้อันมีคุณค่าสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้

ในโอกาสนี้ขอขอบพระคุณเป็นพิเศษสำหรับ คุณวันทนีย์ ณ พัทลุง คุณพรระชวล แข็งขัน คุณเพชรดา เพ็ชรรัตน์ และคุณนิพล กล่อมจันทิก ผู้ซึ่งเป็นต้นธารแห่งผลการวิจัย และสุดท้ายหากไม่ได้เป็นเพราะบิดา มารดา และทุกๆ คนในครอบครัวผู้วิจัยก็ไม่อาจต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรค จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกๆ ท่าน ไว้ ณ โอกาสนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	15
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้.....	17
1.1 ความสำคัญของกาเรียนรู้.....	17
1.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	18
1.3 กระบวนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	26
1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	34
1.5 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	42
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม.....	45
2.1 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม.....	50
2.2 องค์ประกอบของเครือข่าย.....	52
2.3 ประเภทของเครือข่ายทางสังคม	56
2.4 ความจำเป็นของการสร้างเครือข่ายทางสังคม.....	60

บทที่	หน้า
2.5 วิธีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม.....	63
2.6 ตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายทางสังคม.....	65
3. แนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน.....	70
3.1 ความหมายของภูมิคุ้มกันทางสังคม	71
3.2 องค์ประกอบของภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	73
3.3 ลักษณะของเด็กและเยาวชนที่มีภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	75
3.4 กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมเด็กและเยาวชน.....	87
3.5 มาตรการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมเด็กและเยาวชน.....	98
4. ทฤษฎีสังคมวิทยา.....	101
4.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่.....	101
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	105
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	122
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน.....	122
ตอนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน.....	127
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	147
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม.....	148
1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง.....	148
1.2 ผลการวิเคราะห์การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	160
1.3 ผลการวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม.....	167
1.4 ผลการยก่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	174
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ.....	181
2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....	181
2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม	190
2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบและทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	203

บทที่	หน้า
2.3.1 ผลการตรวจสอบรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ	203
2.3.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ	213
5 รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม สำหรับเด็กและเยาวชน.....	221
ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายฯ.....	222
ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	234
ส่วนที่ 3 กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	234
ส่วนที่ 4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม.....	235
รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม “สไปเดอร์เวิร์นนิ่งโมเดล”.....	243
แนวทางการนำรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมไปใช้.....	244
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	246
สรุปผลการวิจัย.....	250
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่าย ทางสังคมในการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและ เยาวชน...	250
ตอนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน.....	256
อภิปรายผล.....	261
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่าย ทางสังคมในการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและ เยาวชน.....	261
ตอนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน.....	267
ข้อเสนอแนะ.....	273
รายการอ้างอิง.....	275
ภาคผนวก.....	291
ภาคผนวก ก หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	292
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย.....	296

บทที่	ญ หน้า
รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัยจากการสนทนากลุ่ม	
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	302
เอกสารประกอบการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ฯ.....	303
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	334
แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....	346
แบบบันทึกการสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง.....	349
แบบประเมินเพื่อตรวจสอบการทดลองใช้รูปแบบ.....	352
แบบสัมภาษณ์หลังการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้.....	358
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	362

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	องค์ประกอบทางความคิดที่มีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้.....	21
2	องค์ประกอบทางอารมณ์ของบุคคล.....	23
3	องค์ประกอบทางร่างกาย.....	24
4	องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม.....	25
5	ประเด็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน.....	71
6	ทักษะชีวิตกับพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในแต่ละทักษะ.....	80
7	คุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	86
8	สรุปประเด็นกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม.....	91
9	เปรียบเทียบเด็กและเยาวชนที่มีการพัฒนาตนเองและขาดการพัฒนาตนเอง	93
10	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	123
11	ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง.....	148
12	ความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต.....	151
13	ข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่.....	152
14	ข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายทางสังคมออนไลน์.....	155
15	การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายทางสังคมออนไลน์...	156
16	การเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์.....	157
17	การใช้บริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์.....	158
18	การรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์.....	159
19	ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์.....	159
20	ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน.....	161
21	มาตรการ/แนวทางการลดหรือแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน.....	161
22	บุคคลหรือองค์กรที่สามารถช่วยลดหรือแก้ไขปัญหาสังคมเกี่ยวกับเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชน.....	162
23	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนของเครือข่ายทางสังคม..	163

ตารางที่	๗
	หน้า
24	รูปแบบกิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม..... 164
25	ขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม..... 165
26	ประเด็นเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม..... 166
27	จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม..... 166
28	การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม..... 167
29	ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม..... 170
30	ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม..... 173
31	จำนวนร้อยละของผู้ประเมินรูปแบบการเรียนรู้..... 203
32	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนรู้..... 204
33	ความคิดเห็นเกี่ยวกับช่องทางการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม..... 205
34	ความคิดเห็นเกี่ยวกับหน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม..... 206
35	ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม..... 207
36	ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้..... 208
37	ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม..... 209
38	ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้..... 210
39	ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม..... 211
40	ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม..... 212
41	ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้..... 213
42	สังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม..... 239

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การเชื่อมโยงของเครือข่ายทางสังคม.....	48
2	ความสัมพันธ์ของเครือข่าย.....	49
3	แสดงขั้นตอนการพัฒนาตนเอง.....	95
4	แสดงแนวคิดการพัฒนาตนเอง.....	96
5	แสดงวงจรมิติคุ้มกันในตนเอง (ดัดแปลงจากการพัฒนาตนเองของวิภาพร มาพบสุข).....	97
6	การตัดสินใจกระทำทางสังคมของบุคคลของ Talcott Parsons.....	103
7	แสดงการกระทำหน้าที่จำเป็น.....	104
8	สรุปรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	188
9	การเปลี่ยนแปลงสถานภาพของ Nodes.....	191
10	ปัจจัยเงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....	194
11	การเกิดขึ้นของ Nodes.....	212
12	การเชื่อมโยงระหว่าง Node ต่อ Node	213
13	การเชื่อมโยงระหว่าง Node ต่อ Node และ สมาชิก.....	214
14	การเชื่อมโยงระหว่าง Nodesของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์....	214
15	การเปลี่ยนแปลงสถานภาพของ Node	217
16	รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม “สไปเดอร์เวิลด์นิ่งโมเดล”.....	230

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตามการพัฒนาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ กลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นหนทางแห่งการแก้ปัญหาความเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์ หากแต่ว่าแนวคิดการพัฒนาในหลายทศวรรษที่ผ่านมา มุ่งเน้นเพียงการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีความเจริญก้าวหน้าไปสู่ความทันสมัย (Modernization) โดยมุ่งเน้นที่ในด้านเศรษฐกิจ โดยอ้างว่า การพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้า จะนำพาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้น ความยากจนจะหมดไป จากแนวคิดดังกล่าว ประเทศต่างๆ ประเทศต่างๆ จึงมีการขยายตัวทางการผลิตอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการบริการ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ เข้ามาช่วยในการผลิต เช่น เครื่องจักร คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ในทางตรงกันข้ามยิ่งพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต วิถีชีวิต ของคนในสังคมและทรัพยากรธรรมชาติจึงค่อยๆ เสื่อมสลายลง ซึ่งเห็นได้จากสภาพแวดล้อมถูกทำลาย เกิดควันพิษ อากาศเสีย ขยะล้นโลก ป่าไม้ถูกทำลาย ธรรมชาติเสียความสมดุล ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติต่างๆ ตามมา เช่น น้ำท่วม สึนามิ ภาวะโลกร้อน และปัญหาสังคมต่างๆ อีกมากมาย อาทิเช่น ปัญหาความยากจน ความขาดแคลน การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ความเจ็บป่วย ยาเสพติด อาชญากรรม สุขภาพจิตเสื่อม และเกิดภาวะความเครียด เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวมิใช่เกิดขึ้นเฉพาะประเทศไทยเท่านั้น ประเทศอื่นๆ ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น สำหรับประเทศไทยจากการสรุปผลการพัฒนาประเทศในช่วงเวลาที่ผ่านมา พบว่า ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ขาดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ผลจากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่กลางปี 2539 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอและความล้มเหลวของระบบต่างๆ อันเกิดจากการพัฒนาประเทศที่หลงทางนำไปสู่ความอ่อนแอทางสังคม องค์ความรู้จากบรรพบุรุษถูกละเลย และมีได้เกิดการพัฒนาค่อยๆ ลด แต่กลับซื้อความรู้และวัฒนธรรมจากสังคมอื่น โดยเฉพาะสังคมตะวันตกที่มาพร้อมการพัฒนาของเทคโนโลยีจนกระทั่งสังคมไทย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับโรคภัยชนิดหนึ่ง ดังที่อาจารย์ประเวศ วะสี เรียกว่า Severe Knowledge Deficiency Syndrome หรือโรคขาดความรู้รุนแรง โดยมีอาการขาดใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา จนทำให้ปัญหาทวีความรุนแรงขึ้น (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์, 2544: 5) ประกอบกับการปล่อยปละละเลย และยังไม่ตระหนักถึงการ

ค้นหาความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ปัญหาสังคมจึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย อาทิ เช่น ปัญหาเด็กติดเกม ติดอินเทอร์เน็ต การติดโทรศัพท์เคลื่อนที่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแบบตะวันตก การไม่สามารถสร้างโอกาสและคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมกับต่างประเทศได้ แม้จะมีการปฏิรูประบบการศึกษาแล้วก็ตาม จากการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 34 ซึ่งต่ำกว่าหลายประเทศในเอเชียด้วยกัน เช่น ประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย ฮองกง เกาหลี ญี่ปุ่น และจีน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 113) นอกจากนี้เด็กและเยาวชนไทยยังประสบปัญหาสังคมในหลายๆ ด้านเพิ่มมากขึ้น สาเหตุของการทำให้เยาวชนตกอยู่ในภาวะปัญหาดังกล่าว เนื่องจากเยาวชนไทยขาดการใช้ความรู้ ในด้านของ พิเชฐ บัญญัติ (2547: 15) ได้กล่าวถึงปัญหาดังกล่าวของเด็กและเยาวชนว่า เด็กและเยาวชนกำลังป่วยเป็นโรคมุมิคุ้มกันทางสังคมบกพร่องอย่างรุนแรง หรือ Social Immunodeficiency Syndromes หรือ SIDS ซึ่งเป็นโรคที่ทำลายความเข้มแข็งของชุมชนไทยอย่างรวดเร็ว

ในขณะที่ วรรษฎี ครุจิต (2552: ออนไลน์) ได้กล่าวถึง สถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) การขาดศีลธรรมและรักษาวินัยธรรมไทย ซึ่งผลการวิจัยระบุว่า เด็กไทยจะมีค่านิยมใหม่ คิดว่าถ้าเก่งแล้วโกง ฉลาดแกมโกง 2) การบริโภค เด็กไทยมีค่านิยมการบริโภค เลียนแบบสื่อ 3) การพนัน ซึ่งเป็นภัยเงียบที่แฝงเข้ามาถึงตัวเด็กอย่างง่ายมาก โดยเฉพาะทางหนังสือพิมพ์กีฬาต่างๆ ที่มักจะนำเสนอข้อมูลของช่องทางการพนันกีฬาประเภทต่างๆ เอาไว้ให้เด็กและเยาวชน สามารถเลือกใช้เป็นแนวทางการเล่นพนันได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่น่าอันตรายมากที่สุดที่จะบ่อนทำลายอนาคตของเด็กไทยให้จมลง เพราะเป็นการชี้โพรงให้เด็กเกิดความอยากได้ อยากมี ไม่รู้จักพอ 4) การใช้ความรุนแรง ทั้งทางด้านร่างกาย วาจา และจิตใจ เป็นผลมาจาก การเล่นเกม ชมภาพยนตร์ ละคร ที่มีภาพ ภาษาที่มีความรุนแรง ส่งผลให้เกิดความอาฆาต พยาบาท แก่แค้น เกิดพฤติกรรมความรุนแรงทางเพศ มีการบังคับข่มขืน และเมื่อมีการเสพสื่อดังกล่าวบ่อยครั้งก็จะกลายเป็นความ เคยชิน ทั้งๆ ที่เป็นเรื่องที่เสื่อมโทรมของสังคมไทย 5) การแสดงออกทางเพศ ปัจจุบันเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ขายง่าย โดยเฉพาะทัศนคติเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ การนำเสนอค่านิยมทางเพศ ซึ่งเห็นได้ว่า เพลงไทยกว่า 90% เป็นเพลงเกี่ยวกับความรัก บางเพลงมีเป้าหมายการนำเสนอเนื้อหาที่ช่วยในการหาความรักแบบไร้เหตุผล ทำให้พบสถิติเด็กไทยเสียตัวมากขึ้น และเป็นการร่วมรักแบบข้ามคืน โดยที่ยังไม่รู้จักกันเพิ่มมากขึ้นด้วย และปัญหาความรุนแรงในลักษณะอื่นอีกมากมาย เช่น ความรุนแรงในครอบครัว มีเด็กและผู้หญิงจำนวนมากถูกบิดาและสามีของตนเองทำร้าย การรุมทำร้ายหรือการตีกันระหว่างนักเรียนต่าง

สถาบันจนบางครั้งถึงแก่ชีวิต กล่าวอีกนัยหนึ่งทุกวันนี้ความรุนแรงมิได้ผูกขาดโดยอาชญากรหรือคนร้ายเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นพฤติกรรมของคนปกติธรรมดาในสังคมไทย ไม่ว่าจะผู้ใหญ่หรือเด็กเพศชายหรือเพศหญิง เจ้าหน้าที่ราชการหรือพลเมือง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนต่างๆ

จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม (Social Immunization) เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เข้มแข็ง โดยการทำให้ทุกฝ่ายทุกองค์กร โดยเฉพาะพ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนเข้มแข็ง ทั้งนี้ชุมชนจะเข้มแข็งได้ ต้องมีรากฐานทางสังคมที่ดีเสมือนร่างกายของคนที่มีการดูแลสุขภาพหลังช่วยให้เราทรงตัวอยู่ได้ ปัจจุบันจะเห็นว่าคนในสังคมไทยเริ่มเป็นคนไร้ราก นั่นคือ เป็นคนที่ไม่มีความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง เมื่อไร้รากสังคมก็ไร้แก่น และอ่อนแอ ซึ่งการจะรักษาสังคมให้กลับคืนสู่สังคมที่เข้มแข็ง ไร้ความขัดแย้งนั้น รัฐบาล นักวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาใหม่ โดยเริ่มจากการปรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากเดิมที่ยึดเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางมาเป็นการยึดทรัพยากรมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ฉะนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงมุ่งเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากคนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และเศรษฐกิจเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้คนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ไม่ใช่เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา การพัฒนาที่ขาดความสมดุลจะส่งผลกระทบต่อและเกิดปัญหาในหลายด้าน ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จึงได้มีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาที่เรียกว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญคือให้คนในสังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคือ การสร้างเสริมขีดความสามารถจากฐานรากของสังคมให้เข้มแข็งและรู้เท่าทันโลก โดยมุ่งพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน และสังคมเป็นแกนหลัก เนื่องจากการพัฒนาที่แท้จริงคือการพัฒนาคน ทำให้คนมีคุณภาพ รู้จักคิด มีเหตุมีผล และคำนึงถึงส่วนรวมเป็นสำคัญ จากการสรุปผลการพัฒนาประเทศในช่วง 9 แผนที่ผ่านมาพบว่า ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การเจริญเติบโตขาดความสมดุลดังคำกล่าวที่ว่า “เศรษฐกิจดี แต่สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน”

แนวทางหรือวิธีการพัฒนาคนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมภายในประเทศและสังคมโลก ไม่อาจพัฒนาคนได้เพียงคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มเดียว หรือองค์กรเพียง

องค์กรเดียว ฉะนั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย ในการเชื่อมโยงความรู้ แลกเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา ดังนั้นแนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคมจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน เนื่องจากเครือข่ายทางสังคมเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กร/สถาบัน และความรู้ต่างๆ ของเครือข่ายเพื่อมาสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติ เครือข่ายทางสังคมเป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในสังคมให้สามารถพัฒนาตนเอง ในการเพิ่มขีดความสามารถให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม เครือข่ายทางสังคมเป็นเสมือนพลังในการพัฒนาสังคมได้โดยวิธีการต่างๆไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เครือข่ายทางสังคมเป็นพลังการพัฒนาอันทรงคุณค่าและมีอำนาจ สามารถช่วยยกระดับ (Leverage) ศักยภาพขององค์กรในสังคม เพื่อการพัฒนาคน และช่วยสร้างเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ นอกจากนี้เครือข่ายทางสังคมยังมีอำนาจในการต่อรองและจัดสรรผลประโยชน์ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อสร้างเสริมทุนทางสังคม และการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ในอดีตเราอาจเข้าใจว่าบุคลิกภาพและตัวตนของแต่ละคนนั้น มีผลมาจากพันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว หรือพื้นฐานการศึกษา แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน เครือข่ายทางสังคมมีอิทธิพลในการหล่อหลอมคุณลักษณะของคนแต่ละคน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ตัวอย่างเช่น ความอ้วนหรือความผอมของคนนั้น มิได้เกิดจากตัวเราเพียงคนเดียว หากแต่ยังเกิดจากบุคคลที่เราพบปะพูดคุยด้วย ดังนั้นการมีเครือข่ายทางสังคมที่มีสมาชิกอันเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงจำนวนมาก จะช่วยสร้างพลังในการพัฒนาประเทศไทยมีลักษณะของการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยมากกว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นสาเหตุให้ประชาชนยึดติดกับความทันสมัย จนกระทั่งหลงลืมว่า การร่วมคิด ร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมทำ จะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองได้อย่างไร หัวใจสำคัญของการพัฒนา คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรมนุษย์ก็เป็นหัวใจหลักสำคัญของการพัฒนาทั้งปวง ความหวังของการพัฒนาประเทศไทย จะต้องเริ่มที่การพัฒนาคนให้คนมีการศึกษา การเรียนรู้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2546: 10)

สำหรับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม เป็นแนวทางการพัฒนาสังคมที่มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนา ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554) ที่วางเป้าหมายการพัฒนาเพื่อ "ให้ประชาชนในพื้นที่ ครอบครัว และชุมชน

สามารถปรับตัวสามารถช่วยเหลือตัวเองในการบริหารจัดการให้มากที่สุด” รวมทั้งให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน โดยรัฐจะต้องปรับบทบาทเป็นผู้เกื้อหนุน (Enabling) ให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ ตามวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศที่ว่า

“สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

ซึ่งหากจะทำให้สังคมชนบทไทยอยู่รอดได้จำเป็นต้องผนึกกำลังความสามารถ (Synergy) ทรัพยากร และภูมิปัญญาที่มีอยู่เข้ามาใช้ในการพัฒนาในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มในครอบครัว กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มภายในชุมชน และกลุ่มระหว่างชุมชน เพื่อการสร้างเครือข่ายทางสังคม ในการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ หรือที่เรียกว่า “การสร้างภูมิคุ้มกัน” ให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยจึงเป็นการสร้างทุนทางสังคมที่ยั่งยืน

คำถามวิจัย

1. สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไข ของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีรูปแบบอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

ขอบเขตของการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

1.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านการเรียนรู้ โดยศึกษาแนวคิดด้านการเรียนรู้ ความหมายของการเรียนรู้ ความสำคัญของการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ การสร้างเสริมการเรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยศึกษาประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับความหมายของเครือข่ายทางสังคม องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม ประเภทของเครือข่ายทางสังคม ความจำเป็นของการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม สำหรับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันเป็นการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับ ภูมิคุ้มกันทางสังคม องค์ประกอบของภูมิคุ้มกันทางสังคม กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม สถาบันทางสังคมกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม เครื่องชี้วัดคุณสมบัติของสถาบันทางสังคมกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

2. ขอบเขตเชิงพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกพื้นที่ที่จะศึกษาเป็น 2 ประเภทคือ พื้นที่ที่เป็นสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย เช่น Facebook, Hi5, Twitter, Windows Live และ You Tube เป็นต้น และพื้นที่ที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่นของภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ตามแนวทางของสุภางค์ จันทวานิช (2552: 26) ดังนี้

2.1 เป็นพื้นที่ที่สามารถตอบปัญหาที่ต้องการได้ ความเป็นไปได้ในแง่ของขนาดพื้นที่ที่จะเข้าไปศึกษา คือ ต้องไม่ใหญ่เกินไป คูณในแง่ของความซับซ้อนของปรากฏการณ์ปัญหาในพื้นที่นั้นๆ และดูถึงความสะดวกในแง่ของความสะดวกของพื้นที่ ว่าอยู่ห่างไกลเกินไปหรือไม่ การเดินทางติดต่อลำบากหรือไม่ เป็นพื้นที่ที่ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักวิชาการ ครู อาจารย์ ตลอดจนเด็กและเยาวชน สามารถให้ความร่วมมือ

2.2 เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีความสำเร็จทางเศรษฐกิจดี เช่น การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และเป็นพื้นที่ที่มีการอพยพย้ายถิ่น เพื่อเข้าไปหางานทำของประชากร

2.3 เป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์ปัญหาสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่น่าเป็นห่วง หรือมีสถิติปัญหาเด็กและเยาวชนในระดับที่สูง เช่น ปัญหาเด็กและเยาวชนติดเกม การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเรียน อัตราวัยรุ่นตั้งท้อง การบริโภคนิยมในเรื่องเครื่องมือสื่อสารและมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา เป็นต้น

2.4 เป็นพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมที่มีความเจริญ ความเป็นชุมชนเมืองคล้ายกับเมืองหลวง

จากเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ดังกล่าว ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการศึกษาจากทุกภาคของประเทศไทย จำนวน 6 จังหวัด ตามการขยายตัวของเศรษฐกิจ สถานการณ์ด้านปัญหาสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ดังนี้

ภาคเหนือ จังหวัดเป้าหมายที่ศึกษาคือ จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีสถานการณ์ปัญหาทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นตามความเจริญของจังหวัด โดยเฉพาะปัญหาของเด็กและเยาวชนในด้านพฤติกรรมเสี่ยง มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และการมีเพศสัมพันธ์แบบเสรี การติดเกมออนไลน์ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นเพิ่มมากขึ้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดเป้าหมายที่ศึกษาคือ จังหวัดอุดรธานี เนื่องจากจังหวัดอุดรธานี ด้วยสภาพภูมิประเทศของจังหวัดและปัจจัยทางการขยายตัวของเศรษฐกิจในด้านการท่องเที่ยว ด้วยปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้สถานการณ์ทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับสูง และที่น่าเป็นห่วงมากกว่าจังหวัดอื่นๆ คือ เป็นจังหวัดที่เด็กและเยาวชนมีค่านิยมการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น โดยการขายบริการทางเพศที่รุนแรงที่สุดของประเทศไทย ด้วยปัจจัยดังกล่าว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการเสพยาเสพติด

ภาคกลาง จังหวัดเป้าหมายที่ศึกษาคือ จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีสถานการณ์ปัญหาทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน จำนวนมากจะเห็นได้จากการรายงานข่าวสารต่างๆ ผ่านสื่อมวลชน ทั้งในด้านปัญหา ทะเลาะวิวาท การเสพยาเสพติดหรือลามกมีผลต่อทัศนคติทางเพศและความก้าวร้าวรุนแรง และมีแนวโน้มเป็นปัญหารุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ภาคตะวันออก จังหวัดเป้าหมายที่ศึกษาคือ จังหวัดชลบุรี เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีความสำเร็จทางเศรษฐกิจติด 5 อันดับแรกของประเทศไทย แต่กับเป็นจังหวัดที่มีสถิติปัญหาเด็กและเยาวชนสูงเกินค่าเฉลี่ยระดับชาติหลายด้าน และเป็นจังหวัดที่เด็กและเยาวชนมีการทำผิดสูงสุดมากเป็นอันดับ 1 ของประเทศ

ภาคตะวันตก จังหวัดเป้าหมายที่ศึกษาคือ จังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจทั้งในด้านโรงงานอุตสาหกรรม การเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ จากปัจจัยความเจริญทั้งทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้จังหวัดเพชรบุรีเป็นพื้นที่เสี่ยงเนื่องจากเด็กและเยาวชนมีโอกาสเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

ภาคใต้ จังหวัดเป้าหมายที่ศึกษาคือ จังหวัดนครศรีธรรมราช สำหรับภาคใต้นั้นเกือบทุกจังหวัดเป็นจังหวัดที่ประสบปัญหาสังคมสูงกว่าทุกภาคของประเทศไทย แม้จะมีปัญหาการหย่าร้างน้อยกว่าภาคอื่นๆ แต่เนื่องด้วยลักษณะภูมิประเทศและค่านิยมเลียนแบบการบริโภคตามตะวันตก การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา สถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนาอ่อนแอลง ครอบครัวเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ อิทธิพลของสื่อส่งผลต่อค่านิยมเชิงลบต่อเด็กและเยาวชน (การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักงาน, 2551: 35-57)

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีประสบการณ์ด้านสังคม คือ ผู้บริหาร นักวิชาการ อาจารย์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครอง กลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเรียนรู้ เครือข่ายทางสังคม การพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร นักวิชาการ อาจารย์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครอง กลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม ในตัวของตัวเองจากการได้รับความรู้ ประสบการณ์ ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

เครือข่ายทางสังคม หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มบุคคลโดยมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การช่วยเหลือ

เกี่ยวเนื่องกันและกัน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วยเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

การเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม หมายถึง กระบวนการปรับทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม ที่ได้จากการเชื่อมโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของบุคคลที่มีการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายในสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์

รูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม หมายถึง องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ กิจกรรมการสร้างเสริมการเรียนรู้ และวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มบุคคลภายในสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์สามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ และนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรม รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ หมายถึง การรวมตัวกันของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร โดยใช้รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำงานร่วมกัน การทำกิจกรรม การสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกกำลัง เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยมีพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของการทำงานร่วมกัน

เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network) หมายถึง กลุ่มคนที่รวมตัวกันโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นองค์ประกอบในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นชุมชนบนอินเทอร์เน็ตผ่านเว็บไซต์ที่มีการแผ่ขยายออกไปเรื่อยๆ และมีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ในรูปแบบการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่มุ่งศึกษาจะเป็นเครือข่ายที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เช่น Facebook, Hi5, Twitter, Windows Live และ You Tube เป็นต้น

ภูมิคุ้มกันทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลอันประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งทางการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม เข้าใจและรู้เท่าทันผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อีกทั้งรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันและจัดการกับตัวเอง จากสิ่งทำให้เกิดปัญหา เพื่อปรับตัวให้สามารถเรียนรู้ เลือกรับ กลั่นกรอง ประเมิน แยกแยะ คุณค่าและใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม อีกทั้งสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ

การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม หมายถึง การแสวงหาวิธีการป้องกันและฟื้นฟูให้เด็กและเยาวชน มีความเข้มแข็งในการเตรียมตัวพร้อมรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การให้ความรู้ ให้ความรัก ความอดทน และการวางแผนรับมือกับสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เป็นต้น ซึ่งกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมประกอบด้วย การพัฒนาตนเอง ความตั้งใจที่แรงกล้าในการปรับปรุงตนเอง การวิเคราะห์ส่วนดีส่วนเสียของตนเอง และการวางแผนพัฒนาตนเอง

เด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กคือบุคคลที่มีอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ยังไม่เกิน 10 ปีบริบูรณ์ และเยาวชนคือบุคคลที่มีอายุเกิน 10 ปีบริบูรณ์แต่ยังมีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยอาศัยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง 3 ศาสตร์ใหญ่ๆ คือ องค์ความรู้เกี่ยวกับครุศาสตร์ (การศึกษา) องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา และองค์ความรู้เกี่ยวกับด้านสังคมศาสตร์หรือสังคมวิทยา ซึ่งการใช้ของค์ความรู้ทั้ง 3 ศาสตร์มาศึกษารวมกัน เพื่อเป็นแนวทางกำหนดกรอบการวิจัยเพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีสาระสำคัญพอสังเขปดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม
4. แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เป็นการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับครุศาสตร์ นำมาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับ **องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้** ประกอบด้วย เป้าหมาย ประเภทเนื้อหาการเรียนรู้ ช่องทางการเรียนรู้ การเชื่อมโยงของเครือข่ายทางสังคม ทฤษฎีการ และมาตรการหรือแนวทางการเรียนรู้ **ขั้นตอนการเรียนรู้** ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การรับรู้ การเข้าใจ การเก็บสะสมความรู้ การนำความรู้มาใช้ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม **กิจกรรมการสร้างเสริมการเรียนรู้** เป็นการนำเทคนิควิธีการที่เหมาะสมมาใช้ในการส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น และจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

ประกอบด้วย การสร้างเวทีการเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ การประชุมกลุ่มย่อย การเรียนรู้จากภูมิปัญญา และวิธีการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหา การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ การจัดเก็บองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งมีวิธีการเรียนรู้เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวสมาชิกของเครือข่าย ที่นำมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม องค์ความรู้ของแต่ละคนจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยมีสภาพแวดล้อมเป็นเครื่องมือและมีเป้าหมายหลัก คือ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เด็กและเยาวชน ทั้งนี้หากคนในสังคมมีการเรียนรู้ที่ดีหรือมีการศึกษาที่มีคุณภาพ ย่อมก่อให้เกิดการปรับตัวเพื่อให้อำนาจดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันจะนำไปสู่การกระทำที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาในที่สุด ในขณะที่เดียวกันการที่ประชากรของประเทศมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีก็จะเป็นพลังให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของประเทศ

2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมเป็นการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนามาเป็นกรอบในการแสวงหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาสังคม โดยการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมไม่อาจดำเนินการได้เพียงองค์กรใดองค์กรหนึ่ง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายๆ องค์กรหรือหลายๆ สถาบัน เนื่องจากบางครั้งการแก้ปัญหาสังคมอาจเกิดผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่เดิม แต่หากมีการวางเป้าหมาย วางแผนการอย่างรู้เท่าทันผลกระทบอาจเกิดขึ้นได้น้อยหรืออาจไม่เกิดขึ้นเลย นำไปสู่การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง ด้วยระบบวิธีการต่างๆ ให้บุคคลที่อยู่ในสังคมหรือชุมชนนั้นๆ มีชีวิต มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จำเป็นต้องอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตัวบุคคลของชุมชนและสังคมเป็นสำคัญ ทั้งนี้ในแง่มุมมองของการพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดจากการร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน และขยายความรู้ใหม่ที่ได้เชื่อมโยงไปยังบุคคลอื่นๆ จนเกิดเป็นเครือข่ายทางสังคม จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม ผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับประเด็นขององค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม และวิธีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย บทบาทสมาชิกของเครือข่าย บทบาทของ Node ในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ องค์ความรู้ของเครือข่าย ทรัพยากรของเครือข่าย กิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่าย การสร้างความสัมพันธ์ของเครือข่าย และการประเมินผลงานของเครือข่าย

3. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม

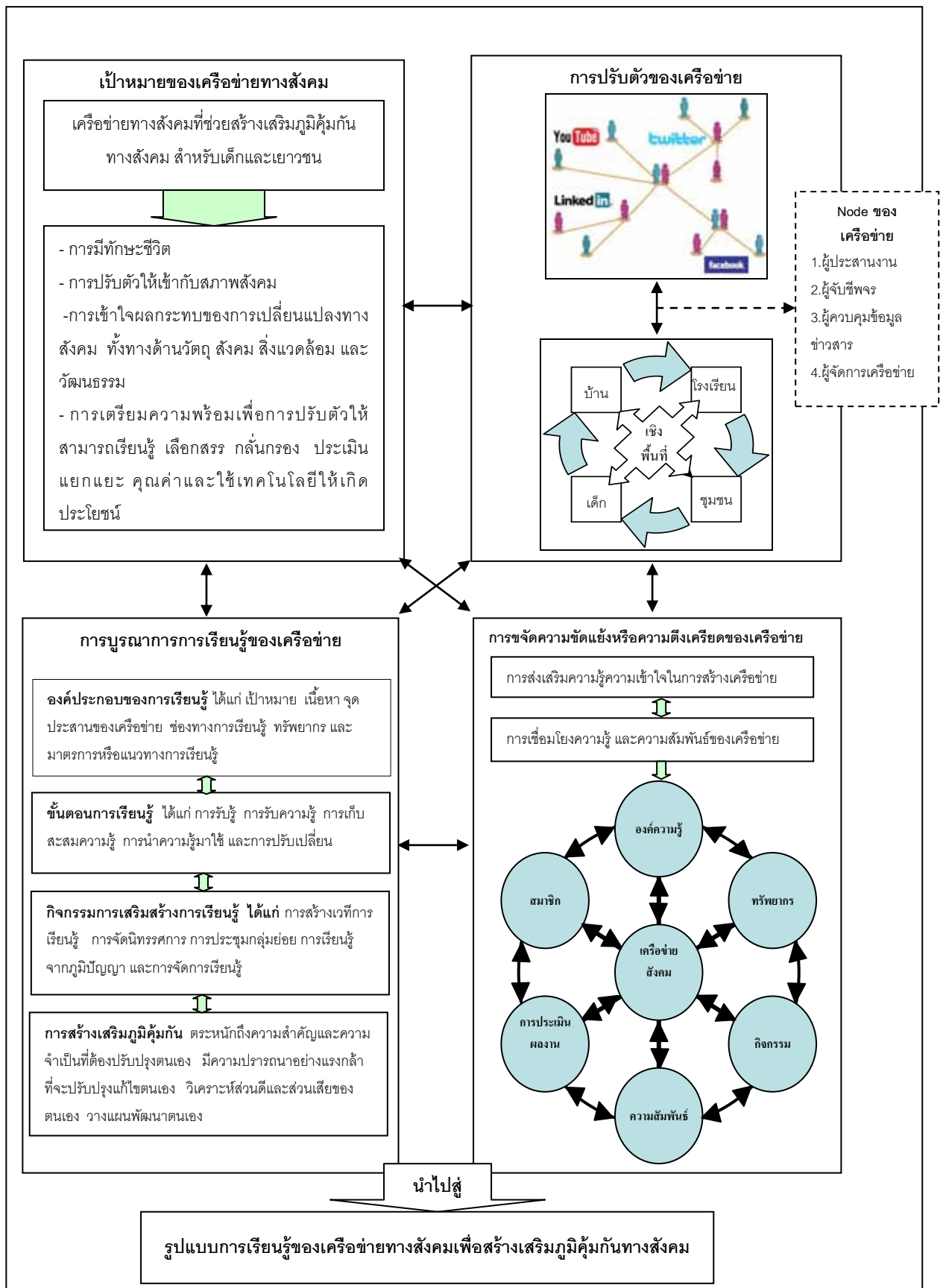
แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ตลอดจนเรียนรู้และทำความเข้าใจกับปัจจัยที่จะทำให้การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมเกิดความยั่งยืน ทั้งนี้ องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมที่สำคัญประกอบด้วยกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม และมาตรการในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ ความสามารถของบุคคลอันประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งทางการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม การเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การเตรียมความพร้อมเพื่อการปรับตัวให้สามารถเรียนรู้ เลือกสรร กลั่นกรอง ประเมิน แยกแยะ คุณค่า และใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม อีกทั้งสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ

4. แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่เป็นการนำหลักการของทฤษฎีมาวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อหาคำตอบของคำถามที่ว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร และปัจจัยที่มีผลต่อการผลักดันให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ตามหลักการของทาลคอต พาร์สันส์ (Talcott Parsons) สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ที่ส่งผลต่อการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ Goal Attainment: เครือข่ายทางสังคมช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม Adaptation : วิธีการหรือกระบวนการปรับตัวของเครือข่ายทางสังคม ทั้งเครือข่ายออนไลน์ และเครือข่ายเชิงพื้นที่ เช่น การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การเรียนรู้ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน เป็นต้น Integration : การบูรณาการหรือการผสมผสานองค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม Latency : การขจัดความขัดแย้งหรือความตึงเครียดของเครือข่าย ด้วยวิธีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครือข่ายและเชื่อมโยงความรู้ ความสัมพันธ์ของเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายของเครือข่าย เช่น การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ การกำหนดภาคีของเครือข่าย และการกำหนดกติกาของเครือข่ายทางสังคมในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม การกระทำตามบทบาทหน้าที่ของระบบย่อยต่างๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ตามหลักการดังกล่าวก็จะทำให้เครือข่ายทางสังคมเกิดความสมดุลในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายที่สามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนได้ในที่สุด

ผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนรู้
เครือข่ายทางสังคม และการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม พบว่ามีผู้ศึกษาในเรื่องดังกล่าวไว้แล้ว
จำนวนหนึ่ง โดยมีการเผยแพร่ผลงานที่ศึกษาในลักษณะงานวิจัย บทความ และงานวิชาการ
ลักษณะอื่นๆ แต่ยังคงขาดรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ผู้วิจัยจึงใช้เอกสารดังกล่าว
เป็นแนวทางในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจะส่งผลให้งานวิจัยเรื่องนี้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์
แนวคิดต่างๆ ที่ได้ศึกษาสามารถนำเสนอเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดในการศึกษาได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เครือข่ายทางสังคมและรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ที่จะเป็นพลังในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ตลอดจนช่วยในการแก้ปัญหาทางสังคมต่อไป

2. ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชน ได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีภูมิคุ้มกันทางสังคม และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แนวทางในการพัฒนาระบบการเรียนรู้อาจจัดกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในด้านการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมอันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอประเด็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่การตอบปัญหาการวิจัย 4 ประเด็น รายละเอียดสาระทั้ง 5 ประเด็น มีดังนี้

1. แนวคิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม
 - 1.1 ความหมายและความสำคัญของการเรียนรู้
 - 1.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม
 - 1.3 กระบวนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม
 - 1.4 ปัญหาและอุปสรรคของการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม
 - 1.5 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
 - 2.1 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม
 - 2.2 องค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคม
 - 2.3 ประเภทของเครือข่ายทางสังคม
 - 2.4 ความจำเป็นของการสร้างเครือข่ายทางสังคม
 - 2.5 วิธีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม
 - 2.6 ตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายทางสังคม
3. แนวคิดภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน
 - 3.1 ความหมายของภูมิคุ้มกันทางสังคม
 - 3.2 องค์ประกอบของภูมิคุ้มกันทางสังคม
 - 3.3 ลักษณะของเด็กและเยาวชนที่มีภูมิคุ้มกันทางสังคม
 - 3.4 กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน
 - 3.5 มาตรการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน
4. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

แนวคิดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตซึ่งจะเห็นได้จากการที่ภูมิปัญญาของไทยได้วางรูปแบบการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เนื่องจากมองว่าคนเราไม่ได้มีความสมบูรณ์พร้อมไปทุกอย่าง การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายแฝงอยู่ในภวศาสตร์โบราณของไทย เช่น พริกบ้านเหนือ เกลือบ้านใต้ ตะไคร้อยู่บ้านเพื่อน เศรษฐียังขาดไฟ หนูช่วยราชสีห์ น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า เป็นต้น เพราะต่างตระหนักดีว่า การเป็นคนมีพรรคพวกเพื่อนฝูง เป็นคนกว้างขวาง ช่วยให้ทำกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เช่น การมีประเพณีลงแขก เป็นต้น ทั้งนี้การมีเครือข่ายเปรียบเสมือนการมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการที่ซับซ้อน โดยมีจุดเริ่มต้นจากการได้รับการอบรม สั่งสอน การสัมผัสทั้งโดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ ประสบการณ์ และคุณภาพของสมอง การเรียนรู้ทำให้คนมีการเปลี่ยนแปลง 3 ประการ คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และความรู้สึก (Affective) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ประการ เกิดจากการเรียนรู้สืบทอดกันมาจากการฟัง การอ่าน การโต้ตอบกับผู้อื่น การถาม การซัก การเรียน การสังเกต การจดจำ การเลียนแบบ การดูตัวอย่าง การทดลองทำ การคิด คิดเปรียบเทียบ คิดวิเคราะห์ คิดไตร่ตรอง และการลงมือทำ เป็นต้น

1.1 ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้มีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งต่อตนเองและสังคมหลายประการดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการนำปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมาใช้ประโยชน์ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัย การป้องกันโรค การผลิตอุปกรณ์เครื่องนุ่งห่ม และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม
2. ทำให้เกิดองค์ความรู้หรือศาสตร์ต่างๆ (Sciences) ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Nature science) มนุษยศาสตร์ (Humanities science) และสังคมศาสตร์ (Social science)
3. ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กล่าวคือมนุษย์สามารถนำความรู้ไปใช้ในการค้นพบวิทยาศาสตร์ (Discovery) การประดิษฐ์ (Invention) การสร้างนวัตกรรมต่างๆ (Innovation) อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์
4. ช่วยพัฒนาตนเองให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสม การปรับปรุงแก้ไขบุคลิกภาพที่บกพร่อง การรู้จักสร้าง

ความสัมพันธ์หรือรู้จักใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม การพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ การรู้เท่าทัน ไม่ตกเป็นเครื่องมือของบุคคลอื่น การสร้างสุนทรียภาพให้กับชีวิต เป็นต้น

5. ทำให้มนุษย์สามารถสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมขึ้นใช้ในสังคม ทั้งกิจกรรม ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง เพราะการเรียนรู้ทำให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจ สามารถสร้าง ดำเนินการควบคุมและพัฒนากิจกรรมดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

6. ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสร้างวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ของ มนุษย์ ทั้งปัญหาส่วนบุคคลและปัญหาของสังคมส่วนรวม

7. ทำให้เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม (Socialization) สถาบันสังคม (Social institution) การสังสมทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสังคมมนุษย์

8. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจระหว่างมนุษย์ และสร้างความสัมพันธ์อันดีทั้งใน สังคมเดียวกัน สังคมที่อยู่ใกล้เคียงกันและสังคมอื่นๆ โลกในปัจจุบันการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ จะใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลในสังคมอย่างสันติสุข

9. ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ เช่น การพัฒนาการเกษตร การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การพัฒนาการศึกษา การพัฒนา สาธารณสุข การพัฒนาชนบท การสหกรณ์ การพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

10. ทำให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในปัจจุบันและเตรียมการไปสู่อนาคตไว้ ล่วงหน้า เช่น การสำรวจขั้วโลกเหนือและใต้ การสำรวจใต้ท้องทะเล การสำรวจอวกาศ การค้นคว้า ทดลองเกี่ยวกับยีนส์และพันธุกรรม การผลิตพลังงานทดแทนและพลังงานชีวมวล เป็นต้น

1.2 องค์ประกอบของการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร การเรียนรู้ ของคนจะเกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบต่างๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ปราณี รามสูต (2542: 79-82) กล่าวว่า องค์ประกอบที่ส่งเสริมการเรียนรู้มีด้วยกัน 4 องค์ประกอบคือ

1. องค์ประกอบที่เกี่ยวกับผู้เรียนได้แก่

1.1 วุฒิภาวะ และความพร้อมในการเรียนรู้ ถ้าบุคคลถึงวุฒิภาวะ และมีความ พร้อมจะเรียนรู้ได้ดีกว่าที่ยังไม่ถึงวุฒิภาวะ และไม่มีความพร้อม

- 1.2 สมรรถวิสัย ได้แก่ ขีดจำกัดสูงสุดของความสามารถของแต่ละบุคคลถ้ามีสมรรถวิสัยสูง ผลการเรียนรู้ก็น่าจะดีกว่าผู้ที่มีสมรรถวิสัยต่ำ
 - 1.3 อายุโดยทั่วไป ความสามารถในการเรียนรู้จากเด็กวัยรุ่นจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่จะคงที่ จากวัยผู้ใหญ่ถึงวัยชราจะลดลง
 - 1.4 ประสบการณ์เดิม คือ ผลการเรียนรู้จากที่ผ่านมามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ใหม่
 - 1.5 ความบกพร่องทางกาย ยิ่งมีความบกพร่องมากเท่าใด ความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ก็น้อยลงเท่านั้น
 - 1.6 แรงจูงใจในการเรียน เช่น รากฐานทางทัศนคติ ต่อวิชาเรียน ความสนใจ และความต้องการที่จะอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่เรียน
2. องค์ประกอบที่เกี่ยวกับบทเรียน เช่น
 - 2.1 ความยากง่ายของบทเรียน ถ้าเป็นบทเรียนที่ง่าย การเรียนรู้ย่อมดีกว่าบทเรียนที่ยาก
 - 2.2 การตีความหมายของบทเรียน ถ้าผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่สนใจของเขา ย่อมเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่า
 - 2.3 ความยาวของบทเรียน บทเรียนสั้นๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีกว่าบทเรียนที่ยาว
 - 2.4 ตัวรบกวนจากบทเรียนอื่น หรือจากกิจกรรมอื่นจะขัดขวางการเรียนรู้ในสิ่งนั้นๆ ไม่ว่าจะตัวรบกวนนั้นจะเป็นกิจกรรมก่อนหรือหลังการเรียนรู้
 3. องค์ประกอบที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอน
 - 3.1 กิจกรรมในการเรียนการสอน ผู้สอนควรเลือกกิจกรรมเพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ดีตามเนื้อหาวิชาและโอกาส
 - 3.2 การใช้เครื่องล่อใจ เช่น การให้รางวัลและลงโทษ เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียน
 - 3.3 การให้คำแนะนำในการเรียน โดยครูแนะนำให้ถูกต้อง และเหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น
 - 3.4 การส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ประสาทรับรู้ช่วยในการเรียน เช่น การได้จับต้อง การได้ลงมือปฏิบัติ
 - 3.5 การสอนแบบให้เรียนรวดเดียวจบกับเรียนทีละส่วน ซึ่งเรื่องนี้ก็แล้วแต่กรณีขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับรู้ของผู้เรียน

3.6 การฝึกฝน หรือฝึกหัด จะช่วยให้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้วนั้น คงอยู่นานยิ่งขึ้น
วิธีการเสริมแรงถ้ามีการให้ตัวเสริมแรงที่เหมาะสม การเรียนรู้ก็จะดีขึ้น

3.7 การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสถ่ายโยง หรือถ่ายทอดการเรียนรู้ เช่น ได้นำ
สิ่งที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์อื่น จะทำให้การเรียนรู้ต่างๆ แม่นยำมากขึ้น

4. องค์ประกอบจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เช่น

4.1 สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ได้แก่ บรรยากาศในห้องเรียน ความสัมพันธ์
ระหว่างนักเรียนต่อนักเรียน ระหว่างนักเรียนกับครู การได้รับการยอมรับของผู้เรียนในที่นั้น

4.2 สภาพแวดล้อมทางกาย เช่น สภาพของโต๊ะ เก้าอี้ ทิศทางลม แสงสว่าง ความ
สะอาด ความเป็นระเบียบซึ่งจะส่งผลต่อความสบายตา สบายใจของผู้เรียนทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ได้
ดีขึ้น

สนธิยา พลศรี (2550: 4-5) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ

1. คุณภาพของสมอง สมองของมนุษย์ประกอบด้วยเซลล์เป็นจำนวนมาก ทั้งในส่วนที่
เกี่ยวข้องกับความจำและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และมีความสามารถในการ
การเรียนรู้ตั้งแต่แรกเกิด จึงทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและตลอดเวลา

2. คุณภาพของอวัยวะในการเรียนรู้ มนุษย์มีอวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพและสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสมองได้ อวัยวะที่สำคัญคือระบบประสาทสัมผัส
และอวัยวะสัมผัสที่รับความรู้สึกและแปลความหมายจากสมอง คือ ตา หู จมูก ลิ้น ร่ายกายและ
จิตใจ ทำให้มนุษย์มีกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย

3. แรงจูงใจ มนุษย์มีความต้องการเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งความ
ต้องการทางกายและความต้องการทางจิตใจ เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและสังคมให้
ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีสมองและอวัยวะในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพด้วยแล้วจึงผลักดันให้มนุษย์
เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย

4. ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติหรือ
ธรรมชาติเป็นผู้สอนหรือเป็นผู้ให้ความรู้ เช่น เมื่อฝนตกหนักจะทำให้เกิดน้ำท่วม แสงแดดทำให้
อากาศร้อน ลมพัดทำให้อากาศร้อนลดลง การคุกรุ่นของภูเขาไฟแสดงว่าภูเขาไฟกำลังจะระเบิด
 เป็นต้น

5. สิ่งแวดล้อมทางสังคม มนุษย์มีลักษณะเป็นสัตว์สังคมที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นอยู่
ตลอดเวลา ทำให้เกิดการเรียนรู้จากบุคคล กลุ่มคน สื่อสารมวลชนและการสื่อสารประเภทอื่นๆ

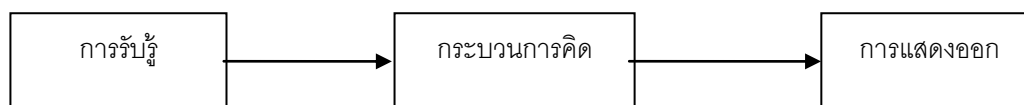
ตลอดจนปรากฏการณ์ต่างๆ ทั้งปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ง่ายและอย่างกว้างขวาง

6. การจัดการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่จัดขึ้นโดยบุคคลและองค์กรที่รับผิดชอบ เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยมีรูปแบบวิธีการ ผู้รับผิดชอบ หลักสูตร เนื้อหาสาระ การวัดผลและประเมินผลที่แน่นอนซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญของมนุษย์ในปัจจุบัน

ในขณะที่ เกอฏล ทาสีทรี (2539: 342-356) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความคิด องค์ประกอบด้านอารมณ์ องค์ประกอบทางร่างกาย และองค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบทางความคิด

ความคิด นับเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการเรียนรู้ของบุคคล การเรียนรู้ของบุคคลแสดงเป็นระบบที่มี 3 องค์ประกอบของการเรียนรู้คือ การรับรู้ (Reception) กระบวนการคิด (Central processing) และวิธีการแสดงออก (Output) ซึ่งอาจแสดงเป็นแผนผังได้ดังนี้

การเรียนรู้ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ได้ดีเป็นที่พึงพอใจ ผู้เรียนจะเลือกวิธีการนั้นมาใช้เป็นรูปแบบการเรียนรู้ของตน องค์ประกอบแต่ละอย่างของการเรียนรู้ในตัวแปรแต่ละอย่างนั้นผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะวิธีการหรือปฏิริยาตอบสนองแตกต่างกันไป ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 องค์ประกอบทางความคิดที่มีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้

ตัวประกอบ	ตัวแปร	ลักษณะวิธีการคิด
การรับรู้	1. การรับรู้ (perceptions)	แสง การมองเห็น (visual) เสียง การได้ยิน (auditory) การสัมผัส (Tactile) การเคลื่อนไหว (kinesthetic)
กระบวนการคิด	2. การจัดระบบข้อมูล(coding) 3. การวางแผน(planning)	การประมวลเป็นภาพรวม (global) การวิเคราะห์ส่วนย่อย (analytic) ความยืดหยุ่น (flexible) การกำหนดแบบแผน (rigid) ความเป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งใด(field independent)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวประกอบ	ตัวแปร	ลักษณะวิธีการคิด
	4. การตอบสนอง(responding)	ความไม่เป็นอิสระค้ำึงถึงภาวะแวดล้อมอื่นๆ (field dependent)
	5. ความรู้ความเข้าใจ (conceptualization)	คิดไตร่ตรอง (reflective) การตอบโต้ทันที(impulsive) รูปธรรม(concrete) นามธรรม (abstract) การถ่ายทอดเป็นภาษา (verbal) ทำทาง (nonverbal)
	วิธีการแสดงออก	การรับรู้ภาษา (receptive) ความเข้าใจในภาษา (processing) การโต้ตอบ (expressive)
	6. ภาษา(language)	ด้านวิชาการ (academic) ด้านอาชีพ (vocational)
	7. ผลสัมฤทธิ์(achievement)	ระดับเชอวีปัญญา (intelligence)
	8. ความคิดสร้างสรรค์ (creativity)	

การศึกษาองค์ประกอบทางความคิดของบุคคล ตั้งแต่วิธีการในการรับรู้ กระบวนการที่ใช้ในการคิด ตลอดจนวิธีการแสดงออกของแต่ละคน ซึ่งอาจพิจารณาในรายละเอียดดังนี้

1. การรับรู้ บุคคลสามารถรับรู้สภาวะแวดล้อมรอบตัวเขาได้ด้วยประสาทการรับรู้เบื้องต้น เช่น การรับรู้ด้วยตา หู ปาก ด้วยการสัมผัส เป็นต้น

2. กระบวนการคิด เมื่อเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ รอบตัวด้วยประสาทการรับรู้เบื้องต้นแล้วจะส่งข้อมูลนั้นผ่านไปยังกระบวนการอันซับซ้อนของสมองเพื่อนำข้อมูลที่รับรู้ไปจัดกระทำเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การเข้าใจสิ่งที่รับรู้ จัดระบบข้อมูล ด้วยการแปลความหมายเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของข้อมูล วางแผน คิดไตร่ตรอง ตัดสินใจในการตอบสนองต่อข้อมูลนั้นในแต่ละขั้นตอนของการทำงานของสมอง นักเรียนแต่ละคนมีวิธีการในกระบวนการคิดแตกต่างกันไปส่งผลให้นักเรียนแต่ละคนมีความเข้าใจ และตอบสนองต่อข้อมูลแตกต่างกัน

3. วิธีการแสดงออก การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่นักเรียนได้รับภายหลังจากกระบวนการคิดของสมองนี้ นักเรียนแต่ละคนย่อมมีวิธีการและความสามารถในการแสดงพฤติกรรมตอบโต้แตกต่างกันไปทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ

2. องค์ประกอบทางอารมณ์

สภาพทางอารมณ์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแบบการเรียนรู้ของบุคคล ด้วยบุคคลมีความคิดความรู้สึก มีอารมณ์ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดเวลา ปัจจัยเหล่านี้ย่อมสะท้อนถึงการรับรู้ กระบวนการคิด ตลอดจนการแสดงออกซึ่งแตกต่างกันของผู้เรียนที่มีอารมณ์ความรู้สึกแตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 องค์ประกอบทางอารมณ์ของบุคคล

ตัวแปร	ลักษณะทางอารมณ์
1. บุคลิกภาพ	แบบ (style) อารมณ์ (temperament) ลักษณะ (type)
2. แรงจูงใจ	ตนเอง (self) เพื่อน (peer) ผู้ใหญ่ (adult) ฯลฯ
3. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง	ภาพเกี่ยวกับตนเอง (self-image) ความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (self-esteem)
4. สังคม	การรับรู้ (perception) การตัดสินใจ (judgement)
5. ทักษะในการจัดการกับปัญหา (coping skill)	ความสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal relations) ปรับตัวได้ (adaptive) ปรับตัวไม่ได้ (maladaptive)

ผู้เรียนแต่ละคนมีสภาพทางอารมณ์ความรู้สึกแตกต่างกันไปตามสภาพการอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่ตนได้รับ ส่งผลให้นักเรียนแต่ละคนมีวิธีการเรียนรู้และการแสดงออกแตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละตัวแปรมีรายละเอียดที่น่าพิจารณาดังนี้

1. บุคลิกภาพ ปัจจัยทางความคิดส่งผลให้นักเรียนแต่ละคนมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน บางคนเป็นคนเปิดเผยชอบสังคม พอใจที่จะติดต่อสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ย่อมมีท่าทีในการรับรู้และตอบสนองต่อข้อมูลและสถานการณ์ แตกต่างไปจากผู้ที่มีลักษณะเก็บตัว ไตร่ตรอง ผู้ที่ลักษณะความเป็นผู้นำย่อมมีวิธีการในการรับและตอบสนองข้อมูลแตกต่างไปจากผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ตามของกลุ่ม

2. แรงจูงใจ เป็นตัวกระตุ้นให้แต่ละคนแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ การที่บุคคลต้องอยู่ร่วมกันในสังคมมีความสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ รอบตัว การสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนับเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแต่ละคนแสดงพฤติกรรมแตกต่างกัน

3. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนมีท่าที ความรู้สึก ตลอดจนการรับรู้เกี่ยวกับตนเองแตกต่างกัน ส่งผลให้แต่ละคนแสดงพฤติกรรมแตกต่างกันไปตามสิ่งที่เขาคิดเกี่ยวกับตนเอง นั่น ผู้เรียนที่มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก เขาจะมีภาพเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี มองเห็นว่าตนมีความสามารถรู้สึกว่าคุณค่า มีคุณภาพภูมิปัญญาในตนเอง ด้วยลักษณะเช่นนี้ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเอง ยอมรับตนเองเข้าใจในความสามารถของตน แตกต่างจากผู้เรียนที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในทางลบ เขาจะมีภาพเกี่ยวกับตนเองในทางไม่ดี มองเห็นว่าตนไม่มีความสามารถ รู้สึกว่าตนมีปมด้อย ไม่สามารถจะทำอะไรได้ดี

4. การได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มที่ตนสังกัดอยู่นับเป็นความต้องการพื้นฐานที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตนอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นใจและมีความสุข

5. ทักษะในการจัดการกับปัญหา ปัญหาเป็นอุปสรรคที่ทำให้ผู้เรียนต้องใช้ความคิดแนวทางแก้ไขปัญหา ด้วยองค์ประกอบทางความคิดและสภาพอารมณ์ บุคคลแต่ละคนจึงมีแนววิธีการในการแก้ปัญหาต่างกันเมื่อบุคคลสามารถแก้ปัญหาที่ตนเผชิญได้ครั้งหนึ่งย่อมเกิดการเรียนรู้ที่จะนำวิธีการนั้นไปใช้แก้ปัญหาอื่นๆ ต่อไปอีกได้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม

องค์ประกอบทางอารมณ์นับเป็นปัจจัยภายในตัวผู้เรียนที่ทำงานควบคู่กับองค์ประกอบทางความคิดในการเรียนรู้

3. องค์ประกอบทางร่างกาย

องค์ประกอบทางด้านร่างกาย เป็นปัจจัยภายในตัวผู้เรียนอีกองค์ประกอบหนึ่ง ที่ควรพิจารณาควบคู่ไปกับองค์ประกอบทางด้านความคิด และด้านอารมณ์ องค์ประกอบทางด้านร่างกายนั้น ผู้เรียนได้รับอิทธิพลทั้งจากการถ่ายทอดผ่านทางพันธุกรรมและอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม การมีรูปร่าง หน้าตา แตกต่างกันทำให้แต่ละคนมีความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไปด้วย องค์ประกอบด้านร่างกายมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3 องค์ประกอบทางร่างกาย

ตัวแปร	ลักษณะทางร่างกาย
1. ประสาทจิตวิทยา(neuropsychological)	ความสัมพันธ์กับแบบการเรียนรู้ (related learning patterns)
2. สุขภาพทางกาย (biological health)	อาหาร (diet) การพักผ่อน (sleep) การออกกำลังกาย (exercise)
3. ความตั้งใจ (attentive ability)	ตั้งใจ (directing) จดจ่อ (focus) ความต่อเนื่อง (sustaining)
4. ลักษณะกายภาพ (physical)	ทักษะในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก/กล้ามเนื้อใหญ่ (fine/gross motor skill) ความแข็งแรง (strength) การประสานสัมพันธ์ (coordination)
5. การเคลื่อนไหว (mobility needs)	กระฉับกระเฉง (active) เฉื่อยชา (passive)

1. ประสาทจิตวิทยา ในร่างกายของบุคคลระบบประสาทและสมองนับเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ เพราะทำหน้าที่ควบคุมอวัยวะและระบบต่างๆ ของร่างกายทุกส่วน

2. สุขภาพทางกาย การรับประทานอาหาร การพักผ่อน และการออกกำลังกายอย่างเหมาะสม ย่อมช่วยเสริมสร้างพลังงาน ตลอดจนวงจรประสาทในสมองให้พัฒนาอย่างรวดเร็วและ

สมบูรณ์ ส่งผลต่อการประสานสัมพันธ์ของสัญญาณประสาทสัมผัสภาวะร่างกายทุกระบบเจริญเติบโต และพัฒนาอย่างเหมาะสมตามวัย

3. ความตั้งใจ ความตั้งใจเป็นการเพิ่มความสนใจไปยังสิ่งเร้าเฉพาะอย่างที่มีความหมาย เมื่อความตั้งใจมีมากพอทำให้มีความจดจ่อ มีสมาธิอยู่กับสิ่งนั้นนานพอที่จะเรียนรู้หรือเกิดทักษะความชำนาญหรือเกิดผลงานจากการจดจ่อในสิ่งนั้นได้

4. ลักษณะกายภาพ บุคคลเรียนรู้จากการได้มีโอกาสสัมผัส ทดลอง และลงมือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์มีทักษะสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม การเคลื่อนไหวของประสาทกล้ามเนื้อต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสสำรวจและเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว สามารถช่วยเหลือตนเอง สามารถกระทำการต่างๆ ได้ตามใจปรารถนา ก่อให้เกิดความกล้า ความมั่นใจ และรู้สึกถึงความเป็นอิสระในการแสดงออก

5. การเคลื่อนไหว ด้วยสภาวะของระบบประสาทสมอง สภาวะร่างกายที่สมบูรณ์ ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การทำงานประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อ ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนมีทักษะความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมแตกต่างกัน บางคนคล่องแคล่ว แจ่มใส กระทำกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างฉับไว กระฉับกระเฉง ตอบโต้ต่อสิ่งเร้าต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว บางคนทำงานช้า ค่อยเป็นค่อยไป

4. องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม

การเรียนรู้และการปรับตัวของบุคคล นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบภายในแล้ว สภาวะแวดล้อมรอบตัวเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้มากเช่นกัน องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อมมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 องค์ประกอบทางสภาพแวดล้อม

ตัวแปร	ลักษณะสภาพแวดล้อม
1. ลักษณะทางกายภาพ	เสียง (noise) แสง (lighting) ช่วงเวลา (time of day) ลักษณะโครงสร้าง (structure)
2. บรรยากาศเชิงจิตวิทยา	ผลกระทบทางจิตวิทยา (affect) การสร้างสัมพันธภาพ (interpersonal dynamics)
3. สภาพสังคมวัฒนธรรม	บรรทัดฐาน (norms) เจตคติ (attitude) ค่านิยม (values)

1. ลักษณะทางกายภาพ สภาพแวดล้อมบรรยากาศรอบตัวเป็นสิ่งเร้าที่มีผลกระทบต่อ การเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่ต่างกันส่งผลต่อความพึงพอใจและความคงทนจดจ่อเอาใจใส่ในงานที่ ทำแตกต่างกันไป บางคนเรียนรู้ได้ดีในห้องที่มีแสงสว่างจ้า บางคนพอใจแสงสลัวๆ บางคนเรียนรู้ ได้ดีแม้จะมีเสียงรบกวนบ้าง บางคนต้องการความเงียบสงบเพื่อความจดจ่อในการเรียน บางคนจำ ได้ดีในตอนเช้า บางคนชอบทำงานในตอนดึก บางคนชอบนั่งทำงานบนโต๊ะ บางคนชอบนั่ง เอกเขนกตามสบาย เป็นต้น

2. บรรยากาศเชิงจิตวิทยา สุขภาพจิตนั้นผู้เรียนได้รับจากการอบรมเลี้ยงดูจากผู้ ที่ใกล้ชิด จากการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่ตนเกี่ยวข้องด้วย ความต้องการทางจิตใจของผู้เรียน ได้รับการตอบสนองจากการให้ความรัก ความอบอุ่น การยอมรับ และการสนับสนุนจากผู้คนรอบ ข้างที่แวดล้อมเขาอยู่ บรรยากาศของความเป็นมิตรที่ผู้เรียนได้จาก บิดา มารดา ครู เพื่อน และ สังคมรอบข้าง ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพที่ดี ไร่แรง แจ่มใส ช่วยตนเอง พึ่งตนเองได้ พร้อมทั้ง จะทดลอง แสวงหาความรู้ใหม่ๆ และปรับตนเองอยู่เสมอ

3. สภาพสังคมวัฒนธรรม ในแต่ละสังคมมีค่านิยม เจตคติ และปะท้วงสถานในการดำเนิน ชีวิตแตกต่างกันไป ทั้งถ่ายทอดสืบต่อเป็นมรดกทางสังคมให้แก่สมาชิกของตนอยู่เสมอ บุคลิกภาพ พฤติกรรม ตลอดจนความเชื่อของผู้เรียนจึงแตกต่างกันไป การเรียนรู้แต่ละคนจึงต้องคำนึงถึงตัว แปรทางสังคม ได้รับนอกเหนือจากการศึกษาในองค์ประกอบที่กล่าวมาแล้ว จึงจะทำให้เข้าใจ รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสมบูรณ์

1.3 กระบวนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

แนวความคิดที่ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ด้อยการศึกษา ขาดจิตสำนึกในการ พัฒนาท้องถิ่น ฐานะยากจน และขาดแคลนปัจจัยต่างๆ ทั้งที่จริงแล้วไม่ได้เป็นตามแนวคิด ดังกล่าว เพราะประชาชนส่วนที่อยู่ในสังคมชนบทเป็นผู้มีความคิด มีความรู้ มีประสบการณ์ มี จิตสำนึกในการพัฒนาและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในระดับหนึ่งและมีกระบวนการเรียนรู้ที่ ถ่ายทอดส่งต่อกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง โดยมีลักษณะการเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งเป็นการเพิ่ม ทักษะ ความสามารถ ลดช่องว่างทางความรู้ระหว่างคนสองสมัยและเกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน/ท้องถิ่น โดยคำนึงถึงพื้นฐานดั้งเดิม หรือวิถีชีวิตของคนใน ท้องถิ่นเป็นหลัก เอกวิทย์ ฌ ฌกลาง (2545: 139-148) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่าย ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวมตัวกันขบคิดปัญหา รวมพลังแก้ปัญหา และหาผู้นำจากหมู่ เพื่อนด้วยตนเอง แล้วต่อสู้ทางความคิด ด้วยการปฏิบัติจริงจากปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งเป็นพลังใน

การขับเคลื่อนให้เกิดพลวัตของการเรียนรู้ โดยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ 1) การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 2) การไปมาหาสู่กันและกันเพื่อถกปัญหา 3) การวิเคราะห์ปัญหา (จับวงคุยกัน) 4) หาแนวทางแก้ไข 5) เรียนรู้จากแบบอย่างเพื่อนบ้านด้วยกัน 6) นำแนวทางไปปฏิบัติ 7) ทบทวนรวมกันเพื่อสรุปทเรียน 8) ได้กระบวนการแก้ปัญหา 9) ถ่ายทอดความรู้ในลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน 10) กระชับความสัมพันธ์ทั้งเหนือ กลาง อีสาน ได้ เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการยกระดับสติปัญญาของสมาชิกในกลุ่มชุมชน ผลการเรียนรู้จะช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอันมีรากฐานประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม และเป็นการเรียนรู้ที่เป็นหนึ่งเดียวไม่แยกส่วนกัน

สนธยา พลศรี (2550: 334 – 336) ได้อธิบายถึงการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนว่ามีขั้นตอนที่สำคัญ 2 ขั้นตอน คือ การเตรียมการก่อนสร้างเครือข่าย และการดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนสร้างเครือข่าย เป็นขั้นตอนแรกเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญหลายประการ ดังนี้

1.1 ความตระหนักในปัญหาและจิตสำนึกในการรวมตัวของผู้ที่จะเป็นสมาชิก เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของเครือข่ายและการเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่าย

1.2 สมาชิกเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการร่วมเป็นสมาชิกอย่างชัดเจน ทั้งผลประโยชน์ของตนเองและผลประโยชน์ของชุมชน

1.3 แกนนำที่มีภาวะผู้นำเหมาะสม เพราะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของคนในชุมชน สามารถจูงใจคนให้เป็นสมาชิกของเครือข่ายได้

1.4 การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ทราบข้อมูลของเครือข่ายอย่างกว้างขวางชัดเจนและถูกต้อง สามารถนำมาใช้ประกอบในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกได้เร็วขึ้น

1.5 การเตรียมสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ไว้ให้พร้อมและเพียงพอ เพื่อให้การดำเนินงานของเครือข่ายสะดวก รวดเร็วและดึงดูดคนให้เข้าร่วมเป็นสมาชิก

1.6 การติดต่อประสานงานกับบุคคล กลุ่มและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่าย เพื่อระดมพลังหรือศักยภาพมาใช้ในการจัดตั้งเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย มีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

2.1 การจัดประชุมผู้สนใจที่จะเป็นสมาชิกของเครือข่าย เพื่อทำความเข้าใจในรายละเอียดต่างๆ และให้สมัครเป็นสมาชิก

2.2 การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก เพื่อให้สมาชิกได้รู้จักกัน เกิดความสนิทสนม เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน พร้อมทั้งจะทำงานร่วมกันในเครือข่าย

2.3 การสร้างอุดมการณ์ร่วมระหว่างสมาชิก เพื่อสร้างความรัก ความผูกพันและอุทิศตนในการทำงานร่วมกับเครือข่าย

2.4 การร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ ของเครือข่าย เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย รัก ห่วงแหนเครือข่าย มุ่งมั่นที่จะดำเนินงานให้เครือข่ายประสบความสำเร็จ

2.5 การร่วมกำหนดโครงสร้าง การบริหารจัดการระเบียบข้อบังคับของเครือข่าย โดยพิจารณาถึงความเหมาะสม ความสามารถที่จะนำไปใช้ปฏิบัติร่วมกันได้ เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานและเพื่อให้สมาชิกยอมรับในความเป็นเครือข่าย

2.6 การคัดเลือกคณะกรรมการโดยสมาชิกเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานบริหาร และจัดการเครือข่าย ไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งตั้งตัวเป็นผู้ประสานงานหรือบริหารและจัดการเครือข่าย เพราะสมาชิกจะไม่ยอมรับและเกิดปัญหาขึ้นในเครือข่าย

2.7 การร่วมกันกำหนดแผนและโครงการของเครือข่าย เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่าย

2.8 การร่วมกันปฏิบัติงานตามแผนและโครงการที่ร่วมกันกำหนด เพื่อฝึกพลังของสมาชิกและนำไปใช้ในการดำเนินงานของเครือข่ายได้อย่างเต็มที่

2.9 จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติงานของแต่ละคนแต่ละฝ่ายหลายๆ ครั้ง เพื่อทราบถึงความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

2.10 ร่วมกันสรุปบทเรียนจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เป็นองค์ความรู้ใหม่ ของบุคคลเครือข่ายและชุมชน

2.11 นำองค์ความรู้ใหม่ไปทดลองและปฏิบัติร่วมกันจนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

2.12 แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สมาชิกอย่างยุติธรรม

2.13 การประเมินผล เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้งเครือข่ายและเตรียมการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สุจินต์ สิมารักษ์ (2548: 4) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนว่า การเรียนรู้จะผ่านขั้นตอนขีดความสามารถดังนี้

ขั้นตอนแรก ไร้สติไร้ความสามารถคือ เราไม่รู้ตัวว่าเราไม่รู้และก็เข้าใจว่าเราไม่รู้อะไรก็
ไม่เป็นไร ยังทำงานได้ แต่จริงๆ แล้ว เราอาจจะต้องรู้อะไรพอสมควรที่จะทำอะไรให้ถูกหรือ
เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 มีสติแต่ยังไร้ความสามารถ ในขั้นตอนนี้เรารู้ว่าเรายังไม่รู้อะไร ขั้นตอนนี้จะ
ทำให้เกิดความอึดอัดความเครียดแต่เป็นโอกาสที่จะใช้คำว่าเราไม่รู้ และเริ่มที่จะแสวงหาโดยการ
เข้าฝึกอบรม เข้าประชุม คุยกับผู้อื่นที่รู้ และเมื่อเริ่มปฏิบัติโดยใช้เครื่องมือต่างๆ จะเกิดความ
สับสนและกังวล ทำไม่ทำไม่ได้

ขั้นตอนที่ 3 มีสติมีความสามารถ เมื่อเวลาผ่านไปจะเริ่มปฏิบัติเป็น ความกังวลจะ
หายไปกลายเป็นความสนุกในการทำงาน แต่ก็ยังต้องการอ้างอิงว่าทำถูกและดีจริงหรือไม่

ขั้นตอนที่ 4 มีความสามารถโดยไม่รู้ตัว ถึงขั้นนี้รู้ว่าทำได้และถูกต้องกลายเป็นอัตโนมัติ
แต่ก็อาจมีปัญหาในขั้นตอนนี้คือ

1. เมื่อทำให้ดีแล้วจะต่อต้านวิธีการใหม่ๆ ที่อาจใช้ได้เช่นกัน
2. เกิดความเบื่อเพราะไม่เป็นการท้าทายแล้ว หหมดแรงกระตุ้นเมื่อมีปัญหาเช่นนี้

ต้องเริ่มวงจรการเรียนรู้ใหม่ในเรื่องอื่นหรือทักษะอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 5 งานฝีมือ ความรักในงานมากขึ้น จนทำให้เป็นศิลปะ หลายคนไม่ใช้เวลา
เรียนรู้พอที่จะไปถึงขั้นเป็นงานฝีมือ จุดสำคัญคือ ต้องรัก เมื่อเรียนรู้ถึงจุดสุดยอดแล้ว นี่อาจเป็น
อาชีพที่เราต้องพึ่งพา

Kolb et al (2011: ออนไลน์) เสนอตามทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่นักเรียนจะมีการเรียนรู้และปรับตัวเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันเป็นวงจร 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประสบการณ์เชิงรูปธรรม (Concrete Experience หรือ CE) เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมและรับรู้ประสบการณ์ต่างๆ โดยใช้ความรู้สึกและยึดถือสิ่งที่เกิดขึ้นตามที่ตนประสบในขณะนั้น

ขั้นที่ 2 การไตร่ตรอง (Reflective Observation หรือ RO) เป็นขั้นตอนที่บุคคลทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ที่ตนได้รับด้วยภาคคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างระมัดระวัง

ขั้นที่ 3 การสรุปเป็นหลักการนามธรรม (Abstract Conceptualization หรือ AC) เป็นขั้นตอนที่บุคคลใช้เหตุผลและความคิดในการสรุปหลักการต่างๆ

ขั้นที่ 4 การทดลองปฏิบัติจริง (Active Experimentation) เป็นขั้นที่บุคคลนำความคิดความเข้าใจที่ตนสรุปได้จากขั้นที่ 3 ไปทดลองปฏิบัติว่าถูกต้องหรือไม่

จากขั้นตอนการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้นตอนนี้นักเรียนแต่ละคนใช้ขั้นตอนต่างๆ ในการเรียนรู้ไม่เท่ากันบางคนเน้นขั้นที่ 1 ขณะที่บางคนเน้นขั้นที่ 2 คอลบ คิดว่าขั้นการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้นนั้นมีลักษณะตรงข้ามกันจัดเป็นคู่ได้ 2 คู่ ขั้นที่ 1 มีลักษณะตรงข้ามกับขั้นที่ 3 ขั้นที่ 2 มีลักษณะตรงข้ามกับขั้นที่ 4 ซึ่งจำแนกเป็นประเภทของการเรียนรู้ได้ 4 แบบดังกล่าวข้างต้น (ญาณิสานุภรณะชัยทวี, 2549: 81-96)

นอกจากนี้น้ำทิพย์ วิภาวิน (2547: 6-7) สนธยา พลศรี (2550: 9-13) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

1. การรับรู้ เป็นขั้นของการรับรู้เรื่องต่างๆ ที่เข้ามาสัมผัสผู้เรียนโดยผ่านทางอวัยวะสัมผัส อาจผ่านตา หู จมูก ผิวหนัง ผู้เรียนจะแสดงอาการรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ ที่เข้ามาสัมผัส เราอาจรับรู้ได้ทุกอย่างทุกอย่าง ผู้เรียนจะรับรู้เฉพาะบางอย่าง ไม่อาจรับรู้ได้ทั้งหมด และจัดหมวดหมู่สิ่งต่างๆ ที่ผู้เรียนได้พบผ่าน ตลอดจนแปลความหมายออกมาตามสติปัญญาของแต่ละบุคคล การแปลความหมายสิ่งที่ได้รับรู้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการเรียนรู้ นั่นคือความพร้อมของร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สภาพแวดล้อม เป็นต้น

2. การรับความรู้ การที่ผู้เรียนแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้และรับเอาไว้และเชื่อมโยงกับข้อมูลหรือความรู้ต่างๆ ที่ตนเองรับรู้หรือมีประสบการณ์มาในระดับหนึ่งก็สามารถอธิบายในเชิงเหตุผลได้ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางความรู้ คือรู้ เข้าใจ

3. การเก็บสะสมความรู้ เป็นขั้นที่จะเก็บสะสมความรู้ที่ได้รับมาเป็นประจำ ซึ่งสามารถเรียกออกมาได้ แบ่งเป็นความจำระยะสั้น สามารถเก็บความรู้ได้ 30 นาที หากเลย 30 นาทีไปแล้วจะลืม และความจำอีกประเภทคือ ความจำระยะยาว เป็นความจำที่สามารถเก็บความรู้ไว้ได้นาน ความรู้ที่เก็บไว้จะถูกนำมาใช้ได้ตลอดเวลา ความรู้นี้จะจางหายไปเมื่อมีความรู้อื่นๆ เข้ามาแทนที่

4. การนำความรู้ออกมาใช้ หลังจากความรู้ถูกเก็บสะสมไว้เป็นความจำจะถูกเรียกออกมาใช้ในลักษณะของการระลึกบอก และทำได้ในสิ่งที่เรียนมา เช่น เมื่อสัมผัสความร้อนก็จะหาวิธีการแก้ปัญหาความร้อนนั้นๆ

5. การปรับเปลี่ยน เป็นระดับของการเรียนรู้ที่แท้จริง นั่นคือ การเรียนรู้ที่แท้จริงจะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวบุคคล ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดหรือการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในสิ่งที่รับรู้ และสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดี เป็นขั้นตอนของการเรียนรู้ที่บุคคล เกิดการตระหนักรู้จากภายในของตนเอง เป็นการเพิ่มพูนศักยภาพและความสามารถของบุคคล ให้มีพลังในการคิดและการกระทำได้มากขึ้น

การเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มบุคคล อย่างเป็นระบบผ่านทางกาย ใจ พฤติกรรม และเมื่อเกิดปัญหาในการวิเคราะห์ เพื่อการตัดสินใจ จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลอย่างต่อเนื่อง และค่อนข้างถาวรในเรื่องความรู้ ทักษะคติ และทักษะต่างๆ ทั้งนี้การเรียนรู้ในทางที่ดีจะสะท้อนออกมาในลักษณะของการพัฒนาตนเอง ในทางที่ดี จากแนวคิดของนักวิชาการอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ประกอบด้วย การรับรู้ การรับ ความรู้หรือการไตร่ตรอง การเก็บสะสมความรู้ การนำความรู้ออกมาใช้หรือการทดลองปฏิบัติจริง และการปรับเปลี่ยนตนเองจากการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการในการจัดการให้เกิดการเรียนรู้ทั้ง ในระดับปัจเจกบุคคลและชุมชน ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้มี นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงเทคนิควิธีในการสร้างเสริมการเรียนรู้ไว้หลากหลายสามารถสรุป ได้ดังนี้

1. การสร้างเวทีการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมอย่างเป็นกิจลักษณะอย่าง สม่ำเสมอ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคคล ต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็น อีกวิธีหนึ่งที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น การสัมมนา การประชุมวิชาการ เป็นต้น

2. การจัดนิทรรศการ เป็นการนำวัสดุหรือ สื่อแสดงหลายๆ อย่าง เช่น ของจริง หุ่นจำลอง ภาพวาด ภาพถ่าย ป้ายนิเทศ ภาพโฆษณา ฉายสไลด์ ฯลฯ มาจัดแสดงเพื่อให้ผู้เรียนได้ ดูได้เห็น หรือ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางหลายแง่มุม โดยทั่วไปมักจำแนก นิทรรศการออกเป็น 3 ประเภทคือ นิทรรศการถาวร นิทรรศการชั่วคราว และนิทรรศการเคลื่อนที่

3. การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการนำเอาคนที่มีความสนใจหรือมีปัญหาเหมือนกันมาร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

4. การให้การศึกษาโดยผ่านผู้นำท้องถิ่น หมายถึง การให้ผู้นำเป็นสื่อกลางในการให้ การศึกษา ซึ่งในการปฏิบัติจะให้การศึกษาแก่ผู้นำก่อน แล้วให้ผู้นำไปถ่ายทอดแก่ประชาชน

5. การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการนำองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับ การสืบทอดความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำความรู้นั้นมาผสมผสานกับองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ ทำให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งภูมิปัญญามีวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญา 3 วิธี คือ

5.1 การถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตเครื่องมือสำคัญในการ ถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาในรูปแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีวิธีการคือ

- 1) การบอกเล่าโดยตรง เช่น การอบรมสั่งสอน
- 2) การบอกเล่าโดยผ่านพิธีกรรม อาทิ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น
- 3) การถ่ายทอดโดยผ่านความบันเทิง ได้แก่ ละครพื้นบ้าน บทเพลงหมอลำ เป็นต้น โดยเนื้อหาของคำร้องต่างๆ ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คติ คำสอน

5.2 การถ่ายทอดโดยผ่านสื่อมวลชน เป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และวีดิทัศน์ เป็นต้น

5.3 การถ่ายทอดแบบเป็นลายลักษณ์อักษร โดยวิธีการจารึกหรือเขียนข้อความรู้ขึ้นๆ ลงในใบลานหรือสมุดค้อยหรือบางครั้งอาจบันทึกในแผ่นหิน

6. การเรียนรู้จากประสบการณ์ นอกจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองแล้ว ยังเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลอื่นๆ โดยการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การวิเคราะห์ และการสรุปบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้

7. การจัดเก็บองค์ความรู้ เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้และสามารถนำความรู้นั้นไปพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ อันจะส่งผลให้ชุมชนหรือองค์กรมีความสามารถในการพัฒนาและแข่งขันได้ ซึ่งกระบวนการของการจัดเก็บองค์ความรู้ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

7.1 การบ่งชี้ความรู้ (Knowledge Identification) การค้นหาว่า ใครมีความรู้อะไรที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อองค์กรหรือชุมชน และยังขาดความรู้อะไรในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาขององค์กรหรือชุมชน

7.2 การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition) เป็นการหาวิธีการในการดึงเอาความรู้จากบุคคล เอกสาร และจากแหล่งความรู้อื่น ๆ และที่ยังขาดอยู่ มาสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร และจะต่อยอดความรู้เดิมหรือนำความรู้จากภายนอกมาใช้ได้อย่างไร

7.3 การจัดระบบความรู้ที่มีอยู่ (Knowledge Organization) เมื่อได้ความรู้มาแล้ว ต้องมีการจำแนกประเภทของความรู้เพื่อให้การค้นหาได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว

7.4 การประมวลผลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification) ก่อนนำความรู้เข้าสู่ระบบจะต้องปรับปรุงเนื้อหา การใช้ภาษาให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย รวมทั้งรูปแบบของการจัดการข้อมูล เพื่อสะดวกในการบันทึกข้อมูลเข้าสู่ระบบ

7.5 การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access) เป็นการกำหนดวิธีการกระจายความรู้สู่ผู้ใช้ ซึ่งอาจจัดเก็บความรู้เป็นรูปแบบง่ายๆ หรือทำเป็นฐานความรู้ในรูปแบบของฐานข้อมูลในรูปแบบ ฐานข้อมูลออนไลน์ การจัดอบรม หรือมีวิธีการอื่นๆ ที่จะทำให้ความรู้นั้นๆ ถูกสมาชิกขององค์กรหรือชุมชนนั้นนำไปใช้

7.6 การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing) เป็นการจัดให้มีช่องทางในการถ่ายทอดความรู้

7.7 การเรียนรู้ (Learning) เมื่อความรู้มีการนำไปใช้จนเกิดเป็นการเรียนรู้และเกิดองค์ความรู้ใหม่ และแผ่ขยายให้ผู้อื่นอีก การเรียนรู้ก็จะเป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดองค์ความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งก็จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) อย่างต่อเนื่อง

สังคมปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายหรือที่เรียกว่าพื้นที่เสมือนบนโลกอินเทอร์เน็ต ศศิธร ยวโกศล และดวงกมลชาติประเสริฐ (2553: 58-60) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้จากเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม ปัจจุบันมีเว็บไซต์ต่างๆ มากมายที่ให้เนื้อหาความรู้ในลักษณะการจัดการความรู้เสมือนจริง เนื่องจากมีข้อได้เปรียบด้านความเร็ว ความประหยัดในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความสะดวกในการเรียนรู้ และเน้นการเชื่อมโยงบุคคล ให้สามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งกับเพื่อนเก่าและเพื่อนใหม่

2. การเรียนรู้ผ่านบล็อก (Blog to Blog) คำว่า Blog มาจากคำว่า Webblog ซึ่งหมายถึง การบันทึกบทความของตนเองลงในเว็บไซต์ โดยมีจุดเด่น คือผู้เขียนบล็อกสามารถบันทึกหรือเล่าเรื่องราวข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ในสิ่งที่สนใจ เป็นการถ่ายทอดสิ่งที่บันทึกไว้ในตัวบุคคลออกเป็นตัวหนังสืออย่างอิสระทางความคิด ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เขียนบทความลงบล็อก และผู้อ่านบล็อก นับเป็นวิธีการค้นหาความรู้ ช่วยให้ค้นพบความรู้ ความชำนาญ และเป็นช่องทางในการเสนอตัวตนเองแก่ผู้อื่น ในด้านต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว ทั้งนี้บล็อกที่ได้รับความนิยมในประเทศไทยประกอบด้วย 4 อันดับแรกดังนี้

2.1 Diary Hub เป็นบล็อกแห่งชุมชนนักเรียนไดอารีแห่งแรกของประเทศไทย

2.2 Bloggang เป็นบล็อกที่รวบรวมผู้เขียนที่มีความชำนาญเรื่องคอมพิวเตอร์ในเว็บไซต์ของพันทิพย์

2.3 Blogger เป็นต้นกำเนิดของเว็บบล็อกจากต่างประเทศที่มีคนใช้มากที่สุดในโลก

2.4 Gotoknow บล็อกชุมชนของสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคมมีคณาจารย์ และผู้ทำนุบำรุงการร่วมเขียนบล็อกถ่ายทอดวิชา ซึ่งเปิดให้ผู้สนใจใช้บล็อกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยไม่จำกัดขอบเขต

3. การเรียนรู้ผ่านกระดานสนทนา กระดานสนทนา เป็นโปรแกรมที่ใช้บนเว็บสำหรับแลกเปลี่ยนบทสนทนา การพูดคุย การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันบนเครือข่าย โดยมีการเรียกชื่อแตกต่างกัน เช่น กระดานสนทนาออนไลน์ (Web board) เว็บฟอรัม (Web forum) ฟอรัม (Forum) เมสเสจบอร์ด (Message board) เป็นต้น

4. การเรียนรู้ผ่านไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือเรียกโดยย่อว่า E-mail เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสาร โดยใช้ชื่อความเป็นหลักในลักษณะการเรียนรู้ไม่จำกัดเวลา ซึ่งส่วนใหญ่ลักษณะการเรียนรู้ผ่าน E-mail นั้น อาจารย์ นักศึกษา นักวิชาการ มักใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้หรือทำงานร่วมกัน

5. การเรียนรู้ผ่านโปรแกรมสนทนาออนไลน์ เป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคู่สนทนา โดยโต้ตอบกันเป็นตัวอักษร ซึ่งผู้ใช้งานสามารถสร้างห้องสนทนาขึ้นมาได้อย่างอิสระตามความต้องการและสนใจ ปัจจุบันรูปแบบของโปรแกรมสนทนาพัฒนาให้ผู้ผู้ได้รับความสะดวกมากขึ้น ให้ผู้ผู้สามารถสนทนาผ่าน webcam, ไมโครโฟน วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ หรือประชุมทางไกลแบบเห็นภาพ และโทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ ทั้งนี้โปรแกรมสนทนาออนไลน์ที่นิยม ได้แก่ MSN Messenger, Yahoo messenger, Google talk, Skype เป็นต้น ในลักษณะการสนทนาในช่วงเวลาปัจจุบัน (Real time)

การสร้างเสริมการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นสำหรับเครือข่ายทางสังคมนั้น มีวิธีการที่หลากหลายทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะเลือกวิธีการให้เหมาะสมกับบุคคลหรือบริบทของชุมชนหรือองค์กรนั้นๆ เนื่องจากบางคนอาจเรียนรู้ได้ดีจากสื่อ หรือบางคนอาจเรียนรู้ได้ดีจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจะประสบปัญหาในการเรียนรู้แตกต่างกันออกไปตามสภาพพื้นที่ของเครือข่าย บางเครือข่ายประสบปัญหามาก บางเครือข่ายประสบปัญหาน้อย ทั้งนี้ สอนธยา พลศรี (2550: 337– 345) ได้กล่าวถึงปัญหาการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายดังนี้

1. ปัญหาภายในเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นปัญหาที่สาเหตุเกิดจากเครือข่ายเอง ปัญหาที่สำคัญ ได้แก่

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย มีปัญหาที่สำคัญดังนี้

1) สมาชิกของเครือข่ายไม่ได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่แท้จริงของเครือข่าย ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความตระหนักและจิตสำนึกร่วม ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย จึงไม่เห็นความสำคัญและไม่ทุ่มเทการทำงานให้กับเครือข่าย

2) วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่ายไม่ชัดเจน ในสาระสำคัญ และขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกได้รับรู้อย่างกว้างขวาง ทำให้สมาชิกไม่มีความรู้ความเข้าใจในทิศทางที่แท้จริงของเครือข่าย จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้อย่างต่อเนื่อง

3) สมาชิกไม่เข้าใจในวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย จึงไม่สามารถกำหนดยุทธศาสตร์หรือกิจกรรมให้มีกระบวนการที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้

4) เครือข่ายมุ่งเน้นผลลัพธ์หรือความสำเร็จตามเป้าหมายมากเกินไป ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของสมาชิก ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จ

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำเครือข่าย มีปัญหาดังต่อไปนี้

1) ขาดผู้นำเครือข่าย มีผู้นำจำนวนน้อย ทำให้เครือข่ายขาดพลังในการดำเนินงาน ไม่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่ายได้มากนัก

2) ขาดวิสัยทัศน์ที่ดี ทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ ทำให้กิจกรรมของเครือข่ายจำกัด อยู่ในวงแคบไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้

3) ผู้นำไม่ทำงานตามบทบาทหน้าที่ ทำให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานของเครือข่าย ทั้งกับผู้นำเองและสมาชิกเครือข่าย

4) ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ ไม่อุทิศตนให้กับเครือข่าย ทำให้เครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

5) ขาดการติดตามประเมินงาน ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายขาดความต่อเนื่อง สมาชิกไม่ทราบสภาพที่แท้จริงของเครือข่ายและนำไปสู่ความล้มเหลวของเครือข่าย

6) ขาดบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำ เช่น ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่กล้ารับผิดชอบ เป็นต้น ทำให้เครือข่ายต้องใช้เวลาในการดำเนินงานมากจึงจะประสบความสำเร็จ

7) ขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการ ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายไม่เป็นระบบ ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

8) ไม่มีความสามารถในการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ ทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่เหมาะสม ไม่สามารถนำมาพัฒนาเครือข่ายได้ สมาชิกไม่ทราบข้อมูล ไม่ทราบถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของเครือข่าย

9) ผู้นำมีภารกิจมาก ต้องลดบทบาทการทำงานให้กับเครือข่ายลง จึงปฏิบัติงานให้เครือข่ายไม่เต็มที่ ทำให้เครือข่ายขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

10) มุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม นำผลประโยชน์ของเครือข่ายมาเป็นของตน ทำให้เครือข่ายได้รับความเสียหาย สมาชิกไม่ให้ความไว้วางใจและไม่เข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่าย

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับสมาชิกของเครือข่าย มีปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1) สมาชิกของเครือข่ายมีคุณลักษณะแตกต่างกัน บางคนชอบแสดงว่าตัวเองเหนือกว่า ชอบข่มคนอื่น ชอบครอบงำคนอื่น ยึดถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่ จึงไม่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและไม่ร่วมทำกิจกรรมด้วย

2) สมาชิกแตกต่างกันในด้านสถานภาพและบทบาททางสังคมมากเกินไป เช่น อายุ ระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถผสมผสานกันเป็นเครือข่ายที่แท้จริงได้

3) สมาชิกของเครือข่ายมีจำนวนน้อยเกินไปทำให้ขาดพลังในการดำเนินงาน สมาชิกต้องทำงานมากขึ้น เหน็ดเหนื่อยมากขึ้น จึงเกิดความเบื่อหน่ายและท้อแท้ในการทำงานร่วมกับเครือข่าย

4) สมาชิกของเครือข่ายมีจำนวนมากเกินไป ทำให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการเครือข่าย เช่น การประสานงานทำได้ยาก ไม่สามารถจัดกิจกรรมให้สมาชิกอย่างทั่วถึงงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ การติดตามประเมินงานทำได้ยาก การแบ่งผลประโยชน์ไม่เป็นที่พึงพอใจของทุกคนทุกฝ่าย เป็นต้น

5) สมาชิกส่วนหนึ่งเข้าร่วมเป็นเครือข่ายโดยไม่เต็มใจ แต่เป็นสมาชิกเพราะถูกชักนำ ถูกบีบบังคับหรือด้วยความเกรงใจใครบางคน จึงไม่ได้ให้ความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายอย่างไม่จริงจัง

6) สมาชิกหวังประโยชน์ส่วนตัวจากเครือข่ายมากเกินไป เมื่อเครือข่ายประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งก็มุ่งหวังที่จะเอาผลประโยชน์เป็นของตน ถ้าหากไม่ได้ตามที่ต้องการก็ไม่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

7) สมาชิกมีลักษณะบางอย่างไม่เหมาะสม เช่น เฉื่อยชา ขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ขาดทักษะในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ทำให้เป็นปัญหาต่อการดำเนินงานของเครือข่าย

8) สมาชิกเครือข่ายทุกคนมีงานประจำที่ต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว การทำงานกับเครือข่ายจึงทำเฉพาะในช่วงเวลาว่างจากงานประจำ ไม่สามารถอุทิศตนให้กับเครือข่ายได้อย่างเต็มที่ ทำให้เครือข่ายไม่สามารถนำพลังของสมาชิกมาใช้ได้อย่างเต็มที่

9) สมาชิกบางคนมีภาระหน้าที่มาก ทั้งภาระส่วนตัวและภาระทางสังคม เช่น มีภาระเรื่องครอบครัว เป็นสมาชิกหลายกลุ่ม หลายองค์กร หลายเครือข่าย จึงไม่มีเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายมากนัก

10) เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิก ทำให้สมาชิกบางส่วนไม่พึงพอใจกันและถอนตัวออกจากเครือข่าย

1.4 ปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมของเครือข่าย มีปัญหาสำคัญ ดังนี้

1) กิจกรรมยากและซับซ้อนมากเกินไป ทำให้สมาชิกไม่สามารถดำเนินการให้ประสบความสำเร็จได้หรือดำเนินการได้น้อย เครือข่ายจึงไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

2) กิจกรรมไม่มีคุณภาพ ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายไม่มีคุณภาพไม่สามารถบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3) กิจกรรมของเครือข่ายมากเกินไป สมาชิกไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกกิจกรรม เพราะต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพและประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันอื่นๆ อีกด้วย ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายน้อย และได้รับประโยชน์จากเครือข่ายน้อย จึงถอนตัวออกจากเครือข่าย

4) กิจกรรมน้อยเกินไป ทำให้สมาชิกขาดการเชื่อมโยงประสานกันแบบเครือข่ายและไม่สามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเครือข่ายได้

5) กิจกรรมมีความซ้ำซ้อน เป็นกิจกรรมเดิม ซ้ำซากไม่มีกิจกรรมใหม่ๆ ทำให้สมาชิกเกิดความเบื่อหน่ายถอนตัวจากเครือข่าย เครือข่ายจึงไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานและอาจต้องล้มเลิกไปในที่สุด

6) กิจกรรมถูกครอบงำจากคนบางคน ไม่ได้เกิดขึ้นจากเวทีประชาคมหรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิก สมาชิกจึงไม่มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกิจกรรม ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายประสบปัญหาในการดำเนินงาน

7) กิจกรรมของเครือข่ายไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิก ไม่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของสมาชิก ทำให้สมาชิกไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายและถอนตัวออกจากเครือข่าย

8) ใช้งบประมาณการดำเนินกิจกรรมมากเกินไป เกินกำลังของเครือข่าย สมาชิกไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะดำเนินงานต่อไปได้ ต้องล้มเลิกและยุติบทบาทของเครือข่ายลง

1.5 ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเครือข่าย มีปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1) โครงสร้างการบริหารเครือข่ายไม่เหมาะสม เช่น โครงสร้างไม่ครอบคลุมภารกิจของเครือข่าย มีโครงสร้างใหญ่เกินไปไม่เหมาะสมกับสมาชิก โครงสร้างซ้ำซ้อนกันเกิดความสับสนในการดำเนินงาน โครงสร้างเป็นแบบแนวตั้งมากเกินไป สมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเครือข่าย เป็นต้น

2) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายดำเนินไปอย่างเชื่องช้า ขาดประสิทธิภาพ มีข้อจำกัดมากและไม่ประสบความสำเร็จ

3) ขาดปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเพียงพอ เช่น งบประมาณไม่มีหรือมีแต่ไม่เพียงพอ สถานที่ในการดำเนินงานไม่มีหรือมีแต่ไม่เหมาะสม ขาดวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่สนับสนุนให้การดำเนินงานของเครือข่ายประสบความสำเร็จ เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายไม่ไหลเลื่อนและอาจต้องยุติการดำเนินงานลง

4) ระบบการติดต่อประสานงานของเครือข่ายไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ไม่มีศูนย์กลางในการติดต่อประสานงาน ขาดช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกกับเครือข่าย เป็นต้น ทำให้สมาชิกขาดข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่าย ไม่ได้ได้รับความสะดวกในการติดต่อกับเครือข่าย จึงไม่เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่าย

5) เครือข่ายเกิดความขัดแย้ง เช่น ความขัดแย้งระหว่างผู้บริหารกับสมาชิก ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกกับสมาชิกด้วยกัน เป็นต้น ทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในเครือข่ายและไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน นอกจากนี้ถ้าหากเครือข่ายเกิดความขัดแย้งกับบุคคล

กลุ่มองค์กรอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วยแล้ว เครือข่ายก็จะถูกต่อต้านและไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานเช่นเดียวกัน

6) เครือข่ายไม่มีรายได้ของตนเอง ขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มศักยภาพและไม่สามารถดำรงเครือข่ายได้

7) ขาดแนวร่วมในการทำงาน ทั้งเครือข่ายประเภทเดียวกันและแนวร่วมในระดับกว้าง เช่น นักวิชาการ สื่อสารมวลชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักพัฒนาองค์กรเอกชน เป็นต้น ทำให้ขาดพลังที่หนุนเสริมไม่สามารถขยายเครือข่ายออกไปได้มากนัก

8) การรวมศูนย์ คณะกรรมการหรือผู้นำเครือข่ายบางคน บางกลุ่ม เมื่อบริหารจัดการเครือข่ายติดต่อกันเป็นเวลานาน จะเกิดการผูกขาดในการบริหารและดำเนินงานเครือข่ายในนามของตนเองมากกว่าเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับสมาชิก การตัดสินใจถูกรวมศูนย์โดยคนเพียงกลุ่มเดียว สมาชิกส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเครือข่าย ทำให้เครือข่ายขาดวิสัยทัศน์ ขาดลักษณะของความเป็นเครือข่ายและไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้

2. ปัญหาที่มาจากภายนอกเครือข่าย เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากภายนอกเครือข่ายแต่มีผลกระทบต่อเครือข่าย ทำให้เครือข่ายประสบปัญหาในการดำเนินงานมีหลายประการดังต่อไปนี้

2.1 การขยายงานของเครือข่ายประเภทอื่นๆ เข้ามาในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาบางประการขึ้น เช่น

1) การแข่งขันเพื่อหาสมาชิก ทำให้คนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกของเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน ถูกชักชวนและเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายนั้น ทำให้พลังของเครือข่ายลดลง และมีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของเครือข่าย

2) ทุนและทรัพยากรลดลง อาจจะเป็นผลจากการขยายงานของเครือข่ายอื่นๆ ทำให้เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนได้รับผลกระทบในเรื่องแหล่งทุนและทรัพยากรโดยตรง กล่าวคือ แหล่งทุนและทรัพยากรในชุมชนนั้นมีไม่มากนัก เมื่อเครือข่ายอื่นขยายกิจการเข้ามาดำเนินงานด้วย แหล่งทุนและทรัพยากรที่มีอยู่เดิมก็ต้องถูกแบ่งปันและอาจจะนำไปสู่การแย่งแย่งแหล่งทุนและทรัพยากรระหว่างเครือข่ายขึ้นได้ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อเครือข่าย

3) การทำงานของเครือข่ายยากขึ้น การขยายงานของเครือข่ายอื่นๆ เข้ามาในชุมชน ทำให้กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาในชุมชนเพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนทั้งที่เป็นสมาชิกและไม่ได้เป็นสมาชิกของเครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนจึงมีภาระหน้าที่เพิ่มมากขึ้น ไม่สามารถอุทิศตนที่จะทำงานให้เครือข่ายเพียงเครือข่ายเดียวอีกต่อไป ทำให้เครือข่ายอ่อนแอลง การทำงานของเครือข่ายยุ่งยากมากขึ้นและประสบปัญหามากยิ่งขึ้น

2.2 การขยายงานของเครือข่ายประเภทเดียวกัน ทำให้เครือข่ายประสบปัญหาในการดำเนินงาน เช่น

1) เกิดการทับซ้อนพื้นที่ในการดำเนินงาน ทำให้เกิดการแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างเครือข่ายขึ้น

2) ทำให้เกิดการแข่งขันในการทำงาน การแย่งชิงสมาชิกและทรัพยากรเครือข่ายที่ยังไม่เข้มแข็งหรือเครือข่ายเกิดใหม่ที่ขาดความพร้อมในการดำเนินงาน ไม่สามารถแข่งขันกับเครือข่ายที่เข้มแข็งมากกว่าได้ ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ จึงต้องล้มเลิกเครือข่ายไป

3) การแข่งขันทำงานของเครือข่ายประเภทเดียวกันในชุมชนเดียวกัน ทำให้คนในชุมชนเกิดความสับสนในความเป็นเครือข่าย วิธีการทำงานและเป้าหมายของเครือข่ายเกิดความสงสัยและขาดความเชื่อมั่นในการทำงานแบบเครือข่าย จึงอาจจะถอนตัวออกจากเครือข่าย

2.3 เครือข่ายถูกรวบงำ การดำเนินงานของเครือข่ายถ้าหากถูกรวบงำ โดยบุคคลกลุ่มหรือองค์กร เช่น สมาชิกหรือผู้นำบางคน นักการเมือง นักธุรกิจ เป็นต้น จะทำให้เครือข่ายเกิดปัญหาบางประการขึ้น เช่น

1) สมาชิกขาดความเป็นอิสระ ถูกบีบบังคับ เกิดความอึดอัดใจจึงไม่ร่วมกิจกรรมและถอนตัวจากเครือข่าย

2) วัตถุประสงค์ เป้าหมายของเครือข่ายเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่เข้ามาครอบงำ ทำให้สมาชิกที่มีวัตถุประสงค์และกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนไม่ยอมรับและถอนตัวออกจากเครือข่าย

3) ขาดเอกลักษณ์ของเครือข่าย เพราะการดำเนินงานของเครือข่ายกิจกรรมและองค์ประกอบอื่นๆ ของเครือข่ายเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของผู้ที่ครอบงำ ทำให้สมาชิกไม่มั่นใจในเครือข่ายและถอนตัวจากเครือข่าย

4) สมาชิกที่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานแบบเครือข่าย ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของเครือข่ายไม่ยอมรับในการถูกรวบงำและถอนตัวออกจากเครือข่าย ทำให้สมาชิกอื่นๆ ถอนตัวตามไปด้วย

5) เครือข่ายกลายเป็นเครื่องมือของผู้ครอบงำ เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างของตน ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของสมาชิกอย่างแท้จริง ทำให้สมาชิกไม่พึงพอใจ ไม่เข้าร่วมกิจกรรมและถอนตัวจากเครือข่าย

2.4 กิจกรรมของเครือข่ายขัดผลประโยชน์ผู้อื่น เช่น ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น กลุ่ม องค์กร หรือเครือข่ายอื่นๆ ทำให้เกิดปัญหาบางประการขึ้น เช่น

1) เครื่องขายไม่ได้รับการสนับสนุนในการดำเนินงาน อาจจะทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้

2) เครื่องขายถูกต่อต้าน ถูกขัดขวางไม่ได้ดำเนินกิจการ ทำให้การดำเนินงานของเครื่องขายไม่ราบรื่น และไม่ประสบความสำเร็จ

3) เครื่องขายถูกทำลายด้วยวิธีการต่างๆ ทำให้สมาชิกสูญเสียความมั่นใจ ถอนตัวจากเครื่องขายจนเครื่องขายไม่สามารถดำรงอยู่ได้อีกต่อไป

2.5 คนในชุมชนไม่มีแนวความคิด เจตคติและค่านิยมแบบเครื่องขาย แต่เป็นแบบปัจเจกชน ที่มุ่งความสำเร็จของบุคคลเป็นสำคัญ ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น

1) คนในชุมชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของเครื่องขาย จึงไม่สนใจไม่เข้าร่วมกิจกรรมและไม่สนับสนุนการดำเนินงานของเครื่องขาย

2) คนในชุมชนเคยชินกับการใช้ชีวิตแบบตัวใครตัวมัน เมื่อเป็นสมาชิกของเครื่องขายแล้วก็หวังให้สมาชิกคนอื่นๆ ทำงานแทน เพราะกลัวจะมีผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัว ไม่เห็นคุณค่าของการทำงานแบบเครื่องขาย

3) คนในชุมชนไม่เชื่อมั่นในการทำงานแบบเครื่องขาย ไม่เชื่อพลังและศักยภาพของเครื่องขาย จึงไม่ให้ความสำคัญกับเครื่องขาย

2.6 เครื่องขายไม่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ทำให้เกิดปัญหาบางประการ เช่น

1) รัฐบาลไม่ให้ความสำคัญ เพราะการดำเนินงานของเครื่องขายไม่ตอบสนองนโยบาย รัฐบาลจึงไม่ให้การสนับสนุน

2) รัฐบาลไม่ไว้วางใจ เพราะเกรงว่าเครื่องขายจะจัดกิจกรรมที่ต่อต้านรัฐบาล จึงตรวสอบและติดตามการดำเนินงานของเครื่องขายอย่างเข้มงวดทำให้เครื่องขายขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน

3) รัฐบาลกำหนดมาตรการต่างๆ ขึ้น ควบคุมการดำเนินงานของเครื่องขาย ทำให้เครื่องขายขาดอิสระในการดำเนินงาน ไม่สามารถขยายกิจกรรมของเครื่องขายต่อไปได้และอาจต้องล้มเลิกไปในที่สุด

จะเห็นได้ว่าเครื่องขายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชนประสบปัญหาต่างๆ หลายปัญหา นักพัฒนาและผู้ทำงานกับเครื่องขายจึงต้องพึงระวังไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้น เพราะจะทำให้เครื่องขายไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานและต้องล้มเลิกไปในที่สุด

คนแต่ละคนจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องมีการสะสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่ง มิได้เกิดการเรียนรู้แบบฉับพลันทันที โดยส่วนใหญ่การเรียนรู้จะเกิดขึ้น

ตามลำดับ คือ การรับรู้ การเข้าใจ และการปรับเปลี่ยน โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้คือ 1) ความพร้อมทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้เรียน เช่น ระดับสติปัญญา แรงจูงใจ ความถนัด วุฒิภาวะ และประสบการณ์ เป็นต้น 2) บทเรียนหรือคุณลักษณะของสิ่งที่เรียน เช่น ความยากง่ายของบทเรียน ความยาวของเนื้อหาบทเรียน และช่วงเวลาในการเรียน เป็นต้น 3) วิธีการจัดการความรู้ เช่น การฝึกฝน การส่งเสริมให้ผู้เรียนถ่ายโอนความรู้ และการใช้เครื่องดึงดูดใจ เป็นต้น 4) สภาพแวดล้อม เช่น บรรยากาศในห้องเรียน และสิ่งต่างๆ ที่ผู้เรียนสามารถสัมผัสได้ เป็นต้น ในการนี้การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลมีรูปแบบวิธีการต่างๆ คือ การลองผิดลองถูก การสังเกต การทำซ้ำ การเรียนรู้จากสิ่งเร้ามากระตุ้นปฏิกิริยา การเรียนรู้ การเผชิญสถานการณ์ การเรียนรู้โดยการหยั่งเห็น หรือการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนาคนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็นการสร้างคนให้มีความรู้ และเกิดทักษะที่เพียงพอในการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของเด็กแต่ละคนที่ได้รับการเรียนรู้มาตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งผลจากการเกิดกระบวนการเรียนรู้ ก่อให้เกิด การพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ พัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม

1.5 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

สภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการท่องจำมากกว่า การเน้นให้ผู้เรียนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนขาดการแสวงหาความรู้ ขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนครูและชุมชน สิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้ร่วมกันผ่านเครือข่ายทางสังคมจึงเป็นอีกทางเลือกที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเครือข่ายเป็นพลังของการมีส่วนร่วมของทุกๆ ฝ่าย โดยอาศัยรูปแบบวิธีการทางสังคม ที่มีการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคน ด้วยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งในด้านทักษะ ความรู้ ความสามารถ การเรียนรู้ดังกล่าว ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ การปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่นๆ ทำให้การเรียนรู้เต็มไปด้วยความสนุกสนานเป็นผลให้ผู้เรียนสามารถจดจำ ตลอดจนฝึกฝนและเปลี่ยนแปลงนิสัยได้ แนวคิดการเรียนรู้ดังกล่าวมีรากฐานมาจากทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ซึ่งเน้นการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งของที่อยู่ใกล้ตัว (รัฐพล ประดับเวทย์, 2551: 24-26) ทั้งนี้ Jonassen, Land (2000: 127-128) ได้นำเสนอการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1. การทำกิจกรรม (Active) เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งมนุษย์จะเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ทักษะ ความรู้ที่ได้เกิดจากการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกคนอื่นๆ โดยผ่านกระบวนการติดต่อสื่อสาร การลงมือปฏิบัติและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หลังจากการเรียนรู้

2. การสร้างความรู้ (Constructive) เกิดจากการบูรณาการการเรียนรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม เพื่อที่จะทำให้เกิดความลึกซึ้งในเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น การเรียนรู้โดยการสร้างความรู้จะเกิดจากประสบการณ์ การสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งทำให้เข้าใจลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

3. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative) ผู้เรียนจะมีการสร้างสังคม กลุ่ม เครือข่าย การเรียนรู้อยู่แล้ว โดยธรรมชาติแล้วผู้เรียนจะค้นหาวิธีการเพื่อการเรียนรู้ และให้ผู้อื่นช่วยเหลือในการหาวิธีการแก้ปัญหาการเรียนรู้

4. ความตั้งใจ (Intentional) โดยปกติแล้วมนุษย์จะมีความตั้งใจในการเรียนรู้ จากการกำหนดเป้าหมาย และทำทุกอย่างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือประสบความสำเร็จซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ลงมือเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ ต้องมีสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม ซึ่งสิ่งแวดล้อมอาจจะประกอบด้วย สถานการณ์การเรียนรู้ เนื้อหา ฐานการเรียนรู้เดิม หรือความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่ก่อน

5. ความซับซ้อน (Complex) การเรียนรู้ในอดีตเกิดจากการเรียนรู้โดยตรงจากผู้สอนไปยังผู้รับ สอนตามบทเรียนที่มีอยู่ แต่ในความเป็นสังคมทันสมัยหรือหลังความทันสมัย มีความซับซ้อนมากขึ้น ไม่มีทางเป็นไปได้ว่า การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจะทำได้โดยวิธีการเดียวและวิธีการแก้ปัญหานั้นไม่อาจเรียนรู้ได้จากตำราเพียงอย่างเดียว จึงจำเป็นต้องมีการนำเสนอการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาจากความซับซ้อนที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การคิด และพัฒนาแนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้มากยิ่งขึ้น

6. สภาพและบริบท (Contextual) การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลอง ใน case-based หรือ problem-based learning เป็นการเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจของผู้เรียนกับสถานการณ์ใหม่ๆ แต่อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องมีการสอนความรู้ และทักษะในชีวิตจริงตามบริบท (Contexts) และต้องแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้มีความแตกต่างกันในหลากหลายบริบท

7. การสนทนา (Conversational) การพูดคุย สนทนา เกี่ยวกับปัญหาความทุกข์ใจ ผู้พูดคุยต้องการความคิดเห็นจากบุคคลอื่นๆ อาจจะสนทนาผ่านเครื่องมือสื่อสารต่างๆ เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ โทรศัพท์ หรือ การเผชิญหน้า (Face-to-Face) เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ โดยการเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนหรือผู้ตอบจากคนหนึ่งสู่คนหนึ่ง และสองสามคนไปเรื่อยๆ จากสังคมเมืองสู่จังหวัด และข้ามทวีป ซึ่งจะเป็นสังคม

การเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก มุมมองจากหลายๆ ฝ่ายจะช่วยในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงได้ดีขึ้น

8. การสะท้อนผล (Reflective) ผู้เรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยการสะท้อนออกมาหลังจากได้รับการเรียนรู้ ผ่านสภาพแวดล้อมด้วยกระบวนการต่างๆ (processes) ด้วยความเข้าใจมากขึ้น และเกิดองค์ความรู้ใหม่จากสถานการณ์นั้นๆ

สำหรับแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันได้มีนักวิชาการ สรุปลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันไว้ดังนี้ การเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อศึกษาในสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน รวมถึงแหล่งเรียนรู้ภายนอกเพื่อร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ และนำเสนอผลการเรียนรู้หรือข้อค้นพบของการเรียนรู้ โดยผ่านการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย การวิจารณ์ ซึ่งเน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การยอมรับความเห็นซึ่งกันและกัน (ทิสนา แชมมณี, 2550: 10) ซึ่งองค์ประกอบของการเรียนรู้ร่วมกันประกอบด้วย

1. มีโครงสร้างที่เป็นความสัมพันธ์ทางบวกและมีความรู้สึกร่วมกัน โดยการช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน
2. มีปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว เช่น การพูดคุย การอภิปราย การสอนงานตัวต่อตัว และกลุ่มต่อกลุ่ม เป็นต้น
3. มีการวางแผนและสร้างข้อตกลงร่วมกันรับผิดชอบตามเป้าหมายที่กำหนดและนำความรู้มาแบ่งปันกัน
4. ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะการสื่อสารที่ใช้ในกลุ่ม พัฒนาเป็นที่ทีมงานโดยอาศัยความเชื่อมั่นต่อตนเองและบุคคลอื่นๆ จากการยอมรับ และสนับสนุน ร่วมกันแก้ปัญหา
5. มีการสะท้อนกลับของโครงสร้างและการมีผลย้อนกลับของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การร่วมมือ และยินดีต่อความสำเร็จที่ได้รับ

นอกจากนี้ อังศิรินทร์ อินทรกำแหง (2547: 52-58) ได้เสนอแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันว่าเป็นรูปแบบของสถานการณ์การเรียนรู้ ที่ผู้เรียนหลายๆ คนมาพบปะกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีการกำหนดจุดประสงค์ร่วมกัน และเป้าหมายร่วมกัน มีความผูกพันที่จะพบปะทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ตามช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งองค์ประกอบของการสร้างความสัมพันธ์แห่งการเรียนรู้ร่วมกันประกอบด้วย

1. ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
2. บรรยากาศในการเรียนรู้ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะแสวงหาความรู้

3. องค์กรหรือหน่วยงานส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการพูดคุย ชักถาม แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

4. สถานการณ์จริงในการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง กระทั่งสามารถปฏิบัติซึ่งได้เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากรุ่นพี่หรือพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือ ซึ่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติเกิดจากการทำกิจกรรม 4 อย่างพร้อมกัน คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ต่างๆ การสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน

5. การเรียนรู้ร่วมกันตามแนวคิดของเซ็นเก้เป็นการปรับการเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยการเริ่มตั้งคำถาม และค้นหาคำตอบ โดยถือว่าบุคลากรเป็นแหล่งทรัพยากรทางปัญญาที่สำคัญ ซึ่งองค์ประกอบของการเรียนรู้ตามแนวคิดของเซ็นเก้มี 4 ประการคือ การใช้คำถามบอกถึงปัญหา ความแตกต่างทางความคิดและประสบการณ์ การติดต่อสื่อสารและการทบทวนบทเรียนการเรียนรู้ การเรียนรู้การเรียนรู้ (Senge, 2007: ออนไลน์)

6. การเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่าย เป็นความร่วมมือกันเมื่อมีภารกิจที่จะต้องทำงานประสานกันกับผู้อื่น หรือหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย เมื่อประสานความร่วมมือกันจึงเกิดการเรียนรู้ขึ้น และในการทำงานร่วมกันในเครือข่าย เกิดเป็นความสัมพันธ์ การเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิด และใช้ทรัพยากรร่วมกัน ตามความสมัครใจ มีการช่วยเหลือ มีการติดต่อสื่อสาร แต่ไม่มีการบังคับบัญชาหรือสั่งการ มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน

จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้ทราบว่า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกุญแจสำคัญในการทำให้บุคคล องค์กร ชุมชนปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น จนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าว จะมีพลังมากกว่าการเรียนรู้แบบรายบุคคลที่จะเสนอความคิดเห็นนำสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้การเรียนรู้ที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลทั้งภายในและภายนอก มีทักษะและความรู้ที่แตกต่างกัน มารวมตัวกันเพื่อที่จะแก้ปัญหา หรือดำเนินงานให้แล้วเสร็จนั้น ผู้เรียนควรประกอบด้วยบุคคลทุกระดับไม่ว่าจะเป็นผู้นำ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการ รวมถึงบุคคลภายนอกนั้นที่เข้ามามีส่วนร่วม จึงจะเป็นพลังในการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม (Social Network)

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญสำหรับสังคมปัจจุบัน เนื่องจากเครือข่ายทางสังคมมีบทบาทต่อกระบวนการพัฒนาประเทศ การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากพลังทางสังคม เครือข่ายทางสังคมจึงมีความสำคัญและถูกนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย

เนื่องจากเป็นพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนา หรือสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ซึ่งเครือข่ายทางสังคมเกิดจาก ฐานคิดที่สำคัญ เช่น ฐานคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่รัฐต้องการให้มีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ฐานคิดเชิงวัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลและการพึ่งพาอาศัย ฐานคิดเชิงระบบที่สิ่งต่างๆ ล้วนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงกันเป็นความหลากหลาย ที่ไม่สามารถแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด ฐานคิดของการขยายโอกาสและกระบวนการทางอุดมการณ์ที่ต้องการขยายแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับไปสู่การขยายอุดมการณ์ (ประเวศ วะสี, 2538: 3-5)

นัยสำคัญเครือข่ายทางสังคมมีการศึกษากันอย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการทางสังคมศาสตร์ เช่น เครือข่ายความสัมพันธ์เชิงระบบที่เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน การจัดช่วงชั้นทางสังคม สังคมวิทยาเมือง สังคมวิทยาเกี่ยวกับสุขภาพจิต หรือสังคมวิทยาองค์กรการก้าวสู่สังคมไร้พรมแดน เราได้รู้จักกับเครือข่ายขนาดใหญ่ของโลก ซึ่งรู้จักในนามของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ประกอบด้วยเครือข่ายย่อยจำนวนมากเชื่อมต่อกันและค่อนข้างสลับซับซ้อน เมื่อนักวิชาการค้นพบศาสตร์แขนงนี้ ได้นำหลักการไปประยุกต์ใช้ จึงได้เห็นพลังเครือข่ายย่อย โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยตลาดระดับโลกอย่างบริษัทการ์ตเนอร์ (Gartner) ได้ทำการวิเคราะห์ไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ว่า เทคโนโลยีที่จะสร้างผลกระทบอย่างมากต่อภาคธุรกิจในช่วง 10 ปี หนึ่งในนั้นได้แก่เครือข่ายทางสังคม (2009: ออนไลน์)

นักสังคมวิทยาจัดเครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ที่ไม่มีขอบเขตการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก มีทั้งที่มองเห็นเป็นรูปธรรมและไม่เป็นรูปธรรม ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว อาจจะมีการออกแบบโครงสร้างขึ้นมาทำหน้าที่สานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กรให้ต่อเนื่อง แต่ไม่มีใครบังคับให้ใครทำอะไรได้ แต่ละบุคคลแต่ละกลุ่ม แต่ละองค์กร ต่างก็สามารถเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายได้เท่าๆ กัน รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของเครือข่ายจึงมีความซับซ้อนมากกว่ากลุ่มและองค์กร เพราะเป็นความสัมพันธ์ตั้งแต่วัยบุคคล ครอบครัว กลุ่ม องค์กร ชุมชน สังคม ประเทศไปจนถึงระดับโลก การรวมกันเป็นเครือข่ายจึงเป็นการสร้างพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาหรือสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ

การเชื่อมโยงแนวความคิดเครือข่ายทางสังคมกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เครือข่ายทางสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ในลักษณะของความเป็นโครงข่าย (Net) กล่าวคือโครงข่ายประกอบด้วยเครือข่ายหลายเครือข่าย การทำงานของเครือข่ายต่างๆ ในโครงข่ายหนึ่งหรือหลายโครงข่ายเป็นการทำงานแบบจัดการตนเอง จัดระเบียบกันเอง ความสลับซับซ้อนของประเภทและความสัมพันธ์ จะขึ้นอยู่กับความเป็นมาของสังคมแต่ละแห่งเป็นสำคัญ โดย

ความสัมพันธ์ระหว่างโครงข่าย และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบมีส่วนสำคัญ 6 ส่วน ดังนี้ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุณ) 2548: 50-51)

1. ส่วนที่เป็นแกนหรือเป็นศูนย์กลางซึ่งมีความเป็นศูนย์กลางของการเชื่อมประสานสูง (Hub)
2. ส่วนที่เป็นอาณาบริเวณที่มีการเชื่อมโยงติดต่อเข้าสู่แกนกลางเพียงด้านเดียว โดยส่วนที่เป็นแกนกลางออกไปไม่ได้หรือมีความสามารถที่จะเข้าอาณาบริเวณนั้นน้อย (In continent)
3. ส่วนที่เป็นอาณาบริเวณที่มีการเชื่อมโยงติดต่อกับแกนกลาง โดยแกนกลางออกไปได้ แต่ไม่มีทางกลับเข้า หรือมีการติดต่อไหลเวียนกลับเข้าได้ยากหรือน้อยมาก (Out continent)
4. ส่วนที่เป็นกิ่งหรือเป็นกิ่งแยกออกจากอาณาบริเวณใหญ่ มี 2 อาณาบริเวณ (Tendril)
5. ส่วนที่เป็นเกาะอยู่โดดเดี่ยวแยกออกจากอาณาบริเวณใหญ่ มีการติดต่อสัมพันธ์ภายในเกาะสูง แต่ไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกหรือมีการติดต่อสัมพันธ์น้อย
6. ส่วนที่เป็นท่อหรือทางเชื่อม (Tube) ซึ่งเป็นทางเชื่อมระหว่างบริเวณใหญ่ ภายในเครือข่ายจุดเชื่อม (Nodes) จะมีบุคคลทำงานอยู่ 4 ประเภท ดังนี้

1. ผู้ทำหน้าที่เป็นชุมทางการประสานงาน (Hubs) บุคคลหรือองค์กรหรือสถาบันที่เป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมโยงและพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นแกนกลางของการเชื่อมโยงเครือข่าย

2. ผู้จับชีพจร (Pulse Taker) บุคคลผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับคนในองค์กรหรือในชุมชนหรือในระดับชาติ ทำหน้าที่คอยสังเกตความเคลื่อนไหวต่างๆ ในเครือข่าย ทั้งในเชิงภาพรวมและรายละเอียด ตลอดจนมีบทบาทในการสะท้อนข้อมูลดังกล่าวสู่สมาชิกในเครือข่ายเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน และสามารถตรวจสอบสุขภาพหรือทิศทางของกลุ่มคน องค์กร ชุมชน ชาติได้ มักซ่อนตัวเอง ไม่ชอบเปิดเผยตัว

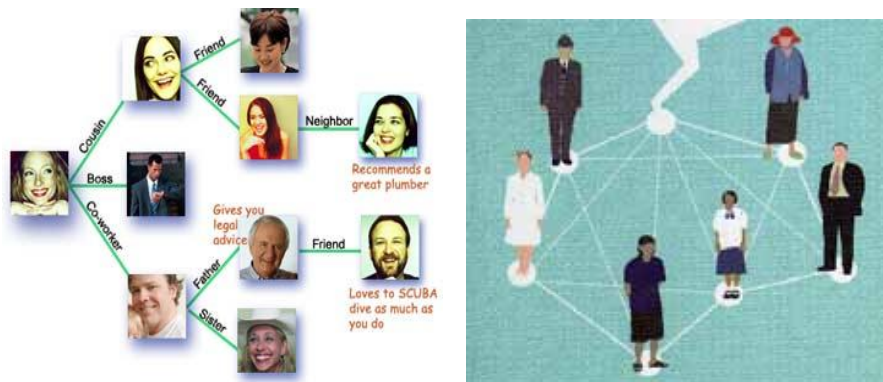
3. ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) เป็นผู้ทำหน้าที่กำกับควบคุมการไหลเวียนการติดต่อสัมพันธ์กันในบางจุด โดยเฉพาะจุดยุทธศาสตร์ของเครือข่าย องค์กรหรือชุมชน

4. ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ผู้จัดการเครือข่าย เป็นบุคคลที่เป็นตัวกลางในการประสานและให้บริการด้านต่างๆ แก่สมาชิกและพันธมิตรในเครือข่าย ตลอดจนดูแลระบบการเก็บรวบรวมข้อมูล การย่อยข้อมูลต่างๆ และการแพร่กระจายข้อมูลสู่สมาชิก

ดังนั้นบุคคลหรือองค์กร/สถาบันที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นจุดเชื่อมประเภทหนึ่ง แต่เป็นจุดเชื่อมที่มีสายใยเชื่อมโยงมาก มีลักษณะเป็นชุมสายแห่งการติดต่อสัมพันธ์ การจัดการจุดเชื่อม (Nodal Governance) จึงมีหลายประการโดยจะต้องพิจารณาถึงอาณา

บริเวณของกิจการที่เป็นชุมชนและเป็นจุดเชื่อมต่อต่างๆ ภายในโครงข่ายและเครือข่ายเป็นสำคัญการรวมตัวเป็นเครือข่ายในลักษณะของการสนับสนุนซึ่งกันและกันนี้จะทำให้เกิดการผนึกพลังหรือศักยภาพแบบทวีคูณ (Synergy) ดังนั้นผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่ายจึงดีกว่าการนำผลลัพธ์ของต่างคนต่างทำแล้วนำมารวมกันอย่างชัดเจน

คำว่า เครือข่ายทางสังคม หรือ “Social Network” มาจาก Barnes ซึ่งหมายถึง โครงสร้างทางสังคมระหว่างคนหรือองค์กร ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างกันทั้งแบบหลวมและแบบแน่นแฟ้น ในทางทฤษฎีแล้วเครือข่ายทางสังคมจะเป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ในความหมายของ Node (คนหรือองค์กร) และ Tie (ความสัมพันธ์หรือการปฏิสัมพันธ์) ซึ่งมีการ tie หลายแบบระหว่าง node (Freeman, 2004: 3-5) ดังภาพที่ 1

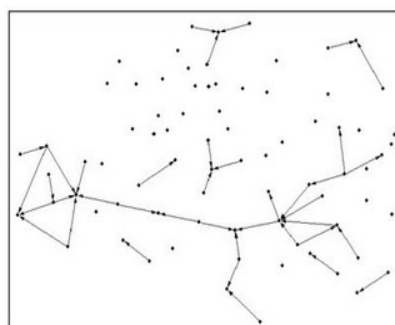

ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงของเครือข่ายทางสังคม

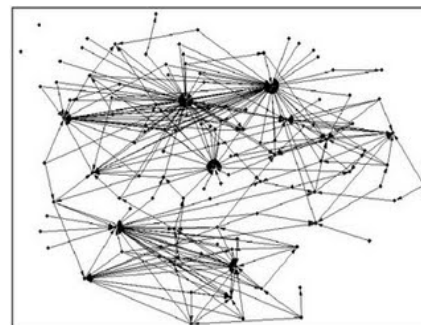
เครือข่ายทางสังคมเป็นเครื่องผูกมัดทางสังคมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรตามกฎหมายที่ได้อัปเดตร่วมกัน เพื่อการแลกเปลี่ยนและไหลเวียนทรัพยากร ข้อมูลข่าวสารและเอื้อประโยชน์กันและกัน เครือข่ายจะดำรงอยู่ได้ต่อเนื่องยาวนานเพียงใด ขึ้นอยู่กับพันธะผูกพันของหุ้นส่วนภาคี ไม่ว่าจะเป็นบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ศักยภาพกระบวนการ (Process) ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม กระบวนการปรับตัวและความสามารถในการปรับตัว นอกจากนี้เครือข่ายยังให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ต่างๆ ระหว่างผู้กระทำ หรือกลุ่มทั้งหลายมากกว่าจะเน้นที่คุณลักษณะต่างๆ (Attributes) ของผู้กระทำหรือลักษณะของสมาชิกในกลุ่มของผู้กระทำเหล่านั้น เครือข่ายทางสังคมถูกนำมาวิเคราะห์องค์กร เพื่อทำให้หน่วยงานต่างๆ ในองค์กรร่วมมือกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการวางแผนหรือการวางผังสมัยใหม่ ที่คำนึงถึงบทบาทขององค์กรด้านสังคมที่

หลากหลาย ผู้มีส่วนได้เสีย จากเดิมที่นักวางแผนที่เสมือนต้องรู้ทุกเรื่องราวในการวางแผนแบบองค์รวม(Comprehensive planning) มาเป็นการวางแผนแบบประสานร่วมมือกัน (Collaborative planning) ที่ต้องอาศัยความร่วมมือด้านข้อมูลจากภาคีต่างๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมสามารถตอบปัญหาสำคัญๆ เช่น ใครมีบทบาทสำคัญในองค์กรในด้านต่างๆ แต่ละหน่วยงานทั้งในและนอกองค์กร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ข้อมูลในองค์กรและระหว่างองค์กร ถูกส่งจากใคร ไปหาใคร ข้อมูลไปกระจุกตัวอยู่ที่ไหน เกิดปัญหาขอบเขตของข้อมูลหรือไม่ ทำไมข้อมูลไปไม่ถึงผู้ต้องการรับ ใครหรือหน่วยงานไหน มีศักยภาพ แต่ถูกละเลย เป็นต้น (2009 : ออนไลน์)

ในอดีตเครือข่ายทางสังคมมีลักษณะเป็นลำดับชั้น (Hierarchical) คือ แบ่งอำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ ตั้งแต่สูงสุดลงมาถึงต่ำสุด ต่อมาสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ตั้งแต่ระดับบุคคลในชุมชน องค์กร มีการแลกเปลี่ยน การสนับสนุนเกื้อกูลกัน มีการติดต่อสื่อสาร และมีบริบทของสังคม (social context) ที่ฝังอยู่ในชุมชนและเครือข่ายมากขึ้น ซึ่งเกิดจากการติดต่อกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การดำรงชีวิตประจำวัน โดยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงให้เกิดขึ้นเป็นเครือข่าย เช่น การปรึกษาหารือกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน การร่วมแรงร่วมใจ เป็นต้น ความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) ที่มีต่อกันในลักษณะความสัมพันธ์ต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบเครือข่าย การเมือง บทบาททางสังคม การกระทำระหว่างกัน และการร่วมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกันเกิดเป็นความใกล้ชิด การไหลเวียนความรู้ (อัจฉรา ปุราคม, 2552: 11) การเข้าใจความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีจะสามารถตอบปัญหาโครงสร้างของสังคมหรือชุมชนได้ เช่น เครือข่ายความร่วมมือลงแขกเกี่ยวข้าวของหมู่บ้าน ก และ หมู่บ้าน ข ดังภาพที่ 2

หมู่บ้าน ก

หมู่บ้าน ข

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของเครือข่าย

ภาพจากการวาดเครือข่ายย่อมส่งนัยยะถึงความสัมพันธ์ในชุมชนได้พอสมควร ในหมู่บ้าน ก ความสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยแรงเพื่อนบ้านในการเก็บเกี่ยวข้าวค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับหมู่บ้าน ข ซึ่งเราอาจตีความในแง่บวกได้ว่า หมู่บ้าน ก ที่เป็นอย่างนี้ เพราะมีความสามารถในการเก็บเกี่ยวข้าวด้วยตัวเอง มีเครื่องมืออำนวยความสะดวก จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยแรงจากเพื่อนบ้าน ในแง่มุมมองของนักวางแผนที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจในการกำหนดแผนงานหรือโครงการ หมู่บ้าน ข มีความน่าสนใจหากต้องใช้พลังของความเป็นชุมชนที่เอื้อต่อความสำเร็จของโครงการ ซึ่งความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม มีลักษณะ 2 แบบ คือ ความสัมพันธ์เป็นทางการ (formal relations) ได้แก่ การรายงาน ภาระงานระหว่างกัน บทบาทหน้าที่ อำนาจของตำแหน่ง เป็นต้น และความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (informal relations) ได้แก่ การทักทาย การช่วยเหลือ การไปพบปะ เยี่ยมเยียน ความไว้วางใจ การนับถือ การชอบ-เกลียด และความศรัทธา เป็นต้น

2.1 ความหมายของเครือข่ายทางสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม เป็นหนึ่งในกระบวนทัศน์ของศาสตร์ยุคใหม่ ในปัจจุบันนักวิชาการได้ให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ของ “เครือข่ายทางสังคม” แนวคิดเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ที่ได้รับการพัฒนาจากนักคิดทางสังคมวิทยามีหลักการที่สำคัญดังนี้

เครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วยบุคคลหรือตัวแสดง (Actor) ที่มีความสัมพันธ์ (Relation) ซึ่งกันและกัน ตามบทบาทหรือหน้าที่แต่ละคนที่มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนมิได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องทำในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายทางสังคม หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ เครือข่ายทางสังคมไว้ดังนี้

เครือข่ายทางสังคม หมายถึง ชุดของความเกี่ยวพัน (Knot) และผูกพัน (Ties) ระหว่างกันของบุคคล ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็น ครอบครั้ว เพื่อน และคนรู้จักกัน การเกี่ยวพันระหว่างกันของคนในสังคม บุคคลที่มีคนรู้จักมากหรือมีความสัมพันธ์กับคนจำนวนมากแสดงว่าบุคคลนั้นมีเครือข่ายของความเกี่ยวพันมาก (Density Knot) ซึ่งตรงกันข้ามกับบุคคลที่รู้จักกับคนอื่น ๆ น้อย แสดงว่าบุคคลนั้นมีเครือข่ายของความเกี่ยวพันน้อย (Loosely Knot) ในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้น บางครั้งคนที่มีเพื่อนมาก อาจมีความผูกพันกับเพื่อนๆ อย่างผิวเผิน (Weak Ties) แต่บางคนอาจจะมีเพื่อนน้อยแต่มีความผูกพันกับเพื่อนอย่างมั่นคง (Strong Ties) ก็เป็นไปได้ โดยมี Nodes ทำหน้าที่เชื่อมโยงการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดการ

เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง การกระทำระหว่างกันทางสังคมมีทั้งด้านบวกและด้านลบ หากการกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้เกิดผลเสียต่อสังคม องค์ประกอบของสังคมส่วนอื่นๆ ก็จะต้องได้รับผลกระทบอย่างเป็นลูกโซ่ และหากการกระทำระหว่างกันทางสังคมดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบในระดับรุนแรง ความไม่มั่นคงและความไม่มีเสถียรภาพของสังคมก็เกิดขึ้นตามมา (มหาวิทยาลัยบูรพา, 2553: ออนไลน์)

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2552: 442) กล่าวว่า เครือข่ายทางสังคม จัดเป็นกระบวนการก่อเกิด จัดเป็นพัฒนาการ ในการรวมตัวกันของคนในชุมชน และสังคมที่สานต่อความสัมพันธ์ และช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อให้กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นไปในทิศทางสังคมคาดหวัง หรือบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

Encyclopedia of Sociology (Volume 4 : S-Z Index) (1992 : 1887) ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ว่าหมายถึง ปრაกฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ (Patterned Arrays of Relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำกันในสังคมขณะที่ใน The SAGE Dictionary of Sociology (2006 : 239) ให้นิยามว่า เครือข่ายทางสังคม คือ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกชน (Individual) ซึ่งนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในการศึกษา และใช้วิธีศึกษาโดยการสังเกต (Observation) ก่อนจะเขียนออกมาเป็น แผนที่ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Mapping)

พระมหาสุทิตย อากาศโร (2548: 6) ให้นิยามเครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล บุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

ขณะที่ Alter และ Hage (1993 อ้างถึงในนฤมล นิราทร, 2543: 6) กล่าวว่า เครือข่าย (Network) คือ รูปแบบทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กร เพื่อแลกเปลี่ยนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วยองค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้ และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

เสรี พงศ์พิศ (2548: 8) มีความเห็นว่า เครือข่ายในปัจจุบันมีความหมายประการหนึ่งคือ ขบวนการทางสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน มีการดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่

สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน อีกประการหนึ่งหมายถึง วัฒนธรรมองค์กรเป็นกระบวนการที่ใหม่ที่มีการจัดความสัมพันธ์ภายในองค์กรหนึ่ง ระหว่างคนในองค์กร และระหว่างองค์กรนั้นกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการเปลี่ยนจากการจัดการองค์กรแบบลำดับชั้น (Hierarchical) มาเป็นการสร้างเครือข่าย (Networking) วัฒนธรรมองค์กรที่มีกระบวนการที่เครือข่ายทางสังคมจะไม่เน้นการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ แต่เน้นการจัดความสัมพันธ์ใหม่ การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีสร้างแรงบันดาลใจให้ทุกคนอยากทำงาน และทลายกำแพงกันระหว่างกอง ฝ่าย โครงการต่างๆ ในองค์กรนั้น เกิดเป็นความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีและทำงานแบบประสานพลัง (Synergy)

จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายทางสังคม (Social Network) หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม (Pattern of Social Relationship) ของปัจเจกบุคคล (Individual) กลุ่ม (Group) และองค์กร (Organization) ผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ การฝึกกำลัง ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลายในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง ความสำเร็จภายใต้ข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2.2 องค์ประกอบของเครือข่าย

จากฐานคิดและความหมายของเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีจุดร่วมที่สำคัญอย่างน้อย 5 ประการ ที่อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย ได้แก่

1. หน่วยชีวิตหรือสมาชิก หน่วยชีวิตและสมาชิกเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยแต่ละหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกัน หรือสมาชิกในองค์กรนั้นจะเป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

2. จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่มองค์กร มารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมิอาจกล่าวได้ว่า เป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย

3. การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลจะมาร่วมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกันและกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่มาจากส่วนลึกภายในจิตใจของตนแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น

4. การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ ก็คือ การมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิก จะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย

5. ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

องค์ประกอบของเครือข่าย ใช้ตัวอักษรย่อในภาษาอังกฤษ 4 ตัว คือ LINK หรือการเชื่อมต่อ เพื่ออธิบายองค์ประกอบดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ (Learning) ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการของตนเองและผู้อื่น
2. การลงทุน (Investing) ได้แก่ การลงทุนด้านเวลา และพลังงานในการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่างๆ
3. การดูแล (Nurturing) ได้แก่ การดูแลสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกของเครือข่ายอย่างใกล้ชิด ทั้งในเรื่องของการทำงานและสัมพันธภาพส่วนตัว
4. การรักษา (Keeping) ได้แก่ การรักษาทิศทางในการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการตรวจสอบความต้องการของสมาชิกและการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อแสวงหาแนวทางที่ทรงพลังในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุณ), 2548 : 47-54)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 37-44) วิเคราะห์องค์ประกอบของเครือข่าย โดยได้จำแนก องค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีอย่างน้อย 7 องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) คือ สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีสำนึกในการแก้ไข

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) คือ เป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคต ร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลังเกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองความคิดที่แตกต่างลงไปได้ ในทางตรงกันข้ามเมื่อใดที่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายส่วนตัวขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมการปฏิบัติของสมาชิกก็จะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น วิสัยทัศน์ร่วมจึงเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างให้เกิดขึ้น

3. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) คือ การรวมครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ตัวเงิน อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียงการยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All stakeholders Participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายนับเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในเครือข่าย (All Stakeholders in Network) ย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายจึงควรเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกัน (Equal Status) ในฐานะของ “หุ้นส่วน” (Partner) ของเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal Relationship)

5. การสร้างเสริมซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องก็คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างเสริมซึ่งกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายหรือต่างคนต่างอยู่

6. การพึ่งพาร่วมกัน (Interdependence) เนื่องจากธรรมชาติความจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตนเอง การจะทำให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้นั้น สมาชิกจำเป็นต้องพึ่งพาร่วมกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเพื่อให้เกิดการสร้างเสริมซึ่งกันและกัน การจะทำให้สมาชิกหรือเครือข่ายยึดโยงกันให้แน่นหนาจำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกได้ว่า หากเอาหุ้นส่วนคนใด

คนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงไปได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของเครือข่าย ซึ่งการพึ่งพาร่วมกันจะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) คือ การที่สมาชิกในเครือข่ายทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียนหรือ การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งผลของปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Reciprocal Exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใด ก็จะทำให้เกิดความผูกพันภายในระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (Highly Integrated) นอกจากนี้ การปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น อันจะช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งยิ่งขึ้น

จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่าองค์ประกอบของเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วยสมาชิกที่หลากหลาย ที่มีวัตถุประสงค์ มีเป้าหมายร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการไหลของข้อมูลที่สื่อสารถึงกัน มีพื้นที่ที่เป็นรูปธรรมในการทำงาน มีชุมทาง (Hub) มีโหนด (Node) หรือ “ศูนย์ประสานงานย่อย” ที่หลากหลายและกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ และที่สำคัญคือมีผู้จัดการเครือข่ายในการติดต่อประสานงาน ระหว่างกันโดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับชุมทางและโหนดย่อย ในพื้นที่ เพื่อให้เครือข่ายนั้นมีความกิจกรรมและมีความเคลื่อนไหว ซึ่งบางครั้งกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายสามารถสร้างเป็นพลังของเครือข่ายได้

องค์ประกอบของเครือข่ายดังที่กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างและหลากหลาย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างของเครือข่าย อย่างไรก็ตามหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว จะพบว่า การที่สมาชิกเครือข่ายที่มีจิตสำนึก ร่วม การรับรู้มุมมองร่วมกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง การใช้จุดแข็งของอีกฝ่ายช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่าย การพึ่งพาร่วมกัน การประชาสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ การสร้างข้อมูลใหม่ที่ต่อเนื่องของเครือข่าย

2.3 ประเภทของเครือข่ายทางสังคม

การแบ่งประเภทของเครือข่ายสามารถแบ่งได้หลายหลักเกณฑ์ที่นิยมโดยทั่วไป คือ การแบ่งตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิก การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง และการแบ่งตามความสัมพันธ์กับรัฐบาล ซึ่งแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

1. การแบ่งตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิก

การแบ่งประเภทของเครือข่ายตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิก ระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่มหรือองค์กร ระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์กร ระดับชุมชนและระดับสถาบัน เป็นต้น

1.1 เครือข่ายระดับบุคคล เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่างๆ มารวมกันเครือข่าย เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน บุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกันประสบความสำเร็จเหมือนกัน เป็นต้น

1.2 เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์กร เป็นเครือข่ายที่สมาชิกเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มหรือองค์กรซึ่งไม่ใช่บุคคล เช่น ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจังหวัดสงขลา สหพันธ์ครูสมาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านระดับต่างๆ เครือข่ายมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา สหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย เป็นต้น

1.3 เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์กร เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยบุคคลต่างๆ กับกลุ่มหรือองค์กร ซึ่งเป็นคนละระดับกัน

1.4 เครือข่ายระดับชุมชนต่างๆ เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยชุมชนขนาดต่างๆ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับเมืองกับเมือง ประเทศต่อประเทศ เป็นต้น หรือสมาชิกอาจจะประกอบด้วยชุมชนขนาดเดียวกันหรือต่างขนาดกันก็ได้

1.5 เครือข่ายระดับสถาบัน เป็นเครือข่ายที่สมาชิกประกอบด้วยสถาบันประเภทเดียวกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันครอบครัว หรือสถาบันต่างประเทศกัน เช่น สถาบันครอบครัวกับสถาบันศาสนา เป็นต้น

2. การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง

การแบ่งประเภทของเครือข่ายตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่าย โดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางของเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ เครือข่ายใกล้ชิด เครือข่ายรอง และเครือข่ายขยาย

2.1 เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกที่ใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางมากที่สุด เช่น เครือข่ายญาติพี่น้องเพื่อนสนิท เป็นต้น

2.2 เครือข่ายรอง (Effective Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางรู้จักคุ้นเคยน้อยกว่ากลุ่มเครือข่ายใกล้ชิด ได้แก่ ญาติพี่น้องลำดับห่างๆ คนที่รู้จักคุ้นเคยทั่วไป เป็นต้น

2.3 เครือข่ายขยาย (Extended Network) เป็นเครือข่ายที่ประกอบด้วย สมาชิกที่บุคคลผู้เป็นศูนย์กลางไม่รู้จักโดยตรง แต่สามารถติดต่อสัมพันธ์โดยผ่านบุคคลในเครือข่ายใกล้ชิดอีกทีหนึ่ง

3. การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาล

การแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาลเป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจัดตั้งและการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน และเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน

3.1 เครือข่ายภาครัฐ เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เช่น เครือข่ายอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม เครือข่ายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเครือข่ายอื่นๆ ที่จัดตั้งและสนับสนุนโดยกระทรวง กรมและ หน่วยงานต่างๆ ของรัฐบาล

3.2 เครือข่ายภาคเอกชน เป็นเครือข่ายที่ประชาชนรวมกันจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยไม่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล เช่น สโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทย สโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมพ่อค้าจังหวัดต่างๆ

3.3 เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดจากองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organizations = NGOs) ซึ่งไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาล มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยไม่แสวงหากำไร เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งประเทศไทย คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ เป็นต้น (สนธยา พลศรี, 2550: 229-240)

พนา ทองมีอาคม (2552: ออนไลน์) ให้ความเห็นว่า ในสังคมปัจจุบันการทำงานในลักษณะเครือข่าย (Network) มีมากขึ้น นั่นคือ มีเป้าหมายเดียวกัน การทำงานสอดคล้องกัน ซึ่งสามารถจำแนกเครือข่ายได้ดังนี้

1. เครือข่ายด้านกายภาพ (Physical Network) เช่น

1.1 เครือข่ายไฟฟ้า หรือการส่งกระแสไฟฟ้า เป็นการส่งกระแสไฟฟ้าโดยใช้แนวคิดเชิงระบบ มีการเชื่อมโยงแต่ละจุดเข้าด้วยกัน เรียกว่าเครือข่าย Physical

1.2 เครือข่ายทางหลวง

1.3 เครือข่ายรถไฟ

1.4 เครือข่ายโทรศัพท์

2. เครือข่ายระบบเส้น (Organic Network) เช่น ระบบประสาทของร่างกายมนุษย์ สื่อสารกันเองผ่านสมองซึ่งเป็นตัวควบคุมการทำงาน ในบางกรณีอาจรวมถึงจิตสำนึก ความรู้สึก ความเชื่อ ความมีวิญญูณเข้าไปร่วมด้วย ซึ่งรวมกันเกิดเป็นเครือข่ายด้านสังคม เช่น เครือข่ายภาคประชาชน เครือข่ายผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

3. เครือข่ายเทคโนโลยี (Technology Network) ได้แก่ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต กล่าวคือ Technical Network เป็นเครือข่ายด้านกายภาพที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และเป็นการเชื่อมต่อระหว่าง Network กับ Network ความเชื่อมโยงทางด้านเทคนิคเครือข่ายนี้นำไปสู่เครือข่ายทางด้านสื่อ (Media) อย่างไรก็ดีตาม แม้มิติของการจำแนกประเภทของเครือข่ายทางสังคมดังกล่าว จะค่อนข้างชัดเจน สามารถจำแนกประเภทได้ แต่หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้ว จะพบว่า บางเครือข่ายอาจมีลักษณะทับซ้อนกันอยู่ในแต่ละมิติ เช่น เครือข่ายแรงงาน มีลักษณะเป็นทั้งเครือข่ายด้านแรงงาน และเป็นเครือข่ายระดับประเทศด้วย

ในขณะที่ ไรรัตัน ทองคำชื่นวิวัฒน์ (2552: ออนไลน์) ได้อธิบายเกี่ยวกับประเภทของเครือข่ายทางสังคม ในสังคมปัจจุบันว่าเป็นเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบของ Online Social Network ซึ่งเครือข่ายสังคมประเภทนี้ไม่ใช่สิ่งใหม่ในโลกออนไลน์ แต่ยังเป็นที่ยอมรับอย่างมากในกลุ่มคนที่ใช้อินเทอร์เน็ต แต่เมื่อสังคมมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น ทำให้เครือข่ายขยายวงกว้างออกไปเรื่อยๆ จากผลการสำรวจจากประเทศสหรัฐอเมริกายืนยันการใช้บริการ Social Network Online ที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี และมาแรงเป็นอันดับต้นๆ ของโลกออนไลน์ ประกอบด้วย My space, Facebook และ Orkut สำหรับเว็บไซต์ ที่มีเปอร์เซ็นต์เติบโตเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวก็เห็นจะเป็น Facebook แต่สำหรับประเทศไทยที่ได้รับความนิยมมากๆ ก็คงจะหนีไม่พ้น Hi5 และตามมาด้วย Twitter เนื่องจากมีบุคคลสำคัญระดับประเทศนำมาใช้ในการติดต่อสื่อสาร

นอกจากนี้ Kilduff, Tsai (2003 : 4-8) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามระดับของการศึกษาวิเคราะห์เครือข่าย (Network Analysis) โดย แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ (1) เครือข่ายระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level Network) (2) เครือข่ายระดับหน่วยธุรกิจ (Business Unit

Level Network) (3) เครือข่ายระดับองค์กร (Organization Level Network) และ (4) เครือข่ายระดับอื่นๆ (Other Level Network) หรือระดับระหว่างองค์กร

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ประเภทของเครือข่ายทางสังคม สามารถจำแนกได้

4 ประเภทดังนี้

1. เครือข่ายท้องถิ่น (Local Area Network: LAN) เครือข่ายท้องถิ่นเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันภายในบริเวณที่ไม่กว้างนัก อาจมีความสัมพันธ์อยู่ภายในบ้านเดียวกัน หรือบ้านที่อยู่ในบริเวณที่อยู่ใกล้กัน เช่น กลุ่มเครือข่ายติ พ่อ แม่ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายลักษณะนี้สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารได้ด้วยความรวดเร็ว และมีข้อผิดพลาดน้อย เครือข่ายระดับท้องถิ่นพัฒนาขึ้นเพื่อช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของคนในสังคม

2. เครือข่ายเมือง (Metropolitan Area Network: MAN) เป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีการเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กันทั้งภายในสถาบัน และภายนอกสถาบัน การเชื่อมโยงจะต้องอาศัยเครือข่ายท้องถิ่นเป็นฐาน เครือข่ายเมืองเป็นเครือข่ายทางสังคมที่จะต้องมีหน้าที่เชื่อมโยงเครือข่ายที่ห่างไกลเข้าด้วยกัน เช่น กระทรวงศึกษาธิการเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น กระทรวงสาธารณสุขเชื่อมโยงกับสำนักงานสาธารณสุขในแต่ละจังหวัด เป็นต้น เครือข่ายลักษณะนี้ เป็นการสร้างสัมพันธภาพในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามเป้าหมายของสถาบันหรือองค์กรนั้น กลุ่มสมาชิกของเครือข่ายนี้ จะมีเฉพาะเจาะจงมากกว่าเครือข่ายประเภทท้องถิ่น การกระจายข้อมูลข่าวสารและถ่ายทอดความรู้ระหว่างกัน เป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านระยะเวลาและมักเกิดปัญหาอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร

3. เครือข่ายระดับประเทศ (Wide Area Network: WAN) ที่มีลักษณะของความสัมพันธระหว่างกลุ่มบุคคล ที่มีการติดต่อสื่อสารกันในระดับประเทศ ข้ามทวีปหรือทั่วโลก ในการเชื่อมโยงเครือข่ายจะเป็นการเชื่อมโยงผ่านเครื่องมือหรืออุปกรณ์การสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เครือข่ายประเภทนี้มีลักษณะสำคัญ คือ Bridging Network (เครือข่ายความสัมพันธ์แบบหลวมๆ) จะเชื่อมโยงกันเฉพาะเครือข่ายที่มีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายตรงกัน เช่น เครือข่ายอนุรักษ์สัตว์ป่า เครือข่ายทางการค้า เครือข่ายพัฒนาสิ่งแวดล้อม เครือข่ายองค์กรอนามัยโลก เป็นต้น เครือข่ายระดับประเทศที่เป็นที่รู้จักกันคือ เครือข่ายปฏิบัติการทางนิเวศแห่งซิดนีย์ สมาชิกของเครือข่ายเป็นองค์กรเล็กๆ มีทรัพยากรน้อยมาก แต่เครือข่ายของพวกเขามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงประเทศ เป้าหมายของเครือข่าย คือ สร้างประชาสังคมของซิดนีย์ขึ้นใหม่ หลังจากถูกทำลายมาช้านาน ซารา ลาร์เรน ผู้ประสานงานของเครือข่าย (Hub) กล่าวว่า ซิดนีย์ที่

ยั่งยืนจะต้องให้กลุ่มสังคมภาคประชาชนในซึ่มีวาระที่เป็นรูปธรรมในสิ่งที่พวกเขาต้องการที่จะดำเนินการให้บรรลุ งานของเครือข่ายจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนขึ้น และสามารถริเริ่มจุดประเด็นผูก ความสัมพันธ์ระดับประเทศไว้ด้วยกัน มากกว่าที่จะออกมาต่อต้านการริเริ่มที่เป็นอันตรายต่อ ประเทศ

4. เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Network) หมายถึง เครือข่ายทางสังคมออนไลน์เป็นเครือข่ายที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นองค์ประกอบในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่างบุคคล ผ่านเว็บไซต์มีการแผ่ขยายออกไปเรื่อย ๆ เป็นรูปแบบของการสื่อสาร ข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็น การสร้างชุมชนใหม่บนอินเทอร์เน็ต ในการติดต่อสื่อสาร สามารถทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งเพื่อการศึกษา ธุรกิจ และความบันเทิง แต่ไม่สามารถสืบหาบุคคลที่ทำหน้าที่ต่างๆ ของเครือข่ายได้ เช่น ทำหน้าที่เป็นชุมทางการประสานงาน (Hubs) ผู้จับชีพจร (Pulse Taker) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ผู้จัดการเครือข่าย (Network manager) เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน Facebook, Hi5, Twitter, Windows Live และ You Tube เป็นต้น

2.4 ความจำเป็นของการสร้างเครือข่ายทางสังคม

การรวมตัวกันเป็นเครือข่าย (Network) ปัจจุบันเป็นยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งของ ทูทวงการดังที่ พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (อบอุ่น) (2548: 55-58) ได้วิเคราะห์ถึงความจำเป็นใน การสร้างเครือข่ายว่ามีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์ปัญหาและสภาพแวดล้อม ได้แก่ สถานการณ์ปัญหาที่ซ้ำซ้อน หลากหลาย และขยายตัวเกินความสามารถของกลุ่มหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งที่จะดำเนินการ แก้ไขได้จำเป็นต้องมีการรวมพลังหรือมีกลไกการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาและ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การสร้างเสริมเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการจัดการกับสถานการณ์ ที่เกิดขึ้น โดยเป็นทั้งการจัดการภายในกลุ่ม องค์กรที่มองเห็นความจำเป็นในการรวมพลังและการ เข้ามาสร้างเสริมของบุคคล องค์กรภายนอก เช่น ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้เกิดความ ตระหนักในสถานการณ์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

2. การสร้างพื้นที่ทางสังคม เครือข่ายเป็นเครื่องมือ และยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการ ระดมทรัพยากรและความคิดเห็นจากฝ่ายต่างๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการเปลี่ยนแปลง ในสิ่งที่ต้องการขยายผลการพัฒนา การใช้พลังเครือข่ายในฐานะเครื่องมือดังกล่าว ถือได้ว่าเป็น ส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางสังคม ที่นำไปสู่การเรียนรู้และการสร้างพื้นที่ทางสังคม เพราะเมื่อกลุ่ม

ต่างๆ ในสังคมที่มีความต้องการคล้ายกัน มีความคิดหรืออุดมคติเหมือนกัน มารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับกลุ่มหรือบุคคลและองค์กรอื่นๆ ในสังคม ทำให้กลุ่มตัวเองมีความรู้สึกว่ามีพื้นที่ทางสังคมที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการตอบสนองทางด้านจิตใจ ความเชื่อมั่น และความไว้วางใจให้แก่กันและกัน นอกจากนี้ การสร้างพื้นที่ทางสังคมยังเป็นการปรับตัวเข้าหาช่องว่างทางสังคมของฝ่ายต่างๆ ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และสัมพันธภาพที่ยั่งยืน ซึ่งมีความจำเป็นในการสร้างเสริมเครือข่าย

3. การประสานผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม กล่าวคือ เมื่อทุกกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่าย มีการประสานผลประโยชน์ต่อกันในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยแล้ว สิ่งที่เกิดตามมาคือ เครือข่ายเกิดการเรียนรู้และมีกิจกรรมการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้เกิดระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ และเกิดกระบวนการใหม่ ความรู้ใหม่ การประสานผลประโยชน์นั้นอาจมิได้ความถึงการให้ผลประโยชน์ต่างตอบแทนเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการให้จังหวะและโอกาสของความเป็นไปได้ในทางเลือกของฝ่ายต่างๆ ที่มีต่อกัน การได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย จะช่วยกระตุ้นให้เกิดเครือข่ายและเกิดการรักษาพันธกรณีร่วมกันของเครือข่ายที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งจะเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดกระบวนการพัฒนาเครือข่ายที่ต่อเนื่อง

นอกจากความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายโดยทั่วไปดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เครือข่ายที่ต่าง ประเภทกันก็จะมีความจำเป็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. เครือข่ายสถาบันธุรกิจ

ในภาคธุรกิจเอกชนซึ่งมีการแข่งขันสูงมากเพื่อความอยู่รอด และความเจริญเติบโตของธุรกิจ การสร้างเครือข่ายการทำงานเป็นสิ่งจำเป็นมากเนื่องจากสาเหตุหลายประการดังที่ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2552: 311-312) ได้สรุปไว้ดังนี้

- 1.1 เพื่อสร้างความสามารถในการเข้าถึงตลาดของสินค้า
- 1.2 เพื่อลดค่าใช้จ่ายทางด้านการวิจัยและพัฒนา
- 1.3 เพื่อลดภาวะการแข่งขัน
- 1.4 เพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมและการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ใหม่
- 1.5 เพื่อยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์
- 1.6 เพื่อลดแรงกดดันจากการกำหนดเขตการค้า

2. เครือข่ายสังคมออนไลน์

การสร้างเครือข่ายทางสังคมในวงกว้างเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการขยายตัวออกไปอยู่เรื่อยๆ อย่างไม่มีขอบเขตสิ้นสุด ทำให้คนในสังคมรู้สึกที่ตนเองถูกตัดแยกออก

ห่างจากสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตามการขยายตัวของสังคม การแสวงหาพื้นที่ทางสังคมในการเข้าถึงความสัมพันธ์กับบุคคลในส่วนต่างๆ ด้วยการสร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่ายเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว ดังเช่น เครือข่าย จส.100 ที่รวมตัวกันเป็นชมรม (จ.ส.ส.) ด้วยสาเหตุต่างๆ ดังนี้

2.1 ความต้องการที่จะแสวงหาเพื่อน หรือกลุ่มที่มีลักษณะความต้องการคล้ายกัน มีความคิดและอุดมคติที่เหมือนกันมารวมกันทำให้ตนเองรู้สึกมีพื้นที่ทางสังคมที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น

2.2 ความต้องการในการที่พูดคุย และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ กับบุคคลอื่น ที่มาอยู่รวมกันภายในกลุ่มมีลักษณะเหมือนกับกลุ่มคนสื่อภาษาเดียวกันพูดคุยกันรู้เรื่อง และเข้าใจกันมากกว่าบุคคลที่อยู่นอกกลุ่มนำมาซึ่งความเชื่อมั่นในการมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมที่ขยายใหญ่และซับซ้อนมากขึ้น ทำให้รู้สึกว่าตนเองมีตำแหน่งแห่งหนในสังคมไม่ได้หลุดลอยและไร้ที่อยู่ทางสังคม

2.3 ความรู้สึกดังกล่าวในช่วงต้นนำมาซึ่งหลักประกันของความมั่นคงทางจิตใจ และก่อให้เกิดความร่วมมือและการช่วยเหลือกัน เมื่อบุคคลหนึ่งเกิดปัญหาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

3. เครือข่ายการเรียนรู้

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียม กว้างขวาง ต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความต้องการของบุคคล และชุมชน ในระดับชุมชน การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน เกิดจากความจำเป็น คือ เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคล กลุ่มกิจกรรม และระหว่างชุมชน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการ (ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2552: 315-316)

4. เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม

ในมิติของงานพัฒนา เครือข่ายถูกนำมาอธิบายในฐานะที่เป็น “ยุทธศาสตร์” ในการทำงานของนักพัฒนา เป็นรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน หมู่บ้าน ทรัพยากรบุคคลและวิทยากรชาวบ้าน เพื่อขยายแนวร่วมไปสู่การสร้างพลังในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาหรือการต่อรองในระดับนโยบาย ปารีชาติ วลัยเสถียร (2552: 447-468) ได้อธิบายถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายองค์กรชาวบ้านว่า เครือข่ายจัดเป็นเครื่องมือหนึ่งจากกระบวนการกลุ่มเป็นเวทีที่ชี้ชวนให้ชาวบ้านได้แสดงศักยภาพและภูมิปัญญาของตน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างเต็มที่จนบางครั้งก็ให้ความสำคัญกับชาวบ้านในฐานะนักพัฒนาคน

หนึ่ง โดยการเปิดกว้างเช่นนี้ได้มีส่วนในการกระตุ้นเร้าให้ชาวบ้านเกิดสำนึกที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

2.5 วิธีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม

เครือข่ายทางสังคมเกิดจากการร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับปัญหาและการพัฒนา จนเกิดเป็นองค์ความรู้และทางเลือกในการแก้ปัญหา อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งในการเกิดเครือข่ายทางสังคมนั้นจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย สาระสำคัญของแนวทางในการสร้างเครือข่ายมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายทางสังคมของสมาชิก เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น ทรัพยากร จุดแข็ง ปัญหาที่พบทั้งปัญหาที่สามารถจัดการได้ และจัดการไม่ได้

2. การค้นหากลุ่มเป้าหมายและแม่ข่าย เป็นขั้นตอนของการติดต่อสัมพันธ์ ทั้งที่เป็นองค์กรและบุคคล เพื่อรวมเป็นเครือข่ายจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีความต้องการเหมือนกัน ต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการเหมือนกัน ดังนั้นจึงต้องสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับความไม่วางใจระหว่างกันและขั้นตอนของการปลูกจิตสำนึก โดยการให้ข้อมูลแลกเปลี่ยนข้อมูล และกระตุ้นให้สมาชิกอยากแก้ปัญหาาร่วมกัน อาจเรียกขั้นตอนนี้ว่า ขั้นตอนการเตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย (Pre-Group) ก็ได้

3. การสร้างพันธมิตรร่วมกัน เป็นขั้นตอนของการสร้างความผูกพันร่วมกัน การตกลงในความสัมพันธ์ต่อกัน การตกลงที่จะทำงานร่วมกันเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา สมาชิกจะต้องมีความรู้เพียงพอที่จะทำกิจกรรมได้ ดังนั้นจึงต้องเสริมสร้างความรู้ที่จำเป็นโดยแลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่มหรือแลกเปลี่ยนกับองค์กรนอกกลุ่ม เช่น ศึกษาดูงาน เชิญวิทยากร มาถ่ายทอดเพิ่มพูนความรู้ เป็นต้น อาจเรียกขั้นตอนนี้ว่า กลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning Group) หรือขั้นตอนของการร่วมมือกันอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Cooperation)

4. การพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนที่การสร้างเครือข่ายปรากฏผลงานเป็นรูปธรรม สมาชิกเริ่มทำกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน เริ่มต้นด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของเครือข่าย กำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการทำงาน กำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม เป็นต้น ขั้นตอนนี้ อาจเรียกว่า ขั้นกลุ่มกิจกรรม (Action Group) หรือการตกลงอย่างเป็นทางการ (Formal Agreement)

5. การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นขั้นตอนอันเป็นผลจากความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่แน่นแฟ้นขึ้น การเรียนรู้ร่วมกันนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของฝ่ายปฏิบัติการแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ด้วย ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นจะนำไปสู่การขยายตัว ซึ่งอาจปรากฏในรูปของการขยายกิจกรรมหรือการขยายกลุ่มตามพื้นที่หรือตามลักษณะกิจกรรม อาจเรียกว่าเป็นขั้นตอนการเข้าลงทุนในองค์กรใหม่ (Minority Investment) และการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน (Joint Venture) ก็ได้

6. การขยายเครือข่าย เมื่อเครือข่ายมีการดำเนินงานร่วมกันและประสบผลสำเร็จ เครือข่ายจะขยายผลโดยการขยายจำนวนสมาชิกของเครือข่าย ขยายกิจกรรมของเครือข่าย ตลอดจนขยายเครือข่ายไปยังภายนอก จนเกิดเป็นการรวมตัวเป็นเครือข่ายเดียวกันทั้งเครือข่ายและเป็นที่ยอมรับจากส่วนต่างๆ ของสังคม

7. การดำรงอยู่ของเครือข่าย เป็นขั้นตอนที่เครือข่ายสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นการทำให้เครือข่ายที่เกิดขึ้นแล้วดำรงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน ในขั้นตอนนี้มีวิธีการดังนี้

7.1 การจัดให้สมาชิกไปพบปะกันเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

7.2 การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของเครือข่าย ให้มีกิจกรรมดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอและมีความต่อเนื่อง

7.3 การให้คุณค่าให้ขวัญกำลังใจแก่สมาชิก เพื่อให้สมาชิกทุ่มเทการดำเนินงานให้กับเครือข่าย

7.4 การกระตุ้นให้สมาชิกร่วมมือกัน เพื่อทำกิจกรรมการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก

7.5 ปลุกฝังให้สมาชิกมีความสำนึกในความเป็นเจ้าของเครือข่าย และห่วงแหนทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งเป็นของชุมชนไม่ใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

7.6 ผู้นำเครือข่ายจะต้องรักษากฎ ระเบียบ ที่สมาชิกร่วมตกลงไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้สมาชิกทุกคนปฏิบัติตามอย่างเสมอภาคกัน

การสร้างและพัฒนาเครือข่าย เป็นแนวทางหนึ่งในการรวมพลังหรือศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาสังคมและการแก้ปัญหาของสังคมให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายจำเป็นต้องมีการเตรียมการให้พร้อม จึงดำเนินการพัฒนาเครือข่าย ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาเครือข่ายประกอบด้วย วิเคราะห์สถานการณ์ ค้นหากลุ่มเป้าหมายและแม่ข่าย การสร้างพันธมิตรร่วมกัน การพัฒนาความสัมพันธ์ จัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน การขยายเครือข่ายการดำรงอยู่

ของเครือข่าย ซึ่งเมื่อเครือข่ายเกิดขึ้นแล้ว ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายนั้นจะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้สำเร็จ ตามเป้าหมายที่ต้องการ จะต้องมีการประเมินผลและดำรงรักษาเครือข่ายต่อไป

2.6 ตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายทางสังคม

ผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานของเครือข่ายและเป็นขั้นต้นตอนสุดท้ายในวงจรชีวิตของเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดำเนินงานและขยายกิจการของเครือข่ายได้ และมีประสิทธิภาพ
2. มีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของเครือข่าย ที่อาจจะเกิดจากสมาชิกหรือชุมชนท้องถิ่นที่สมาชิกอยู่อาศัย หรือจากภายนอกชุมชน หรือจากการบูรณาการภูมิปัญญาทั้งสองได้อย่างเหมาะสมกับเครือข่าย
3. มีสัมพันธภาพที่ดี เครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกและกับภายนอกทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายราบรื่น เป็นที่ยอมรับและประสบความสำเร็จ
4. การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก เครือข่ายมีช่องทางให้สมาชิกได้มีเวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก ทำให้สมาชิกได้รับความรู้และประสบการณ์ตลอดเวลา
5. การทำกิจกรรมและความต่อเนื่อง เครือข่ายสามารถคิดและดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ไม่ขาดตอน ไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอก
6. ทรัพยากรและการแบ่งปัน เครือข่ายมีทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ อาจจะโดยการจัดหาของเครือข่ายเองหรือการแบ่งปันกับองค์กรและเครือข่ายอื่นๆ ทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินกิจกรรมได้และมีประสิทธิภาพ
7. การเรียนรู้และนวัตกรรม สมาชิกของเครือข่ายมีการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่างๆ สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งที่เป็นความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ประโยชน์ได้
8. การสื่อสาร เครือข่ายสามารถสื่อสารระหว่างเครือข่ายกับสมาชิกได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ทำให้สมาชิกได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์
9. การบริหารจัดการที่ดี เครือข่ายมีการบริหารจัดการที่ดี เหมาะสมกับการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้เครือข่ายดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

10. ระบบการติดตามและประเมินงาน เครือข่ายมีระบบการติดตามและประเมินงานที่มีประสิทธิภาพ มีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอย่างเพียงพอ สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกได้ทันเวลาและเหมาะสม

Scheuing (1994, อ้างถึงใน ปาวิชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2552: 339-341) กล่าวถึงเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานในระบบเครือข่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของเครือข่าย ได้แก่

1. การมีพันธะสัญญาที่หนักแน่นระหว่างกัน หมายถึง การมีมิตรภาพที่ใกล้ชิด มีสายสัมพันธ์ ระหว่างกันโดยผ่านกระบวนการทำงาน ความสำเร็จ ความล้มเหลว

2. การพัฒนาอยู่ตลอดเวลา เครือข่ายการทำงานจะมีประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพก็ต่อเมื่อแต่ละองค์กรที่มาร่วมเป็นเครือข่ายมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

3. การรักษาพันธกรณีระยะยาว องค์กรเครือข่ายที่มีพันธกรณีร่วมกันมีความผูกพันกันในระยะยาว และได้รับผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้นที่จะอยู่ในสภาพที่จะสามารถแลกเปลี่ยนทรัพยากรตลอดจนร่วมกันทำงาน การสร้างพันธกรณีในระยะยาวจำเป็นต้องอาศัยการระดมทรัพยากรและการลงทุนระยะยาวเพื่อสร้างศรัทธาร่วมกันในการทำงานแบบเครือข่าย ทั้งนี้ องค์ประกอบประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการสร้างพันธกรณี คือ การติดต่อสื่อสาร และการมี “ประวัติศาสตร์” ร่วมกัน ประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ร่วมกันมิได้หมายถึงเฉพาะ “ผลงาน” เท่านั้น แต่ยังหมายถึง “มิตรภาพ” และ “การร่วมทุกข์ร่วมสุข” ระหว่างกันด้วย

4. การเสริมพลังการทำงาน หมายถึง การสนับสนุนให้องค์กรเครือข่าย ได้มีโอกาสแสดงความสามารถตลอดจนพิจารณาคุณภาพของงานในสถานการณ์ต่างๆ ร่วมคิดร่วมแก้ปัญหาต่างๆ เช่น การหาทุน การจัดกิจกรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์ การเสริมทักษะการสร้างเครือข่ายให้ปฏิบัติงานและสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยวิชาการต่างๆ

5. การมีค่านิยมร่วมกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการทำงาน เครือข่ายจะประสบความสำเร็จอย่างยิ่งหากองค์กรเครือข่ายมีค่านิยมร่วมกัน เช่น การให้ความสำคัญต่อคุณภาพของงาน ความยืดหยุ่น การเปิดเผยจริงใจ การให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมทั้งการมีค่านิยมการทำงานร่วมกันแบบเป็นทีม เป็นต้น

6. ภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอีกองค์ประกอบหนึ่งซึ่งหมายถึง การสร้างวิสัยทัศน์ในเชิงกลยุทธ์ รวมทั้งชักจูงโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญต่อสิ่งที่ต้องกระทำร่วมกันและยังหมายรวมถึงการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นต่อการทำงาน เพื่อสร้างเสริม

ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายและผลสำเร็จของงาน นอกจากนั้นผู้นำต้องเป็นคนซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอีกด้วย

7. การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จิตสำนึกต่อส่วนรวมของปัจเจกบุคคล

8. การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แหล่งทุน สถาบัน วิชาการ หน่วยงานวิจัย และกองทุนสนับสนุนต่างๆ การมีเวทีสาธารณะ ขบวนการประชาสังคม สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการรวมพลังเครือข่าย เช่น เหตุการณ์ทางธรรมชาติ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2544: 257-258) ได้เสนอว่าปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของเครือข่าย คือ การบริหารเครือข่าย ซึ่งมี 6 ประการ ดังนี้

1. กระบวนการติดต่อสื่อสารข้อมูลข่าวสาร เทคนิค วิธีการ ประสบการณ์

ตลอดจนการพัฒนา เครือข่ายมีกระบวนการติดต่อสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องและมีการสรุปความก้าวหน้าในผลการดำเนินงานกิจกรรมของสมาชิกและเครือข่าย

2. การให้ความสำคัญแก่สมาชิกในด้านต่างๆ เป็นการพิจารณาถึงความต้องการของมวลสมาชิก การได้แลกเปลี่ยนทัศนะ มุมมองต่อการพัฒนาหรือเป้าหมายของกิจกรรมในความร่วมมือ ตลอดจนกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน ในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของเครือข่าย เพื่อให้สมาชิกเปลี่ยนไปสู่การปฏิบัติและประสานความร่วมมือได้

3. องค์การความร่วมมือและโครงสร้างเครือข่ายมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อการประสานความร่วมมือ สามารถป้องกันการแข่งขัน (Dominate) จากองค์การอื่นๆ สามารถลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในเครือข่าย และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงได้

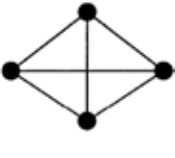
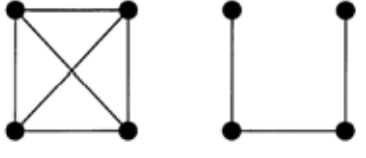
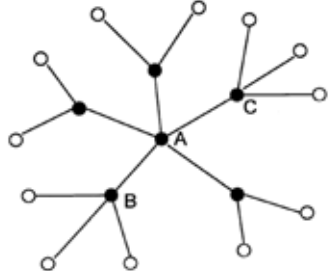
4. การส่งเสริมบทบาทและการตัดสินใจของสมาชิก เครือข่ายต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้สมาชิกมีโอกาสในการตัดสินใจในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินงาน เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และสร้างบรรทัดฐานในความร่วมมือของสมาชิก

5. การพัฒนาและระดมทรัพยากรอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เครือข่ายต้องมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา มีการระดมทรัพยากรอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพมีแผนในการพัฒนาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เครือข่ายมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องกันตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง

6. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กับบทบาทของเครือข่ายและมวลสมาชิก เพื่อระดมความร่วมมือและสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานแก่สมาชิก และประชาชนทั่วไป ซึ่งจะทำให้เครือข่ายดำเนินงานด้วยความมั่นคง และขยายเครือข่ายสมาชิกให้กว้างขวางออกไปมากขึ้น

สำหรับเทคนิคในการวัดเครือข่ายสังคมโดยทั่วไปมีวิธีการดังนี้ (Haythornthwaite, 1999: ออนไลน์)

1. การวัดความเชื่อมประสานและเกาะตัวกัน (cohesion) ของเครือข่ายในภาพรวม โดยการวัดความหนาแน่น (density) การรวมศูนย์ (centralization) และการเกาะกลุ่ม (clustering) ของเครือข่าย หากการเกาะกลุ่มนั้น มีการเชื่อมโยงระหว่างจุดสองจุดได้ครบทุกจุด จะเรียกว่า cliques

	ภาพที่ 1 : กราฟที่มีลักษณะของ clique คือเป็นการเกาะกลุ่ม (cluster) ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างจุดสองจุดได้ครบ
	ภาพที่ 2 : กราฟด้านซ้ายมีความหนาแน่น (density) มากกว่ากราฟด้านขวา เนื่องจากแต่ละจุดมีการเชื่อมโยงไปยังจุดอื่นได้มากกว่า / กราฟด้านซ้าย มีการเชื่อมโยงไปยังจุดอื่น (degree) = 3 ส่วนกราฟด้านขวามีการเชื่อมโยงไปยังจุดอื่น = 1
	ภาพที่ 3 : กราฟที่มีลักษณะการรวมตัวรอบศูนย์กลาง (centralization) สูง จึงทำให้การส่งผ่านสารสนเทศ เช่น จากจุด B ไปยังจุด C ทำได้ง่าย และเกิดความผิดพลาดน้อย เนื่องจากส่งผ่านตัวกลางเพียงจุดเดียว คือ A

ความหนาแน่น (density) ของเครือข่าย มีค่าจากต่ำสุดไปสูงสุด ตั้งแต่ 0 ถึง 1 เครือข่ายที่มีค่าความหนาแน่นสูงสุด คือ 1 หมายถึง ผู้กระทำทุกจุดในเครือข่ายมีการเชื่อมโยงกันทั้งหมด

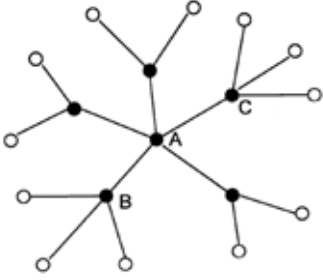
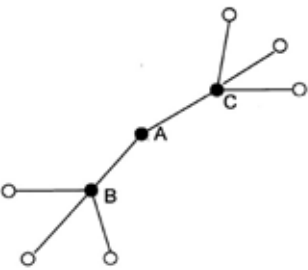
2. วัดความแข็งแกร่งของความสัมพันธ์ (tie strength) หรือน้ำหนักของเส้นเชื่อมโยง (weighted ties)

3. วัดความเป็นจุดศูนย์กลาง (centrality) หรือความมีอิทธิพลต่อเครือข่ายของผู้กระทำการแต่ละจุด การวางตัวอยู่ในตำแหน่งต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย ในลักษณะต่างๆได้แก่

3.1 ความเป็นจุดศูนย์กลางของการเชื่อมโยง (degree centrality) หากมีจำนวนการเชื่อมโยงมาก จะมีศักยภาพในการรับ กระจาย และส่งเคราะห์สารสนเทศที่เกี่ยวข้องไป เป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์ต่อเครือข่ายและเพิ่มประสิทธิภาพของสมาชิกได้ แต่ถ้าผู้กระทำการในเครือข่ายนั้นไม่มีการเชื่อมโยงไปยังผู้กระทำการอื่นอีก เป็นผู้รับอย่างเดียว จะเรียกว่าภาวะโดดเดี่ยว (isolate) แต่อย่างไรก็ตาม isolate ของเครือข่ายหนึ่งอาจเชื่อมโยงต่อไปยังผู้กระทำการของเครือข่ายอื่นก็ได้

3.2 ความเป็นจุดศูนย์กลางของความใกล้ชิด (closeness centrality) ซึ่งวัดจำนวนเส้นเชื่อมโยงไปยังจุดอื่นที่มีระยะทางสั้นที่สุดหรือมีความใกล้ชิดระหว่างผู้กระทำการ

3.3 ความเป็นจุดศูนย์กลางที่อยู่ระหว่างกลาง (betweenness centrality) ซึ่งผู้กระทำการจะมีบทบาทสำคัญในฐานะนายหน้าหรือตัวกลางที่จะนำทรัพยากรเข้าสู่เครือข่าย

	ภาพที่ 4 : จุด A มีความเป็นจุดศูนย์กลางของการเชื่อมโยง (degree centrality) สูง เนื่องจากมีการเชื่อมโยงไปยังจุดอื่นมากกว่า หรือมีการเชื่อมโยงไปยังจุดอื่น (degree) = 5 ดังนั้นจุด A จึงถือว่าเป็นดาว (Star) ของเครือข่าย สามารถเข้าถึงหรือขัดขวางการส่งผ่านสารสนเทศได้ง่าย (จุดสีขาว เรียกว่า isolate เป็นจุดที่มี degree = 0 ไม่มีการเชื่อมโยงต่อไปยังจุดอื่นอีก ภายในเครือข่ายนี้)
	ภาพที่ 5 : หากลบจุดสีดำอื่นๆ ออกไป พบว่า จุด B และ C จะมีการเชื่อมโยงไปยังจุดอื่น (degree) = 4 ในขณะที่จุด A มีการเชื่อมโยงไปยังจุดอื่นที่น้อยกว่าคือ degree = 2 และไม่ใช่ star ของเครือข่ายอีกต่อไป แต่จะยังคงมีบทบาทในฐานะนายหน้าหรือตัวกลาง (betweenness centrality) ระหว่างจุด B และ C และยังคงเป็นจุดศูนย์กลางของเครือข่าย

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่าเครือข่ายที่ประสบความสำเร็จและความเข้มแข็งจะประกอบด้วยชีวิตที่สำคัญคือ แกนนำมีภาวะผู้นำและสมาชิกมีความเข้มแข็ง เครือข่ายมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ มีสัมพันธภาพที่ดีโดยการสร้างพันธะสัญญาที่หนักแน่นระหว่างกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก การพัฒนากิจกรรมอยู่ตลอดเวลาและต่อเนื่อง ทรัพยากรของเครือข่ายมีการแบ่งปัน การเรียนรู้และนวัตกรรม การสื่อสาร การบริหารจัดการที่ดี มีระบบการติดตามและประเมิน ตลอดจนได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโลก จากการพัฒนาประเทศโดยยึดหลักการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามต้นแบบของประเทศที่พัฒนาแล้ว ไม่สามารถช่วยเหลือประชาชนได้ทุกภาคส่วน ในทางตรงข้ามยิ่งพัฒนาให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้ามากเพียงไร ประชาชนของประเทศโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน กับประสบปัญหาต่างๆ มากมายจะเห็นได้อย่างชัดเจนนับตั้งแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังขาดความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และหลงระเหิงไปกับสิ่งฉาบฉวย หรือกล่าวได้ว่า "..ยังขาดภูมิคุ้มกันที่ดี.." การขาดภูมิคุ้มกัน คือ การที่คนเรายังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และการขาดความพอดี สังคมไทยยังขาดความพอดี ในเรื่องสำคัญรวม 5 ประการดังนี้

1. ขาดความพอดีด้านจิตใจ คนส่วนมากมีสภาวะจิตใจที่ไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดจิตสำนึกที่ดี ไม่มีความเอื้ออาทร 'ไม่รู้จักประนีประนอม' นี้ถึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว
2. ขาดความพอดีด้านสังคม ไม่ค่อยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนขาดความเข้มแข็งและที่สำคัญไม่มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง
3. ขาดความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังใช้และจัดการอย่างขาดความรอบคอบ และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ อย่างไม่นึกถึงความสมดุลในระยะยาว
4. ขาดความพอดีด้านเทคโนโลยี 'ไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการ' และขาดการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเองพร้อมๆ กับการขาดการรับเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างรอบคอบระมัดระวัง โดยไม่คำนึงถึงความสามารถที่จะพึ่งตนเองมากกว่าพึ่งพาเทคโนโลยี
5. ขาดความพอดีด้านเศรษฐกิจ คนจำนวนมากยังคงดำรงชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย หรือเกินฐานะของตน (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน, 2553: 17)

ในขณะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้กล่าวถึงสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันว่า เด็กและเยาวชน มีระดับสติปัญญาแนวโน้มต่ำลง มีสภาพร่างกายอ่อนแอ ขาดภูมิคุ้มกันทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ในด้านคุณลักษณะอารมณ์ พฤติกรรมและการแสดงออกแฝงด้วยความก้าวร้าวรุนแรง เด็กเรียนรู้ทางเพศเร็วก่อนวัยอันควร มีค่านิยมเพศเสรีตามแบบประเทศตะวันตก แสวงหาความสุข ประสบการณ์ที่หลากหลายจากการเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตอย่างง่ายดาย มีวิถีชีวิตที่ยึดวัตถุนิยมเป็นตัวตั้งในการสร้างคุณค่าเชิงปริมาณ บริโภคนิยมเกินตัว เสพสิ่งของราคาแพง มองความสำคัญของตนเองมากกว่าส่วนรวม ขาดจิตใจที่เป็นสาธารณะ ห่างไกลศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม กลายเป็นคนพันธุ์ใหม่ที่ไร้รากทางประวัติศาสตร์ คุณค่าของความรัก มีความเครียด การกดดันจากการแข่งขันจากระบบครอบครัว การศึกษาและการกระตุ้นวัยต่างๆ มองความสำเร็จในเชิงตัวบุคคลมากกว่าความเป็นหลักการและเหตุผล

ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นจากทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง นักเรียน และนักศึกษา ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สุขุม เฉลยทรัพย์, 2550: 70-72) พบว่า ประเด็นปัญหาสังคมที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน 5 อันดับแรกคือ ตารางที่ 5 ประเด็นปัญหาสังคมที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน

อันดับ	ปัญหาที่ส่งผลกระทบ	ร้อยละของปัญหา
1	ครอบครัวขาดความรักและความอบอุ่น	11.83
2	การมีความรัก/เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร	11.43
3	ภัยจากสื่ออินเทอร์เน็ต	10.73
4	การเข้าถึงอบายมุขทั้งเหล้าบุหรี่/ยาเสพติด ได้ง่าย	10.64
5	ขาดแบบอย่างที่ดี/ไม่มีตัวอย่างที่ดีให้เห็นชัดเจน	10.21

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้ทราบว่าเด็กและเยาวชนกำลังขาดภูมิคุ้มกันทั้งทางด้านจิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.1 ความหมายของภูมิคุ้มกันทางสังคม

เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวไว้ในสภาพการเปลี่ยนทางสังคม สิ่งสำคัญที่ไม่ควรละเลยคือ การสร้างให้เด็กมีภูมิคุ้มกัน โดยการปลูกฝังให้เด็กรู้จักพอเพียง รู้จักคุณค่าของเงิน แม้จะมีเงินมากก็ต้องกำหนดขอบเขตของการใช้เงิน รู้จักเก็บออม ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงให้เป็นนิสัย

“ค่านิยมเด็กเก่งแต่ขาดคุณธรรมและจริยธรรมยังมีให้เห็นอยู่ ทำให้เด็กโตขึ้นกลายเป็นคนหลบซ้ายหลบขวา หลบหลีกเลี่ยงกฎหมาย เพื่อผลประโยชน์ของตน สังคมจะมีความสุขได้อย่างไร ดังนั้นโรงเรียนและบ้านจะต้องตอบโจทย์ โดยการเน้นการปลูกฝังด้านการสร้างอุปนิสัยอันดีงามและความถูกต้องชอบธรรม นั่นจะทำให้เด็กไทยเป็นคนเต็มคน มีสติในการตัดสินใจ รู้จักผิดชอบชั่วดี กล้าเลือกในสิ่งที่ถูก และปฏิเสธในสิ่งที่ผิด....”

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง สภาพที่ร่างกายมีแรงต่อต้านเชื้อโรคที่เข้าสู่ร่างกาย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 826)

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง จิตสำนึกที่เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งทำให้บุคคลนำมาใช้ในการควบคุมตนเองให้ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้ โดยไม่เป็นภาระของสังคม ซึ่งพลังดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากการอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ทั้งนี้ได้มีการนำคำว่าทักษะชีวิตมาใช้ร่วมกับคำว่าภูมิคุ้มกันด้วย (เสาวภา ไพทยวัฒน์, 2546: 7)

ภูมิคุ้มกันชีวิตวัยรุ่น คือ ความสามารถของวัยรุ่นที่จะปกป้องตนเองจากสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหา อารมณ์ และพฤติกรรมต่างๆ ได้ สามารถปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นขณะที่ชีวิตกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงมากมายในช่วงต่อของวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ รู้จักการจัดการอารมณ์ตนเอง รับผิดชอบ เข้ากับผู้อื่นได้ รวมทั้งสนใจความรู้สึกของผู้อื่น (จุภา ภูไพบูลย์, 2547: 23)

ภูมิคุ้มกัน คือ การสร้างความเข้มแข็งเพื่อเป็นพื้นฐานในการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้งด้านบวกและด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และสามารถพึ่งตนเองได้ใน 5 ด้านคือ

1. ด้านจิตใจ ทำให้ตนได้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี ประณีประนอม มีจิตใจเอื้ออาทร และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งเป็นอิสระ

3. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของตนเอง

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งหากทางเพิ่มมูลค่าโดยให้ยึดอยู่บนหลักของความยั่งยืน

5. ด้านเศรษฐกิจ จะต้องปรับทิศทางใหม่คือ มุ่งลดรายจ่าย และยึดหลักพออยู่ พอใจ พอรู้ พอใช้ (เกรียงศักดิ์ ชื่นเลื่อม, ปราณี สุทธิสุนทร และดุชนี คำมี, 2550: 103-108)

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ภูมิคุ้มกันทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลอันประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งทางการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม การเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การเตรียมความพร้อมเพื่อการปรับตัวให้สามารถเรียนรู้ เลือกสรร กลั่นกรอง ประเมิน แยกแยะ คุณค่า และใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม อีกทั้งสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ

3.2 องค์ประกอบของภูมิคุ้มกันทางสังคม

เมื่อพิจารณาจากแนวความคิด ความหมาย และลักษณะของภูมิคุ้มกันทางสังคมแล้ว จะเห็นได้ว่าภูมิคุ้มกันทางสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ เซลล์ (บุคคล) เนื้อเยื่อ (ครอบครัว) อวัยวะ (สถาบันทางสังคม) วัคซีนทางสังคม (วิธีการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน) และแพทย์สังคม (เครือข่ายทางสังคม) แต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังนี้

1. เซลล์ (บุคคล/เด็กที่จะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต) คือ การที่คนแต่ละคนมีคุณสมบัติส่วนตัวที่ดีจะ เป็นกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันที่ก่อเอง (Active Immunization) ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่เกิดขึ้นอย่างช้าๆ และเกิดการสะสมอันเกิดจากการได้รับการอบรม การศึกษาและการเรียนรู้ การขัดเกลาทางสังคม การมีสติปัญญาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การมีบุคลิกภาพ การรับรู้ และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเตรียมตัวให้พร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การควบคุมตนเองไม่ทำตนเองให้เป็นภาระต่อสังคม มีจิตใจและร่างกายที่เข้มแข็งต่อแรงปะทะทางสังคม และการรู้จักปกป้องตนเองจากสถานการณ์ต่างๆ

2. เนื้อเยื่อ (ครอบครัว) ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคม ที่มีความสำคัญที่สุด ความมั่นคงและความอ่อนแอของสังคมแต่ละแห่งย่อมมีปัจจัยสำคัญมาจากความมั่นคง และ

ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว โดยครอบครัวถือเป็นต้นทุนของสังคมที่สำคัญประเภทหนึ่ง เพราะทำหน้าที่เบี่ยงเบนแทนสถาบันสังคมอื่นๆ ทั้งการทำหน้าที่หล่อหลอมความเป็นคนของบุคคลในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่เกิด เช่น การอบรมขัดเกลาให้เรียนรู้วิถีชีวิตของสังคม ค่านิยม เจตคติ คุณธรรมจริยธรรม การเมืองการปกครอง เป็นต้น จากสภาพวิกฤตการณ์ของสังคมที่เกิดขึ้นเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าต้นทุนในสังคมคือครอบครัวเริ่มที่จะขาดทุน เมื่อหน่วยย่อยมีปัญหาหรืออ่อนแอจะส่งผลให้สังคมโดยรวมเกิดผลกระทบด้วย จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ส่งผลให้สถาบันครอบครัวไม่สามารถที่จะทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัวได้อย่างเดิม ดังนั้นผลผลิตของครอบครัว คือ การสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพให้แก่สังคม อันที่จะนำไปสู่การสร้างเสริมสถาบันอื่นๆ ในสังคมให้มีความเข้มแข็ง การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับสังคม ร่วมทั้งการสร้างเสริมสันติสุขให้เกิดขึ้นกับสังคม จึงไม่ประสบผลสำเร็จ

3. อวัยวะ (สถาบันทางสังคม) สถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นรากฐานความมั่นคงของการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริมความเข้มแข็งให้กับสังคมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมของสังคม ให้สามารถร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้มีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันสังคมในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมได้แก่

3.1 การส่งเสริมกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถาบันสังคมเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในสังคม รวมกลุ่มกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของสังคม

3.2 การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของสังคมในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้” เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนา รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในสังคมและการสร้างเครือข่ายของสังคม

4. วัคซีนทางสังคม (วิธีการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน) จัดเป็นภูมิคุ้มกันรับมา (Passive Immunization) เพราะเมื่อให้วัคซีนแล้วร่างกายค่อยๆ สนองตอบและสร้างภูมิคุ้มกันขึ้นมาด้านทานเรื่องนั้นๆ วัคซีนทางสังคมที่ควรใช้มีทั้งแบบที่ใช้หยอดตา (การอ่าน) ให้กิน (ลงมือปฏิบัติ) และด้วยการฉีด (การมีส่วนร่วม) อย่างไรก็ตามวัคซีนทางสังคมที่ควรใช้ในการสร้างเสริม

ภูมิคุ้มกันทางสังคม ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่มีใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้คือวัคซีน 3 ชนิดคือ ความรู้ (การศึกษา) ความรัก (ครอบครัว) ความอดทน (สัมพันธภาพในสังคม) เช่น มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชชมงคลธัญบุรีฉีดวัคซีนทักษะชีวิตให้นักศึกษา ผู้การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพของสังคม โดยการจัดสิ่งแวดล้อม กระบวนการพัฒนาความรู้และทักษะด้านอื่นๆ เพื่อให้นักศึกษาสำเร็จออกไปเป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทักษะชีวิตเป็นความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติตนให้เหมาะสม สอดคล้องกลมกลืนกับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม และให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. แพทย์สังคม (เครือข่ายทางสังคม) การได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายของสังคมเพื่อมาทำหน้าที่หมอสังคม (Social Doctors) ที่จะมาเยียวยารักษาสังคม ซึ่งเป็นใครก็ได้ที่เห็นปัญหาแล้วมาร่วมแรงร่วมใจกันทำ ร่วมมือด้วยใจ เอาปัญญามาลงขันกันแก้ไขปัญหาโดยยึดแนวคิดที่ว่า “สังคมดีไม่มีขาย ถ้าอยากได้ต้องช่วยกัน” ทั้งนี้การสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยการสั่งให้เกิดหรือการจัดตั้ง จะไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีได้ เพราะไม่ได้เกิดจากใจของคน เห็นปัญหาและอยากแก้ไขปัญหาร่วมกัน เปรียบเสมือนกับร่างกายไม่แข็งแรงแทนที่จะออกกำลังกายแต่กลับไปลงทุนซื้อยาอายุวัฒนะหรือผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมากิน ซึ่งไม่ได้ทำให้ร่างกายแข็งแรงจริง แล้วยังทำให้สิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ แต่อย่างไรก็ตามหมอสังคมสาขาหลักที่จะขาดไม่ได้ต้องมาร่วมกันอย่างใกล้ชิดคือ ครู (โรงเรียน) ผู้ปกครอง (สถาบันครอบครัว) ชุมชน (ความร่วมมือของทุกภาคส่วน) เพื่อน (ตัวแทนเด็กและเยาวชน) โดยทั้ง 4 สาขาหลักนั้นต้องมาร่วมกันกระตุ้นให้ผลิตวัคซีนทางสังคมขึ้น (พิเชษฐ บัญญัติ, 2547: 41-42)

3.3 ลักษณะของเด็กและเยาวชนที่มีภูมิคุ้มกันทางสังคม

ตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงผู้ที่จะมีภูมิคุ้มกันตนเองเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมว่าภูมิคุ้มกันตนเองของมนุษย์ที่ควรจะมีคือ

3.3.1 ภูมิรู้ คือ ภาวะที่มีอยู่แห่งความรู้ของมนุษย์ (หรือสัตว์ หรือพืชด้วยก็คงได้) คนที่มีความรู้ดีในเรื่องใดก็ตามเรามักเรียกว่า มีภูมิรู้ ซึ่งภูมิรู้ เกิดขึ้นจากการรับรู้และเรียนรู้ โดยมีกลไกที่ร่างกายและจิตใจเป็นตัวทำงาน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ตาทำหน้าที่เป็นเครื่องรับ ส่วนจิตทำหน้าที่เป็นเครื่องรู้ หรือตัวรู้ ตัวจำหมาย ปูรังแต่งและตัวได้ตอบ ทบทวนว่าอะไรเป็นอะไร ใครเป็นใคร เป็นต้น สิ่งที่รับรู้ได้ กล่าวโดยสรุปว่ามี 6 อย่างคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ (สิ่งที่สามารถรู้สึกได้ทางใจ) การมีภูมิรู้มากๆ ทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้าง ทั้งสิ่งที่ประโยชน์และเป็นโทษก็จัดว่าเป็นผู้มีภูมิรู้สูง ซึ่งภูมิรู้ของมนุษย์นั้นเกิดได้โดยการแสวงหา

และใช้เครื่องมือที่เป็นทุนธรรมชาติที่ตัวเราทั้งส่วนกาย คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และส่วนจิตใจ ซึ่งคอยทำหน้าที่เป็นผู้สั่งการจัดหาและจัดเก็บ รวมทั้งจัดการ ให้เป็นระบบ ระเบียบ เพื่อสะดวกใช้เมื่อยามจำเป็นต่อไป

3.3.2 ภูมิปัญญา คือ การนำความรู้แจ้ง รู้ชัด รู้ลึก รู้กว้าง รู้เหตุ รู้ผล รู้ต้น รู้ปลาย รู้ย่อ รู้ขยาย เป็นต้น มาสร้างภูมิปัญญาซึ่งสามารถสร้างได้โดยใช้กลไกและศักยภาพตัวเรานั้นเอง คือ ให้ใช้ตา หู ฟัง ให้เป็น และต้องมีเครื่องรับรู้ที่มีคุณภาพดีพอควรจึงจะรู้จริง และรู้แจ้ง การรู้ได้เร็ว ช้า ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความต่อเนื่องในการฝึกฝนอบรม เมื่อรับเข้ามาได้แล้วก็ต้องนำมาคิดตาม คิดต่อจนเกิดความคิดแตก หรือแตกฉานในเรื่องนั้นๆ ซึ่งภูมิปัญญาเกิดขึ้นจากการฟัง การคิด การทำดังนี้

3.3.2.1 ปัญญาเกิดจากการฟัง การอ่าน และประสาทสัมผัส ทั้ง 6 มีตา หู จมูก ลิ้น และกาย

3.3.2.2 ปัญญาที่เกิดจากการคิด พิจารณาไตร่ตรอง หรือคิดตาม คิดต่อ เมื่อได้รับรู้จากประสาทสัมผัส ดังกล่าว

3.3.2.3 ปัญญาที่เกิดจากการกระทำด้วยตนเองหลายๆ ครั้ง ทั้งทางกายและทางใจ จนเกิดภาวะรู้จริง ในสิ่งนั้นๆ และภาวะรู้แจ้ง คือ เชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าเป็นหนึ่งเดียว และหรือแยกส่วนออกมาได้

การรู้จักใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นภูมิปัญญานั้น ถือเป็นการได้รับการศึกษาอย่างแท้จริง

3.3.3 ภูมิธรรม คือ ภาวะแห่งธรรม 4 ความหมาย คือ สภาวธรรม สังขธรรม ปฏิบัติธรรม และ ปฏิเวธธรรม ได้แก่ ปรากฎการณ ความจริง บทบาทหน้าที่และผลแห่งการที่มนุษย์ได้รับรู้ เรียนรู้ เข้าใจ และเข้าถึงธรรมทั้ง 4 นี้ ถือว่า มีภูมิธรรมสมบูรณ์ หากมนุษย์ได้รู้ธรรม เข้าใจธรรม และเข้าถึงธรรมได้มากเท่าใดก็เรียกว่า มีภูมิธรรมมากเท่านั้น กล่าวสั้นๆ ถ้ามนุษย์รู้มากเท่าใด เข้าใจมากเท่าใด เข้าถึงมากเท่าใด แล้วนำมาเป็นฐานรู้ ฐานคิด ฐานทำได้มากเท่าใด ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ คือ ทำ พูด คิด ได้มากเท่าใด ก็ได้ชื่อว่า มีภูมิธรรมได้มากเท่านั้น

ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ได้อธิบายเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันที่ดีกับตนเอง ในการเผชิญปัญหา ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทรงเน้นการพึ่งพาตนเองไว้อย่างน่าสนใจเพื่อเป็นเข็มทิศชี้ทางแก้ปัญหาให้ประเทศอยู่รอดปลอดภัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งระบบภูมิคุ้มกันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านวัตถุ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- ◆ มีเงินออม
- ◆ มีการประกันความเสี่ยงในอนาคต
- ◆ มีการลงทุนเพื่อพัฒนา
- ◆ มีการวางแผนระยะยาว

ระบบภูมิคุ้มกันด้านสังคม

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- ◆ รู้-รัก-สามัคคี
- ◆ ร่วมมือร่วมใจกัน
- ◆ มีคุณธรรม-ใฝ่ศาสนาธรรม

- ◆ “สังคมสีขาว”

- ◆ “อยู่เย็นเป็นสุข”

- ◆ ทุนทางสังคมสูง

ระบบภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- ◆ มีความรู้-สำนึก และ
ห่วงแหนในสิ่งแวดล้อม

- ◆ มีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม

- ◆ สร้าง “สุขนิสัย”

- ◆ สะอาด-เป็นระเบียบ

- ◆ อยู่กับธรรมชาติ

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- ◆ มีหนี้ไม่ก่อรายได้
- ◆ ขาดการประกันความเสี่ยง
ในอนาคต
- ◆ ขาดการลงทุนเพื่อพัฒนา
- ◆ ขาดการวางแผนระยะยาว

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- ◆ ระวัง-ทะเลาะเบาะแว้ง
- ◆ ต่างคนต่างอยู่
- ◆ ทุสึล-ห่างไกลศาสนาธรรม

(คนที่ประพฤติชั่วทางกายและวาจา)

- ◆ เหลื่อแห่งอบายมุขทั้งปวง

- ◆ “อยู่ร้อนนอนทุกข์”

- ◆ ทุนทางสังคมต่ำ

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- ◆ ขาดความรู้-ขาดสำนึก

- ◆ ขาดนโยบาย-ผู้บริหารไม่
สนใจ

- ◆ เต็มไปด้วย “ทุกข์นิสัย”
จากฝ่ายบริหาร

- ◆ สกปรก-ขาดระเบียบ

- ◆ ทำลายธรรมชาติ

ระบบภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม

ภูมิคุ้มกันเข้มแข็ง

- ◆ มั่นคงในวัฒนธรรมไทย

และเชิดชูวัฒนธรรม

ท้องถิ่น

- ◆ เข้าใจและเป็นมิตรต่อ

วัฒนธรรมต่างถิ่น

ต่างชาติ

(สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551: 57-64)

ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

- ◆ ย่อหย่อน-ไม่ใส่ใจ-

รู้สึกเป็นปมด้อยใน

วัฒนธรรมไทย-

วัฒนธรรมท้องถิ่น

- ◆ เหยียดหยาม-มุ่งร้าย

ต่อต่างวัฒนธรรม

การนำหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะช่วยพัฒนาให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน พร้อมทั้งช่วยให้คนในสังคมมีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน และเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหามากกว่าสร้างปัญหาในสังคม จากแนวคิดเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้ทราบว่า บุคคลที่มีภูมิคุ้มกันที่ดี ควรมีทั้งความรู้ ปัญญา และมีการฝึกปฏิบัติ จนสามารถนำความรู้มาใช้ในการจัดการกับการดำรงชีวิต และกลายเป็นนิสัยหรือพฤติกรรม ก็จะก่อให้เกิดการมีทักษะที่ดีในตนเอง

ปัจจุบันคำว่า ภูมิคุ้มกันทางสังคมถูกนำมาใช้ควบคู่กับคำว่าทักษะชีวิต (Life Skills) (พัชรนันต์ กลั่นแก้ว, 2552: 32-34) เนื่องจากทักษะชีวิต เป็นความสามารถของบุคคลทั้งทางด้านสังคมและจิตวิทยา (Psychosocial Competence) ที่จะใช้ในการจัดการกับความต้องการและสิ่งที่ท้าทายทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทักษะชีวิตเป็นกระบวนการที่จะทำให้เด็ก ๆ อนุรักษ์ตัวรอดได้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิต องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1994: 1-3) ได้กำหนดองค์ประกอบสำคัญของทักษะชีวิตไว้ 10 ประการดังนี้

1. ทักษะในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตได้อย่างมีระบบ

2. ทักษะการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นความสามารถในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีระบบไม่เกิดความเครียดทางกายและจิตใจ จนอาจลุกลามเป็นปัญหาใหญ่โตเกินแก้ไข

3. ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ข้อมูลต่างๆ และประเมินปัญหา หรือสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวเราที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต

4. ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถในการคิดที่จะเป็นส่วนช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาโดยการคิดสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาทางเลือกต่างๆ รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือก และสามารถนำประสบการณ์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

5. ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรม และสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแสดงความต้องการ การแสดงความชื่นชม การขอร้อง การเจรจาต่อรอง การดักเตือน การช่วยเหลือ การปฏิเสธ ฯลฯ

6. มนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Relationship) เป็นความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธ์ภาพไว้ได้ยืนยาว

7. การตระหนักรู้ในตน (Self Awareness) เป็นความสามารถในการค้นหา รู้จักและเข้าใจตนเอง เช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เรารู้ตัวเองเวลาเผชิญกับความเครียดหรือสถานการณ์ต่างๆ และทักษะนี้ยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทักษะอื่นๆ เช่น การสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ การตัดสินใจ ความเห็นอกเห็นใจ

8. ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา ความเชื่อ สีผิว อาชีพ ฯลฯ ช่วยให้สามารถยอมรับบุคคลอื่น และเกิดการช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ด้อยกว่า หรือได้รับความเดือดร้อน เช่น ผู้ติดยาเสพติด ผู้ติดเชื้อเอดส์

9. การเผชิญกับอารมณ์ต่างๆ (Coping with Emotion) เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่น รู้ว่าอารมณ์มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมอย่างไร รู้วิธีการจัดการกับอารมณ์โกรธ และความเศร้าโศก ที่ส่งผลทางลบต่อร่างกายและจิตใจได้

10. การเผชิญกับผู้สร้างความกดดัน (Coping with Stress) เป็นความสามารถในการรับรู้ถึงสาเหตุของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายความเครียด และแนวทางในการควบคุมระดับความเครียด เพื่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพ

จากทักษะดังกล่าว สามารถนำมาจำแนกแต่ละทักษะ แสดงถึงความสามารถของบุคคลในแต่ละด้าน ซึ่งในการแสดงความสามารถของบุคคล สรุปได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ทักษะชีวิตกับพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในแต่ละทักษะ

ทักษะชีวิต	พฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถของบุคคล
1. การตัดสินใจ (Decision Making)	- ประเมินทางเลือกต่างๆ - ชั่งน้ำหนักทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด โดยคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน
2. การแก้ปัญหา(Problem solving) หรือการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	- ประเมินสถานการณ์ - ประเมินสถานการณ์และศักยภาพของตนเอง - วิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างมีระบบ - ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินการ
3. การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)	- ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล - เข้าใจและประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหา - ประเมินปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและพฤติกรรม
4. การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)	- ความสามารถในการประยุกต์แนวทางของการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ - สำรวจทางเลือกต่างๆ ที่คาดว่าจะเป็นไปได้ - คาดผลของการเลือก ทั้งข้อดีและข้อเสีย
5. การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) หรือการสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพ	- การถ่ายทอดความคิด ทัศนคติ และความคิดรวบยอดของตนเองกับคู่สนทนาหรือต่อกลุ่มได้อย่างเข้าใจ - ความสามารถในการนำเสนอความคิดของตนเองต่อกลุ่มและสาธารณชน - บอกและระบุความต้องการของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ
6. ทักษะการปฏิสัมพันธ์(Relationship) หรือการสร้างสัมพันธภาพหรือมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal relationship)	- ขอข้อเสนอแนะที่เหมาะสม - ให้คำปรึกษาได้ เสนอแนวทางได้ - มีบุคลิกภาพทางบวกต่อการติดต่อและอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม - มีความสามารถในการรักษาสัมพันธภาพและตัดความสัมพันธ์อย่างเหมาะสม
7. กระจกเงาในตน (Self-Awareness)	- เข้าใจตนเอง - รู้จักข้อดี-ข้อเสีย จุดเด่นและข้อบกพร่อง - มีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพ - รู้จักและเข้าใจหน้าที่ บทบาทของตนเอง

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ทักษะชีวิต	พฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถของบุคคล
8. ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) และรักษาจุดยืน หรือ การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวจิตใจและ การเจรจาต่อรอง	- ความเชื่อมั่นในแนวทางและแนวคิดที่ถูกต้อง ภายใต้การ กระตุ้นและความกดดัน (Pressure) จากบุคคลอื่นและสังคม - การรู้จักปฏิเสธ - ทักษะการสื่อสารเพื่อการปฏิเสธและต่อรองเพื่อรักษาน้ำใจและ ผลประโยชน์ของตนเอง - ฝึกขั้นตอนการปฏิเสธ - อ้างความรู้สึกประกอบเหตุผล - การขอปฏิเสธโดยบอกความประสงค์และข้อเสนอแนะ - ยืนข้อเสนอของตนเอง - กล่าวขอบคุณโดยรักษาจุดยืนของตนไว้
9. การเผชิญกับอารมณ์ต่างๆ (Coping with Emotion) หรือทักษะใน การควบคุมอารมณ์	- สามารถเข้าใจสภาพอารมณ์ที่เกิดขึ้น - วิเคราะห์ผลของอารมณ์ต่อการกระทำ - มีแนวทางในการจัดการกับอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ
10. การเผชิญกับผู้สร้างความกดดัน (Coping with Stress)	- ระบุสาเหตุของความเครียดและต้นเหตุได้ - มองเห็นผลของความเครียดและผลกระทบ - มีแนวทางที่จะจัดการกับความเครียดหรือลดอย่างเหมาะสม

ที่มา: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ (2547: 29-30)

นอกจากนี้ สุธีรา รักษาภักดี (2549: 45) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและ สังคมที่เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมี 9 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักและเข้าใจตนเอง
 - 1.1 การรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเอง
 - 1.2 การเข้าใจความต้องการและความรู้สึกของตนเอง
 - 1.3 การเข้าใจศักยภาพ จุดดี จุดด้อยของตนเอง
 - 1.4 การรู้จักเลือกสิ่งต่างๆ ที่เหมาะสมกับตน
 - 1.5 การรู้จักใช้ความสามารถของตนเองให้เป็นประโยชน์
 - 1.6 ความภาคภูมิใจและมั่นใจตนเอง
 - 1.7 การมีสติ รู้ตัว และควบคุมตนเองได้

2. การรู้จักแสวงหาข้อมูลความรู้

2.1 การใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา รับข่าวสารข้อมูลต่างๆ ตลอดเวลา

2.2 การรู้จักใช้เหตุผลหรือดุลยพินิจในการตัดสินใจในความน่าเชื่อถือของ

ข้อมูล

2.3 การรู้จักนำความรู้ ข้อมูลข่าวสารไปใช้ให้ก่อประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง

3. การรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักการตัดสินใจ

3.1 คิดได้คล่อง คิดได้เร็ว และมีปฏิภาณ

3.2 คิดได้กว้าง มีความหลากหลาย และละเอียดลึกซึ้ง

3.3 คิดได้ไกล มีวิสัยทัศน์ สร้างสรรค์ มีจินตนาการแปลกใหม่

3.4 คิดวิเคราะห์วิจารณ์ จำแนกข้อมูล และสรุปประเด็นได้

3.5 ตัดสินใจแก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ มีระบบ ขั้นตอน และมีข้อมูล

ประกอบ

4. การสื่อสาร และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น

4.1 การรู้จักแสดงออกด้วยคำพูด กิริยาท่าทาง และการกระทำที่เหมาะสมกับ

บุคคลและกาลเทศะ

4.2 การทำให้ผู้อื่นเข้าใจความรู้สึก และความต้องการของตนเองได้

4.3 การเข้าใจความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น การช่วยเหลือ และให้

กำลังใจผู้อื่น

4.4 การรู้จักโน้มน้าวชักจูง การรู้จักผูกมิตร และสร้างจิตสัมพันธ์กับผู้อื่น

4.5 การรู้จักประนีประนอม ต่อรอง ขจัดข้อขัดแย้ง และการรู้จักเป็นผู้นำผู้

ตามให้เหมาะสมกับกรณี

5. การวางแผนและการจัดการ

5.1 การรู้จักวางเป้าหมายและวางแผนชีวิตประจำวันได้

5.2 การรู้จักคิดถึงอนาคต และมีเป้าหมายชีวิตในระยะยาวได้

5.3 การรู้จักลำดับขั้นตอนการทำงาน การเตรียมตัวเพื่อทำภารกิจต่างๆ และ

การควบคุมตัวเองให้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

5.4 การรู้จักใช้เวลา และทรัพยากรต่างๆ เช่น เงินทอง ข้าวของ ให้เป็น

ประโยชน์คุ้มค่า

5.5 การรู้จักยืดหยุ่นปรับเปลี่ยน และวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์
ที่เปลี่ยนแปลงได้

6. การทำงานเป็นทีม

6.1 การรู้จักบทบาท หน้าที่ของตนเองในภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

6.2 การมีความสามัคคี ให้ความร่วมมือแก่หมู่คณะ

6.3 การยอมรับ เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล และให้อภัยซึ่งกันและ

กัน

6.4 มีความยุติธรรม ไม่เอาเปรียบ ไม่เห็นแก่ตัว

6.5 เคารพมติของกลุ่ม และกฎเกณฑ์ทางสังคม

7. การปรับตัว

7.1 รู้จักสังเกต และเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลง

7.2 รู้จักปรับความคิด และความรู้สึกเพื่อลดความเครียดเมื่อเผชิญ

สถานการณ์แปลกใหม่

7.3 รู้จักมารยาท และสามารถปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลและ

สิ่งแวดล้อมต่างๆ

8. การมีวิสัยทัศน์

8.1 การตื่นตัวต่อการยอมรับรู้ข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

8.2 มีจินตนาการ รู้จักคาดการณ์ล่วงหน้าเสมอ

8.3 คบหาสมาคมกับผู้รู้ และหาประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ

9. ความกล้าเสี่ยง

9.1 รู้สึกสนุกสนาน และเกิดความท้าทายเมื่อเผชิญกับสิ่งแปลกใหม่

9.2 สามารถคาดคะเนเหตุการณ์ กล้าทดสอบหรือพิสูจน์ข้อสงสัย

9.3 กล้าตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ โดยมีการทดลองก่อนปฏิบัติจริง

ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 80-109) ได้วิจัยเกี่ยวกับ
ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์พบว่า ภาพอนาคตของสังคมไทยในสอง
ทศวรรษหน้า คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ประกอบด้วย มิติด้านร่างกาย มิติด้านจิตใจ
มิติด้านความรู้ มิติด้านทักษะความสามารถ และมิติในด้านลักษณะชีวิต ซึ่งในการนี้ผู้วิจัยจะขอ
ประเด็นของคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และตาม
ความหมายของภูมิคุ้มกันในแต่ละมิติ ดังนี้

1. มิติด้านร่างกาย

1.1 มีการพัฒนาสมองและสติปัญญาอย่างเหมาะสมตามแต่ช่วงวัย

1.2 มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย รู้จักบริโภคอย่างมีเหตุผล ไม่

บริโภคตามค่านิยม

2. มิติด้านจิตใจ

2.1 เป็นผู้รู้จักและเข้าใจตนเองเป็นอย่างดี

2.2 เป็นผู้รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นเป็นอย่างดี เช่นการรู้สึกเห็นอกเห็น

ใจผู้อื่น

2.3 เป็นผู้รู้จักเข้าใจตนเองและเข้าใจสถานการณ์ สภาพแวดล้อมภายนอก

ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

3. มิติด้านความรู้

3.1 มีความรู้จริง รู้ลึก และตามทันกับความก้าวหน้าของวิทยาการ จน

สามารถนำมาใช้ในการทำงานและชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเป็นผู้รู้ลึกรู้จริง

3.2 รู้รอบด้านสหวิทยาการ คือ การมีความรู้และเข้าใจในองค์ความรู้ด้านอื่น

นอกเหนือจากสาขาหลักหรือสิ่งที่ตนเองเชี่ยวชาญ

3.3 รู้ไกลถึงอนาคต คือการสามารถมองออกว่าจะเกิดอะไรขึ้นในอนาคต เช่น

จะมีแนวโน้มจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง และสามารถวิเคราะห์ได้ว่า จะส่งผลกระทบต่ออย่างไร

3.4 สามารถคิดประยุกต์และบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาสมัยใหม่เข้ามา

ใช้ในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.5 สามารถในการจัดการค้นคว้าหาความรู้ การรวบรวม สังเคราะห์ วิเคราะห์

สามารถนำความรู้ที่มีอยู่และที่ได้มาจัดหมวดหมู่ ตลอดจนสามารถบูรณาการความรู้มาใช้

ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

4. มิติด้านทักษะความสามารถ

4.1 ทักษะด้านความคิด มีความสามารถในการคิดเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง

และสามารถควบคุมให้คิดจนบรรลุเป้าหมายได้

4.2 สามารถเลือกรับและใช้ประโยชน์ของสื่อต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

และสังคมให้มากที่สุด

4.3 มีทักษะการสื่อสาร ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

4.4 มีทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ คือมีความเข้าใจและสามารถใช้เครื่องมือและอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นในชีวิต ทั้งการเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงาน และการประกอบอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

4.5 รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเข้าใจถึงสาระประโยชน์เพื่อการพึ่งตนเอง

4.6 ทักษะทางสังคม คือ การมีส่วนร่วมหรือการเข้าสังคม โดยมีทักษะที่สำคัญคือการมีมนุษยสัมพันธ์ การปรับตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น

4.7 ทักษะการอาชีพ มีความสามารถและชำนาญในการประกอบอาชีพหลักที่ตนเองสนใจ

4.8 มีทักษะด้านสุนทรียะ มีความเข้าใจหรือความสามารถในการแสดงออกทางดนตรี การกีฬา ศิลปะอย่างสร้างสรรค์

4.9 จะต้องมีความสามารถในความซาบซึ้งสิ่งดีงามรอบตัว ต้องสามารถจัดการเกี่ยวกับภาวะอารมณ์ ความเครียด และเหตุการณ์ต่างๆ ที่มากระทบได้

4.10 ทักษะด้านการจัดการ คือมีความสามารถในการวางแผน การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า ซึ่งทักษะการจัดการในอนาคตได้แก่ ทักษะการจัดการความรู้ และทักษะการบริหารเวลา

4.11 สามารถปรับตัวให้ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจากภายนอกประเทศ และวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยได้อย่างเหมาะสม

5. มิติด้านลักษณะชีวิต

ลักษณะชีวิต คือ สิ่งสะท้อนความเป็นมนุษย์ในด้านต่างๆ ซึ่งลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ของคนไทยมีดังนี้

5.1 ชยัน อดทน และทุ่มเททำงานหนัก

5.2 มีระเบียบวินัย

5.3 มีความซื่อสัตย์

5.4 มีวิสัยทัศน์ รู้จักมองการณ์ไกลและกำหนดเป้าหมายในอนาคต

5.5 รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5.6 มีจิตสำนึกประชาธิปไตย

5.7 เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ไทย ภาคภูมิใจในความเป็นไทยและเกิดความตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย

5.8 มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม

5.9 ประหยัดและอดออม เห็นคุณค่าการใช้ มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรต่างๆ ทั้งที่เป็นของตนเอง และของส่วนรวม

5.10 รู้จักสร้างงานและอาชีพที่มีอิสระที่มีระบบการจัดการที่ดี

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปประเด็นภูมิคุ้มกันตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทักษะชีวิต และคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ในประเด็นต่างๆ มาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 คุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางสังคม

ประเภทของภูมิคุ้มกันทางสังคม	คุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางสังคม
ภูมิคุ้มกันทางสังคมด้านสังคม	1. มีจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวม 2. ปรับตัวเตรียมพร้อมอย่างชาญฉลาดต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งความคิด ทักษะคิด และพฤติกรรม 3. รู้ รัก สามัคคี 4. เน้นถึงผลประโยชน์ส่วนร่วมเป็นหลัก 5. มีจิตสำนึกสาธารณะ 6. มีคุณธรรมใฝ่ศาสนธรรมและละอายต่อการทำชั่ว 7. เข้าใจชีวิตและโลกตามความเป็นจริง 8. มีการใช้ทุนทางสังคมสูง 9. ร่วมมือร่วมใจสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน 10. เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน 11. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 12. พึ่งตนเองได้/ตระหนักในคุณค่าของตนเอง/รู้คุณค่าทางใจมากกว่าทางวัตถุ 13. รู้จักการวางแผนระยะยาวอย่างรอบคอบ/วางแผนในอนาคต 14. รู้จักใช้วัตถุอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม 15. รู้จักคิด รู้จักใช้ และประดิษฐ์เทคโนโลยีจากภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ประเภทของภูมิคุ้มกันทางสังคม	คุณลักษณะของภูมิคุ้มกันทางสังคม
	16. บริโภคอย่างมีเหตุผล/ใช้อย่างมีเหตุผล
	17. พึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมี/ไม่ถูกรอบงำทางวัตถุ หรือ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมต่างๆ
	18. มีทักษะในการใช้ชีวิต
	19. มีความรู้ สำเนักรักษ์ และวางแผนสิ่งแวดล้อม
	20. เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ความเป็นไทย
	21. เลือกรับและปรับใช้วัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

การมีภูมิคุ้มกันในด้านที่ดี เป็นการสร้างองค์ประกอบการดำเนินงานให้มีความพร้อมรองรับต่อผลใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกได้เป็นอย่างดี ซึ่งการจะมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเอง ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้เนื่องจากคนที่มีการพัฒนาจะมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบ สามารถนำพาตนเองได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น รู้จักและเข้าใจตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว รู้หน้าที่รับผิดชอบต่อการงานอาชีพ สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมีความอดทน ความขยันหมั่นเพียรและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง ซึ่งการเป็นผู้มีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดีจะต้องประกอบด้วยภูมิคุ้มกันภูมิปัญญา และภูมิธรรม คุณลักษณะของผู้มีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีเป็นการผนวกรวมกันระหว่าง ทักษะชีวิต และคุณลักษณะของคนไทยในทศวรรษหน้า

3.4 กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

การแสวงหาวิธีการป้องกัน และฟื้นฟูให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกัน ความซับซ้อนของสังคม การจะมีภูมิคุ้มกันที่ดีทั้งกายและใจได้นั้น จะต้องได้รับการศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งปัจจัยที่จะส่งเสริมให้เป็นผู้มีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศได้ดีที่สุดคือ ตัวเด็กและเยาวชนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง คำว่า “ตัวตน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Self ซึ่งการสร้างภูมิให้ตนเอง คือการที่คนรู้จักปกป้องตนเอง การเตรียมตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ทั้งด้านจิตใจ สังคม และสติปัญญาของตนเอง ซึ่งเมื่อมีภูมิคุ้มกันในตนเองแล้วก็จะนำมาซึ่งชุมชน สังคม

และประเทศชาติในที่สุด ทั้งนี้มีนักวิชาการได้เสนอแนวทางการในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมไว้ดังนี้

สรรเสริญ วงศ์ชูม (2548: 15) ได้เสนอแนวความคิดการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการพัฒนาและการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลในสภาวะปัจจุบันดังนี้

1. การพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น การดำเนินชีวิตในปัจจุบันเราต้องพึ่งพาปัจจัยที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น การนำเข้าน้ำมัน เราควรมีการค้นคว้าหาพลังงานทดแทนน้ำมัน หรือให้มีทางเลือกในการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด ไม่ใช่เป็นประเทศที่เป็นผู้บริโภครายเดียว

2. การดำเนินชีวิตตามแนว “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจสิ่งที่จะต้องทำคือการประหยัดค่าใช้จ่าย จำเป็นต้องปรับพฤติกรรมกรรมการบริโภค ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานชี้แนะเตือนสติแต่ปวงชนประชาชนให้มีความพอประมาณอย่างมีเหตุผล ต้องปฏิบัติตนเองให้มีความรู้ มีคุณธรรม มีความเพียร จะทำให้ตนเองมีภูมิคุ้มกันที่ดี หากคนส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตอย่างมีภูมิคุ้มกันที่ดี ประเทศก็จะมีภูมิคุ้มกันที่ดีด้วย

3. การสร้างความสามัคคีของคนในชาติ ในสังคมระบอบประชาธิปไตย คนมีความคิดเห็นขัดแย้งกันเป็นเรื่องปกติ แต่การแสดงออกถึงความขัดแย้งต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ความสามัคคีเป็นภูมิคุ้มกันที่จะทำให้สังคมมีความสงบ มีความสมานฉันท์ ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้เป็นเรื่องของสำนึก และความรับผิดชอบ ต้องปลูกฝังให้คนในสังคมมีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่

4. การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เราให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนมาโดยตลอด คนที่มีคุณภาพไม่เฉพาะมีความรู้ มีประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว ต้องมีจิตใจที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย และมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีด้วย ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่ดีจะเป็นภูมิคุ้มกันในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง

5. การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่และลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ การพัฒนาพื้นที่และเมืองให้มีความน่าอยู่อาศัย จะเป็นภูมิคุ้มกันให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลให้คนรักถิ่นฐานบ้านเมือง คนต่างถิ่นอยากมาเยี่ยมเยือน

สุชาติดา ธีระวัฒน์ (2549:16-19) กล่าวว่า การปกป้องคุ้มครองลูกหลานและลูกศิษย์ ด้วยการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาให้เยาวชนเกิดความอบอุ่น ไร้กังวล เมื่อเกิดปัญหาคับข้องใจใดๆ ไม่ต้องหันหน้าไปพึ่งเพื่อนหรือพึ่งผู้อื่น วิธีที่ดีที่สุดจึงควรช่วยกันสร้าง

ภูมิคุ้มกันตนเอง ให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ได้เสนอแนวความคิดการสร้างภูมิคุ้มกันตนเองของเด็กและเยาวชนดังนี้

1. ความรอบรู้ ผู้ใหญ่คือบิดามารดาหรือผู้ปกครองและครูจำเป็นต้องสอนหรือให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องภัยเบื้องต้นอันตรายที่จะเกิดแก่เด็ก ควรชี้แนะเสนอให้เด็กได้ตระหนักถึงภัยเหล่านั้น อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในเหตุการณ์ประจำวัน

2. การระมัดระวังตัว ด้วยสติ และปัญญา เมื่อเด็กมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องภัย และอันตรายต่างๆ ในสังคมแล้ว ก็ต้องเรียนรู้ถึงเรื่องการระมัดระวังตัวเองด้วย เนื่องจากในชีวิตจริงนั้นผู้ใหญ่ไม่สามารถคุ้มครองเด็กได้ตลอดเวลา เด็กต้องได้รับการอบรม ให้รู้จักปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องเป็นต้นว่า ไม่ไปในที่เปลี่ยวหรือห่างไกลผู้คนตามลำพัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งยามค่ำคืน ไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้าหรือผู้ใดง่ายๆ

3. รู้จักใช้ไหวพริบปฏิภาณของตนเองในการรับสถานการณ์คับขัน รู้จักหลีกเลี่ยงไม่เผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดภัยอันตรายขึ้นได้ เด็กย่อมขาดประสบการณ์ จำเป็นต้องพึ่งบุพการี ทั้งที่บ้านและทางโรงเรียนเป็นผู้แนะนำให้เด็กรู้จักใช้วิธีการหลบหลีกหรือหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านั้นอย่างนุ่มนวล

4. ฝึกให้เด็กเป็นผู้มีจิตใจมั่นคงในความเป็นจริงของชีวิต รู้จักพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีภาคภูมิใจในคุณพ่อคุณแม่ซึ่งเป็นหลักของครอบครัว ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ลุ่มหลงในสิ่งที่ผิวเผินภายนอกตามสภาพของผู้มั่งคั่ง ให้รู้จักพึงพอใจในคุณงามความดี ยึดถือค่านิยมแห่งคุณธรรมประจำตน คุณสมบัติข้อนี้ย่อมเป็นภูมิคุ้มกันภัยได้อย่างมั่นคง เนื่องจากเด็กจะรู้จักวิเคราะห์ถึงเหตุและผล สามารถใช้วิจารณญาณได้อย่างถูกต้อง

5. รู้จักเลือกคบเพื่อน เพื่อนๆ ของลูกหลาน ควรอยู่ในสายตาของผู้ปกครองด้วย ควรเปิดโอกาสให้เด็กนำเพื่อนมาให้รู้จักบ้าง ควรทราบถึงประวัติครอบครัวของเพื่อน ๆ ด้วย โดยวิธีการอย่างนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์อันเหมาะสม สุดแต่ตัวท่านผู้ปกครองจะพิจารณาประการใด

6. ไม่ควรปล่อยให้เด็กในปกครองหรือลูกหลานไม่ว่าชายหรือหญิงไปค้างกับเพื่อน โดยไม่จำเป็น ผู้ปกครองอาจต้องติดตามตรวจสอบจนเกิดความมั่นใจว่าลูกหลานปลอดภัยแน่นอน ในความดูแลของผู้ใหญ่ที่เชื่อถือไว้วางใจได้เช่นเดียวกับตัวเขาเอง

7. เยาวชนทั้งชายและหญิง ควรมีโอกาสได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองในด้านศิลปะการป้องกันตัวไว้ด้วย ยามเวลาที่คับขันวิชานี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพื่อความปลอดภัยและปลอดภัยของเด็กทุกคน

8. ต้องรู้ถึงภัยแห่งกิเลส โลก โภภะ หลง คือกิเลสในจิตใจมนุษย์ที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองให้ร้ายแรงที่สุด ดังนั้นจึงควรสร้างเสริมภูมิคุ้มกันด้วยการฝึกอบรมให้เยาวชนรู้จักพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ รู้จักให้อภัย ไม่โกรธ อาฆาตมาดร้ายต่อผู้ใดและไม่ติดยึดหลงใหลในสิ่งใดอย่างงมงาย

หนังสือพิมพ์ บิสิเนสไทยออนไลน์ ได้รวบรวมประเด็นสำคัญๆ เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนในโลกยุคโลกาภิวัตน์ไว้ได้ 6 ข้อคือ

1. ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาตนเองให้เข้มแข็ง แต่ในความเป็นตัวของตัวเองต้องรู้จักรับผิชอบ ก่อนลูกจะทำอะไรต้องช่วยวิเคราะห์จุดดี จุดเสียของการกระทำนั้นๆ

2. ฝึกให้รู้จักวิธีคิดโดยเฉพาะรูปแบบของการตัดสินใจจากการคิด ฝึกให้เด็กให้รู้จักคิดเป็น และให้รู้จักคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งของหรือวัตถุนั้น รวมถึงการใช้โอกาสสนทนากับเด็กให้มากที่สุด เพื่อฝึกแนวทางคิดจากหลายทาง ไม่ใช่การคิดทางเดียว

3. ฝึกให้เด็กมีความสามารถในการเรียนรู้ เพราะต้องยอมรับว่าในทุกวันนี้ ระบบการศึกษาเอาความรู้ในอดีตมาสอน เพื่อให้เขานำเอาความรู้นั้นไปใช้ในอนาคตต่างๆ ที่มีวิวัฒนาการทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ที่ดีที่สุด คือต้องกระตุ้นที่จะให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่มีมิติที่ต่างกัน ถ้าลูกมีความสามารถที่จะรู้หลากหลาย ก็มีความสามารถที่จะคุยกับคนมากมาย สร้างความแตกต่างในความเหมือนและพัฒนาความคิดของตัวเองไปได้โดยไม่วันสิ้นสุด

4. ฝึกให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้การบริหารตัวเอง โดยสิ่งที่บริหาร มีทั้ง เงิน เวลา และ สุขภาพ ต้องบริหารให้พอดี เพื่อให้เกิดความสมดุลในชีวิต ยิ่งถ้าฝึกตั้งแต่เด็กเมื่อโตขึ้นก็จะรู้จักการควบคุมตนเอง และจะมีความสามารถที่จะให้เกิดประสิทธิภาพการบริหาร ทั้งตนเองและต่อคนอื่นด้วย และเมื่อลูกทำถูกต้องแล้วต้องส่งเสริมและชื่นชมลูก

5. ฝึกให้รู้จักเรียนรู้จากความล้มเหลว โดยต้องให้เด็กและเยาวชนพยายามทำ ให้มีประสบการณ์ ซึ่งการทำครั้งแรกอาจมีผิดพลาดได้ สิ่งที่พ่อแม่ต้องทำ คือ เมื่อเด็กและเยาวชนทำได้ถ้าดีก็ชม เมื่อไม่ดีก็ให้กำลังใจ ต้องดูเด็กและเยาวชนด้วยความชื่นชมยินดีไม่ใช่จับผิด และหาเหตุผลของความผิดคืออะไร เพื่อปรับปรุงในครั้งต่อไป เนื่องจาก “ความล้มเหลวคือแม่แบบของความสำเร็จ” หรือ “ความล้มเหลวเป็นต้นทุนของความสำเร็จ” สิ่งที่ต้องฝึกเด็กและเยาวชนคือไม่ให้กลัวความล้มเหลว เรียนรู้ที่จะต่อต้านความล้มเหลว กล้าเผชิญกับความจริงและยอมรับความเป็นจริงของตนเอง ในที่สุดถ้าเด็กรู้สึกว่ามีโอกาส และเขาก็ก้าวไปข้างหน้า ทำทายเป็น

กล้าเจออุปสรรค และเมื่อล้มเหลวก็ลุกทันทีเพื่อสู้ต่อ ซึ่งถ้าฝึกฝนตั้งแต่เด็กจนมีคุณสมบัติเช่นนี้ อนาคตก็จะประสบความสำเร็จได้

6. ต้องยอมรับว่าเราอยู่คนเดียวไม่ได้ ดังนั้นการมีความสามารถที่จะรับมือและ สื่อสาร กับคนอื่น หรือทำงานร่วมกับคนอื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ความรู้ที่ต่างกัน ทำให้เด็กรู้สึกว่าจะอยู่ ร่วมกันได้ ซึ่งเมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ แล้วเขาอาจเก่งกว่า หรือด้อยกว่าก็ได้ ให้อัจฉริยะกับถ้อย ความคิดที่ต่างกัน ก็ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้

7. ฝึกให้เด็กรู้จักการใฝ่รู้ เพราะความใฝ่รู้จะเป็นพื้นฐานและเป็นภูมิด้านทาน ไม่ให้เด็ก และเยาวชนมุ่งบริโภคเทคโนโลยีอย่างเดียวแต่จะรู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภายใต้วัฒนธรรม แห่งปัญญา คือ การพัฒนาคนให้เหนือเทคโนโลยี ไม่ตกเป็นทาสเทคโนโลยี จนเกิดเป็นวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวสามารถสรุปประเด็นกระบวนการสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมได้ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 สรุปประเด็นกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

ผู้เสนอกระบวนการสร้างเสริม ภูมิคุ้มกัน	กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม							
	การส่งเสริมการเรียนรู้	การพึ่งพาตนเอง	การดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	การสร้างค่านิยมที่ดี	การพัฒนาตนเอง	การพัฒนาสภาพแวดล้อม	การฝึกให้พึ่งพาใจในสิ่งที่ตนมี	การฝึกให้รู้จักคิด/การใช้ ไหวพริบ
1. สรรเสริญ วงศ์ชูม	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
2. สุชาดา ธีระวัฒน์	✓	✓			✓		✓	
3. หนังสือพิมพ์บิสิเนสไทยออนไลน์	✓	✓			✓			✓

กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันตามแนวความคิดพัฒนาตนเอง

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าการพัฒนาตนเองเป็นกระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมที่นักวิชาการให้ความสำคัญ เนื่องจากการพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลได้ใช้ความรู้พยายามในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ของตนเองให้ดีขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลสามารถพึ่งพาตนเอง ควบคุมตนเองและนำตนเองไปสู่ความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้โดยไม่เบียดเบียน มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะการพัฒนาตนเองหรือสร้างทักษะชีวิตโดยการวางจิตเป็นฐานและค่อยๆ ก้าวเดินด้วยกระบวนการคิด คือ จิตอันทรงพลังที่ทำให้เกิดการเข้าใจชีวิตด้านในและด้านนอกด้วย ภาพลักษณ์ทั้ง 3 ดี คือ คุณภาพจิตดี สุขภาพจิตดี และสมรรถภาพจิตดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คุณภาพจิตดี เป็นการพัฒนาจิตใจให้เกิดคุณภาพ ด้วยการเป็นคนดีมีจิตเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว มีความซื่อสัตย์สุจริต เกิดความสุข เบิกบาน แจ่มใส แก้ไขปัญหาได้ฉับไว เมื่อมีปัญหา

สุขภาพจิตดี เป็นจิตที่แสดงออกถึงความสุข แม้จะประสบปัญหาหรือเหตุการณ์ที่น่าจะทุกข์ และสามารถปรับใจให้เรียบเฉย มีความสุข มีความสงบ เกิดความร่วมมือกันได้ด้วยตนเอง แม้จะเกิดโรคทางกายแต่ก็ไม่ยอมอ่อนแอ เพราะมีจิตที่เข้มแข็ง เข้าใจ และเข้าถึงสภาวะความปกติและธรรมดาได้ดี และถูกต้องสามารถแยกความสุขและความทุกข์ออกจากกัน

สมรรถภาพจิตดี เป็นจิตที่มีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีความพร้อมที่จะทำงานได้ สมรรถภาพทางจิตของคนเป็นตัวบ่งบอกความเป็นคนเข้มแข็ง มีจิตใจอดทน เป็นคนสู้งาน มีความบากบั่นต่อสู้ชีวิต ไม่ว่าจะป็นงานง่ายงานยากก็บากบั่นมีจิตมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคของอุปสรรคเป็นยาชูกำลัง เกิดความเชื่อมั่นต่อตนเอง พร้อมที่จะสู้ชีวิตทุกรูปแบบ ถ้าเห็นว่าสิ่งที่ตนจะทำนั้นเป็นสิ่งดีและถูกต้องส่งผลให้เกิดความมั่นคงกับชีวิต

นอกจากบุคคลจะยึดหลักในการพัฒนาตนเอง 3 ประการข้างต้นแล้ว บุคคลที่จะมีภูมิคุ้มกันตนเองที่ดีจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะมากขึ้น 3 ด้านดังนี้

1. ความรู้ความสามารถ หมายถึง พัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับวิชาการทั้งทางด้านวิชาการและวิชาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งที่เป็นผลดีและผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ โดยให้ตกผลึกกับเรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริง
2. เทคนิควิธี หมายถึง การพัฒนาตนเองให้มีทักษะในวิชาชีพเฉพาะสาขา การเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานเพื่อเสริมการเรียนรู้ภาคทฤษฎี การแสวงหาประสบการณ์ และการให้ความ

ช่วยเหลือกับบุคคล ตลอดจนร่วมมือกับสังคมในการพัฒนาสังคม ชุมชน ให้มีเทคนิควิธีในการพัฒนาสังคม

3.บุคลิกภาพ หมายถึง การพัฒนาตนเองให้มีลักษณะนิสัยและการวางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นบุคคลผู้มีความรู้ ความชำนาญ รวมทั้งการมีเจตนาธรรมที่ดีต่อสังคม

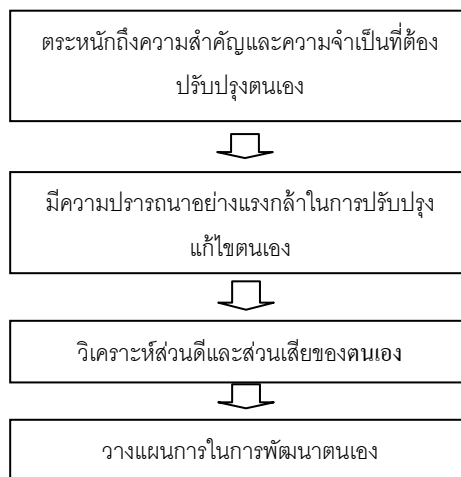
ลักษณะของเด็กและเยาวชนที่มีการพัฒนาตนเอง

คนที่มีการพัฒนาตนเอง มีลักษณะบางอย่างที่แตกต่างจากคนที่ขาดการพัฒนาตนเอง ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบเด็กและเยาวชนที่มีการพัฒนาตนเองและขาดการพัฒนาตนเอง

เด็กและเยาวชนที่มีการพัฒนาตนเอง	เด็กและเยาวชนที่ขาดการพัฒนาตนเอง
1. ดำเนินชีวิตอย่างสงบ ทำหน้าที่ของตนด้วยความภาคภูมิใจและมีความหวัง	1. ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ราบรื่นทำหน้าที่ของตนด้วยความน้อยใจ และท้อทอย
2. พอใจในชีวิต และผลงานของตน พยายามสร้างงานที่มีประโยชน์ และสร้างคุณความดีทุกโอกาส	2. มีความทุกข์โกรธแค้นชีวิต พยายามเอาเปรียบคนอื่น หยิบฉวยผลงานและความดีของคนอื่นมาเป็นของตน
3. รักครอบครัว ญาติพี่น้องและท้องถิ่นเดิมของตน	3. ไม่พอใจในครอบครัว รังเกียจญาติพี่น้องและดูถูกท้องถิ่นเดิมของตน
4. เคารพยกย่องสรรเสริญ และเอาอย่างคนดีปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของจริยธรรมและประเพณีอันดีงานสังคมประพฤติตนตามแบบแผนและคุณธรรมที่สังคมเห็นว่าเป็นดีงาม	4. เคารพยกย่องสรรเสริญ และเอาอย่างคนชั่ว ปฏิบัติตนเหนือกฎเกณฑ์ และกรอบของ กฎหมาย และจริยธรรมของสังคม เบียดเบียนเอาเปรียบคนอื่น และสังคมทุกโอกาสไม่ละอายในการทำความชั่ว
5. พยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองและนำตนเองตามควรแก่อัตภาพ เวลาประสบความสำเร็จ ความล้มเหลวก็พยายามใหม่ ใช้ความเพียรและความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรค แก้ปัญหาด้วยความสงบและสุขุมรอบคอบ	5. ไม่พึ่งตนเอง คอยรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น เมื่อประสบความสำเร็จ ความพ่ายแพ้ก็โทษคนอื่น ๆ ทำลายตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อม แก้ปัญหาด้วยความโกรธแค้น ใช้อาวุธและอำนาจทำร้ายตนเอง และคนอื่น
6. ประหยัดเวลา แรงงาน และทรัพย์สิน ใช้ทรัพยากรเฉพาะที่จำเป็นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต และทำคุณประโยชน์ให้แก่หน่วยงานหรือสังคมมากกว่าค่าจ้างและผลตอบแทนที่ตนได้รับ	6. ฟุ่มเฟือย สรุ่ยสุร่าย ไม่ประหยัดแรงงาน และเวลาใช้ทรัพยากรของสังคมและหน่วยงานเกินกว่าค่าจ้างและผลตอบแทนที่ตนเองพึงจะได้ เอาเปรียบสังคมทุกโอกาส
7. รู้จักตนเอง เข้าใจชีวิตและการต่อสู้ มีน้ำใจ นักกีฬา และมีความเป็นธรรมในการดำเนินชีวิต	7. ไม่รู้จักตนเอง ไม่เข้าใจชีวิต และการต่อสู้ เอาเปรียบคนอื่น ดำเนินชีวิตทุกอย่างเพื่อตนเอง ไม่เผื่อแผ่เมตตาอารีใคร

นอกจากนี้ วิชาพร มาพบสุข (2549: 197-201) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการพัฒนาตนเอง

ขั้นตอนที่ 1 ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงตนเอง

การที่จะพัฒนาตนเองได้นั้น ผู้พัฒนาต้องมองเห็นประโยชน์และเกิดความพร้อมในการพัฒนาตนเองทุกๆ อย่าง ทั้งด้านภูมิรู้ ภูมิปัญญา ภูมิธรรม บางคนภาคภูมิใจว่าตนเองเก่ง มีความรู้ความสามารถจนมองไม่เห็นข้อบกพร่องของตนเอง ดังนั้นการตระหนักรู้และเห็นประโยชน์ของภาระพัฒนาตนเอง จึงเป็นปัจจัยแรกที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเอง

เป็นการสร้างความตั้งใจอย่างหนักแน่นว่าเราพร้อมแล้วที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองในด้านใดบ้าง ระบุลักษณะต่างๆ ของตนเองที่คาดว่าจะพัฒนา หรือปรับปรุงแก้ไข ในขั้นตอนนี้ควรตั้งความปรารถนาไว้สูงเพื่อให้ตนเองเกิดกำลังใจ

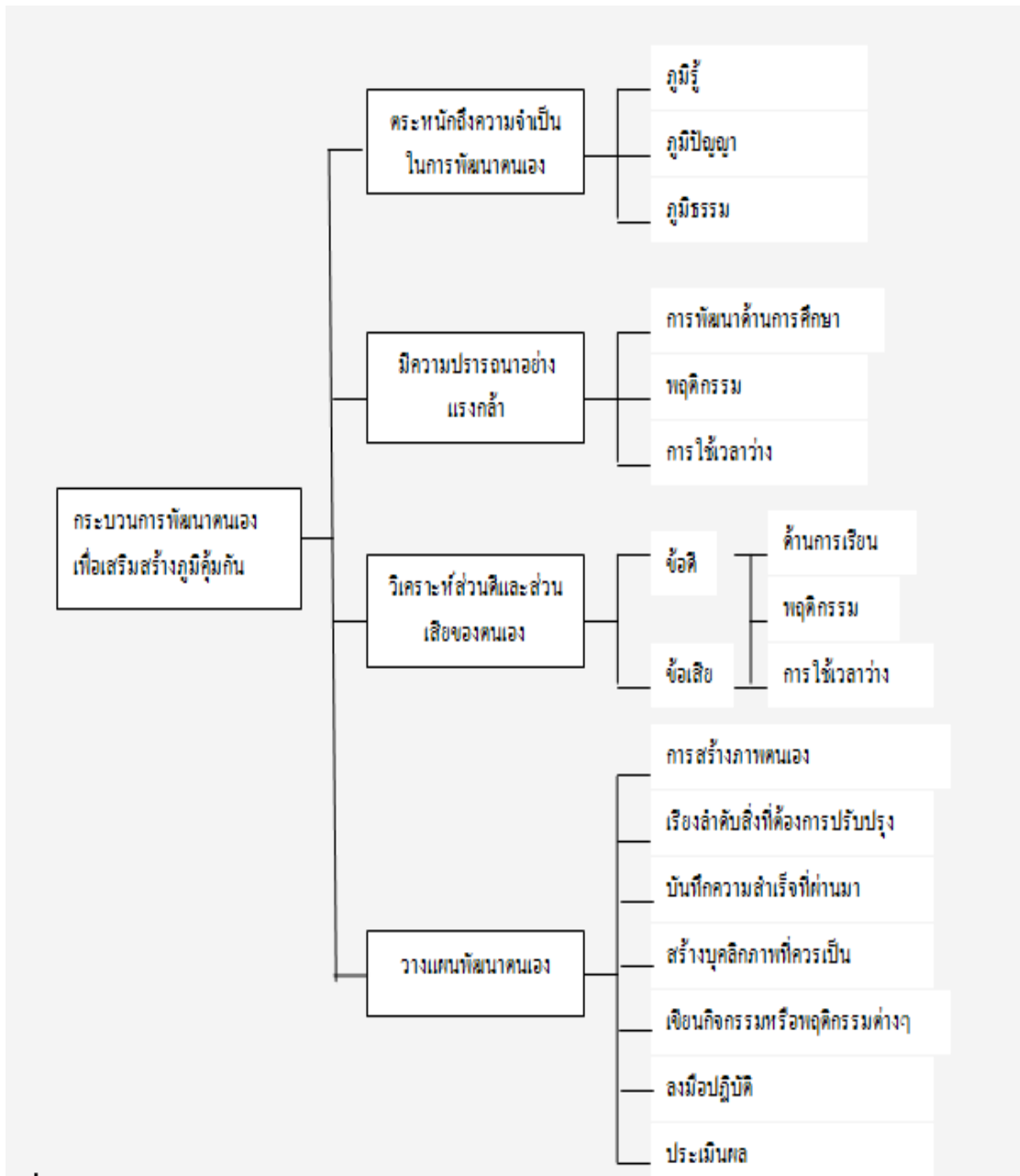
ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ส่วนดีและส่วนเสียของตนเอง

เมื่อตั้งใจจะพัฒนาตนเอง ก็ควรวิเคราะห์ตนเองก่อนเพื่อให้ทราบว่าอะไรเป็นจุดเด่น และอะไรเป็นจุดด้อยที่สุดในตนเอง วิธีการที่จะวิเคราะห์ตนเองคือการเขียนรายงานเกี่ยวกับตนเอง (self report)

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนพัฒนาตนเอง

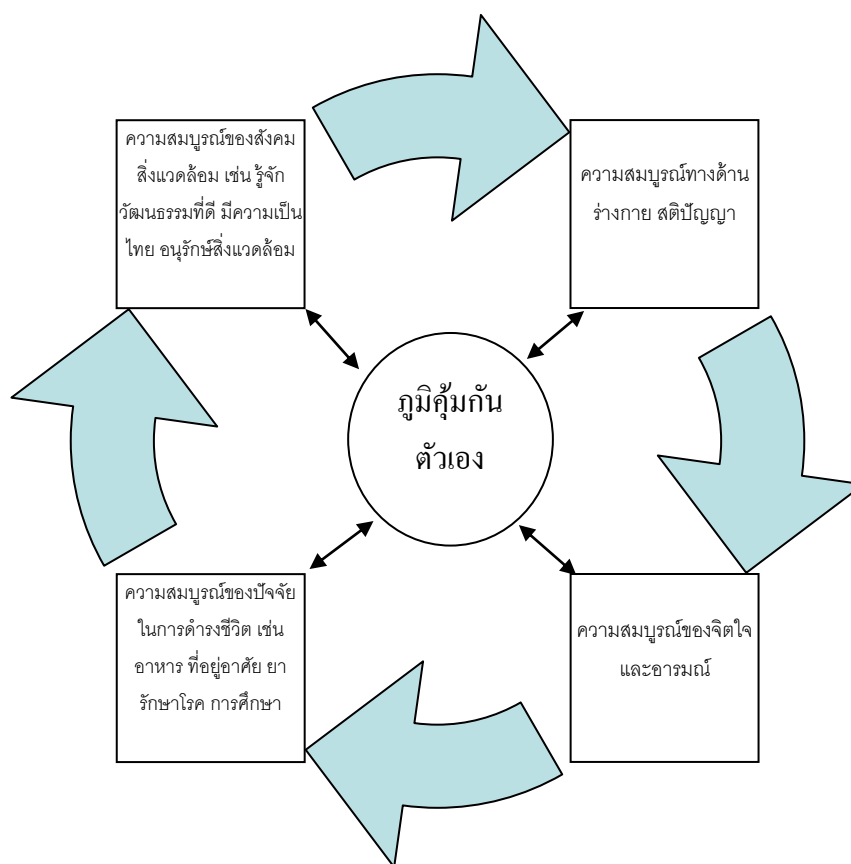
หลังจากวิเคราะห์จุดเด่น และจุดด้อยจากการเขียนรายงานแล้ว มาถึงขั้นตอนการวางแผนพัฒนาตนเองอย่างมีระบบโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างภาพตนเอง คือกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขว่ามีอะไรบ้าง เช่น พฤติกรรม การเรียน การเล่น กิจยามารยาท การใช้เวลาว่าง เป็นต้น
 2. เรียงลำดับความสำคัญของสิ่งที่ต้องการจะปรับปรุงก่อนและหลัง ตามความรู้สึกของตนเองตัวอย่างเช่น การเรียน ก่อนการแต่งกาย และการแต่งกายมาก่อนการใช้เวลาว่าง เป็นต้น
 3. บันทึกความสำเร็จที่เคยทำได้ พิจารณาผลการศึกษา การทำงานในอดีตของตนเอง ที่เคยทำมาในอดีต ที่เคยทำอะไรได้ดี ได้สำเร็จบ้าง ทั้งในด้านการเรียน กิจกรรมในบ้าน กิจกรรมในโรงเรียน เป็นต้น
 4. ลองสร้างบุคลิกภาพที่ควรจะเป็น หรือคาดการณ์ผลที่จะได้รับว่า สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่
 5. เขียนกิจกรรมหรือพฤติกรรมต่างๆ เพื่อปรุงแต่งบุคลิกภาพให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ได้วางไว้
 6. ลงมือปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้ระบุไว้ในข้อ 5 โดยทำทีละข้อตามลำดับที่จัดไว้ และบันทึกด้วยว่ามีกิจกรรมใดที่ไม่สามารถทำสำเร็จได้ และมีอุปสรรคใด
 7. ติดตามผลการพัฒนาตนเองว่า ตัวเรามีภูมิคุ้มกันด้านใดแล้วบ้าง เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ
- จากกระบวนการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้ตนเองสามารถนำมาสรุปแนวคิดได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงแนวคิดการพัฒนาตนเอง

สรุปแนวคิดที่ได้จากการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันในตนเองเป็นการสร้างเกราะป้องกันตนเองให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีก็จะเป็นการสร้างเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อคุณภาพชีวิตตนเองดี สังคมดี ประเทศชาติก็มีคุณภาพดีด้วย

ภาพที่ 5 แสดงวงจรภูมิคุ้มกันในตนเอง (ดัดแปลงจากการพัฒนาตนเองของวิภาพร มาพบสุข)

กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม แก่เด็กและเยาวชนจนเกิดเป็นภูมิคุ้มกันตนเอง เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสามารถรักษาความเป็นไทยไว้นานเท่านาน หรือในยามที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์เสี่ยงภัยต่างๆ ได้ตามควรแก่กรณีนั้น ต้องอาศัยหลายๆ ฝ่ายร่วมมือกันทั้งผู้ปกครอง บิดามารดา และครู อาจารย์ เป็นหลักในการอบรมปลูกฝังสอดแทรกไปกับบทเรียน เยาวชนจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดทุกระยะ ตั้งแต่เด็กเล็กจนเติบโตใหญ่ ซึ่งคุณสมบัติต่างๆ ที่เป็นภูมิคุ้มกันตนเองของเด็กจึงต้องได้รับการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากที่บ้านและทางโรงเรียน นอกจากนี้การสร้างภูมิคุ้มกันโดยตนเอง ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และทางสังคม ของเด็กและเยาวชนก็เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งหลักในการพัฒนาตนเองเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย 1) ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องปรับปรุงตนเอง 2) มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเอง 3) วิเคราะห์ส่วนดีและส่วนเสียของตนเอง 4) วางแผนพัฒนาตนเอง การยึดมั่นในหลักการดังกล่าว ย่อมเป็นไปได้ว่าจะเป็นการป้องกันภัยอันตรายได้ส่วนหนึ่งอย่างแน่นอน ส่วนการที่จะแพร่ขยายภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

ทุกพื้นที่ เพื่อสร้างเสริมความยั่งยืน และสร้างความเป็นผืนแผ่นดินของประเทศนั้น เป็นหน้าที่ของบุคลากรในองค์กรต่างๆ ของบ้านเมือง ที่จะต้องร่วมมือกัน ขจัดปัดเป่าภัยพิบัติเหล่านั้นให้ลดลงอย่างรวดเร็วดังปรารถนาของคนไทย

3.5 มาตรการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

การดูแลรักษาสังคมที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องนี้เมื่อเรารู้สาเหตุของการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม หรือหาตัวเชื้อโรคได้แล้ว ในการดูแลรักษาจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสม เหมือนกับการรักษาผู้ป่วยคือ

1. **มาตรการระยะสั้น** ผู้ที่เป็นบุคคลสำคัญในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันในช่วงนี้ก็ คงไม่พ้นรัฐบาล ซึ่งการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันก็มีหลายอย่างที่ต้งนำมาใช้ ทั้งการใช้เงินหรืองบประมาณ การใช้กฎหมายบังคับ การกำหนดเขตพื้นที่ที่เหมาะสม การแยกหรือการกำหนดขอบเขตพื้นที่ การห้ามในสิ่งที่ควรห้าม การจัดระเบียบสังคม การยกย่องชมเชยคนดีที่ทำเพื่อสังคม คนที่ทำกำไรทางสังคมมากกว่าการยกย่องเฉพาะคนที่ทำกำไรทางธุรกิจ ในเรื่องการใช้เงินก็เป็นสิ่งจำเป็นคล้ายกับการให้น้ำเกลือหรือฉีดยาแก้ปวดแต่ถ้าใช้นานๆ ก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อสังคมได้ ทำให้เกิดผลข้างเคียง (Side effects) ต่อสังคมจากการใช้เงิน เช่น ภาวะหนี้สิน วัตถุนิยม ฟุ่มเฟือย สุดท้ายคนส่วนใหญ่ก็จะเป็นหนี้สินล้นพ้นตัวตกอยู่ในกับดักสภาพหนี้ (Liability trap) หรือการออกกฎหมายพิเศษมาบังคับ ในระยะยาวจะเป็นการลดรอนสิทธิประชาชนและอาจเกิดการต่อต้านได้

2. **มาตรการระยะยาว** ต้องรีบกระตุ้นให้สังคมสร้างภูมิคุ้มกัน (Social immunization) ขึ้นมาด้วยเพื่อให้สังคมแข็งแรงขึ้น โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายของสังคมมาร่วมกันทำหน้าที่หมอสังคม (Social Doctors) ซึ่งเป็นใครก็ได้ที่เห็นปัญหาแล้วมาร่วมแรงร่วมใจ ร่วมมือ ร่วมทำ ด้วยใจไม่ใช่ร่วมด้วยเงิน เอาปัญหามาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อหาทางแก้ไข โดยยึดแนวคิดที่ว่า “สังคมดีไม่มีขาย ถ้าอยากได้ต้องช่วยกัน” ทั้งนี้การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง โดยการสั่งให้เกิดหรือการจัดตั้งจะไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีได้ เพราะไม่ได้เกิดจากใจของคนที่เห็นปัญหาและอยากแก้ไขปัญหาร่วมกัน เปรียบเสมือนกับร่างกายไม่แข็งแรง แทนที่จะออกกำลังกายแต่กลับไปลงทุนซื้อยาอายุวัฒนะหรือผลิตภัณฑ์อาหารเสริมมากิน ซึ่งไม่ได้ทำให้ร่างกายแข็งแรงอย่างแท้จริงแต่ยังทำให้สิ้นเปลือง สำหรับตัวยาหรือวัคซีนทางสังคมที่ควรฉีดให้กับสังคมมีดังนี้

2.1 ความรู้หรือการเรียนรู้ (Learning) ในเรื่องความรู้ถ้าต้องการปริญญาอาจต้องจ่ายเงิน แต่ความรู้ที่นำไปปฏิบัติได้จริงนั้นเกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องจ่ายเงิน ดังนั้น

ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตจากครอบครัว เรียนรู้เพื่อนบ้าน เรียนรู้สังคม เรียนรู้ชุมชนที่เขาอยู่ มากกว่าการอ่านหรือท่องจากตำราในโรงเรียนเพียงอย่างเดียว เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้เพื่อปัญญา ความรู้ที่ได้ควรปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เพื่อปริญญา เรียนรู้เพื่อที่จะรู้เท่าทันโลกและสังคม สามารถที่จะดำรงตนในสังคมได้อย่างปกติสุข การเรียนรู้จึงไม่ใช่แค่การศึกษาตามหลักสูตรในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น การศึกษาที่เป็นอยู่ปัจจุบันจะมุ่งเน้นที่จะเอาชนะผู้อื่น เห็นคนอื่นให้เป็นคนเก่งเพื่อจะได้มีโอกาสชกมวยเอาทรัพยากรมาไว้เป็นสมบัติส่วนตัวได้มากกว่าคนอื่น แต่การเรียนรู้ให้เป็นคนฉลาดควรมุ่งที่จะเอาชนะตนเอง ช่วยตนเองและผู้อื่นให้หลุดพ้นจากอวิชชา การสร้างความสุขในการเรียนรู้จะช่วยพัฒนาคนได้อย่างยั่งยืนมากกว่า การต้องอดทนเรียนให้จบหลักสูตรเพื่อรับปริญญา ให้เรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่เอาเปรียบสังคม ไม่ก่อกวนให้แก่ตนเองผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและรู้จักเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น เพราะคนเก่งจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตนเอง แต่คนฉลาดจะเรียนรู้จากประสบการณ์ของคนเก่ง การเรียนรู้จึงต้องทำให้เกิดลักษณะของทุกคนเป็นครู ทุกที่เป็นห้องเรียน โดยอาศัยการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่เหมาะสมกับสังคม เนื่องจากการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือทั้งในด้านการสร้างบรรยากาศและโอกาสแห่งการเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้ การนำความรู้ที่สร้างไปใช้ประโยชน์ การแลกเปลี่ยนความรู้และการจัดเก็บความรู้ในรูปคลังความรู้ หรือชุมชนทรัพย์สินความรู้ของสังคมไทย ขับเคลื่อนไปเป็นสังคมฐานความรู้ที่มุ่งสู่สังคมอุดมปัญญา

2.2 ความรัก (Love) เริ่มจากครอบครัวต้องปรับตัวจากเลี้ยงลูกด้วยเงิน มาสู่การเลี้ยงลูกด้วยนมที่ปมเพาะไปด้วยความรัก ความเอื้ออาทรจากคนในครอบครัว ความรักต้องเกิดจากการสัมผัสจริง การบอกรักทางโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ตไม่สามารถทดแทนการสัมผัสตัวจริงเสียจริงได้ สายใยความผูกพันจะเกิดจากความใกล้ชิด มีเวลาและโอกาสให้กันและกันในครอบครัว การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะช่วยสร้างสายสัมพันธ์แม่ลูก ทำให้แม่รักลูก ไม่ทอดทิ้งลูก การมีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวทำให้เกิดความอบอุ่นในจิตใจ ไม่เปิดโอกาสให้เกิดช่องว่างในใจที่ต้องไปหาสิ่งภายนอกมาชดเชย การหอมแก้มโอบกอดจากพ่อแม่เป็นการเติมเต็มความรักในใจของลูก คนที่อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นจะรู้จักรักทั้งรักตนเองและรักผู้อื่น ใส่ใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักให้ ขอ ยอมรับ และปฏิเสธในจุดที่พอดี ความรักจึงต้องสร้างด้วยครอบครัว และชุมชน ทำให้รักตนเอง/ครอบครัว/ชุมชน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ชุมชนอื่นเป็น รู้จักมองโลกในแง่ดี มีทัศนคติทางบวกในการดำเนินชีวิต เข้าใจและให้โอกาสผู้อื่น

2.3 ความอดทน (Tolerance) ฝึกให้อดทนต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสิ่งเข้ายวนในทางเสื่อม ต่อความคิดเห็นความเป็นอยู่ หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของคนในสังคม ยอมรับผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง ยอมรับความสามารถของผู้อื่น แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง ทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือผู้ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกับเราได้ ไม่เก่งคนเดียว รู้จักการทำงานเป็นทีม มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม รู้จักนำ รู้จักตาม ทำให้เข้าสังคมได้ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และวิถีชุมชนได้ดี มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่ให้ดีที่สุด นึกถึงประเทศชาติและประชาชนเป็นที่ตั้ง ไม่ทอดถอยง่าย หนักแน่นมั่นคง ในด้านความอดทนนี้ต้องผ่านการฝึกฝนจากทั้งในครอบครัว ในโรงเรียน คนไทยทุกคนจะต้องร่วมกันเป็นหมอสังคม รวมตัวกันเป็นเครือข่ายสร้างสุข ช่วยกันสร้างความรู้ ความรัก ความอดทนขึ้นในสังคมไทย ที่ไม่เน้นใช้เงินเป็นตัวตั้ง ลดทุนนิยม หันมาใช้ธรรมนิยม ดำรงชีวิตอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง สุขและเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของสังคมไทยจะกลับคืนมา

2.4 การวางแผนรับสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Scenario Planning) ต่างจากการทำนายหรือการพยากรณ์ (Forecasting) ตรงที่ภาพที่คาดว่าจะเกิดขึ้น (Scenario) จะได้จาก การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่สามารถเกิดขึ้น (What could be) ในอนาคตโดยมีภาพสรุปที่เป็นไปได้หลายทาง (Uncertain End) ในขณะที่การทำนาย จะวิเคราะห์แนวโน้มที่น่าจะเกิดขึ้น (What should be) จากข้อมูลที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่ภาพสรุปที่มีลักษณะแน่ชัด (Certain End) การวางแผนรับสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น หรือ Scenario Planning นี้ สามารถใช้เป็นเครื่องมือหนึ่ง ในการสร้างระบบภูมิคุ้มกัน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเตรียมพร้อมรับผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายใน และภายนอก ด้วยการพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การวางแผนรับสถานการณ์จัดเป็นเครื่องมือในขั้นของการวางแผน เพื่อให้สามารถประเมินถึงภาพอนาคตที่สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายๆ ทาง เป็นการเริ่มต้นสร้างเสริมภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี "ภูมิคุ้มกันที่ดี" จะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ เมื่อกลุ่มบุคคลหรือเครือข่ายทางสังคมต่างๆ คำนึงถึงความสำคัญของการดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งของสังคม "การมีเป้าหมายรวมที่จุดเดียว" ของกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของสังคม ถือเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี

Scenario Planning มุ่งให้ความสนใจต่อการวางแผนรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนของอนาคตที่ควบคุมไม่ได้ จากมุมมองภายในของตนเป็นหลัก ขณะที่แนวทางการสร้างระบบภูมิคุ้มกันตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ให้ความสนใจต่อ

ความเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอกองค์กรด้วย เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นวิธีการสร้าง ภูมิคุ้มกันด้วยการช่วยเหลือผู้อื่น จากเดิมที่ต่างคนต่างอยู่ไม่เกี่ยวข้องกัน ยกระดับไปสู่การให้ ความใส่ใจในความเป็นไปของสังคม จะช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันในสังคม การสร้างเสริม ภูมิคุ้มกัน จึงสามารถแบ่งออกได้เป็นสองแนวทาง คือ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันภายในตนเอง ซึ่ง เป็นการพัฒนาตนเองที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในให้เท่าทันและพร้อมรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น และการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันที่อยู่ภายนอกตนเองหรือปัจจัยภายนอก ซึ่งเป็นการจัดองค์ประกอบ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก ไม่ให้มากระทบกระเทือนหรือสร้างความเสียหายให้กับปัจจัย ภายใน

4. ทฤษฎีทางสังคมวิทยา

จากแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม และแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย ทางสังคม สะท้อนให้ทราบว่า การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สามารถมีภูมิคุ้มกันทางสังคมในยุค ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่สังคมยุคสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต่างตระหนักแล้ว ว่าการได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่น ให้เขาได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน โดยการพัฒนา จากคน โดยคน เพื่อคน การสร้างเสริมให้การมีส่วนร่วมของเครือข่ายเป็นไปอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการสร้างแรงจูงใจในการรวมกลุ่มทำงานร่วมกันของประชาชน ซึ่งการจะสร้างความ ร่วมมือให้เกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีดังต่อไปนี้

4.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

แนวความคิดของออคูสต์ คองท์ (August Comte) เชื่อว่าโครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วยส่วนต่างๆ เช่นเดียวกับร่างกายมนุษย์ ที่ประกอบด้วยอวัยวะต่างๆ ทั้งอวัยวะย่อย และอวัยวะใหญ่ ส่วนประกอบของสังคมก็เช่นกันมีทั้งส่วนย่อย เช่น ครอบครัว ชนชั้นทางสังคม เป็นต้น และส่วนใหญ่ เช่น ชุมชนหรือเมือง เป็นต้น ส่วนประกอบเหล่านั้นจะทำหน้าที่แตกต่างกัน ออกไปอย่างชัดเจน แต่ต้องประสานกันอย่างเป็นระบบ สังคมจึงจะอยู่ได้อย่างสงบสุขและมีดุลย ภาพ

1. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เชื่อว่าสังคมประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบย่อยๆ หลายระบบต่างก็มีหน้าที่ของตนแตกต่างกัน แต่จะประสานสัมพันธ์กันอย่างดีสังคมจึงจะเกิด ความมั่นคงหรือดุลยภาพ ในการทำงานของเครือข่ายทางสังคม สมาชิกของเครือข่ายจึงต้องมุ่งเน้น ให้โครงสร้างต่างๆ ของเครือข่ายซึ่งประกอบ บุคคล กลุ่ม องค์กร และชุมชนต่างๆ ปฏิบัติหน้าที่

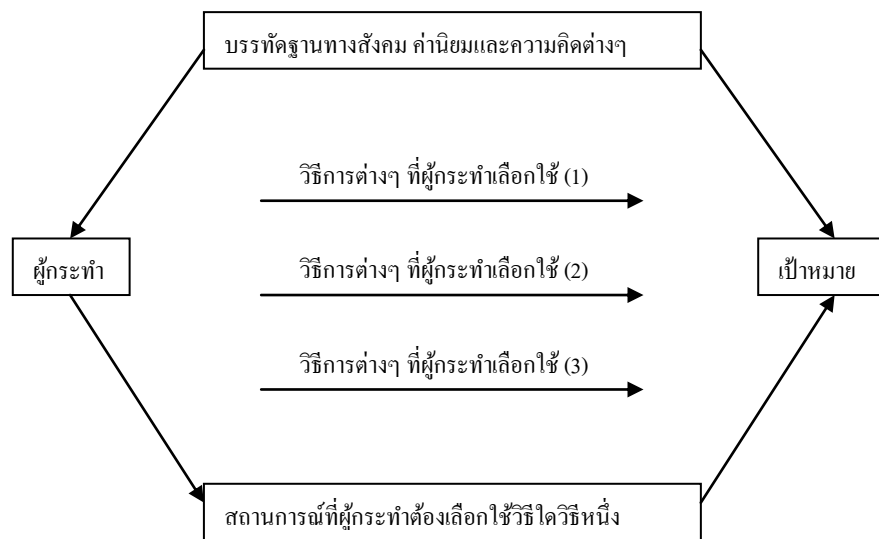
ของตนให้เต็มศักยภาพและประสานสัมพันธ์กัน กลายเป็นพลังทางสังคม เพื่อพัฒนาหรือทำงานร่วมกันในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน

2. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เชื่อว่าสังคมจะดำรงอยู่ได้ ระบบสังคมจะต้องมีเป้าหมายร่วมกันมีการปรับตัวในลักษณะบูรณาการและควบคุมสังคมไม่ให้เกิดความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนโครงการและการดำเนินงานของเครือข่ายทางสังคมได้ โดยการให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว

3. ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เชื่อว่าสังคมต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาตามสภาวะการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ในขณะเดียวกันเมื่อต้องการให้เครือข่ายทางสังคมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องพร้อมที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผน/โครงการและการดำเนินงานต่างๆ ของเครือข่าย เพราะอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ขึ้นได้ตลอดเวลา (สนธยา พลศรี 2550: 78)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยนักทฤษฎีมองว่า สังคมประกอบด้วยโครงสร้างที่เป็นระบบย่อยๆ แต่ระบบจะมีหน้าที่ของตนเองแตกต่างกันออกไป และมีการปรับตัวเข้าหากันตามค่านิยมของสังคม ซึ่งสมาชิกยอมรับร่วมกัน สังคมทุกสังคมมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) จึงต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในสังคมและทำให้สังคมเกิดดุลยภาพ (equilibrium) เช่น การใช้กฎระเบียบ การกำหนดสถานภาพและบทบาท การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่ง ทัลคอตท์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างและหน้าที่ดังนี้ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2551:128-130)

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การทางสังคม โดยได้ให้ข้อสมมติเกี่ยวกับการที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในชุมชนและชุมชนมีการจัดระเบียบขึ้นนั้น เนื่องจากสมาชิกในชุมชนมีความสมัครใจที่จะเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนนั้น (voluntaristic) การกระทำ (action) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบสังคม การกระทำคือการกระทำระหว่างผู้กระทำ (actor) เป้าหมาย (goals) วิธีการต่างๆ ที่ผู้กระทำเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย (means) สถานการณ์ที่ผู้กระทำต้องเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง (situational conditions) ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐาน คือบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยมและความคิดต่างๆ ในการเลือกวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมาย (norms values and other ideas) ตามแนวคิดดังกล่าวสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การตัดสินใจกระทำทางสังคมของบุคคลของ Talcott Parsons

จากภาพที่ 6 คือการยกตัวอย่างของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมกับเด็กและเยาวชน อาจอธิบายได้ว่า เมื่อสมาชิกเครือข่ายทางสังคม (Actor) ได้ร่วมมือกันหรือถูกพัฒนาขึ้น โดยมีเป้าหมาย (Goals) ในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน สมาชิกของเครือข่ายทางสังคม จะต้องเข้าใจในบรรทัดฐานเครือข่ายทางสังคม สถานภาพและบทบาทของตนเองที่จะปฏิบัติต่อสมาชิกในเครือข่าย สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน (norms values and other ideas) ในสถานการณ์การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่เด็กและเยาวชน (Situational Conditions) สมาชิกเครือข่ายทางสังคม จะมีวิธีการ (Means) ต่างๆ ที่จะทำให้เด็กและเยาวชน มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น การเข้าไปสร้างสัมพันธ์ภาพ การจัดทำโครงการให้ความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันเด็กและเยาวชนก็จะปฏิบัติตนต่อสมาชิกของเครือข่ายทางสังคมในทำนองเดียวกัน เช่น มีสัมพันธ์ภาพที่ดีในการพูดคุย การให้ร่วมมือในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม เป็นต้น

การกระทำระหว่างเครือข่ายทางสังคมจนเกิดเป็นพลังของระบบสังคมขึ้น ในการที่เครือข่ายทางสังคม จะมีพลังขับเคลื่อนให้เกิดความเข้มแข็งและกลายเป็นระบบย่อยของสังคมขึ้นได้นั้น มีเงื่อนไขใหญ่อยู่ 2 ข้อ ดังนี้

1. สมาชิกเครือข่ายทางสังคมต้องมีแรงจูงใจ ที่จะกระทำตามสถานภาพและบทบาทของตน

2. ระบบเครือข่ายทางสังคมต้องพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากสังคม

จากแนวคิดของพาร์สันส์ที่กล่าวว่า บรรทัดฐานเป็นตัวกำหนดการกระทำระหว่างกันสิ่งสำคัญที่พาร์สันส์กล่าวถึง ระบบสังคมที่สามารถจะรักษาระบบไว้ได้นั้น ระบบสังคมต้องมีหน้าที่ที่จำเป็น 4 ประการ คือ การบรรลุเป้าหมาย (Goal Attainment) การปรับตัว (Adaptation) การบูรณาการหรือการผสมผสานส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน (Integration) การจัดการกับความตึงเครียด (Latency)

หน้าที่ของระบบสังคมตามแนวคิดของพาร์สันส์นี้ สามารถศึกษาและวิเคราะห์ในระดับต่างๆ กัน ตั้งแต่ระดับของกลุ่มคน องค์กร สถาบัน ชุมชน และประเทศ สามารถเป็นตารางและอักษรย่อได้ดังนี้

	Instumental	Consummatory		
External	A	G	G	G (ends)
	L	I		
Internal	L		I	I
	L			

ภาพที่ 7 แสดงการกระทำหน้าที่จำเป็น

จากรูปภาพและแนวคิดดังกล่าว นำมาวิเคราะห์หน้าที่ที่จำเป็นของเครือข่ายทางสังคมได้ดังนี้

1. เครือข่ายทางสังคมมีเป้าหมาย และต้องดำเนินไปเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย (Goal attainment) ของเครือข่ายโดยเป้าหมายหลักของเครือข่ายทางสังคมคือการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

2. เครือข่ายทางสังคมจะต้องมีการปรับตัว (Adaptation) โดยที่เครือข่ายทางสังคมจะต้องคิดหาเทคนิควิธีต่างๆ ที่จะสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน เช่น การอบรมผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบที่มีต่อเด็กและเยาวชน การเตรียมพร้อมสำหรับเหตุการณ์ทางสังคมที่จะเกิดขึ้น เป็นต้น

3. เครือข่ายทางสังคมจะต้องมีการผสมผสานองค์ความรู้ (Integration) หรือผสมผสานความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายเข้าด้วยกัน โดยการเชื่อมโยงองค์ความรู้ การจัดการความรู้

การเสวนาเรื่องการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อค้นหาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม จึงจะก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ จุดหมาย และป้องกันภาวะความตึงเครียดที่อาจจะเกิดขึ้น

4. เครือข่ายทางสังคมจะต้องมีการจัดการกับความตึงเครียด (Tension management of latency) ในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ย่อมจะมีความขัดแย้ง หรือความตึงเครียดเกิดขึ้นเป็นธรรมดาทั้งจากตัวเด็กและเยาวชน บุคคล กลุ่มคน สถาบันหรือ ชุมชน เครือข่ายจะต้องมีหน้าที่แก้ไขหรือจัดการกับสิ่งเหล่านี้ เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในการ สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างแท้จริง เช่น การกำหนดกฎกติกาสำหรับเด็กและเยาวชน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็ก และเยาวชน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยต่างๆ ที่จะเป็นแนวทาง ในการกำหนดกรอบแนวคิด การออกแบบการวิจัย และการเขียนอภิปรายผลการวิจัยทั้งงานวิจัยใน ประเทศและต่างประเทศดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้

เทวิล ศรีสองเมือง (255: 184-190) ศึกษาการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียน การสอนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าองค์ประกอบของ รูปแบบการเรียนรู้มีองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบได้แก่ โครงสร้างของเครือข่าย วัตถุประสงค์ ของเครือข่าย บทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย กิจกรรมของเครือข่าย ผลลัพธ์ที่จะเกิดจาก เครือข่าย และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่าย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีบทบาทหน้าที่ที่ สำคัญได้แก่ 1) กำหนดกรอบการประสานงานและความร่วมมือของสมาชิกเครือข่าย 2) กำหนด เป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเครือข่าย 3) กำหนดภารกิจหรืองานที่สมาชิก ในเครือข่ายร่วมกันทำ 4) กำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย 5) กำหนดผลลัพธ์ที่ ต้องการให้เกิดขึ้นกับเครือข่าย 6) กำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่าย ซึ่ง องค์ประกอบรูปแบบมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันในลักษณะการเชื่อมโยงระหว่างเหตุและ ผล เช่น ด้านกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย กับด้านปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จของเครือข่าย โดยด้านปัจจัย ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเครือข่ายเหตุ ด้านกิจกรรมเป็นผล ด้านกิจกรรมของเครือข่ายเป็นเหตุที่ ส่งผลลัพธ์ของเครือข่าย

พจนานุกรม (2546: 253-254) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาแบบพหุกรณี พบว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมี 8 ขั้นตอนได้แก่ 1) การก่อตัวของกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากภาวะวิกฤตหรือภาวะความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน 2) การตรวจสอบสาเหตุวิกฤตหรือความยากลำบากของชุมชน โดยกลุ่มขนาดเล็กในชุมชนที่มีความตระหนักในสถานการณ์ปัญหาของชุมชน 3) การกระตุ้นคนในชุมชนได้ตระหนักในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาร่วมของชุมชนและหาสาเหตุของปัญหา 4) หาทางเลือกในการแก้ปัญหาความยั่งยืนของชุมชน 5) การดำเนินการตามทางเลือก เมื่อชุมชนได้เลือกแนวทางแก้ไขปัญหาแล้ว 6) การประเมินผลย้อนกลับชุมชนได้มีการทบทวนและติดตามผลการปฏิบัติ 7) การพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับชุมชนอื่นๆ ทำให้องค์กรชุมชนมีการเรียนรู้มากขึ้น 8) บุรณาการเข้าสู่ชีวิตบนพื้นฐานของมุมมองใหม่ เมื่อสมาชิกเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ในองค์กร และในคุณค่าของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งผลผลิตของการเรียนรู้ดังกล่าวทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการคิด และปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาสู่ความยั่งยืนและนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนในที่สุด สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ทำให้ชุมชนมีศักยภาพ ได้แก่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน การสนทนา พบปะหารือ ประชุม การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญา การฝึกอบรมและศึกษาดูงานในพื้นที่จริง การเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ และการเรียนรู้ผ่านประเพณีและพิธีกรรม นับว่าเป็นกิจกรรมที่ตีบทบาทสำคัญสำหรับชุมชนที่มีวิถีชีวิตพึ่งพาธรรมชาติ

ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ และคณะ (2547: 96-105) ศึกษา รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายองค์กรชุมชน พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายองค์กรชุมชน เกิดขึ้นได้ทุกโอกาสไม่จำเป็นต้องเรียนรู้จากห้องเรียนเท่านั้น การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นการเรียนรู้ที่อิสระ ไม่แยกขาดระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต กล่าวคือ ผู้เรียนรู้สามารถคิด วางแผน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเองที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน สามารถเรียนรู้ได้ทั้งในระดับบุคคล ทีมงาน กลุ่ม และระดับชุมชน โดยที่ผู้เรียนสามารถเป็นได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เวลาและโอกาสที่จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เติมเต็มซึ่งกันและกันได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงกระบวนการคิด การทำการสรุปบทเรียน และพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้ไปสู่เรื่องอื่นๆ ที่เป็นวิถีชีวิตและเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย 6 กระบวนการหลัก คือ 1) สรุปลงสังเคราะห์บทเรียนการทำงานของเครือข่ายที่ผ่านมา 2) สร้างและทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน แกนนำ กลุ่มองค์กร

ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) กำหนดประเด็นในการพัฒนาการเรียนรู้ 4) กำหนดแนวทางกิจกรรมในการพัฒนาการเรียนรู้ 5) ลงมือปฏิบัติหรือทำกิจกรรมและ 6) สรุปผลการเรียนรู้หรือการทำงาน
ของเครือข่ายองค์กรชุมชน

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ (2543: 237-253) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า รูปแบบการศึกษาชุมชน จำแนกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบอิงชุมชนที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และรูปแบบอิงสถาบัน ซึ่งหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ริเริ่ม ซึ่งรูปแบบการศึกษาที่ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่มีผู้นำเข้มแข็งและมีศักยภาพพื้นฐาน รูปแบบนี้เน้นแนวคิดการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมและการใช้ทรัพยากร ตลอดจนภูมิปัญญาภายในชุมชน ในขณะที่รูปแบบการศึกษาที่หน่วยงานภายนอกเป็นผู้ริเริ่ม เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับชุมชนที่ประสบปัญหาเกินขอบเขตความสามารถของชุมชน การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอก ทั้งนี้รูปแบบการศึกษาทั้ง 2 รูปแบบ มีสาระสำคัญ ได้แก่ แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการศึกษา ผลที่คาดหวัง และเงื่อนไขการใช้รูปแบบการเรียนรู้

งานวิจัยเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม

อภิศักดิ์ ธีระวิศิษฐ์ (2553: 1-27) ศึกษาการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครัวเรือนอีสานในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนอีสานในยุคโลกาภิวัตน์ ครัวเรือนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ทั้งในแง่ของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนที่อยู่ใกล้เมืองจะได้รับอิทธิพลของความเป็นเมืองในลักษณะที่รุนแรงมากกว่า และครัวเรือนต้องเผชิญกับความเสี่ยงและมีความเปราะบางในการดำรงชีพของครัวเรือนสูงขึ้น ดังนั้น ครัวเรือนจึงจำเป็นต้องปรับตัวใช้กลยุทธ์เพื่อสร้างความอยู่รอด และอิทธิพลของครัวเรือนที่ห่างไกลจากเมืองได้รับผลกระทบในแง่ของการถูกปัจจัยผลักดันจากพื้นที่จึงจำเป็นต้องอพยพเข้าสู่เมืองเป็นแรงงานราคาถูกในเมืองเพื่อทำให้ครัวเรือนสามารถอยู่รอดได้ทางเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ทางสังคมและความอบอุ่นในครอบครัวลดลง โดยที่บทบาทผู้นำและสถาบันส่งผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน โดยบทบาทของผู้นำ การเปลี่ยนแปลง และสถาบันในชุมชนมีความสำคัญต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบัน วัด โรงเรียน ยังคงทำหน้าที่หล่อหลอมคนให้เป็นคนดี บนพื้นฐานประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงานของแต่ละชุมชน การเปลี่ยนแปลงได้ส่งผลกระทบต่อทุกสถาบันในชุมชนให้เกิดการสั่นคลอนการรื้อฟื้นความเข้มแข็งของกลไกเชิงสถาบัน (Institution mechanism) และบูรณาการการสร้างกลไกสถาบันใหม่เพื่อตอบสนองการอยู่รอดของครัวเรือนและชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ชุมชนจะต้อง

ร่วมกันคิดสร้างขึ้นมาด้วยกัน และบทบาทของผู้นำในด้านต่างๆ จะเป็นต้นแบบของการเป็นคนดีให้กับคนในชุมชนได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต

สำหรับทางเลือกในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมเพื่อให้เกิดความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนอีสานในยุคโลกาภิวัตน์ ดำเนินการผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนที่สืบทอดกันมาเป็นกิจกรรมที่สร้างคนให้มีภูมิคุ้มกันทางสังคมมาโดยตลอด แต่ยังคงต้องการแรงหนุนเสริม และการผลักดันกำลังร่วมกันระหว่างสถาบัน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่พัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืนเป็นสุขจะต้องเป็นกลไกเชื่อมประสาน ภาครัฐต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมร่วมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ถูกครอบงำจากวัฒนธรรมเมืองและการเปลี่ยนอุดมการณ์ทางความคิดในเรื่องมูลค่าที่มากกว่าคุณค่า ให้ความสำคัญกับสิ่งต่างๆ โดยตีค่าออกมาเป็นมูลค่าหรือสิ่งที่จะได้รับเป็นตัวเงิน ฉะนั้นต้องอาศัยฐานทางวัฒนธรรมความเชื่อและทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนจุดตั้งให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีภูมิคุ้มกันเลือกรับปรับเปลี่ยนระหว่างวัฒนธรรมอย่างสมดุล

สุญาดา สุนทรสารทูล (2552: 200-211) ศึกษารูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน พบว่า ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมมีความแปรผันจากพฤติกรรม ค่านิยม ทัศนคติ ของคนในสังคม และชุมชน โดยมีผลจากความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้โครงสร้างทางภูมิศาสตร์ ยังมีผลต่อพฤติกรรมของคนในชุมชนทางด้านวัฒนธรรมและการรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาติโดยขาดการคัดกรอง จึงก่อให้เกิดปัญหาทางวัฒนธรรม ในด้านปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมในอนาคตพบว่า มีปัญหาการใช้สื่อในทางที่ผิด ปัญหายาเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการบริโภคนิยม และปัญหาความรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น สำหรับรูปแบบความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชน มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ครอบครัวยุคต้นแบบที่มีภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมที่ดีมาเป็นต้นแบบและขยายผลโดยการจัดกิจกรรมร่วมกับครอบครัวที่เข้ากับโครงการ และมีการขยายผลไปสู่ชุมชนใกล้เคียง 2) สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้อัตนธรรมชุมชนเกี่ยวกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชน 3) จัดทำพื้นที่ชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่มทางสังคม โดยชุมชนจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์พร้อมทั้งมีครูอาสาสมัครในพื้นที่คอยดูแลและให้คำแนะนำ และ 4) ภาครัฐเป็นแกนกลางในการเชิญชวนภาคเอกชนเข้ามาร่วมมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ การจัดกิจกรรมความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด

โรงเรียน และชุมชน พร้อมทั้งจัดทำโครงการเพื่อทำครอบครัวต้นแบบไปประชาสัมพันธ์ และมีการขยายผล โดยพาครอบครัวต้นแบบไปศึกษาดูงานหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับรูปแบบความร่วมมือทั้ง 4 รูปแบบมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการคิด การวางแผน การประเมิน การร่วมรับผลประโยชน์ และการบริหารจัดการ

นิศากร สนามเขต (2550: 187-200) ศึกษาการมีภูมิคุ้มกันภายในและภายนอกเกี่ยวกับพฤติกรรม การคบเพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจในตนมาก มีการเห็นแบบอย่างการคบเพื่อนที่ดีจากสื่อมาก และมีภูมิคุ้มกันภายในตนมาก จะสามารถซึมซับการเรียนรู้ที่สามารถป้องกันเพื่อจากสิ่งไม่ดีมาก และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก สนับสนุนและใช้เหตุผลอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับการคบเพื่อนจากผู้ปกครอง ตลอดจนมีสุขภาพจิตที่ดี จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมปฏิบัติเพื่อนด้านไม่ดีได้มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรัก สนับสนุนน้อยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการคบเพื่อนน้อย และมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี ซึ่งมักพบในกลุ่มนักเรียนที่มีบิดามารดาเรียนน้อยและนักเรียนมีเพื่อนหญิงน้อย แสดงให้เห็นว่า การอบรมเลี้ยงดูการใช้เหตุผลและการเห็นแบบอย่างที่ดีผ่านสื่อ มีความสำคัญต่อการมีภูมิคุ้มกัน พฤติกรรมปฏิบัติเพื่อนด้านไม่ดี และทัศนคติที่ดีต่อพฤติกรรม การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม ฉะนั้นการได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจากผู้ปกครองเป็นฐานที่สำคัญของการสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เนื้อหาของการวิจัยคือ “การอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับการคบเพื่อนจากผู้ปกครอง” จึงทำให้เด็กนักเรียนสามารถซึมซับ การอบรมได้เป็นอย่างดี จึงทำให้นักเรียนมีพฤติกรรม การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม และมีพฤติกรรมปฏิบัติเพื่อนด้านไม่ดีได้อย่างดีด้วยเช่นกัน

ภัทราวดี ศรีดวงจันทร์ (2546: 77-82) ศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนกับการสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด พบว่า ชุมชนสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาเสพติดได้เป็นผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับเป็นผลมาจากการร่วมกลุ่มเพื่อเรียนรู้ แสวงหาแนวทาง สร้างเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาและถ่ายทอดความรู้ ความคิด เจตคติ และสร้างกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาไปยังชุมชนอื่นๆ โดยมีวิธีการมาตรฐานตั้งแต่ การเผชิญปัญหา การรับรู้ปัญหา การได้รับความเดือดร้อนจากปัญหา และไม่สามารถแก้ปัญหาได้ตามลำพัง จึงเกิดการร่วมกลุ่ม เพื่อที่จะพึ่งพาอาศัยกันและกัน จนเกิดเป็นจิตวิญญาณร่วมกัน โดยมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นแกนนำในการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีในหลักการให้อภัยทางสังคม สร้างความสามัคคี มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำ แะสร้างระบบเฝ้าระวังชุมชน ด้วยการจัดเวรยาม ด้านกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกัน ประกอบด้วย

การให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ความเข้าใจ นันทนาการ ศึกษาดูงาน ทัศนคติให้เกิดจิตสำนึก และ กระตุ้นความคิดพลังขับเคลื่อนของชุมชน ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงด้วยการเชื่อมโยงแต่ละ หมู่บ้านเป็นเครือข่ายร่วมกัน มีการเฝ้าระวังร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแก้ไขปัญหา ร่วมกัน สร้างกระแสการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนได้แก่ 1) สภาพปัญหาวิกฤต ของชุมชน 2) ผู้นำชุมชนที่มีคุณลักษณะเสียสละ ได้รับการยอมรับทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ และจริยธรรม 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนตั้งแต่ การศึกษาสภาพ ปัญหา ค้นหาสาเหตุ การวางแผน จัดทำโครงการ กิจกรรมในการแก้ปัญหา และการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ 4) กิจกรรมของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เกิดความสามัคคี ทั้งการติดต่อสื่อสาร พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสาร ทำให้มีความเห็นอกเห็นใจสูง โดยเป็น กิจกรรมที่ทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าร่วมได้ และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 5) การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารของชุมชน ข้อมูลที่ผลต่อการตัดสินใจ วิสัยทัศน์ ชีตความสามารถ ชุมชนจึงมีเวที แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคนในชุมชนเป็นประจำ 6) การมีหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้การ สนับสนุน ช่วยเหลือ ส่งเสริมในสิ่งที่ชุมชนไม่สามารถทำได้ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการแก้ปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนได้อย่างดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคม

ธีรุตย์ กนกธร (2553: 149-158) ศึกษาการรับรู้สื่อดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในมุมมองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปี 6 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เด็กนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายมีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่บ้าน โดยมีกิจกรรมที่ใช้ในการ เล่นอินเทอร์เน็ต 3 อันดับแรกได้แก่ การสืบค้น/ การค้นหาข้อมูล การสนทนาและการดาวน์โหลด เกม เพลง ไฟล์ข้อมูล จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อสัปดาห์อยู่ระหว่าง 3-7 ชั่วโมง เวลาที่ใช้อยู่ระหว่าง 18.01-20.00 น. สำหรับวันจันทร์- วันศุกร์ และในวันเสาร์- วันอาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์เวลา 18.01 ขึ้นไป ในด้านการรับรู้เกี่ยวกับสื่อดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจากไฮไฟฟ์ เฟซบุ๊ก บล็อก อีเมลล์ วินโดวส์ไลฟ์ และเอสเอ็มเอส ในระดับปานกลาง

อิทธิพล ปรีดิประสงค์ (2553: 3-5) ศึกษา Girls in Cyberspace in Thailand: Dangers and Opportunities Research Project วิทยุหนึ่งไทยในโลกออนไลน์ : อันตรายหรือโอกาส พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของเด็กมี 3 ลักษณะ คือ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ และเกมคอมพิวเตอร์ เด็กผู้หญิงมีความเสี่ยงจากเนื้อหาในการเข้าถึงสื่อผิด กฎหมาย และไม่เหมาะสม กับวัย โดยเฉพาะเนื้อหาทางเพศ และมีความเสี่ยงจากพฤติกรรมกา รใช้งาน เช่น การออกไปพบคนแปลกหน้าที่ได้รับการติดต่อจากการสนทนาออนไลน์ สำหรับ

เด็กหญิงในเขตนอกเมือง จะใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่มากกว่าอินเทอร์เน็ต เพื่อพูดคุยกับคนแปลกหน้า รู้จักผ่านอินเทอร์เน็ต สำหรับมาตรการเพื่อจัดการกับความเสี่ยงและเพิ่มโอกาสในการใช้ประโยชน์ จากใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จำแนกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การจัดการความเสี่ยงหรือเพิ่มโอกาสก่อนที่เด็กจะเข้าบริภคสื่อ ทั้งเรื่อง กติกาพื้นฐานในการใช้งาน การจัระดับความเหมาะสมของสื่อ และเครื่องมือหรือเทคโนโลยีในการกลั่นกรองเนื้อหาเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสม 2) การจัดการความเสี่ยงหรือเพิ่มโอกาสในขณะที่เด็กเข้าใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กล่าวคือ การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การสร้างการเรียนรู้เท่าทันสื่อ การสร้างวัฒนธรรมสร้างสรรค้ในการใช้สื่อใหม่ อีกทั้งการส่งเสริมเนื้อหาเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ในระบบสารสนเทศและการสื่อสาร และ 3) การจัดการความเสี่ยงหรือเพิ่มโอกาสหลังจากที่เด็กบริโภคสื่อ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาการติดเกมติดอินเทอร์เน็ต และการดำเนินคดีกับผู้ละเมิดต่อเด็กที่เข้าไปใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมาตรการในทั้ง 3 ลักษณะนั้นพบอุปสรรคสำคัญใน 3 ประการ กล่าวคือ 1) นำหนักของการจัดการเน้นการปราบปรามด้านความเสี่ยงมากกว่าการสร้างเสริมและการเพิ่มโอกาสในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) การขาดความต่อเนื่องในการจัดการ 3) ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และความไม่เพียงพอของกฎหมาย โดยเฉพาะเรื่องของการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และกฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมด้านโอกาสในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

จากการศึกษาได้บรรลุถึงข้อเสนอในการจัดการที่เป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยเสนอ ข้อเสนอแนะหลักในเชิงเนื้อหา 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 การจัตั้งคณะอนุกรรมการ ภายใต้ กรรมาการสื่อปลอดภัยและสร้งสรรค้แห่งชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายในการจัดการความเสี่ยง

ประการที่ 2 พัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังสื่อภาคประชาชน ซึ่งเป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามเฝ้าระวังและทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคคนโนบายและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ประการที่ 3 พัฒนาวัฒนธรรมสร้งสรรค้ในสื่อใหม่ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็ก เยาวชน พ่อแม่ ครู และชุมชน

ประการที่ 4 ผลักดันกองทุนเพื่อพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้งสรรค้ เพื่อสนับสนุนกลไกในการพัฒนาโอกาสในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในเชิงสร้งสรรค้

ภัทรา เรืองสวัสดิ์ (2553: 130-134) รูปแบบการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คนวัยทำงานใน

กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นสมาชิกเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมออนไลน์เฟซบุ๊ก (Facebook) โดยเปิดเข้าเครือข่ายทางสังคมออนไลน์จากบ้านพัก/ หอพัก ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์มากที่สุด ซึ่งกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ 3 อันดับแรก เมื่อเข้าใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ คือ สนทนากับเพื่อน (chat) อัปเดตสถานะ/ข้อมูลส่วนตัว รูปภาพ และทำข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูล ในด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จำแนกเป็น 6 แบบได้แก่ กลุ่มฐานะดีมีรสนิยม (Creative) กลุ่มแสวงหาความสนุกสนาน (Fun seekers) กลุ่มรักครอบครัว (Intimate) กลุ่มนักต่อสู้ดิ้นรน (Strivers) กลุ่มคนหัวเก่า (Devouts) และกลุ่มคนที่อุทิศตนเพื่อสังคม (Altruists) ทั้งนี้ คนวัยทำงานในกรุงเทพฯ ที่ใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบกลุ่มรักครอบครัว ซึ่งหมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แสดงถึงกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น การเห็นด้วยต่อความสำคัญของสถาบันครอบครัว การใช้เวลาร่วมกับครอบครัว เป็นต้น ทั้งนี้ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ มีแตกต่างกันมีความถี่ในการใช้บริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ไม่แตกต่างกัน มีความถี่ในการใช้บริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ไม่แตกต่างกัน แต่อาชีพและรายได้ที่ต่างกัน จะมีช่วงเวลาในการใช้บริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์แตกต่างกัน ซึ่งคนวัยทำงานในกรุงเทพฯ มีช่วงเวลาในการเข้าใช้มากที่สุดเหมือนกัน คือ ช่วงเวลา 18.01-22.00 น

ชนากิตติ ราชนิบุลย์ (2553: 81-85) ศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และผลกระทบต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 1-3 ชั่วโมง/วัน ซึ่งเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่นิยมมากที่สุด คือ Hi5 และ Facebook โดยใช้เพื่อการเล่นเกมส์ พูดคุยกับเพื่อนปัจจุบันและเพื่อนเก่า และใช้เพื่อหางาน ดาวน์โหลดเพลง รูปภาพ และหาข้อมูล ฟังเพลงซึ่งจะใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่บ้านมากที่สุด รองลงมาคือแอบเล่นที่โรงเรียน ช่วงเวลาที่ใช้คือวันเสาร์-วันอาทิตย์ ช่วงกลางคือ ช่วงเย็น และช่วงเวลาเที่ยงคืน ซึ่งจะสร้างบล็อกของตัวเองเพื่อเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวที่เป็นจริงบ้างไม่จริงบ้าง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเข้าถึงเครือข่ายพบว่า ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัว โทรศัพท์มือถือ และใช้ในสถานศึกษา

กฤษมันต์ วัฒนารณรงค์ (255: 49-54) ศึกษาพฤติกรรมการสนทนาออนไลน์บนอินเทอร์เน็ตโดยการใช้โปรแกรม Window Live Messenger โปรแกรม Trulife และโปรแกรม Camfrog Video Chat พบว่า ผู้ใช้โปรแกรมสนทนาแต่ละโปรแกรมมีพฤติกรรมการสนทนาที่แตกต่างกัน ผู้ที่สนทนาออนไลน์ด้วยโปรแกรม Trulife ส่วนมากมีพฤติกรรมที่เป็นรูปแบบเป็นทางการ (Formal Behaviors) รักษากติกา มารยาทการสนทนาออนไลน์ (Online Chat Room

Etiquettes) ในการสนทนาบนอินเทอร์เน็ตมากที่สุด รองลงมาได้แก่ผู้สนทนาบนโปรแกรม Window Live Messenger หรือ MSN ส่วนโปรแกรม Camfrog Video Chat เป็นการสนทนาที่มีพฤติกรรมตามสนองความต้องการทางอารมณ์ของผู้สนทนามากที่สุด หรือไม่มีกติกาใดๆ ในการควบคุมเลยก็ได้ขึ้นอยู่กับกลุ่มสนทนาถ้ายอมรับและพอใจในพฤติกรรมนั้นก็ก็สามารถใช้พฤติกรรมนั้นในการสนทนาได้

ดังนั้นการเลือกใช้โปรแกรมสำหรับการสนทนาสามารถบอกถึงลักษณะของความต้องการและแบบแผนการสนทนาของผู้เลือกใช้โปรแกรมการสนทนาได้ ถ้าผู้ใช้ต้องการสนทนาที่เป็นแบบแผนมีการตรวจสอบและรักษากติกา มารยาทการสนทนาผู้ใช้ควรเลือกใช้โปรแกรม Truelife ผู้ปกครองสามารถแนะนำโปรแกรมนี้ให้กับบุตรหลานของตนที่เป็นเยาวชนในการใช้สำหรับการสนทนาบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งไม่พบการใช้ภาษาหรือถ้อยคำที่ไม่สุภาพจากผู้ใช้โปรแกรมนี้ ส่วนพฤติกรรมการสนทนาด้วยโปรแกรม Window Live Messenger นั้นเหมาะสำหรับผู้ใหญ่ที่ต้องการพูดในเรื่องที่เป็นส่วนตัวมากๆ เป็นได้ทั้งแบบประสานเวลาและไม่ประสานเวลา สามารถส่งภาพและเสียงได้ เป็นการสื่อสารเฉพาะระหว่างบุคคลที่มี E-mail ที่สามารถติดต่อกันได้อยู่แล้วการใช้ภาษาและการรักษากติกา มารยาทในการสนทนาออนไลน์บนอินเทอร์เน็ตจึงไม่เป็นประเด็นสำคัญที่คู่สนทนาต้องระมัดระวัง เพราะจะเป็นการสนทนาเฉพาะระหว่างคู่สนทนาเป็นสำคัญ ในโปรแกรมนี้จะมีการใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักภาษามากที่สุด และมีคำศัพท์ใหม่ๆ มากสำหรับการสนทนา ผู้ปกครองจึงต้องอธิบายให้กับเด็กที่ใช้โปรแกรมนี้ในประเด็นของการใช้ภาษาให้ถูกต้องเมื่อต้องใช้กับการเขียนหรือการสื่อสารภายนอกโลกของ Cyberspace

สำหรับโปรแกรม Camfrog Video Chat นั้นเป็นการสนทนาที่สามารถเห็นได้ทั้งภาพและเสียง ข้อความที่ใช้สื่อความหมายเป็นที่เปิดเผยได้และสามารถสนทนาเฉพาะคู่สนทนาได้ เป็นการสนทนาแบบประสานเวลาหรือสดๆ (Live) ผู้ปกครองจึงไม่ควรให้บุตรหลานของตนเข้าไปใช้โปรแกรมนี้จนกว่าจะมีวุฒิภาวะที่เหมาะสมแล้ว ถึงแม้จะมีการกำหนดการสนทนาสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือมาตรการป้องกันเยาวชนไว้ในระบบของโปรแกรมก็ตามแต่ยังไม่สามารถควบคุมได้จริงๆ

สำหรับเรื่องที่สนทนาแบ่งตามลำดับเนื้อหาสาระการสนทนาจากมากที่สุดได้เป็น 3 ลำดับ ดังนี้ เรื่องความรักและอารมณ์รัก รองลงมาได้แก่ เรื่องทั่วไปที่ไม่เกี่ยวกับความรัก และลำดับสุดท้ายเป็นเรื่องการเมืองการปกครอง นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะของโปรแกรมการสนทนาออนไลน์มีผลต่อพฤติกรรมการสนทนา ถ้าการสนทนาถูกบันทึกไว้จะทำให้ผู้ใช้ระมัดระวังการใช้วาทกรรมในการสนทนา

ฉลาด จันทรมบัติ (2550: 105-109) ได้ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้ครูเพื่อศิษย์ คณะศึกษาศาสตร์ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้ครูเพื่อศิษย์ภายในคณะศึกษาศาสตร์ เริ่มดำเนินการนำร่องที่ภาควิชาการบริหารการศึกษา โดยคณาจารย์มีการสร้างความเข้าใจ ความตระหนักในการใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนงาน และองค์กร หลังจากนั้นได้มีการขยายผลไปยังภาควิชาต่างๆ และหน่วยงาน ในการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้ครูเพื่อศิษย์ภายนอกมหาวิทยาลัยนั้น ทีมผู้วิจัยมีการสร้างความเข้าใจ ความตระหนักในการใช้การวิจัยและการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนงาน และองค์กร รวมทั้งมีการจัดตั้งคลินิกวิจัย จำนวน 6 คลินิก และศูนย์เครือข่ายวิจัยทางการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม เพื่อพัฒนางานไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง สำหรับการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในคณะศึกษาศาสตร์และภายนอกมหาวิทยาลัย มีการนำเสนอบทความวิจัยของเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษา จำนวน 12 เรื่อง และเครือข่ายการจัดการความรู้จำนวน 4 เรื่อง จัดเก็บความรู้ไว้ในเอกสารประกอบการประชุมสัมมนา และครั้งที่สองมีการนำเสนอบทความวิจัยของเครือข่ายการจัดการความรู้ครูเพื่อศิษย์ จำนวน 12 บทความ และเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษา 4 บทความ จัดเก็บความรู้ไว้ในเอกสารประกอบการประชุมสัมมนา ไปสเตอร์และเผยแพร่ในเว็บไซต์ ในขณะที่การสืบทอดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้มีการประชุม วิชาการ เสนอบทความวิจัย การแสดงผลงาน และจัดนิทรรศการ จำนวน 2 ครั้ง ตามเป้าหมายที่วางไว้ คือ มีการประชุมการจัดการความรู้ครูเพื่อศิษย์ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมได้ให้แนวทางในการจัดการความรู้ให้เกิดความสำเร็จ ดังนี้ 1) ประชุมชี้แจงแนวความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน 2) จัดให้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) 3) ให้การฝึกอบรมเพิ่มเติมและคำแนะนำวิธีการจัดการความรู้เครือข่ายครูเพื่อศิษย์กับหน่วยงานและเครือข่ายกลุ่มเป้าหมาย 4) จัดตั้งทีมงานเพื่อดำเนินงานเครือข่ายการจัดการความรู้ครูเพื่อศิษย์ 5) กำหนดวิธีการนำการบริหารจัดการความรู้ไปปฏิบัติในองค์กร 6) จัดแลกเปลี่ยนความรู้ของหน่วยงาน และ 7) ส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากร และนิสิตได้เข้ามาเรียนรู้ในการบริหารจัดการโครงการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสืบทอดองค์ความรู้และขยายผลการดำเนินงานในอนาคต

อรสา นุพโกสุม(2550: 101-109)ได้ศึกษาประเภทเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคม ในการพัฒนาศักยภาพของผู้พิการทางสายตา พบว่า เครือข่ายทางสังคมสามารถพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ได้ เช่น อารมณ์จิตใจ การดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ โดยมีเครือข่ายท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วย ครอบครัว ญาติพี่น้อง สมาชิกในชุมชน

มีส่วนช่วยเหลือผู้พิการทางสายตาเป็นอย่างมาก ในด้านกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญในการให้ข้อมูลให้กับครอบครัวและตัวผู้พิการ ในขณะที่โรงเรียนมีส่วนช่วยในการให้การศึกษา ฟันฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ การได้รับความช่วยเหลือจากสังคม ทำให้ผู้พิการสามารถพัฒนาศักยภาพในด้านอารมณ์ จิตใจ การดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ ทำให้ผู้พิการมีความพร้อมที่จะเผชิญกับเรื่องต่างๆ นอกจากนี้ หากผู้พิการทางสายตาได้รับการฟันฟูสมรรถภาพแต่เด็กจะมีความชำนาญ และมีความคล่องแคล่วในการดำเนินชีวิตประจำวัน มากกว่าผู้พิการทางสายตาที่ได้รับการฟันฟูสมรรถภาพเมื่อโตแล้ว

ประชาสรรค์ แสนศักดิ์ (2549: 194-200) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการณ์ปัจจุบันของเครือข่ายทางสังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนมีการประสานงานโดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นชุมทางการประสานงาน (hub) ในระดับประเทศ และองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นแกนประสานพื้นที่ (node) ในระดับภูมิภาคของแต่ละภาคส่วน ส่วนองค์กรในระดับท้องถิ่นจะมีการประสานงานกับองค์กรแกนประสานพื้นที่กับทั้งสามภาคส่วน โดยมีการประสานงานในด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาระหว่างกันและกัน และพบว่าสภาพการณ์ปัจจุบันของกระบวนการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ จะมีระบบงาน เครื่องมือดำเนินงาน ปัจจัยเอื้อหนุน และกระบวนการ ที่แตกต่างกันระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายโดยภาครัฐจะเป็นภาคส่วนหลักในการดำเนินงานและมีเครือข่ายภาคธุรกิจและภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชนร่วมดำเนินงานในลักษณะของภาคีเครือข่าย ใช้คำย่อเป็น STEP นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า กระบวนการจัดการความรู้ของเครือข่ายทางสังคมจะมีขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันไปเริ่มจากการคิด (Thinking) การปฏิบัติ (Action) การเรียนรู้ (Learning) และการสร้างความรู้ (Knowledge) โดยแต่ละภาคส่วนจะมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียดขึ้นอยู่กับความพร้อมและเป้าหมายขององค์กร ใช้คำย่อเป็น TALK สำหรับปัจจัยเอื้อหนุนการจัดการความรู้พบว่า มีการเอื้อหนุนกันและกันระหว่างปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีสารสนเทศ และการวัดผลและการติดตามผล โดยภาครัฐมีความพร้อมในปัจจัยเอื้อหนุนทุกปัจจัยมากกว่าจึงทำให้ภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนแก่ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน โดยมีรูปแบบการจัดการความรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างผังเครือข่าย (network mapping) เพื่อเป็นการแสดงผังโครงสร้างความสัมพันธ์และการแบ่งบทบาทภายในเครือข่าย 2) การจัดทำแผนที่ความรู้ (knowledge mapping) เพื่อแสดงแหล่ง

ความรู้และการใช้ความรู้ภายในเครือข่าย 3) การบริหารความรู้ (knowledge administration) เพื่อเป็นการดำเนินการจัดการความรู้ในภาคปฏิบัติและ 4) การสรุบบทเรียนร่วมกันของเครือข่าย (knowledge sharing)

ฝ่าไท วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 131-135) ศึกษากระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าโครงสร้างและฐานเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีในชุมชน อันประกอบไปด้วย ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน และพรรคพวกเพื่อนฝูง ความสัมพันธ์ผ่านการประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ผ่านประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อและวัฒนธรรม วัด โรงเรียน และโครงสร้างและช่องทางการติดต่อสื่อสาร เป็นรากฐานที่สำคัญที่นำไปสู่ความร่วมมือในชุมชน และความสัมพันธ์ในลักษณะต่างๆ นี้ได้พัฒนาไปสู่กลุ่มที่มีความเป็นทางการมากขึ้น ในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับภายนอก พบว่า เครือข่ายความสัมพันธ์ของบุคคล เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล องค์กรหรือหน่วยงานภายนอกกับชุมชน ดังนั้น การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมของชุมชน สามารถแยกพิจารณาระดับความสัมพันธ์เป็น 3 ชั้น (Layer) คือขั้นฐานความสัมพันธ์ของชุมชน ชั้นกลุ่มต่างๆ หรือพลเมืองที่ตื่นตัว (Active citizen) และขั้นตัวกลางหรือแกนนำ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเครือข่ายทางสังคมของชุมชนคือ ฐานความสัมพันธ์ที่หลากหลาย สถานภาพของกลุ่มและบุคคล ผู้นำภูมิศาสตร์และทรัพยากร ศูนย์รวมจิตใจและสำนึกร่วมของคนในชุมชน โครงสร้างและช่องทางการติดต่อสื่อสารธรรมเนียมปฏิบัติ ผลประโยชน์ร่วมกับความเข้าใจของคนในชุมชน และกระแสแนวคิดในสังคม คุณภาพของเครือข่ายไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์ที่ตีระหว่างแกนนำเท่านั้น แต่รวมถึงฐานความสัมพันธ์เดิมที่มีอยู่ในชุมชน

งานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้

Brown (2001: 27-31) ศึกษารูปแบบกระบวนการสร้างชุมชนในการเรียนรู้ทางไกล พบว่า องค์ประกอบของการสร้างชุมชนในการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การใช้เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารหรือทำปฏิสัมพันธ์กัน เช่น ซอฟต์แวร์ ตำรา 2) การสร้างความคุ้นเคยกับอุปกรณ์การเรียนรู้ โดยเฉพาะเทคโนโลยีทั้งวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนเนื้อหาการเรียนรู้ 3) การประเมินตนเองและการตัดสินใจด้วยการอ่านและตัดสินใจที่จะเขียนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ 4) ความคล้ายคลึงกัน เป็นการมองหาเพื่อนที่มีความสนใจความคิดเห็นในเรื่องที่ต้องการเรียนรู้คล้ายๆ กัน 5) ความจำเป็นในการพบปะเพื่อการปฏิสัมพันธ์แบบไม่ต้องเผชิญหน้าอาจเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่เป็นเฉพาะบุคคลหรือเป็นทางการ 6) การกำหนดเวลาในการเรียนรู้ ผู้เรียนที่ทุ่มเทเวลาให้กับการเรียนรู้จะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ระดับสูง 7) สนับสนุนการปฏิสัมพันธ์การที่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของ

ชุมชนการเรียนรู้เป็นพลังสำคัญในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ 8) ตรวจสอบเนื้อหาการเรียนเมื่อเกิดการยอมรับทางความคิดของสมาชิกในชุมชน 9) สร้างความใกล้ชิดเป็นประจำด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสบายใจในการเรียนรู้ 10) ความเชื่อใจในชุมชนการเรียนรู้ โดยการนำเสนอผลงาน ความรู้และให้สิ่งที่เกื้อกูลกันและกัน 11) สร้างการมีส่วนร่วมด้วยการเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนและการสนทนาผ่านห้องเรียนเสมือน 12) การตั้งคำถามเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การเรียนรู้จะแสดงความคิดเห็นโดยการตั้งคำถามหรือกระทำการสนทนากับผู้เรียนคนอื่นๆ ในชุมชนการเรียนรู้ 13) การขยายชุมชนการเรียนรู้ เพื่อเป็นที่ยอมรับในกลุ่มแล้วจะขยายความสัมพันธ์ในการเรียนรู้สู่บุคคลภายนอกชุมชนการเรียนรู้ 14) ความสัมพันธ์ระยะยาว เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ทางการเรียนรู้กับบุคคลที่มีความเป็นวิชาการมากขึ้น จนเกิดเป็นการผูกสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง 15) ความเป็นมิตรและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งการเรียนรู้ สำหรับปัจจัยเงื่อนไขในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ออนไลน์นั้นมี 6 ประการ ได้แก่ 1) ผู้สอนเป็นต้นแบบแห่งการเรียนรู้ 2) เวลาในการเรียนรู้และปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ออนไลน์ 3) ความคล้ายคลึงกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ 4) ความต้องการส่วนบุคคลและข้อมูลทางวิชาสอดคล้องกับชุมชนการเรียนรู้ 5) ผู้เรียนให้ความสนใจกับการเรียนรู้ และการปฏิสัมพันธ์ในชุมชนการเรียนรู้ 6) การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้การสนทนาออนไลน์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

งานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

Hamill (2008: 278-285) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ระดับชั้นของเครือข่ายทางสังคม การศึกษาครั้งนี้เป็นการค้นคว้าเกี่ยวกับการป้องกันการก่อการร้ายในระยะเวลาอันสั้น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรของผู้ก่อการร้าย เช่น การร่วมตัวของผู้ก่อการร้าย การมีส่วนร่วมของผู้ก่อการร้าย และระบบการปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายของผู้ก่อการร้าย เป็นต้น เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการทางสังคมวิทยา และใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมาประกอบการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เครือข่ายทางสังคม โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เครือข่าย เช่น องค์กรความร่วมมือที่ไม่หวังผลตอบแทน องค์กรที่ปิดบังโครงสร้างขององค์กร หรือองค์กรที่ไม่ประสงค์จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานขององค์กร องค์กรประเภทนี้ประกอบด้วย เครือข่ายอาชญากรรม สมาคมลับ และที่สำคัญมากที่สุดคือ องค์กรผู้ก่อการร้ายที่ไม่เปิดเผยตัว สำหรับวิธีการได้มาของสารสนเทศของการวิเคราะห์ระดับชั้นของเครือข่าย ได้จากสารสนเทศในหลายรูปแบบ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ข้อเสนอเกี่ยวกับความผูกพันระหว่างกันของบุ

คล เป็นต้น การวิเคราะห์เครือข่ายกลายเป็นข้อเสนอสำหรับผู้กำหนดนโยบายในการปรับปรุงแนวทางของการออกพระราชบัญญัติเกี่ยวกับข้อตกลงที่มีอิทธิพลต่อการเป็นปรีกษณ์ของเครือข่าย ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยปรารถนา คือ การรับรู้เกี่ยวกับเครือข่ายผู้ก่อการร้าย อันจะเกิดประโยชน์กับผู้กระทำหนึ่งคนหรือมากกว่าหนึ่งคนภายในเครือข่ายเป้าหมาย นอกจากนี้ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ยังสามารถระบุได้ถึงความเป็นตัวตนของเครือข่าย ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่าย และการปฏิบัติงานขององค์กรเครือข่าย ในท้ายที่สุดการวิเคราะห์เครือข่ายอาจทำให้ทราบถึงลักษณะอันเป็นจุดอ่อนของเครือข่าย ซึ่งอาจทำให้ประสบความสำเร็จในการกำจัดเครือข่ายผู้ก่อการร้ายไม่ทางใดก็ทางใดทางหนึ่ง การวิเคราะห์ระดับชั้นของเครือข่ายมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการ หรือมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการสนับสนุนด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงของชาติ ในโลกยุคปัจจุบันการมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการทำสงคราม ตามสถานะภาพทางสังคม เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความมั่นคงของสหรัฐอเมริกา รวมถึงการส่งเสริมและการรักษาความมีเสถียรภาพของโลก สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้เป็นพื้นฐานเพื่อแบ่งแยกระหว่างวิธีการของการเสาะหาพระราชบัญญัติ อันเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่เส้นทางแห่งสันติภาพซึ่งจะเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญของการวิจัยในเรื่องนี้

Eick et al (2007: 8-12) ศึกษาการสร้างเครือข่ายความเป็นผู้นำทางการปฏิรูปการศึกษาวิทยาศาสตร์ในเขตชนบททางภาคตะวันออกเฉียงของประเทศอะลาบามา พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เป็นแบบสืบสวนสอบสวนโดยให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เนื่องจากครูประสบปัญหาขาดแคลนแหล่งข้อมูล และขาดการสนับสนุนด้านการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้สอนจึงยึดเนื้อหาเก่าในตำราเรียนเป็นหลัก โดยไม่มีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย จึงได้มีการปฏิรูประบบการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ และนักการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีกระบวนการปฏิรูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นเครือข่ายนั้นประกอบด้วย ขั้นตอนการทำงานได้แก่ 1) สร้างเครือข่ายความร่วมมือของผู้นำ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเครือข่ายของผู้มีส่วนได้เสียจากการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการพบปะพูดคุยกับผู้นำผู้อำนวยการเขต และผู้ประสานงานด้านหลักสูตรการศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้ และเพื่อพัฒนาเครือข่ายครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ 2) ใช้เครือข่ายทำหน้าที่แก้ไขปัญหาเร่งด่วน โดยครูแกนนำของโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของ Team-science ในด้านการจัดทำหลักสูตรแกนกลาง การวางแผนในการจัดการเรียน การสอนของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นมาตรฐานกลางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ให้มีคุณภาพอันจะนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน 3) การเชื่อมโยง

เครือข่ายไปยังรัฐเพื่อเป็นพลังในการผลักดัน Team-science ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้าน การศึกษา ผู้อำนวยการเขตการศึกษา ผู้ประสานงานด้านหลักสูตรเขต และคัดเลือกครูผู้สอนเข้า มามีส่วนร่วม บุคคลเหล่านี้หากทำงานร่วมกันจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียน การสอนได้อย่างสมบูรณ์

Ellen (2005: ออนไลน์) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมตามการ เคลื่อนย้ายทางภูมิศาสตร์ การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษการพัฒนาเครือข่ายสังคมตามลักษณะ การเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 70 ครอบครัวที่ย้ายที่อยู่ใหม่ เก็บข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์เป็นเวลา 3 เดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การบรรยายและสหสัมพันธ์ ผลการศึกษาได้ เครื่องชี้วัดที่ว่า ขนาดของเครือข่ายสังคมใหม่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา การ เพิ่มขึ้นของระดับความเป็นกันเองและจำนวนของสมาคมและกิจกรรมของชุมชนในช่วงเวลาที่ผ่าน มา การพัฒนาเครือข่ายใหม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลา จากการวิเคราะห์ข้อมูลการตัดขวางของ เครือข่ายก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลง ระยะเวลาอยู่ระหว่าง 2.5 ถึง 4.5 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ ชุมชนที่มีระดับความของความผูกพัน กลุ่มตัวอย่างที่ย้ายที่ไปอยู่ชุมชนใหม่ จะได้รับการ ช่วยเหลือน้อยมากจากจำนวนสมาชิกเครือข่ายทางสังคมที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้อาจเป็น 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง หรือมากกว่านั้น เครือข่ายสังคมจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักของสมาชิก สำหรับอุปสรรคของการพัฒนาเครือข่าย อยู่ที่การขาดแคลนเวลา และคณะกรรมการของเครือข่าย นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลมีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายทาง สังคม และการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายทางสังคม เช่น เพศ สถานภาพ การช่วยเหลือสังคม และ สภาพของสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม

Ling (1995: ออนไลน์) ได้ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเกี่ยวกับเด็กชาวจีนใน ประเทศไต้หวัน จุดประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าเพื่อศึกษาความมั่นคง ความต่อเนื่อง และการ พัฒนาเครือข่ายทางสังคมเกี่ยวกับเด็กชาวจีน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 161 คน ในประเทศ ไต้หวันซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในไต้หวันนานกว่า 2 ปี โดยการศึกษาเกี่ยวกับความต่อเนื่องของ ความสัมพันธ์ และเปรียบเทียบอัตราเฉลี่ยพฤติกรรมของกลุ่มเด็กต่อการตัดสินใจรักษา ความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง อัตราเฉลี่ยคุณลักษณะของเพื่อนและกลุ่มเด็กชาวจีนที่มี ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ผลการศึกษาพบว่ามิตรภาพและอัตราเฉลี่ยของกลุ่มเพื่อนที่เป็นสมาชิ กนานกว่า 2 ปี จะมีความมั่นคงทางเครือข่ายมากกว่า 2 ปีด้วยเช่นกัน แม้ว่าเด็กจะย้ายไปเรียนยัง ชั้นที่ต่างกัน มิตรภาพและพฤติกรรมก็ไม่เปลี่ยนแปลง ในเครือข่ายเฉพาะบุคคลมิตรภาพและ กลุ่มเพื่อนมีผลต่อบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของสมาชิกในเครือข่าย นอกจากนี้คุณลักษณะ

ของพฤติกรรมและมิตรภาพจากชั้นเรียน จะเชื่อมโยงกับกลุ่มเพื่อนที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เข้า
เครือข่ายที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง

Danqing (1993: ออนไลน์) ได้ศึกษาเครือข่ายทางสังคมในสังคมเมืองของประเทศจีน การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายทางสังคมที่ใหญ่อันหนึ่งของ ประเทศจีน เครือข่ายนี้จัดตั้งขึ้นในปี 1986 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของกลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 1,011 คนที่อาศัยอยู่ในเมือง Tianjin ซึ่งเป็นเมืองที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของประเทศ จีน โดยศึกษารายละเอียดโดยทั่วไปของรูปแบบเครือข่ายทางสังคมในสังคมเมือง ข้อมูลเป็น ปัจจัยที่มีความสำคัญของการศึกษาเครือข่าย ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาเปรียบเทียบกับข้อมูล พื้นฐานของเครือข่ายทางสังคมของอเมริกา ประเภทของเครือข่ายทางสังคมในสังคมเมืองเป็น เครือข่ายที่มีขนาดใหญ่แต่เป็นเครือข่ายแบบเฉพาะเจาะจง จำนวนสมาชิกของเครือข่ายโดยส่วน ใหญ่เป็นเครือญาติและเป็นเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของเครือข่ายคือการใช้ความสัมพันธ์ แบบใกล้ชิด เครือข่ายมีความเข้มแข็ง เนื่องจากมีกิจกรรมของสมาชิกในเครือข่าย จากการ เปรียบเทียบกับเครือข่ายของอเมริกา เครือข่ายของอเมริกามีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและเป็น เครือข่ายที่มีความหนาแน่นแบบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นเครือข่ายเล็กๆ มีความสัมพันธ์ใน กลุ่มเล็กๆ แต่มีความคุ้นเคยกันน้อย และความผูกพันในเครือข่ายของอเมริกาน้อยกว่าเครือข่ายใน ประเทศจีน สำหรับเครือข่ายทางสังคมของประเทศจีนพวกเขาเป็นมากกว่าเครือญาติ มากกว่าเพื่อน รูปแบบความแตกต่างของเครือข่ายทางสังคมในประเทศจีน เครือข่ายทางสังคมที่มีขนาดใหญ่ จะ สามารถรักษาเครือข่ายได้ยาวนานแต่จะมีความสัมพันธ์แบบหลวมๆ และเป็นความสัมพันธ์อัน นำไปสู่อิทธิพลทางการเมือง เครือข่ายระดับกลาง เป็นเครือข่ายที่มีความผูกพันดีที่สุดใน เนื่องจาก เป็นเครือญาติและกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ในการเปรียบเทียบเครือข่ายทางสังคมของผู้หญิง จะยึด เพื่อนร่วมงานมากกว่าเครือญาติ สำหรับเครือข่ายที่เป็นผู้ชายจะเป็นเครือข่ายของผู้ที่ประสบ ความสำเร็จในทางการเมืองมากกว่า ข้อค้นพบต่างๆ เหล่านี้เป็นข้อมูลทั่วไป ที่พิจารณา เปรียบเทียบจากข้อมูลพื้นฐานของเครือข่ายอเมริกา

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมทั้งของไทยและของ ต่างประเทศพบว่าการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม เริ่มจากการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ที่มา รวมกลุ่มกัน ทั้งที่เป็นเครือญาติ เพื่อนร่วมงาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งใช้กิจกรรมต่างๆ เป็นสะพานเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้กระบวนการของเครือข่ายจะมีขั้นตอนอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของเครือข่ายที่ได้มีการกำหนดร่วมกัน รูปแบบของการทำกิจกรรมร่วมกัน จะเป็นไป

เพื่อการแก้ปัญหา การพัฒนาสังคม ตามแนวคิดของการมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ และถ่ายทอดความรู้ให้กันและกันอย่างต่อเนื่อง เมื่อเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายแล้ว ไม่ว่าจะสถานภาพทางสังคมจะเปลี่ยนไป หรือเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์หรือการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ในด้านความคงอยู่ของเครือข่ายขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ สำหรับปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายจากงานวิจัยที่ศึกษาพบว่า เกิดจากขาดผู้นำ ขาดความรู้ และแนวคิดในการดำเนินกิจกรรมทั้งนี้เครือข่ายจะเป็นพลังสำคัญในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงและการแก้ปัญหาขององค์กรและสังคม ในทางตรงกันข้ามหากเครือข่ายเป็นเครือข่ายที่เป็นภัยต่อสังคมก็อาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศได้เช่นกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์ระดับชั้นของเครือข่ายเพื่อจะได้ทราบจุดอ่อนของเครือข่ายอันจะนำไปสู่การจำกัดเครือข่ายนั้นๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน 2) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน

การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงสำรวจ

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดร่างรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาประชากรที่เป็นกลุ่มนักวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ กลุ่มผู้ปกครองเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้บริหารหน่วยงาน กลุ่ม ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มเด็กและเยาวชน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสุ่มตัวอย่างของ Yamane ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจำนวน 500 คน และแบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของแต่ละจังหวัดตามการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

สำหรับจังหวัดที่ใช้เป็นพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นพื้นที่ระดับจังหวัดของทุกภาคในประเทศไทยทั้ง 6 เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับดี เป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์ปัญหาสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหรือมีสถิติปัญหาเด็กและเยาวชนอยู่ในระดับที่สูง และเป็นพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมที่มีความเป็นชุมชนเมือง ซึ่งจากเกณฑ์ดังกล่าวได้พื้นที่เป้าหมายจำนวน 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ อุตรดิตถ์ สมุทรปราการ เพชรบุรี ชลบุรี และนครศรีธรรมราช ซึ่งสามารถนำมาแบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของแต่ละจังหวัดเพื่อใช้ในการสุ่มตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดของประชากรและขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการหาขนาดตัวอย่างดังตารางที่ 12

$$\text{สูตรการหาขนาดตัวอย่าง} \quad n = \frac{N}{1+N(e)^2}$$

n = ขนาดตัวอย่าง
 N = ประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 10 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
จังหวัดเชียงใหม่	1,632,548	107
จังหวัดอุตรดิตถ์	1,538,940	101
จังหวัดสมุทรปราการ	1,164,105	77
จังหวัดเพชรบุรี	461,239	30
จังหวัดชลบุรี	1,289,590	85
จังหวัดนครศรีธรรมราช	1,516,499	100
รวมประชากรทั้งหมด	7,602,921	500

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีการตั้งกระทงคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบและประเมินค่า (Rating scale) โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล เป็นข้อคำถามให้เลือกเติมเครื่องหมาย (✓) หน้าข้อความที่กำหนด มีข้อคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น แบบสอบถามเป็นแบบชนิดเลือกตอบ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่าย

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ มีรายละเอียดของข้อคำถาม เช่น ลักษณะการเรียนรู้ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และการได้รับความรู้ เป็นต้น

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

สำหรับข้อคำถามชนิดประเมินค่า (Rating scale) จำแนกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	5	คะแนน
มาก	4	คะแนน
ปานกลาง	3	คะแนน
น้อย	2	คะแนน
น้อยที่สุด	1	คะแนน

1.3 การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัย มีขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1.3.1 ศึกษาตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามและรูปแบบของเครื่องมือวิจัย

1.3.2 ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือวิจัยแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

1.3.3 กำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่ต้องการสำรวจ

1.3.4 ร่างข้อคำถามให้สอดคล้องกับหัวข้อปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

1.3.5 นำเครื่องมือวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1.3.6 แก้ไขปรับปรุงเครื่องมือวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำเครื่องมือวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

1.3.7 นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับประชากรที่มีความใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

1.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำมาทดสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) และทดสอบความเชื่อมั่นโดยมีวิธีการดังนี้

1.4.1 หาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือโดยอาศัยดุลยพินิจของผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นและให้คะแนนเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (ค่า IC หรือ IOC) แต่ละท่านลงความเห็นและให้คะแนนดังนี้

- + เป็นข้อคำถามที่ใช้ได้
- ไม่เห็นด้วยกับข้อคำถามนั้น
- 0 ไม่แน่ใจหรือไม่มีความเห็น

หากค่าระดับคะแนนข้อใดมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปถือว่าข้อคำถามนั้นใช้ได้ ข้อคำถามใดมีค่า IOC น้อยกว่า 0.5 เป็นข้อคำถามที่ใช้ไม่ได้ เมื่อทราบค่าคะแนนแล้วนำเครื่องมือวิจัยไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ดังมีเกณฑ์ในการพิจารณาผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

1) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านรูปแบบการเรียนรู้ โดยมีผลงานวิชาการเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ เครื่องข่ายทางสังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ/หรือ

2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการศึกษาวิจัยทั้งการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงคุณภาพ การวัดและประเมินผลเครื่องมือวิจัย และ/หรือ

3) เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับงานด้านการศึกษา การเรียนรู้ของท้องถิ่น และงานด้านเด็กและเยาวชน และ/หรือ

4) เป็นผู้มีความรู้หรือมีผลงานที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย การเรียนรู้ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม อาทิ การปฏิบัติงานประจำ ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ เป็นต้น

จากเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ทำให้ได้รายนามผู้ที่มีความเหมาะสมเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานขอความร่วมมือ ดังนี้

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2) รองศาสตราจารย์ ดร. อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง หัวหน้าภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 3) รองศาสตราจารย์ ดร. กมลรัฐ อินทรทัศน์ รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนวิภา วงรุจิระ รองประธานสาขาวิชานิติศาสตร์ ฝายวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- 5) อาจารย์ ดร. ราวดี ปฏิวัติวงศ์ หัวหน้าศูนย์สารสนเทศ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

1.4.2 เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาได้แก่ ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเด็กและเยาวชน จำนวน 50 คน เพื่อทดสอบว่าคำถามแต่ละข้อแต่ละตอน ในเครื่องมือวิจัย สามารถสื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ และรูปแบบคำถามเหมาะสมหรือไม่ ยากหรือง่ายต่อการทำความเข้าใจหรือไม่ จากนั้นมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบัค (Cronbach) (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2535: 154-156) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.85

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน ซึ่งขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยแจ้งไปยังผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่ที่ต้องการศึกษา และแนะนำตัวพร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในเขตพื้นที่ที่ศึกษา

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามชนิดเลือกตอบและมาตราส่วนค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard division) โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารวิชาการ บทความ งานวิจัยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ซึ่งกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของการตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไข ของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ไว้ดังนี้

4.5 –5.00 หมายถึง มีสภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข

ในการจัดการเรียนรู้มากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง มีสภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข

ในการจัดการเรียนรู้มาก

2.51–3.50 หมายถึง มีสภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข

ในการจัดการเรียนรู้ปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง มีสภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข

ในการจัดการเรียนรู้น้อย

1.00 –1.50 หมายถึง มีสภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข

ในการจัดการเรียนรู้น้อยที่สุด

1.7 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความข้อมูล ที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไข ของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ตอนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

การดำเนินการวิจัยสำหรับตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนของการนำข้อมูลที่ได้จากตอนที่ 1 มาประกอบการวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม โดยมีจุดประสงค์หลักคือ การ

จัดทำร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ที่มุ่งสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ในการนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. การสนทนากลุ่ม
3. การทดสอบใช้รูปแบบการเรียนรู้

1. การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

1.1 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ สำหรับวิธีการในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัย

กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1.1.1 ร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิธีดำเนินการวิจัยในตอนต้นที่ 1

1.1.2 นำร่างของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสัมภาษณ์ ซึ่งร่างของรูปแบบการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ประกอบ ขั้นตอน กิจกรรมการสร้างเสริมการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย เป้าหมาย ประเภทเนื้อหาการเรียนรู้ ช่องทางการเรียนรู้ หน่วยเชื่อมโยงเครือข่าย ทรัพยากร และมาตรการหรือแนวทางการเรียนรู้

2) ขั้นตอนการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนการตอบสนอง การรับรู้ การเข้าใจ ความรู้ การเก็บสะสมความรู้ การนำความรู้มาใช้

3) กิจกรรมสร้างเสริมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายตามแนวคิดการเรียนรู้ เป็นการนำเทคนิควิธีการที่เหมาะสมมาใช้ในการส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น และจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ประกอบด้วย การสร้างเวทีการเรียนรู้เชิงพื้นที่และออนไลน์ เช่น การสนทนา การอภิปราย การจัดนิทรรศการ การประชุมกลุ่มย่อย การเรียนรู้จากภูมิปัญญา การสนทนาออนไลน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดย Web Blog, E-mail

4) วิธีการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ การจัดเก็บและการสืบค้นองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำความรู้ไปใช้

1.1.3 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ผู้วิจัยจะขอสัมภาษณ์ในประเด็นรูปแบบการเรียนรู้อำหรับเครือข่ายทางสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิชาการ หรือ การปฏิบัติการเกี่ยวกับเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน และ/หรือ

1.2.2 เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิชาการหรือการปฏิบัติการเกี่ยวกับการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้ และ/หรือ

1.2.3 เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมีผลงานเกี่ยวกับเครือข่ายการเรียนรู้ อาทิ การปฏิบัติงานประจำ ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ ผลงานการสอน รวมทั้งการประชุม การสัมมนา จากเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว ทำให้ได้รายนามผู้ที่มีความเหมาะสมเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านเครือข่ายทางสังคมและภูมิคุ้มกันทางสังคม จำนวน 5 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานขอความร่วมมือเพื่อขอเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2) นายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี หัวหน้าคลินิกเพื่อนวัยทีน สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

4) รองศาสตราจารย์ ดร. ชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ

5) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญนันท์ นิลสุข อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยจะใช้ประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้เรียบร้อยแล้ว หลักการประเด็นการสัมภาษณ์นั้นได้จากกรอบแนวคิดของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยสัมภาษณ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้อำหรับเครือข่ายทางสังคม องค์ประกอบการ

เรียนรู้สำหรับเครือข่าย บทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย การจัดการเรียนรู้ และแนวทางการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยมีประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ตามภาคผนวก ค

1.4 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ สำหรับขั้นตอนการสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขั้นตอนในการสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

1.4.1 **ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารว่าผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญแต่ละกรณีเป็นใคร เตรียมรายละเอียดต่างๆ วางแผนการสัมภาษณ์ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่จะไปสัมภาษณ์ เพื่อบันทึกหมาย วัน เวลา ที่ผู้วิจัยขอสัมภาษณ์ได้พร้อมทั้งขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาในการสัมภาษณ์

1.4.2 **ขั้นการสัมภาษณ์** ใช้คำถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้า โดยผู้วิจัยควรเป็นนักฟังที่ดี รู้จักป้อนคำถามให้เหมาะสม ใช้ภาษาที่สุภาพเข้าใจง่าย

1.4.3 **ขั้นการจดบันทึกการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยใช้วิธีจดบันทึกเนื้อหาที่สำคัญๆ ไว้เป็นแนวทางและขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญบันทึกเสียงไว้ด้วย เพื่อเป็นการทบทวนผลการสัมภาษณ์ และสรุปผลการสัมภาษณ์ทุกข้อคำถาม

1.4.4 **ขั้นปิดการสัมภาษณ์หรือสิ้นสุดการสัมภาษณ์** ผู้วิจัยจะขอบคุณผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ และมอบของที่ระลึก พร้อมทั้งขอจุดที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญในโอกาสต่อไปหากมีประเด็นที่พบข้อสงสัยใหม่

1.5 การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือดังนี้

1.5.1 **ศึกษาดำรงวิชาการ** งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามและรูปแบบของเครื่องมือวิจัย

1.5.2 **ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์** โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย มากำหนดข้อคำถามตามความเหมาะสมของข้อมูลที่จะศึกษากับผู้ให้ข้อมูล

1.5.3 **ร่างข้อคำถามให้สอดคล้องกับหัวข้อปัญหาและวัตถุประสงค์** ของการวิจัยที่กำหนดไว้

1.5.4 **นำเครื่องมือวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ** และที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1.5.5 **แก้ไขปรับปรุงเครื่องมือวิจัย** ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำเครื่องมือวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

1.5.6 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.6 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยอาศัยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ หากผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นหรือตัดสินว่าถูกต้องเหมาะสมหรือตรงตามทฤษฎี ซึ่งพิจารณาข้อคำถามในการสัมภาษณ์ว่ามีโครงสร้างที่ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหา ข้อคำถามถูกต้อง ตรงตามโครงสร้าง และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้เมื่อผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจะนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษา ในด้านของความเชื่อมั่นนั้นทดสอบด้วยวิธีการสัมภาษณ์ซ้ำ จากนั้นตรวจสอบความสอดคล้องของคำตอบที่ได้อีกครั้ง

1.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในส่วนของการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ร่างของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของการสัมภาษณ์ คือ ทิศทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เข้มแข็ง

1.8 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของผู้วิจัยจะใช้เพื่อให้ได้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมที่สามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนเนื่องจากเป็นการรวบรวมข้อมูล ปัญหา สถานการณ์ และหาทางออกของปัญหาด้วยการพัฒนาร่วมกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ แบ่งเป็น 6 กลุ่มๆ ละ 10 คน จำนวน 60 คน ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น และกลุ่ม

เด็กและเยาวชน สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มในประเด็นรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้สนทนากลุ่มไว้ดังต่อไปนี้

1) เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ทางการสอน การผลิตผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ การขับเคลื่อนเกี่ยวกับการสร้างเสริมให้เด็กและเยาวชนมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่เข้มแข็ง หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย หรือมีผลงานตำราเกี่ยวกับเครือข่าย การจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน และ/หรือ

2) เป็นผู้ที่มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ครอบครัวยุทธศาสตร์การสร้างเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็ง มีทักษะชีวิตที่ดี หรือเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ปกครองในด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน และ/หรือ

3) เป็นผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุน ขับเคลื่อน ให้เกิดการพัฒนาเครือข่ายทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติเกี่ยวกับ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และ/หรือ

4) เป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนทั้งทางด้านการศึกษา ความประพฤติ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาทักษะชีวิต

จากเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มดังกล่าวข้างต้น สามารถจำแนกกลุ่มบุคคลสำคัญในการผู้สนทนากลุ่มในประเด็นต่างๆ ได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย ครู อาจารย์ นักวิชาการ
- 2) กลุ่มผู้ปกครองเด็กและเยาวชน
- 3) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วยผู้บริหารหน่วยงาน
- 4) กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) กลุ่มเด็กและเยาวชน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มตามประเด็นการสนทนากลุ่ม ซึ่งจำแนกประเด็นการสนทนากลุ่ม เป็นประเด็นกว้างๆ และนำไปสู่การซักถามในประเด็นที่ลึกลงไป โดยมีประเด็นคำถามสำหรับผู้ร่วมสนทนากลุ่มในการแสดงทัศนะของตนเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ดังปรากฏในภาคผนวกที่ ก

2.3 ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม ขั้นตอนดำเนินการสนทนากลุ่มดังนี้

2.3.1 กำหนดปัญหาหรือหัวข้อ รวมทั้งคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้เหมาะสม

2.3.2 กำหนดกรอบการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

2.3.3 กำหนดทีมงาน ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note-taker) และผู้ช่วยทั่วไป (Assistant)

2.3.4 สร้าง/ทดสอบแนวคำถาม

2.3.5 เลือกกลุ่มตัวอย่าง

2.3.6 จัดการสนทนากลุ่ม

ในช่วงแรกผู้ดำเนินการสนทนาควรเริ่มจากการแนะนำตนเอง และทีมงาน (ผู้จดบันทึก และผู้ช่วยทั่วไป) โดยพยายามสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง จัดเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการสนทนากลุ่มให้พร้อม จากนั้นดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และจุดมุ่งหมายในการจัดสนทนากลุ่ม
- 2) เกริ่นนำด้วยคำถามอุ่นเครื่องเพื่อสร้างบรรยากาศผ่อนคลายเป็นกันเอง
- 3) เมื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเริ่มมีความคุ้นเคยกัน จึงเริ่มคำถามในแนวการสนทนา

2.4 การสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือดังนี้

2.4.1 ศึกษาตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามและรูปแบบของการสนทนากลุ่ม

2.4.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

2.4.3 ร่างแบบบันทึกการสนทนากลุ่มให้สอดคล้องกับหัวข้อ ปัญหาและประเด็นของการสนทนากลุ่ม

2.4.4 นำเครื่องมือวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

2.4.5 แก้ไขปรับปรุงแบบบันทึกการสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.5 การตรวจสอบคุณภาพของแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การตรวจสอบคุณภาพของแบบบันทึกการสนทนากลุ่มโดยอาศัยความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งนี้หากผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นหรือตัดสินว่าถูกต้องเหมาะสมหรือตรงตามทฤษฎี ซึ่งพิจารณาว่าแบบบันทึกการสนทนาที่มีประเด็นที่ชัดเจน ครอบคลุมประเด็นการสนทนากลุ่ม และภาษาที่ใช้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล เมื่อผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยจะนำแบบบันทึกการสนทนากลุ่มไปจดบันทึกการสนทนากลุ่ม

2.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม มีเป้าหมายเพื่อศึกษาความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้ของผู้ร่วมสนทนากลุ่มในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับร่างรูปแบบการเรียนรู้ สำหรับเครือข่ายในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เครือข่ายสามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็ก และเยาวชน

2.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำตอบของผู้สนทนากลุ่มต่อประเด็นคำถามต่างๆ ที่ได้จากการถอดเทปและการจดบันทึก โดยการจดคำตอบ และเหตุผลที่ดีที่สุดลงในกระดาษ จากนั้นเรียงคำตอบไว้ในลักษณะของเครื่องหมายคำพูดว่าเป็น คำพูดของใคร กลุ่มไหน วันเวลาในการสนทนา เรียงไว้ในประเด็นคำถามเรื่องอะไร ทำเป็นระบบเดียวกัน จากนั้นทำการวิเคราะห์โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นคำตอบของคำถาม

2.8 การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยอาศัยวิธีการดังนี้

2.8.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาถูกต้อง ได้แหล่งที่พิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคลที่ต่างกันจะได้ข้อมูลตรงกัน

2.8.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่มีทั้งผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัย หลังจากเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ข้อมูลแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อทำความเข้าใจถึงข้อมูลที่ถูกต้อง

2.8.3 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological triangulation) เป็นการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายวิธี คือ เก็บข้อมูลในประเด็นเดียวกันแต่ใช้หลายวิธี เช่น ศึกษาจากเอกสาร การสนทนา การสังเกต

3. การนำรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ไปทดลองใช้

การนำรูปแบบไปทดลองเป็นการศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ซึ่งผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ เป็นระยะเวลาทั้งหมด 2 เดือน ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ในการนำรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ไปทดลองใช้จริงไว้ดังต่อไปนี้

1) เป็นพื้นที่ที่กลุ่มทดลองสามารถให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามกระบวนการทดลองรูปแบบการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านตัวผู้นำ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มเด็กและเยาวชน และ/หรือ

2) เป็นพื้นที่ที่สะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล อยู่ไม่ไกลเกินไปหรือการเดินทางติดต่อไม่ลำบาก และสามารถสร้างความเป็นกันเองในการลงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากในการทดลองมีระยะเวลานาน และมีค่าใช้จ่าย จำเป็นต้องคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมกับ ระยะเวลา และค่าใช้จ่าย และที่สำคัญเป็นพื้นที่ที่สามารถตอบปัญหาที่ต้องการได้ และ/หรือ

3) เป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์ปัญหาสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่น่าเป็นห่วง หรือมีสถิติปัญหาเด็กและเยาวชนในระดับที่สูง เช่น ปัญหาเด็กและเยาวชนติดเกม การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเรียน อัตราวัยรุ่นตั้งท้อง การบริโภคนิยมนในเรื่องเครื่องมือสื่อสารและมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา เป็นต้น และ/หรือ

4) เป็นพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมที่มีศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน มีการร่วมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคม ในลักษณะต่างๆ มีความเจริญ ความเป็นชุมชนเมืองคล้ายกับเมืองหลวง และ/หรือ

5) เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีเด็กและเยาวชนเป็นแบบอย่างที่ดี

จากเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ทดลองดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจง ได้พื้นที่สำหรับการนำรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ไปทดลองใช้จริง คือ พื้นที่ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง จังหวัดบุรีรัมย์ สำหรับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกเครือข่ายที่ได้รับความนิยมในประเทศ และเป็นเครือข่ายที่กลุ่มทดลองสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก เช่น เช่น Facebook, Hi5, Twitter, Windows Live และ YouTube เป็นต้น

3.1 การนำรูปแบบการเรียนรู้ไปทดลองใช้จริง

การนำรูปแบบการเรียนรู้ไปทดลองใช้จริง เริ่มการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ระหว่างวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555 ถึงวันที่ 19 เมษายน 2555

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการทดลอง

1. ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม
ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้ปกครอง ภูมิปัญญา เด็กและเยาวชน ในเขตพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 30 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

1.3 ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

1.3.1 ศึกษาตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามและรูปแบบของเครื่องมือวิจัย

1.3.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินโดยใช้องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม มากำหนดข้อคำถามตามความเหมาะสมของข้อมูลที่จะศึกษา

1.3.3 ร่างข้อคำถามให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

1.3.4 นำเครื่องมือวิจัยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1.3.5 แก้ไขปรับปรุงเครื่องมือวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1.3.6 นำแบบประเมินไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ประเมิน

1.3.7 จัดทำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริง

ผู้วิจัยกำหนดแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

<u>ระดับความคิดเห็น</u>	<u>ระดับคะแนน</u>
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

สำหรับการแปลผล ของแบบสอบถามที่เป็นรายชื่อ

4.51–5.00	หมายถึง	รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเหมาะสมมากที่สุด
3.51 –4.50	หมายถึง	รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเหมาะสมมาก
2.51 –3.50	หมายถึง	รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเหมาะสมปานกลาง
1.51 –2.50	หมายถึง	รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเหมาะสมน้อย
1.00 –1.50	หมายถึง	รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเหมาะสมน้อยที่สุด

1.3.8 การเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบประเมินรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ประเมินซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้ปกครอง ภูมิปัญญา เด็กและเยาวชน ในเขตพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 30 คน ซึ่งขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยแจ้งไปยังผู้นำท้องถิ่นในเขตพื้นที่ที่ต้องการศึกษา และแนะนำตัว พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในเขตพื้นที่ที่ศึกษา

1.3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินผลรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ซึ่งใช้สถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

1.3.10 ปรับปรุงและแก้ไขรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ภายหลังจากผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่าย ผู้วิจัยนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย

2. ศึกษาสภาพการเรียนรู้ระดับจังหวัดโดยทำหนังสือขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการศูนย์วิทย์พัฒนา มสธ. เพชรบุรี (รองศาสตราจารย์ ดร.บุญทิพย์ สิริรังศรี) เพื่อขออนุญาตใช้สถานที่ในการเก็บข้อมูลวิจัยทั้งการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสนทนากลุ่ม และการประชุมกลุ่มย่อย ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำ นักวิชาการ ภูมิปัญญา ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชนมากขึ้น

3. สำรวจข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่ทดลองโดยเข้าไปมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยผู้วิจัยต้องการทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ

3.1 การรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.2 การก่อตัวและการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนในลักษณะต่างๆ เช่น กิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมวัฒนธรรมไทยพวน เป็นต้น

3.3 ประเพณีและวัฒนธรรม ตามปฏิทินของท้องถิ่น

3.4 สถานการณ์ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

4. พัฒนาเอกสารประกอบการนำรูปแบบการเรียนรู้ไปทดลองใช้จริงตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล และปรับแก้ให้เป็นภาษาวิชาการ

5. เตรียมพื้นที่ทดลองรูปแบบการเรียนรู้ จากความใกล้ชิด ความสัมพันธ์ที่ดี และการได้รับความเมตตาจากผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญาซึ่งเป็นข้าราชการบำนาญ จึงทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลเบื้องต้นในการคัดเลือกพื้นที่ จากนั้นประสานขอความร่วมมือจากกำนันและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้วยการประสานทางโทรศัพท์ และชี้แจงเหตุผล วัตถุประสงค์ของการทดลองรูปแบบการเรียนรู้ฯ กระทั่งได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของเทศบาลเพื่ออธิบายหลักการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้กับผู้นำหมู่บ้าน ประกอบด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรหมู่บ้าน ตลอดจนผู้ปกครอง และตัวแทนนักวิชาการของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 สรรหาและแต่งตั้งเครือข่ายทางสังคมเพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้

ผู้วิจัยสรรหาทีมงานในพื้นที่ทดลองเพื่อแต่งตั้งเป็นเครือข่ายทางสังคมในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ โดยการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มผู้ประชุมในพื้นที่ทดลอง

จำนวน 10 คน เพื่อชี้แจงรายละเอียดของการทดลอง ใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ และประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการทดลอง ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

1. ผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกำนันเนื่องจากเป็นบุคคลที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ และเป็นประชาสัมพันธ์กระจายข่าวให้ชาวบ้านได้รับรู้
2. ผู้นำตามธรรมชาติ ประกอบด้วยภูมิปัญญา ซึ่งเป็นอดีตศึกษานิเทศน์ และมีส่วนร่วมในการผลักดันกิจกรรมโครงการต่างๆ ของหมู่บ้านและตำบล และเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ เคารพนับถือ เป็นบุคคลที่มีความสนใจ ชอบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีประสบการณ์ในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน
3. ตัวแทนจากนักวิชาการ เป็นครูที่กลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายให้การยอมรับและเรียนอยู่ โดยเป็นครูที่ทั้งหมู่บ้านให้การยอมรับ เนื่องจากเป็นบุคคลที่สนิทสนมกับนักเรียนเป็นอย่างดี นักเรียนหรือเยาวชนในหมู่บ้านสามารถขอคำปรึกษาได้
4. ตัวแทนผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยมีส่วนร่วม และมีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยตรง ซึ่งมีบุตร หลาน
5. ตัวแทนสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายกองค์กรบริหารส่วนตำบล นักวิชาการศึกษา และครูในสังกัดองค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่พัฒนาด้านการศึกษาโดยตรง และกลุ่มเด็กและเยาวชนต่างให้ความเคารพนับถือ
6. ตัวแทนกลุ่มเด็กและเยาวชน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ เด็กและเยาวชนที่เป็นบุคคลตัวอย่างที่ดีซึ่งคนในหมู่บ้านคัดเลือกให้เป็นประธานสภาเด็กและเยาวชนประจำตำบล กับเด็กและเยาวชนที่เป็นแกนนำเด็กและเยาวชน ที่รู้จักเด็กและเยาวชนในตำบล รวมทั้งผู้สนใจและให้ความร่วมมือกับกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนสนใจ

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการทดลอง

สำหรับขั้นตอนดำเนินการทดลอง มีการดำเนินการดังนี้

1. เตรียมความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ และเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเนื้อหาของความรู้ตามที่กำหนด บุคคลที่เป็นแม่ข่ายในการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้จำนวน 1 คน เพื่อทำหน้าที่เป็น Nodes ในการเชื่อมโยง การเรียนรู้ และเผยแพร่ความรู้ ผ่านเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมออนไลน์จากรูปแบบบริการของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เช่น ห้องสนทนาออนไลน์ (Chat room) เว็บบล็อก (Web blog) เป็นต้น

2. ดำเนินการให้ความรู้ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีกิจกรรมหลักที่สำคัญ ดังนี้

2.1 คนในพื้นที่ทดลองประเมินตนเองด้านการเรียนรู้และพฤติกรรมขาด ภูมิคุ้มกันทางสังคมและประเมินตนเองตามองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย ทางสังคมทั้ง 4 ส่วน

2.1.1 ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ร่วมอภิปรายประเมินตนเองประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้ปกครอง ภูมิปัญญา เด็กและเยาวชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตนเอง ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลจากแบบสอบถามในวัตถุประสงค์ที่ 1 และแบบบันทึกการประชุมการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ โดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือดังนี้

1) ศึกษาตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งวิทยานิพนธ์และ เอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามและรูปแบบของการบันทึกการประชุม

2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบบันทึกการประชุมสำหรับรวบรวม ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

3) ร่างแบบบันทึกการประชุมในการรวบรวมข้อมูลการทดลอง ใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายฯ ให้สอดคล้องกับหัวข้อ ปัญหา และประเด็นของการเก็บ รวบรวมข้อมูล

4) นำแบบบันทึกการประชุมที่สร้างขึ้นไปหาความสอดคล้อง ของเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ถูกต้อง เทียบตรง ตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหา และเสนอ ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของบันทึกการประชุม

5) แก้ไขปรับปรุงบันทึกการประชุมตามข้อเสนอแนะของ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

6) จัดทำเครื่องมือแต่ละประเภทฉบับสมบูรณ์พร้อมที่จะ นำไปใช้จริง

2.1.3 ขั้นตอนการประเมินตนเอง

1) ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ในวัตถุประสงค์ที่ 1 ให้ที่ประชุมได้รับทราบ

2) เครือข่ายทางสังคมที่ได้รับการแต่งตั้ง ประเมินตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ สถานการณ์การเรียนรู้ พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนก่อนการเข้าร่วมทดลองใช้รูปแบบ และการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม

2.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล สถานการณ์การเรียนรู้ของพื้นที่ทดลอง และสถานการณ์ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนก่อนการเข้าร่วมทดลองรูปแบบการเรียนรู้

2.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินตนเองของพื้นที่ทดลอง จากมติที่ประชุมกลุ่มย่อย ในประเด็นต่างๆ โดยการจดคำตอบ เหตุผล และตีความหมาย ในลักษณะการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อหาข้อสรุปประเด็นคำตอบของมติที่ประชุมกลุ่มย่อย

2.2 การสร้างแรงจูงใจและพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ปกครองเด็กและเยาวชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของท้องถิ่น

2.2.1 ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ร่วมอภิปรายในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วย ผู้ปกครอง 20 คน เด็กและเยาวชน 20 คน และทีมงานเครือข่ายทางสังคมที่ได้รับการแต่งตั้งจำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายทางสังคมและให้การสนับสนุนการเรียนรู้และ/หรือ
- 2) เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและ/หรือมีพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม
- 3) เป็นผู้ที่สามารถจูงใจ และสามารถสร้างแรงจูงใจให้กับเด็กและเยาวชนเข้ามารวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันได้
- 4) เป็นผู้ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการศึกษา ความประพฤติและการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

จากเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น สามารถจำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ร่วมอภิปรายได้ดังนี้

- 1) ผู้ปกครอง และเด็ก/เยาวชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของ
ตำบล และ/หรือ
- 2) ผู้ปกครอง และเด็ก/เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสพติด
เทคโนโลยี สารสนเทศ และ/หรือ
- 3) ผู้ปกครอง และเด็ก/เยาวชนที่มีการพัฒนาตนเอง
ในทางที่ดี และ/หรือ
- 4) ผู้ปกครอง และเด็ก/เยาวชนที่เป็นแกนนำของกลุ่ม
เด็กและเยาวชนที่สามารถดึงดูหรือสร้างแรงจูงใจให้เพื่อนๆ เข้ามารวมกลุ่มเป็นชมรมต่างๆ ได้

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาการเรียนรู้
ร่วมกัน ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมทดลองระหว่างการดำเนินกิจกรรม
และการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยขั้นตอน
การสร้างเครื่องมือดังนี้

- 1) ศึกษาตำราวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง
วิทยานิพนธ์และเอกสารอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามและรูปแบบของการสังเกต
แบบมีส่วนร่วม
- 2) ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่
เป็นแบบบันทึกการสังเกตการมีส่วนร่วม
- 3) ร่างแบบบันทึกการสังเกตการมีส่วนร่วมให้สอดคล้อง
กับหัวข้อ ปัญหาและประเด็นของการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4) นำแบบบันทึกการสังเกตการมีส่วนร่วมที่สร้างขึ้นไป
หาความสอดคล้องของเครื่องมือ เพื่อตรวจสอบความชัดเจน ถูกต้อง เทียบตรง ตามวัตถุประสงค์
ของเนื้อหา และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของ
แบบบันทึกการสังเกตการมีส่วนร่วม
- 5) แก้ไขปรับปรุงแบบบันทึกการสังเกตการมีส่วนร่วม
ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- 6) จัดทำแบบบันทึกการสังเกตการมีส่วนร่วมฉบับ
สมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้จริง

2.2.3 ขั้นตอนการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน

1) ครูซึ่งเป็นบุคคลที่เด็กและเยาวชนให้การยอมรับให้
ความรู้ตามเนื้อหาที่พัฒนาขึ้น เรื่อง “รู้เท่า ก้าวทัน เครือข่ายสังคมออนไลน์ ภูมิคุ้มกันทางสังคม
สำหรับเด็กและเยาวชน”

2) สร้างความผูกพันด้วยการชี้ให้เห็นข้อดีและข้อเสีย
ด้วยการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มทดลองได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน

3) ระดมความคิดเพื่อการวางแผนการสร้างเสริม
ภูมิคุ้มกันทางสังคมด้วยการอภิปราย ระดมความคิดเห็น เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ความ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และ
แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทั้งนี้การสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ
ทักษะการเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจ การเตรียมความพร้อมในการวางแผนป้องกันตนเอง การ
ประเมินคุณค่าของเทคโนโลยีสารสนเทศ การพึ่งตนเอง และเห็นคุณค่าในตัวเอง การรู้จักวิธีการใช้
เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีเหตุผล และมีทักษะในการดำเนินชีวิต ผลการดำเนินกิจกรรม การ
พิจารณาแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมจากทีมงาน สำหรับการ
สังเกตแบบมีส่วนร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ผลการปรับตัวเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ของ
ทีมงาน ในด้านต่างๆ ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันของทีมงาน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การทำกิจกรรม
และความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ช่องทางในการ
ติดต่อสื่อสารของทีมงาน การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ของทีมงาน การสร้างและ
รักษาความสัมพันธ์

2.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลการการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาการ
เรียนรู้ร่วมกัน ในประเด็นต่างๆ จากเครื่องมือวิจัย โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์
เนื้อหา เพื่อหาข้อสรุปในประเด็นคำตอบของการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555
ในด้านความแตกต่างหลังการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์แบบมี
โครงสร้างจากเด็กและเยาวชน และวิเคราะห์การประชุมกลุ่มย่อยจากผู้นำทางการศึกษา ครู ผู้นำ
ท้องถิ่น ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน เมื่อสิ้นสุดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม เป็นการบูรณาการ
ความรู้ร่วมกัน

2.3.1 ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น

2.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม คือ เอกสารเนื้อหาประกอบการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ และแบบบันทึกการประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกเครือข่ายเชิงพื้นที่และออนไลน์ ซึ่งมีวิธีการสร้างเครื่องมือเช่นเดียวกับข้อ 2.1.2

2.3.3 ขั้นตอนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

1) รวมกลุ่มและแต่งตั้ง Nodes ในการทำหน้าที่ขยายผลการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ทั้งเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

2) Nodes ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่เผยแพร่เนื้อหาการเรียนรู้ สู่สมาชิกเครือข่ายทางสังคมที่มีสายใยความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน เป็นต้น อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประจำเดือนของตำบล การพบปะแลกเปลี่ยนรู้โดยการพูดคุย เป็นต้น

3) Nodes ของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์นำเนื้อหาการเรียนรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สู่สมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ โดยผ่านกิจกรรมการบริการต่างๆ ของเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook เช่น ห้องสนทนา (Chat room) และบล็อก เป็นต้น

4) Nodes สร้างความผูกพันและความสัมพันธ์กับสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้

5) สรุปผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกเครือข่ายเชิงพื้นที่และออนไลน์

2.3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการนำความรู้ที่ได้หรือข้อค้นพบที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการไปขยายสู่กลุ่มบุคคลต่างๆ เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน เป็นต้น โดยการประเมินกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในด้านต่างๆ ได้แก่ การเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ของ Nodes ช่องทางการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากการแต่งตั้ง กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์

2.3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมในประเด็นต่างๆ จากเครื่องมือวิจัย โดยการตีความเนื้อหาจากมติที่ประชุม เพื่อหา

ข้อสรุปการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ของ Nodes ช่องทางในการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมที่เกิดจากการแต่งตั้ง กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์

2.4 การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม และสรุปการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้

2.4.1 ผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ร่วมอภิปรายประเมินผลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม และสรุปการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้ปกครอง ภูมิปัญญา เด็กและเยาวชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

2.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม และสรุปการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งมีวิธีการสร้างเครื่องมือเช่นเดียวกับข้อ 2.1.2

2.4.3 ขั้นตอนการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม มีดังนี้

1) ตรวจสอบการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจากการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2) ตรวจสอบสามเฝ้าด้านข้อมูลเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงรายบุคคลกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง นักวิชาการ ศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล ครู และชาวบ้าน เพื่อวิเคราะห์การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนหลังการเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ

3) สรุปผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกเครือข่ายเชิงพื้นที่และออนไลน์

2.4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากบันทึกการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ประกอบด้วย กลุ่มเครือข่ายทางสังคมที่แต่งตั้งขึ้น ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการศึกษา ภูมิปัญญา ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน

2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลจากผู้ปกครอง นักวิชาการศึกษา ผู้นำท้องถิ่น และพูดคุยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการเผยแพร่ความรู้ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผู้เป็น Node ของเครือข่ายทางสังคม สรุปผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ จากข้อมูลการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูลจากผู้ปกครอง นักวิชาการศึกษา ภูมิปัญญา ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เด็กและเยาวชน และนำข้อมูลที่ได้มาแยกแยะด้านการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สะท้อนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม และการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ โดยการนำข้อมูลที่ได้ มาจัดกระทำให้เป็นระบบ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1) ความหนาแน่นของสมาชิกและความถี่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของ Nodes และสมาชิกคนอื่นๆ ภายในพื้นที่

2) สัมพันธภาพในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

3) กิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

4) ช่องทางในการติดต่อสื่อสารเพื่อเข้าถึงองค์ความรู้

5) การติดตามผลการเรียนรู้ และการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

3.2 นำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ

ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ จากนั้นสรุปและนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ในรูปแบบของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำหรับเชิงปริมาณผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 500 ชุด เพื่อสำรวจสภาพ การเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้าง เสริมความค้ำกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน จากนั้นนำมาวิเคราะห์และสรุปผลเพื่อยก่าง รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ และนำไปใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการ ระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และระดมความคิดเห็นด้วยกระบวนการสนทนากลุ่มจาก นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญา ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ทั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกผลการ วิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการ จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ผลจากการวิเคราะห์ ข้อมูลเบื้องต้นจะเป็นแนวทางสำหรับการยก่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมใน ชั้นตอนต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

- 1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
- 1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
- 1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม
- 1.4 ผลการยก่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทาง สังคม ฯ จำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

- 2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
- 2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม
- 2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบและทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับ เครือข่ายทางสังคม

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนจากกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่จังหวัด ชลบุรี เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช เพชรบุรี สมุทรปราการ และอุดรธานี ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องจากแบบสอบถามจำนวน 500 ฉบับ สามารถใช้ได้จำนวน 473 ฉบับ คิดเป็น 95% ซึ่งสามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นประชาชนซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญา และเด็กและเยาวชน จำนวน 473 คน จาก 500 คน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	199	42.1
หญิง	274	57.9
รวม	473	100.0
อายุ		
อายุไม่เกิน 20 ปี	91	19.2
อายุ 21-30 ปี	163	34.5
อายุ 31-40 ปี	130	27.5
อายุ 41-50 ปี	61	12.9
อายุ 51-60 ปี	26	5.5
อายุสูงกว่า 60 ปี	2	0.4
รวม	473	100.0

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	279	59.0
สมรส	155	32.8
หย่า / แยกกันอยู่	24	5.1
หม้าย	6	1.3
อื่นๆ	9	1.9
รวม	473	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	27	5.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	43	9.1
มัธยมศึกษาตอนปลาย	94	19.9
อนุปริญญา	33	7.0
ปริญญาตรี	225	47.6
สูงกว่าปริญญาตรี	51	90.8
รวม	473	100.0
อาชีพ		
เกษตรกร	13	2.7
รับจ้างทั่วไป	54	11.4
ข้าราชการ	92	19.5
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	39	8.2
ลูกจ้างบริษัท	61	12.9
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	58	12.3
นักเรียน	104	22.0
อื่นๆ	52	11.0
รวม	473	100.0

ตารางที่ 11 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
รายได้		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	229	47.8
10,001 – 20,000 บาท	169	35.7
20,001 – 30,000 บาท	33	7.0
30,001 – 40,000 บาท	22	4.7
40,001 – 50,000 บาท	13	2.7
50,000 บาทขึ้นไป	10	2.1
รวม	473	100.0

จากตารางที่ 11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ชาย ร้อยละ 41.2 เป็นผู้หญิง ร้อยละ 57.9 โดยมีอายุ 21-30 ปี ร้อยละ 31.5 รองลงมาอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 27.5 และอายุไม่เกิน 20 ปี ร้อยละ 19.2 ในภาพรวมเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยแรงงานซึ่งถือเป็นวัยที่มีความสำคัญของสังคม ในด้านสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 59.0 รองลงมาคือสมรส ร้อยละ 32.8 และหย่า / แยกกันอยู่ร้อยละ 5.1 สำหรับระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างพบว่า สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 47.6 รองลงมา คือมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 19.9 และสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 10.8 ด้านอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนนักศึกษา ร้อยละ 22.0 รองลงมา มีอาชีพรับราชการ ร้อยละ 19.5 และลูกจ้างบริษัท ร้อยละ 12.9 โดยที่กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 47.8 รองลงมารายได้ 10,001 – 20,000 บาท ร้อยละ 35.7 และมีรายได้ 20,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 7.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 12 ความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

ความสามารถในการใช้งาน	จำนวน	ร้อยละ
ความสามารถใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้	436	92.2
ไม่สามารถใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้	37	7.8
รวม	473	100.0
ลักษณะความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์		
พิมพ์งาน	407	86.0
ค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้	400	84.6
ใช้อีเมลล์และใช้เว็บไซต์หรือโปรแกรมสนทนาออนไลน์	352	74.4
การเรียนรู้ใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต		
ได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษา	352	74.4
ได้รับการอบรมจากหน่วยงานของรัฐ / สถานที่ทำงาน	224	47.4
เรียนรู้ด้วยตนเอง / อ่านหนังสือด้วยตนเอง	273	57.7
ศึกษาจากเพื่อนหรือผู้อื่นอย่างไม่เป็นทางการ	285	60.3
ปัญหาและอุปสรรคในการใช้งานคอมพิวเตอร์		
มีปัญหาและอุปสรรค	199	42.1
ไม่มีปัญหาและอุปสรรค	274	57.9
รวม	473	100.0
ปัญหาและอุปสรรค		
สภาพความเป็นอยู่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้	56	11.8
ไม่สะดวกในการเดินทาง	46	9.7
สภาพของชุมชนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้	33	7.0
ขาดงบประมาณในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	72	15.2
ขาดแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่สำหรับเรียนรู้	61	12.9
คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย	89	18.8
ขาดความรู้และทักษะในการเรียนรู้	99	20.9
ไม่มีเวลาในการเรียนรู้เพียงพอ	107	22.6
ไม่มีผู้แนะนำให้คำปรึกษาในการเรียนรู้	65	13.7

จากตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถใช้งานคอมพิวเตอร์ได้จำนวน 436 คิดเป็น ร้อยละ 92.2 และใช้งานคอมพิวเตอร์ไม่ได้ จำนวน 37 คิดเป็นร้อยละ 7.8 ซึ่งความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย การพิมพ์งาน จำนวน 407 คิดเป็นร้อยละ 86.0 รองลงมา ค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้ จำนวน 100 คิดเป็นร้อยละ 84.6 และใช้อีเมลเปิดเว็บไซต์หรือโปรแกรมสนทนาออนไลน์ จำนวน 352 คิดเป็นร้อยละ 74.4 จากข้อมูลสะท้อนให้ทราบว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนทุกภูมิภาค

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเรียนรู้การใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการเรียนรู้การใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจากสถาบันการศึกษา จำนวน 352 คิดเป็นร้อยละ 74.4 รองลงมา คือ ศึกษาจากเพื่อนหรือผู้อื่นอย่างไม่เป็นทางการ จำนวน 285 คิดเป็นร้อยละ 60.3 และเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น อ่านหนังสือ การลองผิดลองถูก จำนวน 273 คิดเป็นร้อยละ 57.7 จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้การใช้งานคอมพิวเตอร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหา จำนวน 199 คิดเป็นร้อยละ 42.1 โดยที่ปัญหาด้านไม่มีเวลาในการเรียนรู้อย่างพอเพียง จำนวน 107 คิดเป็นร้อยละ 22.6 มีปัญหาขาดความรู้และทักษะในการเรียนรู้ จำนวน 99 คิดเป็นร้อยละ 20.9 และประสบปัญหาและอุปสรรคด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอไม่ทันสมัย จำนวน 89 คิดเป็นร้อยละ 18.8 จากข้อมูลสะท้อนให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้มนุษย์มีเวลาในการสนใจเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองน้อยลง

จากตารางที่ 13 ข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

ข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	96	20.3
มี	377	79.7
รวม	473	100.0
หมู่บ้าน / ชุมชนมีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้		
ศูนย์การเรียนรู้ประจำชุมชน	160	33.8
ห้องสมุดประชาชน	174	36.8

จากตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่	จำนวน	ร้อยละ
บ้านผู้นำท้องถิ่น	171	36.2
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	141	29.8
ร้านค้าในหมู่บ้าน	200	42.3
วัดเวทีชาวบ้าน	39	6.6
หมู่บ้าน / ชุมชนของท่านมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่		
ไม่มี	147	31.1
มี	326	68.9
รวม	473	100.0
สมาคมต่างๆ เช่น สมาคมผู้ปกครอง	152	32.7
ชมรมต่างๆ เช่น ชมรมจักรยาน	126	26.6
คณะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน	258	54.5
กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	226	47.8
อื่นๆ เช่น ชมรมจักรยาน ชมรมผู้สูงอายุ	33	7.0
การมีส่วนร่วมกับเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่		
เคยมีส่วนร่วม	294	62.2
ไม่เคยมีส่วนร่วม	179	37.8
รวม	473	100.0
ลักษณะงานมีส่วนร่วมที่จัดโดยเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่		
ร่วมแรงร่วมใจเพื่อช่วยพัฒนาชุมชน	202	42.7
เข้ารับการอบรมหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้	202	42.7
เข้าร่วมประชุม พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน	168	35.5
เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ / แลกนำ	91	19.2
ให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรม	24	5.1
การรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่าย		
ด้วยตนเอง	254	53.7
คนในครอบครัว / เครือญาติ / เพื่อนฝูง	259	54.8

จากตารางที่ 13 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่	จำนวน	ร้อยละ
แกนนำชุมชน / นักวิชาการ / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	219	46.3
กลุ่มสมาชิกต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์	148	31.8
องค์กรเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐ	112	23.7
อื่นๆ	18	3.8
ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่		
มี	147	31.1
ไม่มี	326	68.9
รวม	473	100.0
ด้านสภาพแวดล้อม		
ไม่มีมาตรการ/นโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม	65	13.7
สังคม/ชุมชนขาดความตระหนัก และไม่จริงจังต่อการจัดเรียนรู้	78	16.5
สังคม/ชุมชน ขาดจิตสำนึกและมองประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม	69	14.6
ด้านทรัพยากร		
ไม่มีผู้แนะนำ / ปรึกษาในการเรียนรู้ร่วมกัน	52	11.0
ขาดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	79	16.7
ขาดงบประมาณสนับสนุน	52	11.0
ด้านความรู้ความสามารถ		
ขาดความรู้ ความเข้าใจด้านเครือข่ายเชิงพื้นที่	59	12.5
ไม่มีความชำนาญเรื่องการประสานงาน	53	11.2
ไม่มีเวลาเพียงพอในการเข้าร่วมเครือข่าย	67	14.2

จากตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ พบว่า ในหมู่บ้าน / ชุมชน ของกลุ่มตัวอย่างมีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 377 คิดเป็นร้อยละ 79.7 โดยที่ในหมู่บ้าน / ชุมชนมีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ ร้านค้าในหมู่บ้าน จำนวน 200 คิดเป็นร้อยละ 42.3 รองลงมา เป็นห้องสมุดประชาชนจำนวน 174 คิดเป็นร้อยละ 36.8 และบ้าน

ผู้นำท้องถิ่นจำนวน 171 คิดเป็นร้อยละ 36.2 โดยที่หมู่บ้าน / ชุมชนมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ประเภท คณะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านมากที่สุดจำนวน 258 คิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมา คือกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 226 คิดเป็นร้อยละ 47.8 และสมาคมต่างๆ เช่น สมาคมผู้ประกอบการ จำนวน 152 คิดเป็นร้อยละ 32.1 ตามลำดับ

ในด้านการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จัดโดยเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่จำนวน 294 คิดเป็นร้อยละ 62.2 โดยมีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมแรงร่วมใจเพื่อช่วยพัฒนาชุมชน และเข้ารับการอบรมหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้จำนวน 202 คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมา คือการเข้าร่วมประชุมพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน จำนวน 168 คิดเป็นร้อยละ 35.5 และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ หรือเป็นแกนนำจำนวน 91 คิดเป็นร้อยละ 19.2 สำหรับการรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่าย จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ จากคนในครอบครัว / เครือญาติ / เพื่อนฝูง จำนวน 259 คิดเป็นร้อยละ 54.8 รองลงมา คือการรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายด้วยตนเอง จำนวน 254 คิดเป็นร้อยละ 53.7 และแกนนำชุมชน / นักวิชาการ / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 219 คิดเป็นร้อยละ 46.3 สะท้อนให้ทราบว่าสถาบันครอบครัวยังมีอิทธิพลและเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่าย สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาขาดการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 16.7 รองลงมา สังคม / ชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของเครือข่ายทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 16.5 และสังคม / ชุมชน ขาดจิตสำนึกต่อสังคมและมองประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม 14.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 14 ข้อมูลพื้นฐานด้านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

การใช้อินเทอร์เน็ต	จำนวน	ร้อยละ
สถานที่ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต		
หอพักหรือบ้านตนเอง	368	77.8
ห้องสมุดประชาชน	94	19.9
สถาบันการศึกษา	183	38.7

ตารางที่ 14 (ต่อ)

การใช้อินเทอร์เน็ต	จำนวน	ร้อยละ
ร้านอินเทอร์เน็ต	166	35.1
สถานที่ทำงาน	216	45.7
สถานที่ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต		
อินเทอร์เน็ตตำบล	39	8.2
ศูนย์การศึกษาประจำตำบล	20	4.2
ศูนย์ ICT ประจำตำบล	13	2.7
อื่นๆ เช่น เล่นมือถือ	17	3.6

จากตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตจากหอพัก/บ้านพักตัวเอง จำนวน 368 คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาเป็นการใช้ผ่านสถานที่ทำงาน จำนวน 216 คิดเป็นร้อยละ 45.7 และใช้ในสถานศึกษา 183 คิดเป็นร้อยละ 38.7

ตารางที่ 15 การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ / วิทยุ / และสื่ออื่นๆ เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ การได้รับรู้ข่าวสาร		
เคยได้รับ	408	86.3
ไม่เคยได้รับ	65	13.7
รวม	473	100.0

ตารางที่ 15 (ต่อ)

การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
การได้รับข้อมูลข่าวสาร		
เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ Facebook	231	48.8
เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ Hi5	97	20.5
เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ Twitter	196	41.4
เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ Windows Live(MSN)	268	56.7
เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ You Tube	198	41.9
เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอื่นๆ เช่น Badoo, Myspace, Skype, Blog	38	8.0

จากตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเคยได้รับข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จำนวน 407 ร้อยละ 86.3 โดยที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ Windows Live (MSN) มากที่สุดร้อยละ 56.7 รองลงมา คือ Face book ร้อยละ 48.8 และ YouTube ร้อยละ 41.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 16 การเป็นสมาชิกเครือข่าย สังคมออนไลน์

สมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกเครือข่าย สังคมออนไลน์		
เป็นสมาชิก	376	79.5
ไม่เป็นสมาชิก	97	20.5
รวม	473	100.0
Facebook	337	71.2
Hi5	213	45.0
Twitter	133	28.1
Windows Live(MSN)	263	55.6
You Tube	150	31.7
อื่นๆ เช่น Myspace , Skype , Blog	41	8.7

จากตารางที่ 16 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จำนวน 376 คิดเป็นร้อยละ 79.5 ซึ่งเป็นสมาชิกสังคมออนไลน์ Face book มากที่สุด จำนวน 337 ร้อยละ 71.2 รองลงมาเป็นสมาชิกเครือข่าย Windows Live (MSN) จำนวน 263 คิดเป็นร้อยละ 55.6 และเป็นสมาชิกเครือข่าย Hi5 จำนวน 213 คิดเป็นร้อยละ 45.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 17 การใช้บริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

การใช้บริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
ใช้บริการ	420	88.8
ไม่ใช้บริการ	473	100.0
รวม	473	100.0
สืบค้นข้อมูล	359	75.9
สนทนาออนไลน์	327	69.1
อ่านหรือแสดงความคิดเห็นในเว็บบอร์ด	296	62.6
การเล่นเกมออนไลน์	276	58.4
ดาวโหลดรูปภาพ / วิดีโอ / อัพโหลดรูปภาพ / เพลง และอื่นๆ	327	69.1
ค้นหาเพื่อนใหม่	238	50.3
ติดต่อกับคนที่รู้จัก	277	58.6
อื่นๆ	24	5.1

จากตารางที่ 17 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้บริการกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จำนวน 420 คิดเป็นร้อยละ 88.8 โดยที่กลุ่มตัวอย่างใช้บริการสืบค้นข้อมูลมากที่สุด จำนวน 359 คิดเป็นร้อยละ 75.9 รองลงมาคือ สนทนาออนไลน์และดาวโหลดรูปภาพ / วิดีโอ / อัพโหลดรูปภาพ / เพลง และอื่นๆ จำนวน 327 คิดเป็นร้อยละ 69.1 และอ่านหรือแสดงความคิดเห็นในเว็บบอร์ด จำนวน 296 คิดเป็นร้อยละ 62.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 18 การรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

การรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ตนเอง	395	83.5
คนในครอบครัว / เครือญาติ / เพื่อนแนะนำ	282	59.6
แกนนำชุมชน / นักวิชาการ / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	95	20.1
ครู / อาจารย์สอน หรือแนะนำ	146	30.9
อาคารเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐ	61	12.9
กลุ่มสมาชิกต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี / กลุ่มออมทรัพย์	42	8.9
อื่นๆ	13	2.7

จากตารางที่ 18 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ด้วยตนเองมากที่สุด จำนวน 395 คิดเป็นร้อยละ 83.5 รองลงมาคือคนในครอบครัว / เครือญาติ / เพื่อนแนะนำ จำนวน 283 คิดเป็นร้อยละ 59.6 และรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมโดย ครู / อาจารย์สอน จำนวน 146 คิดเป็นร้อยละ 30.9 ตามลำดับ

ตารางที่ 19 ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์		
มี	117	24.7
ไม่มี	356	75.3
รวม	473	100.0
ด้านสภาพแวดล้อม		
ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	49	10.4
หน่วยงานหรือองค์กรไม่อนุญาตให้ใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์	33	7.0
สังคม / ชุมชน ขาดจิตสำนึกต่อสังคมและมองประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม	43	9.1

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	จำนวน	ร้อยละ
ด้านทรัพยากร		
ประสิทธิภาพของคอมพิวเตอร์และโปรแกรมใช้งานไม่ทันสมัย	44	9.3
ขาดงบประมาณและการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	51	10.8
ข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนอในเครือข่ายขาดความสมบูรณ์ไม่น่าเชื่อถือ	30	6.3
ด้านความรู้ความสามารถ		
ขาดความชำนาญและไม่มีผู้แนะนำปรึกษาในการใช้งานเครือข่าย	49	10.4
การสร้างและรักษาความสัมพันธ์จากเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	66	14.0
ไม่มีเวลาเพียงพอในการใช้งานเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	60	12.7

จากตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จำนวน 356 คิดเป็นร้อยละ 75.3 และมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จำนวน 117 คิดเป็นร้อยละ 24.7 โดยที่มีปัญหาการสร้างและรักษาความสัมพันธ์จากเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 14.0 รองลงมา ไม่มีเวลาเพียงพอในการใช้งานเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 12.7 และขาดงบประมาณและการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 10.8 ตามลำดับ

1.2 ผลการวิเคราะห์การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นประชาชนซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญา และเด็กและเยาวชน จำนวน 473 คน จาก 500 คน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 20

ตารางที่ 20 ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน

ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาหยาเสพติด	314	66.4
ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่สร้างสรรค์	362	76.4
ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร	292	61.7
ปัญหาบริโภคนิยมจนเกินความจำเป็น	280	59.2
ปัญหาการใช้ความรุนแรงและละเลยวัฒนธรรมไทย	185	39.1
อื่นๆ	15	3.2

จากตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่สร้างสรรค์ จำนวน 362 คิดเป็นร้อยละ 76.4 รองลงมาคือ ปัญหาหยาเสพติด จำนวน 314 คิดเป็นร้อยละ 66.4 และปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร จำนวน 292 คิดเป็นร้อยละ 61.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 21 มาตรการ/แนวทางในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

ลำดับที่	มาตรการ/แนวทาง
ลำดับที่ 1	ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริม ให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง
ลำดับที่ 2	การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข
ลำดับที่ 3	การจัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น การอบรม จริยธรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดี

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ลำดับที่	มาตรการ/แนวทาง
ลำดับที่ 4	ส่งเสริมความรู้ และทักษะการดำเนินชีวิตเพื่อการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ลำดับที่ 5	พัฒนาระบบการจัดการข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น เกม ออนไลน์ และอินเทอร์เน็ต
ลำดับที่ 6	เสริมศักยภาพทักษะการใฝ่รู้ รู้จักการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต สืบค้นข้อมูลเป็นต้น
ลำดับที่ 7	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง / โรงเรียน / ชุมชน / เด็กและเยาวชนตลอดจนองค์กรต่างๆ

จากตารางที่ 21 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มาตรการ/แนวทางในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน อันดับแรก คือ ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริม ให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง อันดับที่สองคือ การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข อันดับที่สามคือ จัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิต ที่ดี เช่น การอบรมจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดี เป็นต้น

ตารางที่ 22 บุคคลหรือองค์กรที่ช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

บุคคลหรือองค์กร	จำนวน	ร้อยละ
ตนเอง	350	74.0
คนในครอบครัว / เครือญาติ / เพื่อน	397	83.9
แกนนำชุมชน / นักวิชาการ / กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	260	55.0
ครูอาจารย์	334	70.6

ตารางที่ 22 (ต่อ)

บุคคลหรือองค์กร	จำนวน	ร้อยละ
องค์กรเอกชน / หรือหน่วยงานภาครัฐ	206	43.6
กลุ่มสมาชิกต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี / กลุ่มออมทรัพย์	175	37.0
กลุ่มเด็กและเยาวชน	158	33.4
อื่นๆ	36	7.6

จากตารางที่ 22 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า บุคคลหรือองค์กรที่ช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมากที่สุดคือ คนในครอบครัว / เครือญาติ / เพื่อน จำนวน 397 คิดเป็นร้อยละ 83.9 รองลงมาคือ ตนเอง จำนวน 350 คิดเป็นร้อยละ 74.0 และครู อาจารย์ จำนวน 334 คิดเป็นร้อยละ 70.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 23 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เครือข่ายทางสังคมสามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม		
ได้	389	82.2
ไม่ได้	84	17.8
รวม	473	100.0
เครือข่ายทางสังคมสามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมเนื่องจาก		
เครือข่ายมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน	345	72.9
เครือข่ายทางสังคมเป็นการรวมพลังของคนในสังคม	326	68.9
สมาชิกเครือข่ายที่มีคุณวุฒิวัยวุฒิสามารถแนะนำบางสิ่งบางอย่างได้	263	55.6

จากตารางที่ 23 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเครือข่ายทางสังคม สามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนได้ จำนวน 389 คิดเป็นร้อยละ 82.2 และไม่ได้เป็นจำนวน 84 คิดเป็นร้อยละ 17.8 เพราะเครือข่ายมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนมากที่สุด จำนวน 345 คิดเป็นร้อยละ 72.9 รองลงมาคือ เครือข่ายทางสังคมเป็นการรวมพลังของคนในสังคม จำนวน 326 คิดเป็นร้อยละ 68.9 และสมาชิก

เครือข่ายที่มีคุณวุฒิ วิทยุสมัครสามารถแนะนำบางสิ่งบางอย่างได้ จำนวน 263 คิดเป็นร้อยละ 55.6 ตามลำดับ

ตารางที่ 24 รูปแบบกิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมฯ

รูปแบบกิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ
เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่		
จัดเวทีหรือสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุม การแสดงความคิดเห็น	287	60.7
กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน	356	75.3
ทัศนศึกษา ศึกษาดูงานและจัดนิทรรศการประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้	327	69.1
การประชุมกลุ่มย่อย อภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับความสนใจหรือประเด็นปัญหาสังคม	248	52.4
เรียนรู้โดยตรงจากการถ่ายทอดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ เช่น ภูมิปัญญา นักวิชาการ	268	56.7
จัดนิทรรศการ	196	41.4
เครือข่ายออนไลน์		
อ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ / ผู้รู้เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก (Education blog)	280	59.2
นัดพบเพื่อจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	268	56.7
เรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น วิดีโอออนไลน์ e-learning เป็นต้น	305	64.5
อ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ / ผู้รู้เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก (Education blog)	280	59.2
นัดพบเพื่อจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	268	56.7
เรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น วิดีโอออนไลน์ e-learning เป็นต้น	305	64.5
แสดงความคิดเห็นของตนเองลงในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	268	56.7
การสนทนาออนไลน์	231	48.8
สืบค้นข้อมูล	230	48.6
รับ – ส่งข้อมูลผ่าน e-mail	149	31.5

จากตารางที่ 24 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ ผ่านเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ มากที่สุดคือ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชนจำนวน 356 คิดเป็นร้อยละ 75.3 รองลงมา คือ ทักษะศึกษา ศึกษาดูงาน และจัดนิทรรศการประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และมีเวทีหรือสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุม การแสดงความคิดเห็น จำนวน 287 คิดเป็นร้อยละ 60.7 ตามลำดับ

สำหรับรูปแบบกิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มากที่สุดคือ การเรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ จากเครือข่ายทางสังคม เช่น วิดีโอออนไลน์ เรียนรู้ออนไลน์ เป็นต้น จำนวน 305 คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมา อ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ/ผู้รู้ เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก (Education Blog) และการนัดพบเพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ และแสดงความคิดเห็นของตนเองลงในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จำนวน 268 คิดเป็นร้อยละ 56.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 25 ขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

ขั้นตอนการเรียนรู้	ความหมายของการเรียนรู้ในแต่ละขั้น
ขั้นตอนที่ 1	ฟังบรรยายจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือการได้รับการฝึกอบรม
ขั้นตอนที่ 2	ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
ขั้นตอนที่ 3	ฝึกปฏิบัติตนเองจนเกิดความชำนาญ
ขั้นตอนที่ 4	แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

จากตารางที่ 25 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ขั้นตอนการเรียนรู้ที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสามารถสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชนได้มีขั้นตอนการเรียนรู้ คือ ฟังบรรยายจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหรือการได้รับการฝึกอบรม ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลว่าการเรียนรู้จากการฟังเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เป็นวิถีชีวิตตั้งแต่เริ่มต้นของคน จากนั้นเรียนรู้ด้วยตนเองจากการศึกษาค้นคว้า แล้วเริ่มปฏิบัติด้วยการลองผิดลองถูก และบอกต่อๆ กันไปให้รับทราบ

ตารางที่ 26 ประเด็นเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

ประเด็นเนื้อหาการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ	332	70.2
ความรู้ความเข้าใจผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	328	69.3
การรู้เท่าทัน ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	320	67.7
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน	316	66.8
การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม	309	65.3
การสร้างเสริมนิสัยการใฝ่รู้	283	59.8
การป้องกันและจัดการกับตัวเอง จากการกระทำที่จะก่อให้เกิดปัญหา	250	52.9

จากตารางที่ 26 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ประเด็นที่ควรจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชนมากที่สุด คือ การสร้างความรักความอบอุ่น ความสุขและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ จำนวน 332 คิดเป็นร้อยละ 70.2 รองลงมา คือ ความรู้ ความเข้าใจผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 328 คิดเป็นร้อยละ 69.3 และการรู้เท่าทัน ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จำนวน 320 คิดเป็นร้อยละ 67.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 27 จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

จุดมุ่งหมายการจัดการเรียนรู้	จำนวน	ร้อยละ
เพิ่มศักยภาพให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ยังไม่รู้และต่อยอดความรู้	243	51.4
พัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	334	70.6
เชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน	330	69.8
เพิ่มทักษะชีวิต ทักษะสังคม ทักษะการทำงาน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้	315	66.6
เป็นพื้นฐานการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น	279	59.0
อื่นๆ	73	15.4

จากตารางที่ 27 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า จุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม มากที่สุดคือ การพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จำนวน 334 คิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมาเชื่อมองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กรหน่วยงานและชุมชน จำนวน 330 คิดเป็นร้อยละ 69.8 และเพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะสังคม ทักษะการทำงาน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้จำนวน 315 คิดเป็นร้อยละ 66.6 ตามลำดับ

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นประชาชนซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญา และเด็กและเยาวชน จำนวน 473 คน จาก 500 คน นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตารางที่ 30

ตารางที่ 28 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1.การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้			
1.1 เครือข่ายทางสังคมควรมีการกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน	4.19	0.79	เห็นด้วย
1.2 เครือข่ายควรมีผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาช่วยกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้	4.29	0.72	เห็นด้วย
1.3 เครือข่ายควรให้สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้	4.23	0.72	เห็นด้วย
รวม	4.23	0.45	เห็นด้วย
2.การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้			
2.1 เครือข่ายควรแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ / ภูมิปัญญาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้	4.21	0.75	เห็นด้วย

ตารางที่ 28 (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
2.2 เครือข่ายควรมีการเพิ่มความรู้และทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม	4.22	0.74	เห็นด้วย
2.3 เครือข่ายควรมีการยอมรับความรู้ ความสามารถ ของสมาชิกเครือข่าย	4.19	0.81	เห็นด้วย
รวม	4.20	0.76	เห็นด้วย
3. การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้			
3.1 เครือข่ายทางสังคมมีการจัดหมวดหมู่เนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม	4.13	0.77	เห็นด้วย
3.2 เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดเก็บเนื้อหาการเรียนรู้ในรูปแบบ ซีดี ดีวีดี และหนังสือคู่มือ	4.08	0.83	เห็นด้วย
3.3 เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อจัดเก็บเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม	4.16	0.78	เห็นด้วย
รวม	4.12	0.79	เห็นด้วย
4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม			
4.1 เครือข่ายทางสังคมควรเชื่อมโยงให้สมาชิกเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	4.30	0.72	เห็นด้วย
4.2 เครือข่ายทางสังคมควรมีคณะกรรมการจัดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งสองเครือข่าย	4.10	0.75	เห็นด้วย
4.3. เครือข่ายทางสังคมควรกำหนดช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน	4.15	0.76	เห็นด้วย
รวม	4.18	0.74	เห็นด้วย
5. การนำเนื้อหาการเรียนรู้ไปใช้/เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง			
5.1 เครือข่ายทางสังคมควรมีบุคคลที่รับผิดชอบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายและการนำเนื้อหาการเรียนรู้ไปใช้	4.18	0.74	เห็นด้วย

ตารางที่ 28 (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
5.2 เครือข่ายทางสังคมควรอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและบุคคลอื่น ๆ ในการเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ของเครือข่าย	4.13	0.80	เห็นด้วย
5.3 เครือข่ายทางสังคมควรเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เนื้อหาการเรียนรู้ของสมาชิกเครือข่าย ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น วารสารวิชาการโทรทัศน์ฯ	4.17	0.79	เห็นด้วย
รวม	4.16	0.77	เห็นด้วย

จากตารางที่ 28 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้วยต่อการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ทั้ง 3 ข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยคือ เครือข่ายควรมีผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาช่วยกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.29$) รองลงมา เครือข่ายควรให้สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.23$) และเครือข่ายทางสังคมควรมีการกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน ($\bar{x} = 4.19$) ตามลำดับ

การทำให้เกิดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยต่อการทำให้เกิดการเรียนรู้โดยรวมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เครือข่ายควรมีการเพิ่มความรู้และทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) รองลงมา เครือข่ายควรมีการแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ภูมิปัญญาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.21$) และเครือข่ายควรมีการยอมรับความรู้ ความสามารถของสมาชิกเครือข่าย ($\bar{x} = 4.19$) ตามลำดับ

การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วย ต่อการจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เห็นด้วยต่อการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม มากที่สุด ($\bar{x} = 4.16$) รองลงมาการจัดหมวดหมู่เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม ($\bar{x} = 4.13$) และการจัดเก็บเนื้อหาการเรียนรู้ในรูปแบบซีดี ดีวีดี หนังสือคู่มือ ($\bar{x} = 4.08$) ตามลำดับ

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เห็นด้วยต่อการเปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากที่สุด ($\bar{x} = 4.30$) รองลงมา การกำหนดช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{x} = 4.15$) และควรมีคณะกรรมการการจัดการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 2 เครือข่าย ($\bar{x} = 4.10$) ตามลำดับ

การนำเนื้อหาการเรียนรู้ออกไปใช้ / เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยต่อการนำเนื้อหาการเรียนรู้ออกไปใช้ / เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ควรมีบุคคลที่รับผิดชอบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายและนำเนื้อหาการเรียนรู้ออกไปใช้ ($\bar{x} = 4.18$) รองลงมา ควรเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เนื้อหาการเรียนรู้ออกของสมาชิกผ่านช่องทางต่างๆ เช่น วารสารวิชาการ โทรทัศน์ ฯลฯ ($\bar{x} = 4.17$) และควรอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและบุคคลอื่นในการเข้าถึงเนื้อหาความรู้ของเครือข่าย ($\bar{x} = 4.13$) ตามลำดับ

ตารางที่ 29 ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D	การแปลผล
1.ปัจจัยที่สนับสนุนจากภาครัฐ / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์			
1.1 ภาครัฐ / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปิดกั้นและกั้นกรองข้อมูลที่ไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน	4.6	0.90	เห็นด้วย
1.2 ภาครัฐ / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดมาตรการ / ข้อบังคับ / กฎหมายและบทเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม	4.17	0.80	เห็นด้วย
1.3 ภาครัฐ / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน	4.24	0.77	เห็นด้วย

ตารางที่ 29 (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D	การแปลผล
1.4 รัฐ / หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดแหล่งเรียนรู้ กิจกรรม การเรียนรู้ของชุมชนให้เอื้อต่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม สำหรับเด็กและเยาวชน	4.29	0.79	เห็นด้วย
รวม	4.34	0.81	เห็นด้วย
2. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจากการบริหารจัดการ เครือข่ายทางสังคม			
2.1 เครือข่ายควรแนะนำให้เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกเครือข่าย ทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนโดยตรง	4.21	0.71	เห็นด้วย
2.2 เครือข่ายควรมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือระบบฐานข้อมูลใน การจัดการเรียนรู้ผ่านทางสังคม	4.18	0.77	เห็นด้วย
2.3 เครือข่ายควรมีช่องทางในการเผยแพร่ / ประชาสัมพันธ์การ จัดการเรียนรู้ไปยังหน่วยงานอื่นๆ	4.20	0.79	เห็นด้วย
รวม	4.19	0.75	เห็นด้วย
3. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจากทรัพยากรเครือข่าย ทางสังคม			
3.1 จัดทำคู่มือและสื่อเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคม	4.18	0.78	เห็นด้วย
3.1 จัดทำคู่มือและสื่อเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคม	4.18	0.78	เห็นด้วย
3.2 มีระบบช่วยเหลือ / ให้คำแนะนำปรึกษาทางการเรียนรู้แก่ บุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กและ เยาวชน	4.22	0.81	เห็นด้วย
3.3 โรงเรียน / สถาบันการศึกษา ควรมีการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	4.20	0.81	เห็นด้วย
รวม	4.20	0.80	เห็นด้วย

ตารางที่ 29 (ต่อ)

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D	การแปลผล
3.3 โรงเรียน / สถาบันการศึกษา ควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	4.20	0.81	เห็นด้วย
รวม	4.20	0.80	เห็นด้วย

จากตารางที่ 29 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.34$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า การจัดแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการส่งเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ($\bar{x} = 4.29$) รองลงมา คือการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน ($\bar{x} = 4.24$) และการกำหนดมาตรการเชิงบังคับ / กฎหมาย และบทลงโทษเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม ($\bar{x} = 4.17$) ตามลำดับ

ในด้านปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การแนะนำให้เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนโดยตรง เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด ($\bar{x} = 4.21$) รองลงมา เครือข่ายควรมีช่องในการเผยแพร่ / ประชาชนสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้ไปยังหน่วยงานอื่น ($\bar{x} = 4.20$) และการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือระบบฐานข้อมูลในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ($\bar{x} = 4.18$) ตามลำดับ

สำหรับปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจากทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{x} = 4.20$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีระบบช่วยเหลือ / ให้คำแนะนำปรึกษาทางการเรียนรู้แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$) รองลงมา โรงเรียน สถาบันการศึกษา ควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ($\bar{x} = 4.20$) และจัดทำคู่มือและสื่อเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ($\bar{x} = 4.18$) ตามลำดับ

ตารางที่ 30 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D	การแปลผล
1.ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์และสังคมเชิงพื้นที่			
ปัญหาด้านความรู้ความสามารถ			
เด็กและเยาวชนไม่ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้	4.14	0.89	เห็นด้วย
เครือข่ายทางสังคมทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์	3.64	1.17	เห็นด้วย
เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	3.94	0.98	เห็นด้วย
รวม	3.90	0.68	เห็นด้วย
ปัญหาด้านการบริหารจัดการเครือข่าย			
สภาพแวดล้อมของเครือข่ายทางสังคมไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้	3.96	0.85	เห็นด้วย
ชุมชน / หน่วยงานรัฐ ไม่ตระหนักและเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย	4.00	0.88	เห็นด้วย
ชุมชน / หน่วยงานรัฐขาดความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	4.04	0.89	เห็นด้วย
รวม	4.00	0.87	เห็นด้วย
ปัญหาด้านทรัพยากรของเครือข่าย			
ขาดแหล่งข้อมูล หรือบุคคลที่จะให้ความรู้	4.01	0.89	เห็นด้วย
เครือข่ายทางสังคมไม่ได้ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน	3.89	1.00	เห็นด้วย
ขาดงบประมาณสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	4.02	0.94	เห็นด้วย
รวม	3.97	0.94	เห็นด้วย

จากตารางที่ 30 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์และสังคมเชิงพื้นที่ 3 ด้าน คือ ปัญหาด้านความรู้ความสามารถ ปัญหาด้านการบริหารจัดการเครือข่ายและปัญหาด้านทรัพยากรของเครือข่าย ซึ่งแต่ละด้านมีปัญหาและอุปสรรคในระดับมากเมื่อพิจารณา ปัญหาด้านความรู้ความสามารถ พบว่า มีปัญหาในระดับมาก

($\bar{x} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนไม่ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$) รองลงมาเด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย ($\bar{x} = 3.94$) และเครือข่ายทางสังคมทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ ($\bar{x} = 3.64$) ตามลำดับ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารจัดการเครือข่าย พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคโดยรวมในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัญหาและอุปสรรคชุมชน / หน่วยงานรัฐ ขาดความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมากที่สุด ($\bar{x} = 4.04$) รองลงมา ชุมชน / หน่วยงานรัฐไม่ตระหนักและเห็นคุณค่าของการจัดการการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย ($\bar{x} = 4.00$) และสภาพแวดล้อมของเครือข่ายไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.96$) ตามลำดับ

ปัญหาและอุปสรรคด้านทรัพยากรของเครือข่าย พบว่า มีปัญหาและอุปสรรคโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.97$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ขาดงานประมาณสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ผ่านเครือข่ายทางสังคมในระดับมาก ($\bar{x} = 4.02$) รองลงมา ขาดแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่จะให้ความรู้ ($\bar{x} = 4.01$) และเครือข่ายทางสังคมไม่ได้มีสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน ($\bar{x} = 3.89$) ตามลำดับ

1.4 ผลการยกกร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำมายกกร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ได้ดังนี้

1.4.1 การกำหนดเป้าหมายและแสวงหาวิธีการให้บรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) จากการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อนให้ทราบว่าในแต่ละพื้นที่ที่มีสภาพการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม และมีการร่วมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคมทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และเพื่อน เป็นบุคคลสำคัญในการเชิญชวนให้เป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคม สำหรับสภาพปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนมีปัญหาในหลายๆ ด้าน คือ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาบริโภคนิยมจนเกินความจำเป็น และปัญหายาเสพติด ซึ่งการแก้ปัญหาวิกฤตปัญหาที่เกิดขึ้น จำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมายและแสวงหาวิธีการเปลี่ยนจิตสำนึกใหม่ของเด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้น โดยการผลักดันให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ เพื่อการประสานความคิด ประสานคน ประสานงาน และสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น

ระหว่าง สถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้เกิด จึงจะเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ที่จะช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับเด็กและเยาวชน ตลอดจนทุกๆ คนในสังคม

1.4.2 การปรับตัวหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคม (Adaptation) จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม จำเป็นต้องมีการปรับตัวหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมดังนี้

1.4.2.1 จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

- 1) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- 2) เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล

องค์กร หน่วยงานและชุมชน

3) เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

- 4) เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

1.4.2.2 เนื้อหาการเรียนรู้ เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชน จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เนื้อหาการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมีดังนี้

- 1) การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข

และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

- 2) การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบ

ของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

- 3) การรู้เท่าทัน ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคม

1.4.2.3 ช่องทางการเรียนรู้ เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องปรับหรือประยุกต์ช่องทางการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ช่องทางการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย

1) เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่มีช่องทางในการเรียนรู้คือการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน การศึกษาดูงาน จากเครือข่ายทางสังคมที่ประสบความสำเร็จ การจัดนิทรรศการประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

2) เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มีช่องทางในการเรียนรู้คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน Facebook, Window Live Messenger (MSN) และ Hi5 เช่น การสนทนาออนไลน์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น การเรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น วิดีโอออนไลน์, e-Learning, Blog เป็นต้น จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างสมาชิก เครือข่ายทางสังคมออนไลน์

1.4.2.4 หน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม (Nodes)

เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดการประสานเชื่อมโยงเครือข่าย จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย ผู้ทำหน้าที่เป็นชุมทางเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม (Hubs) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร(Gate Keeper) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) มีดังนี้

1. เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

- 1) คนในครอบครัว/เครือญาติ/เพื่อน
- 2) ครู/อาจารย์/นักวิชาการ
- 3) แกนนำชุมชน/นักวิชาการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- 4) สถานที่ทำงาน/ร้านค้าในหมู่บ้าน
- 5) สถาบันการศึกษา
- 6) ร้านค้า/องค์กรเอกชน/ของรัฐ

2. เครือข่ายทางสังคมออนไลน์

- 1) สมาชิกเครือข่ายทางสังคม
- 2) เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น

Facebook , MSN และ Hi5

- 3) รูปลักษณ์ของเครือข่ายทางสังคม
- 4) สถานที่ทำงาน/ร้านค้าในหมู่บ้าน
- 5) สถาบันการศึกษา
- 6) ร้านค้า/องค์กรเอกชน/ของรัฐ

1.4.2.5 ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม เครือข่าย

จำเป็นต้องมีการปรับหรือประยุกต์ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมมีดังนี้

1. เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

1) องค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคมซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม และองค์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิของเครือข่ายทางสังคม เช่น ภูมิปัญญา นักวิชาการ เป็นต้น และรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

2) สมาชิกเครือข่ายทางสังคม เป็นบุคคลที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ต่างๆ เช่น คณะกรรมการ ชมรม เป็นต้น

3) งบประมาณของเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย ผู้ให้การสนับสนุน ผู้จัดตั้งเครือข่ายทางสังคม วัสดุอุปกรณ์ ที่จำเป็นสำหรับเครือข่ายทางสังคม เป็นต้น

4) สถานที่เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดประชาชน บ้านผู้นำ ศูนย์การเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน และร้านค้าในหมู่บ้าน เป็นต้น

2. เครือข่ายทางสังคมออนไลน์

1) องค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคมซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม และองค์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิของเครือข่าย เช่น นักวิชาการ ผู้รู้ เป็นต้น และรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

2) สมาชิกเครือข่ายทางสังคม เช่น สมาชิกเครือข่ายสังคมออนไลน์ Facebook Window Live Messenger (MSN) และ Hi5 เป็นต้น

3) งบประมาณของเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย ผู้ให้การสนับสนุน ผู้ดูแลเครือข่ายทางสังคม

4) รูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่าย เช่น e-learning, Education blog

1.4.2.6 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้

เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการกำหนดมาตรการหรือแนวทางที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จของการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมีดังนี้

1. ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง
2. สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข
3. จัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การอบรมจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดี
4. ให้ความรู้ด้านทักษะการดำเนินชีวิตเพื่อการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
5. ให้ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต และเกมออนไลน์ เป็นต้น
6. ฝึกทักษะการใฝ่รู้ รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต การสืบค้นข้อมูล เป็นต้น
7. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน

1.4.3 การบูรณาการเพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้ (Integration) การจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม จะต้องมีการแสวงหาวิธีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน จากวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การบูรณาการเพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมในมีดังนี้

1.4.3.1 ขั้นตอนการเรียนรู้ เป็นลำดับขั้นของการเรียนรู้ตามเทคนิควิธีที่เหมาะสมและช่วยส่งเสริมสนับสนุน และจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมีดังนี้

- 1) ฟังบรรยายจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือการได้รับการฝึกอบรม
- 2) การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
- 3) ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ
- 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

1.4.3.2 รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เป็นการนำวิธีการที่เหมาะสมมาใช้สนับสนุนส่งเสริม กระตุ้น และจูงใจให้

เกิดการเรียนรู้ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กิจกรรมสร้างเสริมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย

1) เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ มีรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน การทัศนศึกษา ศึกษาดูงาน การจัดนิทรรศการประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน การจัดเวทีหรือสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุมการแสดงความคิดเห็นระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน และการได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ ภูมิปัญญา/นักวิชาการ

2) เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มีรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ คือ เรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น วิดีโอ e-Learning การนัดพบเพื่อจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย การแสดงความคิดเห็นผ่านเครือข่าย และการอ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ/ผู้รู้ เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก

1.4.3.3 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม เป็นกระบวนการในการทำให้เกิดการเรียนรู้ การสะสมความรู้ การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการรู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย

1) การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ เป็นการพิจารณาความจำเป็นเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องเรียนรู้ เรียนรู้จากใคร และเรียนรู้รูปแบบใด ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม ควรมีผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาร่วมกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ สมาชิกเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ และเนื้อหาการเรียนรู้ควรเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนในยุคสังคมปัจจุบัน (2554)

2) การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ เป็นการมุ่งเน้นการสร้างให้เกิดความรู้ใหม่ๆ และการแสวงหาความรู้จากภายนอก และรักษาความรู้เดิมที่มีอยู่ภายในเครือข่ายทางสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ ควรมีการเพิ่มความรู้ ทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยการแสวงหาความรู้จากผู้ภูมิปัญญา และควรผลักดันให้เกิดการยอมรับความรู้ที่มีอยู่ภายในเครือข่ายทางสังคม

3) การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม เป็นการจัดเก็บความรู้ที่เกิดขึ้นหรือสร้างขึ้น ให้เป็นระบบ มีความสะดวก และ

รวดเร็วต่อการนำความรู้ไปใช้ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้อิงของเครือข่ายทางสังคม ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ หมวดยุทธศาสตร์เนื้อหาการเรียนรู้อิง และจัดทำเนื้อหาการเรียนรู้อิงให้อยู่ในรูปแบบของสื่ออื่นๆ เช่น ดีวีดี หนังสือ คู่มือ เป็นต้น

4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่ายทั้งสองเครือข่าย คือ เครือข่ายเชิงพื้นที่ และเครือข่ายออนไลน์ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม ควรมีช่องทางในการเรียนรู้ร่วมกัน และมีคณะกรรมการของเครือข่ายทางสังคมดำเนินการจัดการเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5) การนำเนื้อหาไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เป็นการนำความรู้ที่ได้รับจากเครือข่ายทางสังคมมาเป็นฐานแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสร้างสรรค์ จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ควรมีบุคคลที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อิงของเครือข่าย มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เนื้อหาการเรียนรู้อิงผ่านสื่อช่องทางต่างๆ และมีการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเนื้อหาความรู้

1.4.4 การควบคุมความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง (Latency) การจัดการ

เรียนรู้อิงสำหรับเครือข่ายทางสังคมให้บรรลุเป้าหมาย เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการควบคุมและจัดการกับปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลการเรียนรู้อิงของเครือข่ายทางสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ปัญหาและข้อจำกัดที่ต้องควบคุมดังนี้

1.4.4.1 ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย

ทางสังคม

จากภาครัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม เน้นการจัดแหล่งเรียนรู้อิง กิจกรรมการเรียนรู้ ให้เอื้อต่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ในด้านปัจจัยสนับสนุนด้านการจัดการเครือข่ายทางสังคม มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ในขณะที่ปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรของเครือข่าย มุ่งเน้นการให้มีระบบช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาทางการเรียนรู้อิงแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

1.4.4.2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้อิง

ความรู้ความสามารถ พบว่า เด็กและเยาวชนไม่ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้อิงผ่านเครือข่าย ขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ที่ดี นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าเครือข่ายทางสังคมทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายทางสังคม พบว่า หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหา ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ

ขาดความตระหนัก ไม่เห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย และสภาพแวดล้อมของเครือข่ายทางสังคมไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรของเครือข่าย พบว่า มีปัญหาด้านงบประมาณ แหล่งข้อมูลหรือบุคลากรที่จะให้ความรู้ และสารสนเทศจากเครือข่ายทางสังคม มีประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนค่อนข้างน้อย

ตอนที่ 2. ผลการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาและพัฒนาเด็กและเยาวชน การศึกษาและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และด้านเครือข่ายทางสังคม โดยเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติงานประจำ ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ การสอน การประชุม และการสัมมนา เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ สรุปได้ดังนี้

เครือข่ายทางสังคมมีเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

1.1 จุดมุ่งหมายการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ให้ความเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม เนื่องจากเป็นจุดมุ่งหมายที่มีความชัดเจน จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า จุดมุ่งหมายการเรียนรู้มีดังนี้

- 1.1.1 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- 1.1.2 เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน
- 1.1.3 เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม
- 1.1.4 เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 เนื้อหาการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ให้ความคิดเห็นว่าควรเป็นเนื้อหาการเรียนรู้ที่เกิดจากท้องถิ่น โดยเอา “ทุกข์” หรือ “ปัญหาจริง” ที่เกิดขึ้นเป็นตัวตั้ง โดยเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ควรอยู่ในลักษณะวิชาชีวิต และคำนึงถึงเนื้อหาการเรียนรู้ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนควรรู้ และเนื้อหาการเรียนรู้ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนอยากจะรู้ โดยคำนึงถึงธรรมชาติ วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม บริบท และการถูกล่อลอมมาเป็นตัวตนของเด็กและเยาวชน

1.3 ช่องทางการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับช่องทางการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมสอดคล้องกันดังนี้

1. ควรมีการจัดตั้งองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลเป็นศูนย์กลางในการประสาน สถาบันการศึกษา บ้าน วัด และโรงเรียน

2. การมีแบบอย่างที่ดีทำให้เด็กเห็นและพาไปร่วมทำ ซึ่งแบบอย่างที่ดีประกอบด้วย

2.1 พ่อแม่ คนในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี

2.2 ครูเป็นแบบอย่างที่ดี

2.3 ชุมชนมีผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี

2.4 ผู้ใหญ่ในสังคมเป็นแบบอย่างที่ดี

2.5 เพื่อนของเด็กและเยาวชนเป็นแบบอย่างที่ดี

3. มีระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ประเมิน และติดตามการเรียนรู้ซึ่งคุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่เหมาะสมมีดังนี้

3.1 มีทักษะในการประสานให้คำปรึกษา/มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี/ รักเรียนรู้

3.2 รู้จักชุมชน/รู้จักพื้นที่

3.3 มีจิตวิญญาณของการให้

3.4 มีเวลาอย่างเพียงพอ

3.5 ต้องการให้งานประสบความสำเร็จ

3.6 รับฟังความคิดเห็น

4. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นไปตามธรรมชาติตามวิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ในลักษณะพาไปรู้ พาไปดู และพาไปทำ แต่ภายใต้สถานการณ์ใหม่ เพื่อให้เท่าทันระบบที่มาปะทะเด็กและเยาวชน

5. ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือให้เกิดการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนมักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ ในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.4 การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน ให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และเครือข่ายออนไลน์มีดังนี้

1.4.1 เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ (Area network) มีหน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ดังนี้

- 1) ชุมทางการประสานงาน (Hubs) คือ แกนนำเด็กและเยาวชน
- 2) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่าย (Pulse Taker) คือ บุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน หรือผู้มีบารมีของชุมชน เช่น ผู้นำ ภูมิปัญญา เป็นต้น
- 3) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในเครือข่าย (Gate Keeper) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายทางสังคมกลาง
- 4) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Management) คือ แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น/ชุมชน เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการในท้องถิ่น เป็นต้น

1.4.2 เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ (Online network) มีหน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมเชิงออนไลน์ดังนี้

- 1) ชุมทางการประสานงาน (Hubs) คือ แกนนำเด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
- 2) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่าย (Pulse Taker) คือ ผู้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ของเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, MSN และ Hi5 เช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น
- 3) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในเครือข่าย (Gate Keeper) คือ หน่วยงานที่ดูแลระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
- 4) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Management) คือ เครือข่ายทางสังคมออนไลน์กลาง

1.4.3 การเกิดขึ้นของหน่วยเชื่อมโยงเครือข่าย (Nodes)

หน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม (Nodes) เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม ในแต่ละเครือข่าย อาจเป็นบุคคลหรือสถาบัน ซึ่งในการวิจัย

ครั้งนี้ Nodes ของเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ซึ่งมีกระบวนการเกิดขึ้นของ Nodes 2 รูปแบบ ได้แก่ Nodes ที่เกิดจากการแต่งตั้ง และ Nodes ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

1. Nodes ที่เกิดจากการแต่งตั้ง เป็น Nodes ที่องค์กรหรือหน่วยงานเข้าไปดำเนินการคัดเลือกแต่งตั้ง มักเป็น Nodes ที่เกิดขึ้นตามกฎกติกาของหน่วยงานตามวาระของกิจกรรมหรือโครงการของเครือข่ายทางสังคม Nodes ประเภทนี้องค์กร/สถาบันมักมีกลไกในการผลักดันให้เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่จะคัดเลือกบุคคล/องค์กรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ

2. Nodes ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มักเป็นบุคคลที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม Nodes ประเภทนี้มักเกิดขึ้นโดยลักษณะความสัมพันธ์ที่ล้อมรอบ ในแง่ของการกระทำทางสังคม เช่น ความผูกพัน เพื่อนฝูง สายสัมพันธ์ในการทำงาน เนื่องจากสายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการส่งผ่านหรือแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ เมื่อมีบุคคลที่มีปัญหาหรือตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเพิ่มมากขึ้น มารวมตัวกันก็จะจัดตั้งเป็นชมรม และดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และในที่สุดก็พัฒนาเป็นเครือข่ายทางสังคม Nodes ประเภทนี้ต้องใช้เวลายาวนานและเมื่อเกิดขึ้นแล้วมักเข้มแข็งและยั่งยืน

1.4.4 คุณลักษณะที่สำคัญของ Nodes เป็นลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้ได้รับการยอมรับหรือได้รับคัดเลือกเป็น Nodes ประกอบด้วยผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) คุณลักษณะมีดังนี้

- 1) เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับของชุมชน เช่น เป็นคนตั้งใจจริง ทุ่มเท มีความรับผิดชอบ เป็นต้น
- 2) มีจิตใจที่อุทิศ และเป็นที่ศรัทธาของคนในชุมชน เช่น เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน (ยิ้มแย้ม เป็นกันเอง เข้ากับคนได้ง่าย มีการแสดงอารมณ์เชิงบวก)
- 3) ต่อบริการของชุมชนด้วยปัญญา เช่น การรู้จักแก้ปัญหาด้วยเหตุผล มีสติ เป็นที่ปรึกษา คนอื่นฟังได้ ให้กำลังใจคนเป็น
- 4) เป็นผู้มีความสามารถพิเศษ เช่น มีบารมี และเข้มแข็ง จะทำให้ง่ายต่อการเชื่อมโยงความสัมพันธ์

5) รู้จักใช้ความรู้มาเป็นฐานในการเพิ่มพลัง เช่น มีความใฝ่สัมฤทธิ์ ชอบทำงานท้าทาย กล้าเสี่ยง ทำงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นต้น

6) มีทักษะความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การมีทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สนใจแสวงหาสารสนเทศ เป็นต้น

1.4.5 วิธีการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าการเชื่อมโยงทั้งสองเครือข่ายทางสังคมมีวิธีการดังนี้

- 1) การเชื่อมโยงระหว่าง Node ต่อ Node
- 2) การเชื่อมโยงระหว่าง Node ต่อ Node และสมาชิก
- 3) การเชื่อมโยงระหว่าง เครือข่ายต่อเครือข่าย

ตัวอย่างเช่น Nodes ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ เชื่อมโยงกับ Nodes ของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ โดยผ่านทาง ใช้โทรศัพท์ การนัดประชุม การส่ง e-mail และการสนทนาออนไลน์ เป็นต้น และสำหรับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เชื่อมโยงโดยการ ติดต่อ ผ่านบริการต่างๆ ของเครือข่าย

1.4.6 การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของ Nodes เป็นกระบวนการเชื่อมโยงองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้น ซึ่งมีวิธีการดังนี้

- 1) สร้างกลไกการประสานเครือข่ายโดยการพัฒนาเว็บไซต์ของชุมชน
- 2) ชุมชน/กลุ่มบุคคล ยื่นข้อเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดแนวทางการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
- 3) ยกกระดับการศึกษาหรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของชุมชน
- 4) พัฒนาสุขภาพแพ สมาคม ชมรม ของชุมชนให้มีความเข้มแข็งและเกิดจิตสำนึกร่วม

5) พัฒนา Facilitator ของชุมชน ในการทำหน้าที่เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งบุคคลใน Facilitator ประกอบด้วยผู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Catalyst) และผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (Networker)

6) พัฒนา Social Mapping ของเครือข่ายทางสังคม ให้เกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยง Node แต่ละ Node ของเครือข่าย

7) พัฒนาฐานข้อมูลของชุมชนเพื่อให้มี Community Ownership ของชุมชน

8) พัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีแนวคิดและองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการป้องกันและเฝ้าระวังโรคขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม

1.4.7 การรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคม

กระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้เกิดการเรียนรู้เป็นกระบวนการรวมตัวของเครือข่ายทางสังคม โดยการสกัดจากส่วนดี หรือจุดแข็งของแต่ละพื้นที่ มาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกันเพื่อการผนึกกำลัง (synergy) ผลลัพธ์ของการทำงานเป็นเครือข่ายดีกว่าการทำงานแบบต่างคนต่างทำ ซึ่งกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ให้เกิดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายนั้น มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) สร้างผังของเครือข่ายทางสังคม (Network Mapping)
- 2) กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ Nodes และสมาชิกเครือข่ายทางสังคม (Role and Responsibility)
- 3) จัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารของเครือข่ายทางสังคม (Communication System)
- 4) จัดการระบบสารสนเทศของเครือข่ายทางสังคม (Information System)
- 4) รักษารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมให้ยั่งยืน (Keep Model Learning)

1.5 ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ให้ความคิดเห็นว่า ควรมีการแยกประเภทของทรัพยากรให้ชัดเจนและควรเพิ่มทรัพยากรของเครือข่าย 2 รายการคือ สื่อ และฐานข้อมูลของท้องถิ่นหรือของชุมชน ซึ่งจากความคิดเห็นดังกล่าวสามารถจำแนกประเภทของทรัพยากร ได้ดังนี้

1. ทรัพยากรภายในของเครือข่ายทางสังคม (Internal resources) ประกอบด้วย องค์ความรู้ ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายในการแก้ปัญหา สมาชิกเครือข่าย แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความผูกพัน ความศรัทธา และความสัมพันธ์
2. ทรัพยากรภายนอกเครือข่ายทางสังคม (External resources) ประกอบด้วย ผู้สนับสนุนเครือข่าย งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อ และฐานข้อมูลของท้องถิ่นหรือชุมชนในการแก้ปัญหการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม

1.6 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน เห็นด้วยกับมาตรการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แต่อีก 1 ท่าน ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ควรมีการส่งเสริมให้ผู้นำทางความคิด (Tutor) ของชุมชน เช่น ภูมิปัญญา แกนนำ หรือ ผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้สู่เด็กและเยาวชน โดยการเชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และค่านิยมถึงต้นทุนธรรมชาติทางสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตวิญญาณของความเป็นพ่อแม่ให้ฟื้นคืนมา

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ท่าน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้นั้นควรให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้อย่างอิสระด้วยตัวของพวกเขาเอง เช่น การเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ เรียนรู้จากสภาพแวดล้อมของชุมชน ครอบครัว โดยการฟื้นฟู ดูแลปลูกจิตสำนึก และจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ท่าน ได้เสนอขั้นตอนในการเรียนรู้ ตามบันได 5 ขั้นของ Prochaska เรียกว่า Transtheoretical/ Stages of Change Model ดังนี้

ขั้นตอนการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1 ไม่รู้ ไม่สนใจ

ขั้นตอนที่ 2 สนใจแต่รอถูกชัก

ขั้นตอนที่ 3 ตัดสินใจและเตรียมตัวเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 ลงมือปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 5 กระทำต่อเนื่อง

ความหมายการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน

การให้ความรู้ ความจริง อย่างมีเหตุผล

พูดคุยให้เห็นข้อดี ข้อเสีย และโอกาสตัดสินใจ

วางแผนว่าจะให้ทำอะไรบ้าง

ลงมือปฏิบัติตามแผนที่มีการกำหนดไว้ร่วมกัน

ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัย

ส่วนที่ 3 รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน เห็นสอดคล้องกับรูปแบบกิจกรรมที่ได้จากแบบสอบถาม แต่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. รูปแบบกิจกรรมควรเริ่มจากฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยรื้อฟื้นคุณค่าเดิมที่ชุมชนมีมาประยุกต์ทางเลือกขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน เป็นการสร้างรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ภายใต้คุณค่าดั้งเดิม โดยให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงได้ง่าย ไม่เป็นการบังคับให้เข้าร่วม

2. รูปแบบกิจกรรม เป็นรูปแบบกิจกรรมที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันทั้งในประเพณี วัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงพิธีกรรมที่สืบทอดกัน จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพราะวัฒนธรรม เป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการกระทำหรือวัฒนธรรม และเป็นพาหนะในการทำให้เกิดความรัก ความ ศรัทธา ความเชื่อ ความผูกพันและเป็นแกนแท้ของความเข้มแข็งของชุมชน

3. แสวงหาต้นแบบของบุคคลที่จะเป็นแกนที่จะทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็น ต้นแบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติรุ่นใหม่ ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ชยัน อดทน ซื่อสัตย์ และมี จิตวิญญาณร่วม เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมให้ กว้างขึ้น

ส่วนที่ 4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม สรุปให้เป็น ประเด็นได้ดังนี้

4.1 การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ ควรเริ่มจากโจทย์ปัญหาหรือทุกข์ของชุมชน โดยการค้นหาสาเหตุของปัญหาโดยเอาใจเป็นตัวตั้ง เอากลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเป็น พลังในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ และเนื้อหาความรู้ไม่ควรเป็นเนื้อหาทางวิชาการที่มีสอนในสถาบัน ศึกษา ควรเป็นเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นคุณค่า และเพิ่มมูลค่าทางสังคมในการดำรงชีวิต

4.2 การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ เป็นการกำหนดยุทธวิธีในการแก้ปัญหา โดย ทำความเข้าใจกับบริบทของพื้นที่ โดยใช้ฐานวัฒนธรรม ความศรัทธา ความเชื่อ มาประสานกับ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งกลไกที่จะทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ภูมิปัญญา สถาบันทางสังคม ศูนย์ข้อมูลหรือคลังข้อมูลของชุมชน และเทคนิคการจัดการเป็น เครื่องมือในการจัดการให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

4.3 การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ ควรมีการยกระดับฐานความรู้ ให้เกิดเป็นทุนทางปัญญาในลักษณะคลังความรู้ออนไลน์ อย่างเป็นระบบ และอาจทำให้อยู่ในรูปแบบ สื่ออื่นๆ ด้วย

4.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม มีช่องทางในการเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างทั้ง 2 เครือข่าย โดยกำหนดมาตรฐานทางสังคม และ Node ของเครือข่ายทางสังคม เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ควรผสมผสาน เนื้อหาการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ในเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีอยู่ใน เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มาปรับให้เข้ากัน

4.5 การนำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ควรมีการประเมินความรู้ ผลิตซ้ำความรู้ และพัฒนาความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย เช่น หน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเนื้อหาความรู้ เป็นต้น

ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม โดยให้จำแนกปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยสนับสนุนสำหรับเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

1. แกนนำ ผู้นำ ผู้ปกครอง ชุมชนต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่
2. สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. ตัวเด็กและเยาวชน
4. สภาพแวดล้อมของพื้นที่อันประกอบด้วย ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม

แหล่งเรียนรู้

5. จิตสำนึกร่วมหรือค่านิยมร่วมของเครือข่ายทางสังคม

6. ความผูกพันของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม

ปัจจัยสนับสนุนสำหรับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

1. ความนิยมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
2. ประเภทและลักษณะของเครือข่ายทางสังคม
3. การรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
4. อุปกรณ์เสริม/เครื่องมือที่ทำให้เกิดการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
5. ความผูกพันของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
6. แหล่ง/สถานที่ในการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม สรุปได้ดังนี้

1. บริบท สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ตลอดจนผู้นำทางความคิด ของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน

2. ข้อจำกัดด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม

3. สถาบันทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน ขาดการใช้ศักยภาพที่มีอยู่พัฒนาหรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง

4. สภาพการเรียนรู้ และการตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะสำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะสำหรับเครือข่ายทางสังคมไว้ดังนี้

1. ระบุขอบเขตของคำว่าภูมิคุ้มกันทางสังคมว่าเกี่ยวกับเรื่องใด ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนคือ ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไม่สร้างสรรค์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาบริโภคนิยมจนเกินความจำเป็น และปัญหาการใช้ความรุนแรงและละเลยวัฒนธรรมไทย

2. กำหนดอายุ สถานการณ์ปัญหา ของเด็กและเยาวชนให้ชัดเจนว่ารูปแบบการเรียนรู้นี้จะใช้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มใด

3. ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจกับฐานการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่จะใช้เป็นกลุ่มทดลองในการใช้รูปแบบการเรียนรู้

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบร่างรูปแบบการเรียนรู้โดยการสนทนากลุ่ม

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้เทคนิควิธีการกระบวนการสนทนากลุ่ม เพื่อหาข้อสรุปข้อเสนอแนะ จากผู้ให้ข้อมูลในเขตพื้นที่เป้าหมาย 6 จังหวัด คือ ชลบุรี เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช เพชรบุรี สมุทรปราการ และอุดรธานี ซึ่งมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 6 กลุ่มละ 7-10 คน สำหรับการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดเกณฑ์ผู้เข้าร่วมกระบวนการกลุ่มเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาเด็กและเยาวชน มีประสบการณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเครือข่ายทางสังคม การพัฒนาการเรียนรู้ การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน การพัฒนาชุมชน โดยจำแนกออกเป็น นักวิชาการ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน เด็กและเยาวชน ซึ่งผลการสนทนากลุ่ม สรุปผลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

1.1 จุดมุ่งหมายการเรียนรู้

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นเรื่อง

จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 4 ประเด็น คือ (1) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (2) เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน (3) เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม (4) เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สนทนากลุ่ม เห็นว่าจุดมุ่งหมายทั้ง 4 ข้อ สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ที่เน้นด้านเศรษฐกิจ ทำให้การพัฒนาด้านจิตใจหย่อนยาน เกิดปัญหาคนมีความสามารถมากขึ้น แต่คุณธรรมลดลง คุณค่าและประเพณีดั้งเดิม และความเป็นมนุษย์หายไป การเรียนรู้เป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้เรียนรู้เพื่อเข้าถึงธรรมชาติของความเป็นคนอย่างแท้จริง

“สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่จะทำให้ สังคม ชุมชน และชีวิตคนเรามีความเจริญก้าวหน้าได้ จำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมาย ชุมชนใดสังคมใดไม่มีเป้าหมายก็เหมือนกับบ้านที่ขาดเสา เป้าหมายที่ดี ควรชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น และปฏิบัติได้จริง” (ตัวแทนผู้ปกครอง อายุ 45 ปี / จังหวัดเพชรบุรี สนทนากลุ่ม วันที่ 8 ตุลาคม 2554)

1.2 เนื้อหาการเรียนรู้

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลให้ความคิดเห็นในประเด็นเนื้อหาการเรียนรู้ สอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน เนื่องจากการใช้สถานการณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่จะทำให้คนในพื้นที่เกิดความตระหนักและเห็นคุณค่า ความสำคัญของการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เนื้อหาในการเรียนรู้นั้น ควรสอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เด็กและเยาวชนสามารถรับรู้ได้โดยไม่ต้องแปลหรือทำความเข้าใจอีกครั้ง เช่น การพาเด็กและเยาวชนไปวัด พระนักเทศก์ ควรเทศน์ในภาษาที่เด็กเข้าใจง่าย และควรมีการกำหนดให้ทุกๆ วันอาทิตย์ หรือวันอะไรก็ตามเป็นวันที่เด็กและเยาวชนไปร่วมทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว

“เนื้อหาการเรียนรู้ ควรเน้นให้เกิด “การเรียนรู้” มากกว่า “การสั่ง” และเน้น “การสอนอย่างถูกวิธี” มากกว่า “การสอนตามหน้าที่” เพราะจะได้ไม่ให้เกิดห่างไกลจากเนื้อหาการเรียนรู้ที่แท้จริง ฉะนั้นครูต้องทำหน้าที่ทั้งสั่งและสอนอย่างถูกวิธี และความรู้ต้องเอาไปใช้ได้จริง และให้เด็ก “รับรู้” มากกว่า “เอาความรู้” (ภูมิปัญญา อายุ 65 ปี จังหวัดเชียงใหม่ สนทนากลุ่ม วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554)

“การนำปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมากำหนดเป็นเนื้อหาการเรียนรู้ ให้เด็กและเยาวชนได้มาอภิปรายมาพูดคุยกันในชั้นเรียนหรือในหมู่บ้าน และนำตำนานเกี่ยวกับท้องถิ่นมาเสริมสถานการณ์นั้นเป็นกุศโลบายของผู้เฒ่าผู้แก่ที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้” (ภูมิปัญญา 69 ปี จังหวัดเพชรบุรี สนทนากลุ่ม วันที่ 8 ตุลาคม 2554)

1.3 ช่องทางการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นในประเด็นช่องทางการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ และเสนอเพิ่มเติมในส่วนข้อ 3 เรื่อง ระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ประเมิน และติดตามการเรียนรู้ ในด้านคุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่เหมาะสมนอกเหนือจากที่กำหนดแล้วควรมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน

“ระบบพี่เลี้ยงเป็นช่องทางการเรียนรู้ จากพี่สู่น้องและจากน้องสูพี่ ช่วยให้ชุมชน สังคม ประสบความสำเร็จ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้มากขึ้น การจะเป็นพี่เลี้ยงที่ดี คุณสมบัติที่จำเป็นของพี่เลี้ยงคือ ควรมีความรู้ในสาขาวิชาชีพที่จะถ่ายทอด จะเป็นการเสริมระบบพี่เลี้ยงให้เข้มแข็งขึ้น” (ตัวแทนผู้ปกครอง อายุ 47 ปี จังหวัดนครศรีธรรมราช สนทนากลุ่ม วันที่ 21 ตุลาคม 2554)

“ครอบครัวเป็นหลักในการช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กและเยาวชน เด็กจะดีได้ขึ้นอยู่กับสถาบันครอบครัว” (ผู้ปกครอง 47 ปี จังหวัดอุดรธานี สนทนากลุ่ม วันที่ 15 ตุลาคม 2554)

1.4 การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นในประเด็นการประสานเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม ควรกำหนดบทบาทของ Nodes ให้ชัดเจนโดยการนำข้อเสนอที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประยุกต์ให้เข้ากับประเภทของเครือข่ายทางสังคม และต้องเชื่อมโยงถึงกันและกันได้ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็น Nodes ของเครือข่ายควรเป็นผู้เชื่อมโยง ผู้นำ หรือแกนนำที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เพราะผู้นำ หรือแกนนำที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมักเป็นผู้นำตามกฎหมาย ไม่ใช่ผู้นำตามธรรมชาติ จึงขาดการยอมรับ ความร่วมมือในการแก้ปัญหาพัฒนาจึงมีน้อย การเชื่อมโยง

เครือข่ายทางสังคม ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ควรเป็นการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาขาด ภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน จะต้องไม่เป็นการเริ่มจากศูนย์ แต่ควรเริ่มต้นเรียนรู้จาก ฐานความรู้ ความคิดและประสบการณ์เดิมที่ท้องถิ่นมีอยู่

“สะพานและถนนเชื่อมโยงให้มนุษย์เดินทางถึงกันได้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี สารสนเทศ เชื่อมโยงให้ “คนไกล” ได้ “ใกล้กัน” และขณะเดียวกัน ก็ทำให้ “คนใกล้” ตัวเด็กและ เยาวชน “อยู่ไกล” คือ ทำให้เด็กและเยาวชนที่มีไอทีสื่อเทคโนโลยีทันสมัย ไปเรียนรู้สิ่งที่อยู่ไกลๆ มากมาย แต่ขณะเดียวกันสิ่งที่มีอยู่ใกล้ๆ ตัว โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตัวเองกลับไม่รู้” (นักวิชาการ อายุ 65 ปี จังหวัดอุดรธานี สันทนาการกลุ่ม วันที่ 15 ตุลาคม 2554)

1.5 ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็นในเรื่องของเครือข่ายทาง สังคม สอดคล้องกับแบบสอบถามและผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากมองว่า คน และ ชุมชนเป็น “ทุน” และเป็น “ฐาน” ทางสังคมที่สำคัญ ในการจัดการดูแล และแก้ปัญหาในพื้นที่ ควรเปลี่ยนจากการ “รอรับ” เป็นผู้ “ขับเคลื่อน” การพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยการรวมคิดรวมทำ ร่วม วางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมรับผิดชอบกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาที่สืบทอด กันมา จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ตลอดจนปลูกจิตสำนึกให้รู้จักปกป้องรักษาผลประโยชน์ของชุมชน เสียสละเพื่อชุมชน และพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่คนในท้องถิ่นต้องการ นับเป็นทรัพยากรของ เครือข่ายทางสังคมอันทรงคุณค่า ซึ่งทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมจะเป็น “ทุน” และ “ฐาน” ที่ สำคัญในการจัดการเรียนรู้

1.6 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการหรือ แนวทางในการเรียนรู้ สอดคล้องกับแบบสอบถามและผู้ทรงคุณวุฒิ แต่เพิ่มมาตรการ สร้าง ความคุ้นเคยเป็นกันเองเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ จากรากฐานวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมเดิม ทั้งจากวัฒนธรรมการทำมาหากิน การดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาการเรียนรู้ และ การสร้างกระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

“มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ต้องไม่ยึดติดอยู่กับตำรา แต่ควรชี้ให้เห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ ต้องมีความยืดหยุ่นและมีความหลากหลายในเรื่องเนื้อหา ตำรา วิธีคิด วิธีปฏิบัติ ไม่ได้เป็นการต่อต่อความคิดเฉพาะจากตะวันตกเท่านั้น” (ผู้นำท้องถิ่น 50 ปี จังหวัดนครศรีธรรมราช สนทนากลุ่ม วันที่ 21 ตุลาคม 2554)

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการเรียนรู้

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเรียนรู้ สอดคล้องกับขั้นตอนการเรียนรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิตามทฤษฎี 5 ขั้นของ Prochaska เนื่องจากขั้นตอนการเรียนรู้ที่เริ่มจากการฟังบรรยาย การค้นคว้า การฝึกปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นั้น หน่วยงานต่างๆ ได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมาแล้วเป็นระยะเวลาช้านาน แต่ปัญหายังคงอยู่ ไม่ลดน้อยลง ในทางตรงกันข้ามกลับมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น ดังนั้นผู้สนทนากลุ่ม จึงเห็นด้วยที่จะให้มีการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น แต่ขอให้เพิ่มบันได ขั้นที่ 6 คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคม เพื่อจะได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบัน นิยม “เลียนแบบ” มากกว่า “การเรียนรู้” ความรู้ที่ได้จึงไม่ใช่ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยการลงมือทำหรือจากประสบการณ์อย่างแท้จริง แต่เกิดจากการเลียนแบบมากกว่า

“ไม่มีใครที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ได้ดี นอกจากตัวเด็กและเยาวชนเอง พ่อแม่เป็นเพียงกำลังเสริม ให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้โดยการฝึกให้มีส่วนร่วมทำ และ ชม เพื่อให้เกิดแรงใจ เด็กจะเกิดความภาคภูมิใจ และสามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่เขารู้ เปลี่ยนพฤติกรรมของเขาเองจากรากฐานของสิ่งที่เขาพบใหม่” (ผู้ปกครอง อายุ 49 /จังหวัดสมุทรปราการ สนทนากลุ่ม วันที่ 30 ตุลาคม 2554)

“พ่อ แม่ บางคนเห็นว่า โรงเรียนเป็นเพียงสินค้าประเภทที่มีตราประทับประเภทหนึ่ง คล้ายกับสินค้าแบรนด์เนม ประเภทอื่นๆ เช่น โรงแรมดี 5 ดาว รถยนต์ หรือ กระเป๋าดี ๆ เป็นต้น” (นักวิชาการ อายุ 35 / จังหวัดสมุทรปราการ สนทนากลุ่ม วันที่ 30 ตุลาคม 2554)

ส่วนที่ 3 รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมนั้น ควรให้ความสำคัญกับวิธีการหรือ

กระบวนการ มิใช่ มุ่งแต่ผลสำเร็จหรือเป้าหมายแต่เพียงอย่างเดียว การสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริง นอกจากมีกิจกรรมที่ดีแล้ว ผู้สนับสนุนหรือสมาชิกควรมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน หรือมีอุดมการณ์ร่วมกัน มีเอกลักษณ์ของชุมชนที่โดดเด่น และที่สำคัญกระบวนการถ่ายทอด ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และจากชุมชนสู่ชุมชน จำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน มากกว่าความเข้มแข็งทางวัตถุ และยึดหลักความดี ความสามารถ ความสุข จึงจะทำให้ความ เข้มแข็งจากจุดย่อย แผ่ขยายไปสู่ชุมชนจึงจะทำให้สังคมมี “ภูมิคุ้มกันที่ดี” ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการ เรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมควรอยู่ในลักษณะ พาไปรู้ พาไปดู พาไปทำ

“กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี จะเป็นอาวุธที่สำคัญที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเข้าใจคุณค่าที่แท้จริง ของวัฒนธรรมท้องถิ่น มีทักษะ ทักษะคนดี และพฤติกรรมที่ดีงาม สามารถสร้างสรรค์และเลือกสรร วัฒนธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมและตระหนักถึง “คุณค่า” มากกว่า “มูลค่า” (ภูมิปัญญา 68 จังหวัดเพชรบุรี สนทนากลุ่ม วันที่ 8 ตุลาคม 2554)

“กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรมี 4 ฮ คือ **โฮม** การร่วมกันเรียนรู้ของสมาชิกในครอบครัว **ฮัก** มีความรัก เอื้ออาทร ห่วงใยกัน **เฮียน** มีการเรียนรู้ ร่วมกันและถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน **เฮ็ด** ทำกิจกรรมที่ทำงานสร้างสรรค์ด้วยกัน” (นักวิชาการ อายุ 45 ปี จังหวัดเชียงใหม่ สนทนากลุ่ม วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554)

ส่วนที่ 4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นประเด็นเกี่ยวกับการ จัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม โดยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ

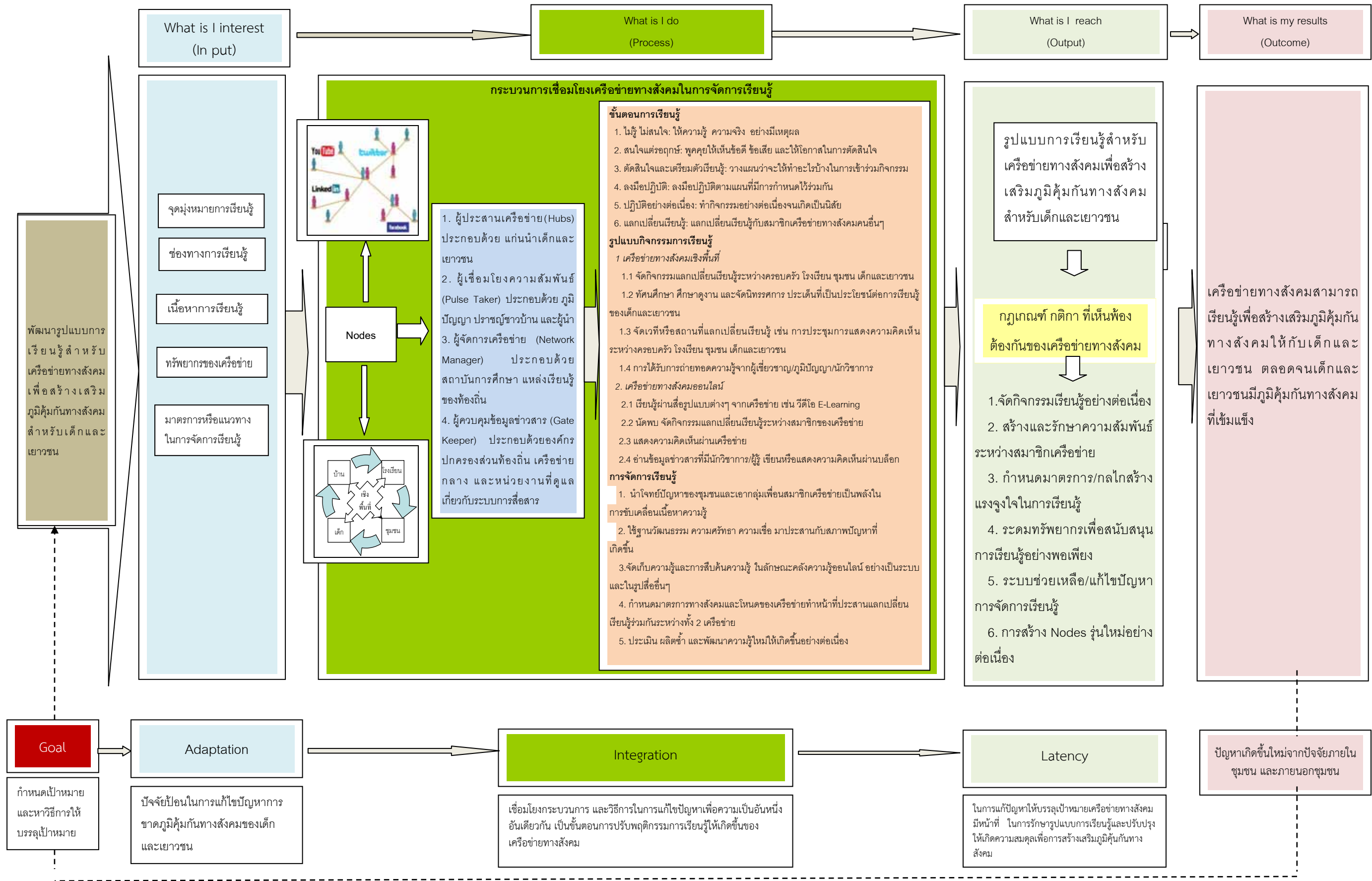
เนื่องจากผู้ร่วมสนทนากลุ่ม คิดว่า กลไกการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายเป็นกระบวนการ หรือวิธีการให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างสมาชิก ของเครือข่าย และเป็นการยกระดับฐานความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ในลักษณะคลัง ความรู้ของท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการสานต่อความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง กระแส ความรู้ในด้านอื่นๆ ที่ไม่เหมาะสมกับท้องถิ่นก็ไม่อาจเข้ามามีอิทธิพลต่อคนในท้องถิ่นได้ง่ายนัก เพราะคลังความรู้ของท้องถิ่นจะทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถสร้างฐานความรู้ ขยายฐาน ความคิดไปสู่ท้องถิ่นอื่นๆ ได้ หน่วยที่จะทำให้เกิดการจัดการเรียนรู้จะทำหน้าที่เป็น Node ของ เครือข่ายซึ่งประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ภูมิปัญญา องค์กรหรือสถาบันทางสังคม ฐานความรู้

วิธีการจัดการ และเครื่องมือ สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการสืบทอดความรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้เด็กและเยาวชน เป็นสิ่งสำคัญ แต่เนื่องจากเด็กและเยาวชนสมัยนี้มีแรงกระตุ้นจากวัฒนธรรมทันสมัยนิยมที่มาพร้อมกับสื่อ ดังนั้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดี คือ การทำให้เห็น และพาไปร่วมทำ ในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” หรือทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากประเมินความรู้ ผลิตซ้ำความรู้ และทำความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ต้องสร้างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมแห่งความพอดีให้เกิดขึ้น เพราะความพอดีของหน่วยเล็ก ๆ จะกลายเป็นความพอดีของโครงสร้างของสังคมส่วนรวมหรือชุมชนนั่นเอง (สนทนากลุ่ม ต.ค. – พ.ย. 2554)

“สืบทอดว่า บ่ เต้าตาหัน สืบทาหัน บ่เต้ามือทำ สืบมือทำ บ่เต้าทำเอง” (ผู้นำท้องถิ่น อายุ 55 ปี จังหวัดเชียงใหม่ สนทนากลุ่ม วันที่ 17 พฤศจิกายน 2554)

ในด้านของปัจจัยสนับสนุนรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ ปัญหาและข้อจำกัดของรูปแบบการเรียนรู้ ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับรูปแบบการเรียนรู้ผู้ให้ข้อมูลสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ ในการนี้สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาพที่ 8

สรุปรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ภาพที่ 8 สรุปรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ

สรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลยกกร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ กิจกรรม การเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ได้ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมาย (Goal Attainment) หรือการแสวงหาวิธีการให้บรรลุเป้าหมายของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ในประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาคอนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยการสอดแทรกกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างเสริมวัฒนธรรม พัฒนาทักษะให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. การปรับตัวหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคม (Adaptation) การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการปรับตัวหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมดังนี้

2.1 จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันตามสภาพบริบทของพื้นที่หรือท้องถิ่น เช่น พื้นที่ที่มีความเป็นเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่สูง แต่ขาดการเชื่อมโยงองค์ความรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ควรได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ ลักษณะการเรียนรู้ สภาพปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม เป็นต้น

2.2 เนื้อหาการเรียนรู้ การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเป็นการตั้งโจทย์ปัญหาหรือสถานการณ์วิกฤตของท้องถิ่นหรือของพื้นที่เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาโดยเอาใจเป็นตัวตั้ง เอกกลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายเป็นพลังในการขับเคลื่อนการเรียนรู้และเนื้อหาการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื้อหาการเรียนรู้ไม่ควรเป็นเนื้อหาทางวิชาการที่มีสอนในสถาบันศึกษา แต่ควรเป็นเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นคุณค่า และเพิ่มมูลค่าทางสังคมในการดำรงชีวิต

2.3 ช่องทางการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม มีความแตกต่างกันโดยที่เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่จะมีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นศูนย์กลางในการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ ผ่านสื่อต่างๆ ของท้องถิ่น เช่น สื่อบุคคลด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี สื่อพื้นบ้านตามประเพณี และวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต สื่อวิทยุกระจายเสียง การติดต่อสื่อสารระหว่างเพื่อนบ้าน และเครือข่าย เป็นต้น ในขณะที่เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นศูนย์กลางในการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ เช่น การสนทนาออนไลน์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ บอร์ดแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

2.4 ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม การดำเนินการต่างๆ จำเป็นต้องมีทุน สำหรับเป็นค่าใช้จ่าย ซึ่งแหล่งทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม มีทั้งทรัพยากรจากภายใน เครือข่ายและภายนอกเครือข่าย ทั้งที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้งนี้ทรัพยากรที่เป็น นามธรรมจะเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นภายในเครือข่ายทางสังคม เช่น องค์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิ ของเครือข่ายทางสังคม เช่น ภูมิปัญญา ผู้นำ เป็นต้น ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายในการ แก้ปัญหา แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความผูกพัน ความศรัทธา ความสัมพันธ์ ในขณะที่ทรัพยากรที่เป็นรูปธรรมจะเป็นทรัพยากรที่อยู่ภายนอกเครือข่าย เช่น ผู้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อพื้นบ้าน เช่น เพลงพื้นบ้าน พิธีกรรม เป็นต้น และฐานข้อมูลของท้องถิ่นหรือชุมชนในการ แก้ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกัน จากการลงพื้นที่ที่มีข้อสังเกตว่า พื้นที่ที่มีลักษณะความเป็นเมืองจะมี ทรัพยากรภายในเครือข่ายในลักษณะที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ที่ได้รับ และตามบทบาทหน้าที่ ในขณะที่พื้นที่ที่มีความเป็นท้องถิ่นจะมีทรัพยากรภายในเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่จะ เป็นไป อย่างเหนียวแน่น มีความเป็นกันเอง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนของ ทรัพยากรภายนอกเครือข่ายเชิงพื้นที่จะแตกต่างจากเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ทั้งนี้เครือข่าย ทางสังคมเชิงพื้นที่จะให้ความสำคัญกับตัวงบประมาณค่อนข้างน้อยแต่ให้ความสำคัญกับการ สร้างความศรัทธามากกว่า ซึ่งตรงกันข้ามกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์จะให้ความสำคัญกับ งบประมาณมากกว่าการสร้างศรัทธา

2.5 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมจะมี การกำหนดมาตรการหรือแนวทางที่ที่ยึดโยงกับสภาพบริบทของแต่ละพื้นที่และต้นทุนทางสังคมที่ แตกต่างกัน เช่น ผู้นำทางความคิด (Tutor) ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ภูมิปัญญา แกนนำ ผู้รู้ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีความยืดหยุ่น ตลอดจนมีความหลากหลายทางวิถีคิด วิถี ปฏิบัติ

3. การบูรณาการหรือการเชื่อมโยงองค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการ เรียนรู้ (Integration) มีดังนี้

3.1 Nodes ของเครือข่ายทางสังคมทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหรือเป็นสตาร์ (Star) ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้และเชื่อมโยงองค์ความรู้ ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคม ในการ ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ประกอบด้วย ทั้งนี้ Nodes สำหรับเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วยผู้ ประสานงาน (Hubs) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่ายทางสังคม (Pulse Taker) ผู้ควบคุม ข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในเครือข่าย (Gate Keeper) ผู้จัดการเครือข่าย (Network

Management) โดยที่ Nodes จะปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ตามบริบทของพื้นที่ สภาพการเรียนรู้ ลักษณะการเรียนรู้ โดย Nodes จะปรับเปลี่ยนสถานภาพเป็นศูนย์กลางหรือเป็นสตาร์ตามหลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ ขึ้นอยู่กับเป้าหมาย ภาระงาน ผลที่ต้องการ 2) เวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ กิจกรรม/โครงการ และกระบวนการดำเนินการหรือขั้นตอนการดำเนินการ 3) การเชื่อมโยงเครือข่าย ขึ้นอยู่กับ สื่อ การกระทำระหว่างกัน และการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษา Nodes ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจะมีความเข้มแข็งและยั่งยืนกว่า Nodes ที่เกิดจากการแต่งตั้ง

ภาพที่ 9 แสดงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของ Nodes

3.2 ขั้นตอนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในแต่ละพื้นที่ที่มีขั้นตอนการเรียนรู้ที่คล้ายๆ กันในลักษณะ “การเลียนแบบ” มากกว่า “การเรียนรู้” ความรู้ที่ได้จึงไม่ได้เป็นความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิบัติ แต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการเลียนแบบมากกว่า ในขณะที่บางกรณีเด็กและเยาวชนเรียนรู้โดยได้รับถ่ายทอดจากภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และปฏิบัติจริงจากกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเป็นลักษณะการเรียนรู้ที่ได้ความรู้อย่างแท้จริง

3.3 กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม สภาพบริบทของแต่ละพื้นที่มีลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและภายนอกพื้นที่จากการเก็บข้อมูลภาคสนามสะท้อนให้ทราบว่าบางพื้นที่มีกิจกรรมการเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สามารถรื้อฟื้นกระบวนการเรียนรู้โดยยึดวัฒนธรรมเป็นตัวตั้งและตามด้วยหลักวิชาการสมัยใหม่ มาประยุกต์เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ ให้เข้ากับสถานการณ์

ปัจจุบันของสังคมได้ ในขณะที่บางพื้นที่ขาดต้นแบบหรือแกนนำที่จะทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยฐานวัฒนธรรม ซึ่งตรงกันข้ามกับบางพื้นที่ มีกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบวัฒนธรรมสมัยใหม่ เช่น การเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการนี้สามารถจำแนกกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเป็น 3 หลักใหญ่คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากการพาไปรู้ พาไปดู และพาไปทำ

3.4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ ค้นหาคำตอบต่อโจทย์ปัญหาเพื่อการพัฒนาด้วยตนเอง และเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีคิด วิถีปฏิบัติ โดยการให้ความสำคัญต่อการสร้างความรู้ ควบคู่การเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ อุดมลักษณะของแต่ละพื้นที่ เช่น แกนนำ ผู้นำ ทรัพยากร การดำรงชีวิต ลักษณะความเป็นอยู่ ทุนทางสังคม และการทำมาหากิน เป็นต้น บางพื้นที่เป็นสังคมเปิดทำให้เกิดปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมกับเด็กและเยาวชนในระดับที่สูง และอีกทางหนึ่งทำให้คนในสังคมเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการสมัยใหม่ เกิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามสถานการณ์ทางสังคมโดยเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่มาต่อยอดกลายเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง เช่น การประยุกต์หลักสูตรท้องถิ่น การใช้สื่อพื้นบ้านมาประกอบการสอนวิชาการสมัยใหม่ เป็นต้น

4. การควบคุมความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง (Latency) จากการเก็บข้อมูลภาคสนามมีข้อสังเกตที่สะท้อนให้ทราบว่าการรักษาดุลยภาพของรูปแบบการเรียนรู้ควรอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ และกติกา ที่เครือข่ายทางสังคมเห็นพ้องต้องกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญดังนี้

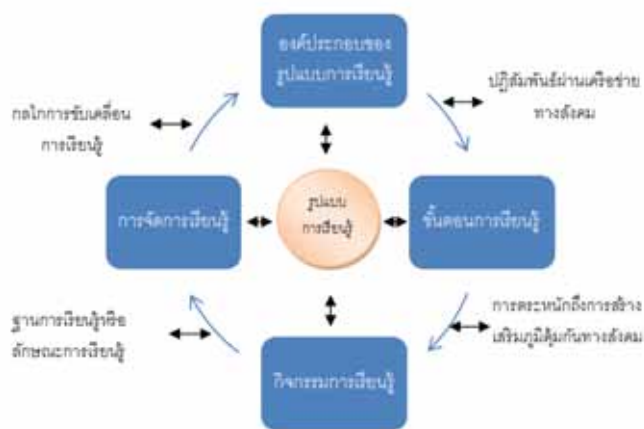
4.1 ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมของแต่ละพื้นที่ บางพื้นที่มีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมกันวางแผนแก้ปัญหาและการระดมสมอง ในขณะที่บางพื้นที่ไม่มีการปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้พื้นที่ที่มีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม มักเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ และเป็นไปตามความสมัครใจของคนในพื้นที่ โดยมีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีการกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่างๆ ของพื้นที่โดยมีแกนนำ เช่น พระ ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญา และสถาบันทางสังคม เป็นต้น

4.2 ความตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แต่ละพื้นที่ที่มีความตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนแตกต่างกัน บางพื้นที่มีความตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับที่สูง บางพื้นที่มีในระดับน้อย ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมักจะไม่ค่อยตระหนักถึงการสร้างเสริม

ภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน และคิดว่าภาครัฐควรเป็นผู้กำกับดูแลการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

4.3 ฐานการเรียนรู้หรือลักษณะการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่ที่มีการเรียนรู้โดยใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นฐานในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนโดยยึดหลัก ความสำเร็จ ความสามารถ ความสุขที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่น และเชื่อมโยงเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายใต้วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เข้าถึงได้ง่ายและไม่เป็นการบังคับ

4.4 กลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้ การนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและยุ่งยากซับซ้อนมากกว่าการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขหรือปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ และปัจจัยเงื่อนไขทั้งภายในเครือข่ายเชิงพื้นที่และออนไลน์ หลายประการ เช่น กระบวนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ในการรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคม โครงสร้างของเครือข่ายทางสังคมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของ Nodes วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต เป็นต้น ซึ่งจุดเริ่มต้นของการผลักดันกลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจะเริ่มต้นจากจุดไหนนั้นขึ้นอยู่กับหลักการ 3 ประการ ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมของแต่ละพื้นที่ การตระหนักถึงปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม พฤติกรรมหรือลักษณะการเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพการเรียนรู้ บริบทของแต่ละพื้นที่ ให้มีความชัดเจน จึงจะสามารถขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จได้และนำไปสู่การสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ได้อย่างแท้จริง

ภาพที่ 10 ปัจจัยเงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้

2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบและการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ

การวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบและการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ สรุปได้ดังนี้

2.3.1 ผลการตรวจสอบรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

กลุ่มผู้ประเมินรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเป็นประชาชนซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ภูมิปัญญา เด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน ในเขตพื้นที่ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งสรุปผลการตรวจสอบรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ได้ดังนี้

ตารางที่ 31 จำนวนร้อยละของผู้ประเมินรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

ข้อคำถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	16	53.33
หญิง	14	46.67
รวม	30	100
อายุ		
15-25	7	23.33
26-36	9	30.00
37-47	8	26.67
48-58	5	16.67
58 ขึ้นไป	1	3.33
รวม	30	100
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	1	3.33
มัธยมศึกษาตอนต้น	0	0.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	7	23.33
อนุปริญญา	5	16.67
ปริญญาตรี	10	33.33
สูงกว่าปริญญาตรี	7	23.33
รวม	30	100

จากตารางที่ 31 พบว่า ผู้ประเมินเพื่อตรวจสอบรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ เป็นเพศชายร้อยละ 53.33 อายุของผู้ประเมินเพื่อตรวจสอบรูปแบบการเรียนรู้ส่วนใหญ่มีอายุ 26-36 ปี ร้อยละ 30.00 โดยมีระดับการศึกษาปริญญาตรีร้อยละ 33.33 มีเพียงส่วนน้อยที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 32 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.1 จุดมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย			
1.1.1 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	4.20	0.66	มาก
1.1.2 เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน	4.27	0.58	มาก
1.1.3 เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการ ประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม	4.43	0.63	มาก
1.1.4 เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน	4.23	0.68	มาก
1.2 เนื้อหาการเรียนรู้	4.20	0.61	มาก
รวม	4.26	0.63	มาก

จากตารางที่ 32 พบว่า จุดมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.26$) ซึ่งจุดมุ่งหมายเพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม มากที่สุด ($\bar{x} = 4.43$) รองลงมา เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน ($\bar{x} = 4.27$) และเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{x} = 4.23$) ตามลำดับ

ตารางที่ 33 ความคิดเห็นเกี่ยวกับช่องทางการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.3 ช่องทางการเรียนรู้			
1.3.1 จัดตั้งองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลเป็นศูนย์กลางในการประสาน บ้าน วัด โรงเรียน และ ชุมชน	4.33	0.76	มาก
1.3.2 มีแบบอย่างที่ดีทำให้เด็กเห็นและพาไปร่วมทำกิจกรรม	4.37	0.72	มาก
1.3.3 มีระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ประเมิน และติดตามการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	4.23	0.77	มาก
1.3.4 มีกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามธรรมชาติ วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น	4.40	0.72	มาก
1.3.5 มีสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้	4.57	0.57	มาก
รวม	4.38	0.69	มาก

จากตารางที่ 33พบว่า ช่องทางการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ทั้ง 5 ช่องทางมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.38$) โดยมีสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เป็นช่องทางการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$) รองลงมา มีกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามธรรมชาติ วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.40$) และมีแบบอย่างที่ดีทำให้เด็กเห็นและพาไปร่วมทำกิจกรรม ($\bar{x} = 4.37$) ตามลำดับ

ตารางที่ 34 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.4 หน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม (Node)			
1.4.1 แกนนำเด็กและเยาวชน	4.33	0.71	มาก
1.4.2 บุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน หรือผู้มีบารมีของชุมชน	4.27	0.74	มาก
1.4.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	4.17	0.75	มาก
1.4.4 แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น/ชุมชน	4.27	0.74	มาก
1.4.5 ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	4.40	0.72	มาก
1.4.6 เครือข่ายทางสังคมกลางเป็นคลังข้อมูลเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม	4.23	0.68	มาก
รวม	4.27	0.72	มาก

จากตารางที่ 34 พบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.27$) โดยมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมผ่านระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$) รองลงมา การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมผ่านแกนนำเด็กและเยาวชน ($\bar{x} = 4.33$) และการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมผ่านบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน หรือผู้มีบารมีของชุมชน และแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น/ชุมชน ($\bar{x} = 4.27$) ตามลำดับ

ตารางที่ 35 ความคิดเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.5 ทรัพยากรของเครือข่าย			
1.5.1 องค์ความรู้	4.23	0.73	มาก
1.5.2 สมาชิกเครือข่าย	4.13	0.73	มาก
1.5.3 แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย	4.13	0.78	มาก
1.5.4 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร	4.43	0.77	มาก
1.5.5 ความผูกพัน	4.00	0.91	มาก
1.5.6 ความศรัทธา	4.07	0.83	มาก
1.5.7 ความสัมพันธ์	4.03	0.76	มาก
1.5.8 งบประมาณ	3.93	0.87	มาก
1.5.9 วัตถุประสงค์	3.87	0.90	มาก
1.5.10 ฐานข้อมูลของท้องถิ่น	4.13	0.73	มาก
รวม	4.09	0.80	มาก

จากตารางที่ 35 พบว่า ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.27$) โดยมีทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.43$) รองลงมา องค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคม ($\bar{x} = 4.23$) สมาชิกเครือข่าย แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย และฐานข้อมูลของท้องถิ่น ($\bar{x} = 4.13$) ตามลำดับ

ตารางที่ 36 ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1.6 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้			
1.6.1 ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง	4.67	0.55	มากที่สุด
1.6.2 สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคม	4.73	0.45	มากที่สุด
1.6.3 จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การอบรมจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน เป็นต้น	4.37	0.72	มาก
1.6.4 ส่งเสริมความรู้ ทักษะการดำเนินชีวิตเพื่อการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	4.57	0.63	มากที่สุด
1.6.5 ให้ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต และเกมออนไลน์	4.63	0.49	มากที่สุด
1.6.6 ฝึกทักษะการใ้รู้ รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต การสืบค้นข้อมูล เป็นต้น	4.37	0.72	มาก
1.6.7 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองโรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน	4.50	0.73	มาก
1.6.8 ส่งเสริมให้ ภูมิปัญญา ผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้สู่เด็กและเยาวชน โดยเชื่อมโยงวัฒนธรรม วิถีชีวิต	4.50	0.73	มาก
1.6.9 สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ จากรากฐานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดิม	4.57	0.63	มาก
รวม	4.54	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 36 พบว่า มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.54$) โดยมีมาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{x} = 4.73$) รองลงมา ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง ($\bar{x} = 4.67$) และให้ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต และเกมออนไลน์ ($\bar{x} = 4.63$) ตามลำดับ

ตารางที่ 37 ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
2. ขั้นตอนการเรียนรู้			
2.1 ไม่รู้ ไม่สนใจ: ให้ความรู้ ความจริง อย่างมีเหตุผล	4.67	0.68	มากที่สุด
2.2 สนใจแต่รอถูกขู่: พுகุญให้เห็นข้อดี ข้อเสีย และให้โอกาสในการตัดสินใจ	4.67	0.55	มากที่สุด
2.3 ตัดสินใจและเตรียมตัวเรียนรู้: วางแผนว่าจะให้ทำอะไรบ้างในการเข้าร่วมกิจกรรม	4.37	0.56	มาก
2.4 ลงมือปฏิบัติ: ลงมือปฏิบัติตามแผนที่มีการกำหนดไว้ร่วมกัน	4.33	0.66	มาก
2.5 กระทำต่อเนื่อง: ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัย	4.50	0.73	มาก
2.6 แลกเปลี่ยนเรียนรู้: แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกเครือข่ายทางสังคมคนอื่นๆ	4.47	0.63	มาก
รวม	4.50	0.52	มาก

จากตารางที่ 37 พบว่า ขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.50$) ซึ่งขั้นตอนการเรียนรู้ โดยการให้ความรู้ ความจริง อย่างมีเหตุผลที่อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) รองลงมา การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัย ($\bar{x} = 4.50$) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกเครือข่ายทางสังคมคนอื่นๆ ($\bar{x} = 4.47$) ตามลำดับ

ตารางที่ 38 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
3 รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม			
3.1.1 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่น	4.20	0.71	มาก
3.1.2 ศึกษาดูงาน และจัดนิทรรศการประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน	4.13	0.78	มาก
3.1.3 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุมการแสดงความคิดเห็นระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน	4.10	0.88	มาก
3.1.4 การได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ภูมิปัญญา/นักวิชาการ	4.07	0.69	มาก
3.1.5 เรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ จากเครือข่าย เช่น วิดีโอ e-Learning	4.10	0.71	มาก
3.1.6 นัดพบ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกของเครือข่ายทางสังคม	3.09	1.03	มาก
3.1.7 แสดงความคิดเห็นผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	3.70	1.02	มาก
3.1.8 อ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ/ผู้รู้ เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก	3.83	0.70	มาก
รวม	3.90	0.81	มาก

จากตารางที่ 38 พบว่า รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) โดยมีรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.20$) รองลงมาการศึกษาดูงาน และจัดนิทรรศการประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการ

เรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ($\bar{x} = 4.13$) และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุมการ
แสดงความคิดเห็นระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน ($\bar{x} = 4.10$) ตามลำดับ

ตารางที่ 39 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
4. การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม			
4.1 การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้: นำโจทย์ปัญหาของชุมชนและ เอากลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายเป็นพลังในการขับเคลื่อนเนื้อหา ความรู้	4.10	0.80	มาก
4.2 การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้: ใช้ฐานวัฒนธรรม ความ ศรัทธา ความเชื่อ มาประสานกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น	4.33	0.61	มาก
4.3 การจัดเก็บรู้และการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ : ในลักษณะคลังความรู้ออนไลน์ อย่างเป็นระบบ และในรูปแบบสื่ออื่นๆ	4.23	0.68	มาก
4.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม: กำหนด มาตรการทางสังคมและโหนดของเครือข่ายทำหน้าที่เชื่อมโยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทั้ง 2 เครือข่าย	4.03	0.81	มาก
4.5 การนำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง: ประเมิน ผลิตซ้ำ และทำความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง	4.03	0.76	มาก
รวม	4.14	0.73	มาก

จากตารางที่ 39 พบว่า การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ย
ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$) ซึ่งการทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้โดยใช้ฐาน
วัฒนธรรม ความศรัทธา ความเชื่อ มาประสานกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม
มากที่สุด ($\bar{x} = 4.33$) รองลงมา การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ในลักษณะคลัง
ความรู้ออนไลน์ และการจัดเก็บเนื้อหาการเรียนรู้ให้อยู่ในรูปแบบสื่ออื่นๆ ($\bar{x} = 4.23$) และการ
กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้จากโจทย์ปัญหาของชุมชนและเอากลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายเป็นพลังใน
การขับเคลื่อนเนื้อหาการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.10$) ตามลำดับ

ตารางที่ 40 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
5. ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม			
5.1 แกนนำ ผู้นำ ผู้ปกครอง ชมรมต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่	4.43	0.68	มาก
5.2 สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	4.30	0.70	มาก
5.3 ตัวเด็กและเยาวชน	4.40	0.72	มาก
5.4 สภาพแวดล้อมของพื้นที่อันประกอบด้วย ค่านิยมความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้	4.40	0.67	มาก
5.5 จิตสำนึกร่วมหรือค่านิยมร่วมของเครือข่ายทางสังคม	4.30	0.67	มาก
5.6 ความผูกพันของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม	4.40	0.67	มาก
5.7 ความนิยมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	4.17	0.79	มาก
5.8 ประเภทและลักษณะของเครือข่ายทางสังคม	4.23	0.73	มาก
5.9 การรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	4.00	0.91	มาก
5.10 อุปกรณ์เสริม/เครื่องมือที่ทำให้เกิดการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	4.47	0.68	มาก
รวม	3.87	0.72	มาก

จากตารางที่ 40 พบว่า ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$) ซึ่งมีปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเกี่ยวกับอุปกรณ์เสริม/เครื่องมือที่ทำให้เกิดการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.47$) รองลงมา แกนนำ ผู้นำ ผู้ปกครอง ชมรมต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ ($\bar{x} = 4.43$) และตัวเด็กและเยาวชน สภาพแวดล้อมของพื้นที่อันประกอบด้วยค่านิยมความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และความผูกพันของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม ($\bar{x} = 4.40$) ตามลำดับ

ตารางที่ 41 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
6.ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม			
6.1 บริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ตลอดจน ผู้นำของแต่ละพื้นที่ มีความแตกต่างกัน	4.30	0.75	มาก
6.2 เวลาในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมแตกต่างกัน	4.20	0.71	มาก
6.3 สถาบันทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ใช้ศักยภาพที่มีอยู่พัฒนาหรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง	4.33	0.71	มาก
รวม	4.27	0.72	มาก

จากตารางที่ 41 พบว่า ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.27$) ซึ่งมีปัญหาและข้อจำกัดในด้านสถาบันทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ใช้ศักยภาพที่มีอยู่พัฒนาหรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจังมากที่สุด ($\bar{x} = 4.33$) รองลงมาบริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ตลอดจน ผู้นำของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ($\bar{x} = 4.30$) และเวลาในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมแตกต่างกัน ($\bar{x} = 4.20$) ตามลำดับ

2.3.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ

ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมการทดลอง

ผลการประชุมกลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้ปกครอง ภูมิปัญญา เด็กและเยาวชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีผลการประชุมดังนี้

1.1 สภาพการเรียนรู้ของพื้นที่ทดลองได้แก่ ตำบลมาบปลาเค้า อำเภอท่าช้าง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ประชาชนในเขตพื้นที่มีการรวมกลุ่มในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีการ

ช่วยค้นหาแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ และมีการสร้างเครือข่ายในชุมชนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมวัฒนธรรมไทยพวน เป็นต้น และมีการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้กับองค์การบริหารส่วนตำบล การค้นหาปัญหาของชุมชน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการติดต่อสื่อสาร

1.2 สถานการณ์ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พบว่ามติที่ประชุมเห็นว่า สถานการณ์ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไม่เหมาะสมของเด็กและเยาวชน เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพราะส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การเล่นเกมออนไลน์จนส่งผลกระทบต่อการศึกษา การคบเพื่อนต่างจังหวัด การสนทนาผ่านโทรศัพท์เป็นเวลานานๆ เป็นต้น

1.3 การเตรียมพื้นที่ทดลองรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมติที่ประชุมเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมาบปลาค้า มีความเหมาะสมเนื่องจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้นำที่เป็นที่ยอมรับและมีผลการดำเนินงานในการพัฒนาการเรียนรู้เป็นที่ประจักษ์ และเป็นพื้นที่ที่มีเยาวชนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการเป็นนักเทนนิสทีมชาติ ตลอดจนสามารถคัดเลือกกลุ่มเด็กและเยาวชนแบบเจาะจงมาเป็นกลุ่มทดลองได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรหลาน โดยไม่ปิดบัง

ขั้นตอนที่ 2 สรรหาและจัดตั้งทีมงานเครือข่ายทางสังคมเพื่อนำรูปแบบการเรียนรู้ไปทดลองใช้

การสรรหาและจัดตั้งทีมงานเครือข่ายทางสังคมเพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย บุคคลในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ที่คนในพื้นที่ให้การยอมรับนับถือ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย กำนัน จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน ภูมิปัญญาของหมู่บ้านซึ่งเป็นหมอปั่นบ้าน จำนวน 2 คน นักวิชาการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล และครูที่คุ้นเคยกับกลุ่มทดลอง จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 2 คน ตัวแทนเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นประธานสภาเด็กและเยาวชนประจำตำบล จำนวน 1 คน และตัวแทนหัวใจของเด็กและเยาวชนผู้มีพฤติกรรมเสี่ยง จำนวน 1 คน

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการทดลอง

3.1 ผลการเตรียมความพร้อม ด้านวัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ในการประชุมเชิงปฏิบัติการและเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง “รู้เท่า ก้าวทัน เครือข่ายสังคมออนไลน์ ภูมิคุ้มกันสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน” ซึ่งเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่

จะเชื่อมโยงการเรียนรู้ได้แก่ เว็บไซต์ facebook โดยประธานสภาเด็กและเยาวชนประจำตำบล เป็น Nodes เชื่อมโยงการเรียนรู้

3.2 ดำเนินการให้ความรู้ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ

3.2.1 ประเมินตนเองด้านการเรียนรู้และสถานการณ์ปัญหาชาติภูมิคุ้มกันทางสังคม ตามองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ ทั้งนี้ มติที่ประชุมประเมินตนเองในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ด้านการเรียนรู้ พบว่า มีการรวมกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการแสวงหาแนวทางเพื่อการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนในชุมชน

2) สถานการณ์ปัญหาชาติภูมิคุ้มกันทางสังคม พบว่า เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ทดลองมีสถานการณ์ปัญหาชาติภูมิคุ้มกันทางสังคมด้านต่างๆ ได้แก่ ติดอินเทอร์เน็ต ใช้โทรศัพท์เป็นเวลานาน มีพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม นิยมเปลี่ยนโทรศัพท์มือถือถือตามการโฆษณาผ่านสื่อ มีปัญหาด้านยาเสพติด

3) วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่พัฒนาขึ้น

4) เนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า เนื้อหาที่เด็กและเยาวชนควรรู้และอยากรู้คือ “รู้เท่า ก้าวทัน เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน”

5) ช่องทางการเรียนรู้สำหรับพื้นที่ทดลอง พบว่า การเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี มีการนำสื่อพื้นบ้าน สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

5.1) เด็กและเยาวชนในชุมชนเป็นแบบอย่างที่ดี

5.2) มีกิจกรรมการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเน้นพื้นที่ที่ได้รับการยกย่องว่ามีวัฒนธรรมไทยพวนที่เข้มแข็ง

5.3) มีการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเด็กและเยาวชน ผู้ปกครอง

6) Node ในการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม พบว่า บุคคลที่จะเป็น Node ในการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเกิดจากการแต่งตั้ง ได้แก่

6.1) กำนัน เป็น Node ในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

6.2) ประธานสภาเด็กและเยาวชนประจำตำบล เป็น Node ในการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

7) วิธีการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม มติที่ประชุมพิจารณาเห็นว่า การเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ของพื้นที่ทดลอง คือ การเชื่อมโยงระหว่าง Node ต่อ Node และสมาชิกเครือข่าย

8) ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม มติที่ประชุมพิจารณาเห็นว่า ทรัพยากรของพื้นที่ทดลอง มีทั้งทรัพยากรภายใน และทรัพยากรภายนอก

8.1) ทรัพยากรภายใน

- (1) ความผูกพันภายในพื้นที่
- (2) ความสัมพันธ์
- (3) การสร้างและรักษาความสัมพันธ์
- (4) ความใกล้ชิดด้วยความเป็นกันเองของคนในพื้นที่
- (5) ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
- (6) ความหนาแน่นในการเชื่อมโยงการเรียนรู้

8.2) ทรัพยากรภายนอก

- (1) กิจกรรมการเรียนรู้
- (2) แหล่งเรียนรู้
- (3) งบประมาณ

9) มาตรการจัดการเรียนรู้ พบว่า มติที่ประชุมเห็นว่า มาตรการจัดการเรียนรู้ควรเป็นไปตามรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่พัฒนาขึ้น

3.2.2 การสร้างแรงจูงใจและพัฒนาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมร่วมกัน

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้ ระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า เด็กและเยาวชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเด็กและผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการถามและตอบปัญหา กระตุ้นหรือรับในการให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการวางแผนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ผู้วิจัยได้รับทราบสภาพการเรียนรู้ที่เป็นจริงของเด็กและผู้ปกครองที่เกิดขึ้นจริงในห้องประชุมเชิงปฏิบัติการ

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มทดลองซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชนเกิดทักษะการเรียนรู้หลังสิ้นสุดการประชุมเชิงปฏิบัติการดังนี้

(1) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสีย และผลกระทบต่อตนเองหากใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเวลานานๆ

(2) มีการเตรียมความพร้อมในการวางแผนป้องกันตนเองจากการ Chat ด้วยการเล่าเรื่องการ Chat กับคนที่ไม่เคยรู้จักกับเพื่อนสนิทและผู้ปกครอง ทราบ

(3) รู้จักการประเมินตนเองในการใช้โทรศัพท์ การเล่นเกม อินเทอร์เน็ต การใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ตลอดจนมีการวางแผนในการดำเนินชีวิตด้วยการ กำหนดระเบียบวินัยในการใช้โทรศัพท์ และรู้จักการสอนให้ผู้ปกครองใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สมัยใหม่

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ จากทีมงานที่ได้รับการจัดตั้งเป็นเครือข่ายทางสังคมเพื่อการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ด้วยการ ประชุมกลุ่มย่อย พบว่า มติที่ประชุมพิจารณาแนวทางการปรับตัวการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน สำหรับเครือข่ายทางสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) การเรียนรู้ร่วมกันของเครือข่ายทางสังคม มติที่ ประชุมให้มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมระดับตำบล เช่น กิจกรรมเยาวชนคนเก่งพันภัยไอที กิจกรรมเรียนรู้แบบวิถีชีวิตชนบทแต่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ทางสังคม

(2) การใช้ทรัพยากรร่วมกันของเครือข่ายทางสังคม มติ ที่ประชุมให้มีการแบ่งปันทรัพยากรภายในเครือข่ายทางสังคมได้แก่ ความรู้ ความสัมพันธ์ ความ ใกล้เคียงให้เกิดขึ้นระหว่างเด็กและเยาวชนต่างหมู่บ้านให้มาเรียนรู้ร่วมกัน

(3) การดำเนินกิจกรรมและความต่อเนื่องในการดำเนิน กิจกรรม มติที่ประชุมให้มีการพิจารณาจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ประจำตำบลระยะเวลา 3 ปี

(4) ช่องทางในการติดต่อสื่อสาร มติที่ประชุมเห็นว่า เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ใช้สื่อบุคคล ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนเด็กและเยาวชนเป็น ช่องทางในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นศูนย์กลางหรือ Nodes ในการสร้างความใกล้ชิด

กับบุคคลอื่นๆ ในชุมชน สำหรับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เห็นว่า ประชานสภาเด็กและเยาวชนประจำตำบล เป็น Nodes เชื่อมโยงให้เกิดการติดต่อสื่อสารกับบุคคลที่อยู่ในพื้นที่เสมือน

(5) การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม มติที่ประชุมเห็นว่าภายในเครือข่ายควรมีกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนหลัก (core structure) ที่สามารถเชื่อมโยงบุคคลที่มีความใกล้ชิด ทำหน้าที่ให้ข้อมูล รับ/ส่งข้อมูล สามารถติดต่อและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในพื้นที่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยผ่านบุคคลที่เป็น Node เพื่อเชื่อมประสานกับกลุ่มบุคคลอื่นๆ เช่น ชมรมต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยพิจารณาความผูกพัน ความสัมพันธ์ ความใกล้ชิด การยอมรับนับถือ และจำนวนบุคคลที่สร้างความสัมพันธ์ ทั้งนี้หากมีความสัมพันธ์สูง มีความใกล้ชิดมาก มีการยอมรับนับถือมาก มีความผูกพันมาก และมีจำนวนบุคคลที่ปฏิสัมพันธ์ด้วยมากเพียงใด โอกาสที่จะเกาะกลุ่มเป็นกลุ่มย่อยๆ (Cliques) ได้สูงเช่นกัน นำไปสู่การสร้าง ความผูกพันทางสังคม (Social ties) และสามารถส่งต่อไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่ในพื้นที่ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความเป็นเพื่อนบ้าน ความสนิทสนมจนกลายเป็นความผูกพัน ของคนในพื้นที่ จะทำให้เกิดความสมดุลด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน จนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

(6) การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ มติที่ประชุมเห็นว่าวิธีการสร้างและรักษาความสัมพันธ์กระทำได้โดยการติดต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านเครื่องมือสื่อสารรูปแบบต่างๆ เช่น โทรศัพท์ หอกระจายเสียง จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถตรวจสอบการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ของ Nodes ได้จากจำนวนความถี่ในการติดต่อสื่อสาร การรับ-ส่งข้อมูล ซึ่งบุคคลที่เป็น Node ในพื้นที่ ได้แก่ กำนัน จะสร้างความเกี่ยวพัน (Kite Network) กับ Nodes เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ได้แก่ ประชานสภาเด็กและเยาวชนโดยการประสานการจัดกิจกรรม การชักจูงให้เข้าร่วมกิจกรรม ก่อให้เกิดความผูกพัน (Ties) ระหว่างบุคคล 2 คนนี้

3.2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบว่า Node ในการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายเชิงพื้นที่ และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มี 2 บุคคลได้แก่ กำนัน และประชานสภาเด็กและเยาวชนประจำตำบล ซึ่งสามารถตรวจสอบการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้จาก จำนวนครั้งหรือความถี่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวนการเพิ่มขึ้นของบุคคลที่เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (ความหนาแน่น) Node มีการเชื่อมประสานการเรียนรู้แพร่กระจายข้อมูลความรู้ ให้แก่บุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บ่อยครั้ง ซึ่งกิจกรรมที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลางหมู่บ้านทุกสิ้นเดือน การพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในหมู่บ้าน การสนทนาออนไลน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านอีเมล และผ่านสื่อรูปแบบอื่นๆ ทั้งนี้ Node มีความใกล้ชิด (Closeness) กับสมาชิกมากจะยิ่งเพิ่มโอกาสการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน และนำไปสู่การช่วยเหลือและสนับสนุนทางสังคม (Social support) ระหว่าง Node และสมาชิกได้ดีมากขึ้น

3.2.4 ผลการวิเคราะห์การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม หลังการทดลองและการขจัดความขัดแย้ง ความตึงเครียดอันเกิดจากการเรียนรู้

1) ผลการวิเคราะห์การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม หลังการทดลองและการขจัดความขัดแย้ง ความตึงเครียดอันเกิดจากการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองจากการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พบว่า Node ที่ได้รับการแต่งตั้ง สามารถขยายความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้สู่บุคคลอื่นหรือสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ด้วย ทั้งนี้ก่อนการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ Node จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ด้วยแบบหลวมๆ (weak ties) แต่หลังจากทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ พบว่า มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด เป็นปึกแผ่นมั่นคง (strong ties) มากขึ้น ซึ่งวัดได้จาก ความถี่ในการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความใกล้ชิดที่เพิ่มมากขึ้น ในด้านการดำเนินกิจกรรมเพื่อลดความขัดแย้งหรือความกดดันจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการดำเนินกิจกรรมได้แก่

- (1) ค่ายครอบครัวอบอุ่น ได้มีการสอดแทรกเนื้อหาจากรูปแบบการเรียนรู้เข้าไปในกิจกรรม เช่น กิจกรรมระบายความในใจสู่พ่อ-แม่ กิจกรรม Walk rally
- (2) มีการจัดทำแผนผังประชาสุขุขาวบ้าน
- (3) จัดทำหลักสูตรการอบรมคอมพิวเตอร์ให้พ่อ-แม่ โดยให้เด็กและเยาวชนเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้
- (4) มีการจัดทำป้ายเชิดชูเด็กและเยาวชนคนต้นแบบของตำบล ซึ่งเป็นนักเทนนิสเยาวชนทีมชาติ
- (5) มีการจัดเตรียมพัฒนาศูนย์พัฒนาสถาบันครอบครัว

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบสามเส้าด้านสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนหลังเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555 กระทั่งวันที่ 19 เมษายน 2555 พบว่า เด็กและเยาวชนมีทักษะการเรียนรู้ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่สร้างสรรค์ โดยการรู้จักการวางแผนการใช้โทรศัพท์ การใช้ อินเทอร์เน็ต และบอกเล่าเรื่องที่พบจากการใช้อินเทอร์เน็ตให้เพื่อนและผู้ปกครองทราบ นอกจากนี้ ยังเกิดความใกล้ชิดในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ปกครองมากขึ้น เกิด ความเข้าใจ เป็นผลให้การทำกิจกรรมร่วมกันและมีพัฒนาการในการแก้ปัญหาขาดภูมิคุ้มกัน ใน หมู่เพื่อนกลุ่มเดียวกัน จากการตรวจสอบสามเ้ายังพบอีกว่า ก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ปกครองขาดความรู้ ความเข้าใจใส่ด้านความรู้เท่าทันเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ แต่ภายหลังการ เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ปกครองมีความกระตือรือร้นในกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การสร้างความผูกพันทางสังคม (social tie) ที่ฝังตัวอยู่ในโครงสร้างทางสังคม มีความแน่นแฟ้นมากขึ้น

3.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับ เครือข่ายทางสังคมผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม พบว่า บุคคล สำคัญที่ จะขยายความรู้หรือเผยแพร่ความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ Node ที่มีความผูกพัน (Ties) ระหว่าง Node ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และ Node ของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ โดย Node ทั้งสองจะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงไปยังบุคคลอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งเป็นการ กระชับความสัมพันธ์ให้เกิดเป็นชมรมต่างๆ เข้ามาโยงใยเป็นเครือข่ายทางสังคม ซึ่งก่อนการ ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ประชาชนในพื้นที่ทดลองจะมีความผูกพัน แบบหลวมๆ แต่หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ความผูกพันมี ความแน่นแฟ้นมากขึ้น และนอกจากนี้ยัง พบว่า ความเชื่อถือ (Trust) และความศรัทธา เป็น ทรัพยากรภายในเครือข่ายทางสังคมที่เป็นตัวกลางสร้างแรงจูงใจให้เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบ แน่นแฟ้นหรือมั่นคงขึ้น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมได้เป็นอย่างดี สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ พบว่า การเชื่อมโยงทางสังคม (social links) Node สามารถเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้โดยผ่าน กระบวนการนัดพบ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากช่องทางต่างๆ เช่น จุดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ การสนทนาออนไลน์ การกระจายเสียงผ่านสื่อท้องถิ่น แต่ในความเป็นจริง ความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในแต่ละเครือข่ายทางสังคมจะเกาะเกี่ยวกันเฉพาะภายใน เครือข่ายเดียวกัน โดยจะมีสมาชิกบางคนเท่านั้นที่สามารถย้ายตัวเองมาอยู่ร่วมกับเครือข่ายเชิง พื้นที่

บทที่ 5

รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม สำหรับเด็กและเยาวชน

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาในรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและการสนทนากลุ่ม ในประเด็นต่างๆ ได้ข้อสรุปของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายฯ มีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

1.1 จุดมุ่งหมายการเรียนรู้

จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

1.1.1 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1.1.2 เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน

1.1.3 เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่

ร่วมกันในสังคม

1.1.4 เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 เนื้อหาการเรียนรู้หรือองค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคม

เนื้อหาการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

1.2.1 การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ ในประเด็นนี้จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันครอบครัว เนื่องจากครอบครัวเป็นแหล่งเรียนรู้ คุณค่าชีวิต การที่คนจะดี ไม่ดี เอื้อเฟื้อ หรือเห็นแก่ตัว ไม่อาจเรียนจากโรงเรียนได้มากนักแต่เรียนรู้จากครอบครัวมากกว่า ซึ่งเนื้อหาความรู้ภูมิคุ้มกันครอบครัวที่ควรสร้างเสริมมีดังนี้

1) ค่านิยมในครอบครัว พ่อ แม่ ลูกชาย และลูกสาว ควรใช้เวลาแก่กัน ครอบครัวไทยอ่อนแอเพราะไปยึดติดกับระบบทุนนิยม คิดอะไร ทำอะไร จะมีแต่เงิน จะทำอย่างไรจะมีเงินและรวยได้ คิดเรื่องเศรษฐกิจเป็นอย่างเดียว

2) สานสัมพันธ์กับชุมชน ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเป็นสิ่งเชื่อมโยงความรัก ความอบอุ่น และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3) สร้างคุณค่าใหม่..ใช่แข่งขัน “ระบบคุณค่าที่เราทำกับคน” คือคุณค่าความร่วมมือ ความช่วยเหลือ เกื้อกูลทั้งภายในครอบครัว และกับเพื่อนบ้าน เป็นคุณค่าที่ควรยึดถือ ไม่ใช้ยึดถือคุณค่าการแข่งขัน

4) สร้างเงื่อนไขสายสัมพันธ์ครอบครัว ด้วยกิจกรรมโครงการที่ทำให้สมาชิกครอบครัว และเพื่อนบ้านได้มาเจอกัน

1.2.2 การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการอ่านสื่อให้ออกเพื่อพัฒนาทักษะในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การตีความเนื้อหาของสื่อ การประเมินค่าและเข้าใจผลกระทบของสื่อ และสามารถใช้อสื่อให้เกิดประโยชน์ได้

1.2.3 การสร้างเสริมทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน สำหรับเด็กและเยาวชนประกอบด้วยองค์ความรู้ดังนี้

- 1) การรู้จักและเห็นคุณค่าของตนเอง และมีค่านิยมที่พึงประสงค์
- 2) การรู้จักแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร และกลั่นกรองเลือกใช้อินเทอร์เน็ตข้อมูลที่เหมาะสม
- 3) การรู้จักคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ และตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ
- 4) การรู้จักวางแผนชีวิตและอาชีพตลอดจนการรู้จักปฏิเสธเพื่อนในการทำสิ่ง

ที่เสี่ยงต่อการเป็นปัญหา

อย่างไรก็ตามเนื้อหาการเรียนรู้อาจเกิดจาก “ทุกข์” หรือ “ปัญหาจริง” ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยเนื้อหาการเรียนรู้อยู่ในลักษณะวิชาชีวิต และคำนึงถึงเนื้อหาการเรียนรู้อื่นๆที่เขาควรรู้ และเนื้อหาการเรียนรู้อื่นๆที่เขาอยากจะทำ ทั้งนี้คำนึงถึงธรรมชาติ วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม บริบท และการดูแลหลอหลอมเป็นตัวตนของเด็กและเยาวชน

1.3 ช่องทางการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

ช่องทางการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

1.3.1 เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่มีช่องทางการเรียนรู้ดังนี้

1) จัดตั้งองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลเป็นศูนย์กลางในการประสาน สถานบันการศึกษา บ้าน วัด และโรงเรียน

2) มีแบบอย่างที่ดีทำให้เด็กเห็นและพาไปร่วมทำกิจกรรม ซึ่งแบบอย่างที่ดีประกอบด้วย พ่อแม่ คนในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ชุมชนมีผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ใหญ่ในสังคมเป็นแบบอย่างที่ดี และเพื่อนของเด็กและเยาวชนเป็นแบบอย่างที่ดี

3) มีระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ประเมิน และติดตามการเรียนรู้ซึ่งคุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่เหมาะสมคือ มีทักษะในการประสาน/ให้คำปรึกษา/มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี/รักการเรียนรู้/รู้จักชุมชน/รู้จักพื้นที่ มีจิตวิญญาณของการให้ มีเวลาอย่างเพียงพอ ต้องการให้งานประสบความสำเร็จ และรับฟังความคิดเห็น

4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นไปตามธรรมชาติ วิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น แต่ภายใต้สถานการณ์ใหม่ เพื่อให้เท่าทันระบบที่มาปะทะเด็กและเยาวชน

5) นำสื่อพื้นบ้านและสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนมักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.3.2 เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มีช่องทางในการเรียนรู้ดังนี้

1) จัดตั้งองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลเป็นศูนย์กลางในการประสานสถาบันการศึกษา บ้าน วัด และโรงเรียน

2) มีแบบอย่างที่ดีทำให้เด็กเห็นและพาไปร่วมทำกิจกรรม ซึ่งแบบอย่างที่ดีประกอบด้วย พ่อแม่ คนในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดี ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ชุมชนมีผู้นำเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ใหญ่ในสังคมเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อนของเด็กและเยาวชนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่นแบบอย่างที่ดีในการวางตัว การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น

3) มีระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ประเมิน และติดตามการเรียนรู้ซึ่งคุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่เหมาะสมได้แก่ มีทักษะในการประสาน/ให้คำปรึกษา/มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี/รักการเรียนรู้/รู้จักชุมชน/รู้จักพื้นที่ มีจิตวิญญาณของการให้ มีเวลาอย่างเพียงพอ ต้องการให้งานประสบความสำเร็จ และรับฟังความคิดเห็น

4) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์และเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

5) นำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือการจัดการเรียนรู้ เช่นเครือข่ายทางสังคม Facebook, Window Live Messenger (MSN) และHi5 โดยการสนทนาออนไลน์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

1.4 Nodes ในการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม

การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

1.4.1 เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่มี Nodes ที่สำคัญดังนี้

1) ผู้ประสานงาน (Hubs) ได้แก่ แกนนำเด็กและเยาวชน

- 2) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่ายทางสังคม (Pulse Taker) ได้แก่ บุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน หรือผู้มีบารมีของชุมชน เช่น ผู้นำ ภูมิปัญญา เป็นต้น
- 3) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในเครือข่าย (Gate Keeper) ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายทางสังคมกลาง
- 4) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Management) ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น/ชุมชน เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการในท้องถิ่น เป็นต้น

1.4.2 เครือข่ายทางสังคมออนไลน์มี Nodes ที่สำคัญดังนี้

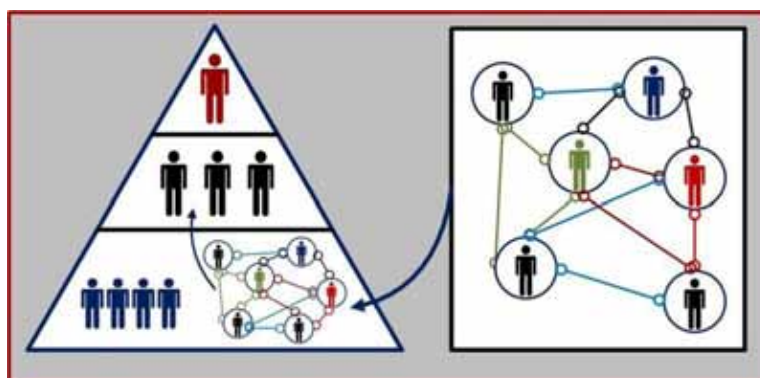
- 1) ผู้ประสานงาน (Hubs) ได้แก่ แกนนำเด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
- 2) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่าย (Pulse Taker) ได้แก่ ผู้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ของเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, MSN และ Hi5 เช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น
- 3) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในเครือข่าย (Gate Keeper) ได้แก่ หน่วยงานที่ดูแลระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
- 4) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Management) ได้แก่ เครือข่ายทางสังคมออนไลน์กลาง ผู้ดูแลเว็บไซต์ เป็นต้น

1.4.3 การเกิดขึ้นของหน่วยเชื่อมโยงเครือข่าย (Nodes)

หน่วยประสานเชื่อมโยงเครือข่าย (Nodes) เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายในแต่ละเครือข่าย อาจเป็นบุคคลหรือสถาบัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ Nodes ของเครือข่ายประกอบด้วย ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ซึ่งมีกระบวนการเกิดขึ้นของ Nodes ด้วยกัน 2 รูปแบบ ได้แก่ Nodes ที่เกิดจากการแต่งตั้ง และ Nodes ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

1.4.3.1 Nodes ที่เกิดจากการแต่งตั้ง เป็น Nodes ที่เกิดจากองค์กรหรือหน่วยงานเข้าไปดำเนินการคัดเลือกแต่งตั้ง มักเป็น Nodes ที่เกิดขึ้นตามกฎกติกาของหน่วยงานตามวาระของกิจกรรมหรือโครงการของเครือข่าย Nodes ประเภทที่องค์กร/สถาบันมักมีกลไกในการผลักดันให้เกิดขึ้น โดยส่วนใหญ่จะคัดเลือกบุคคล/องค์กรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ

1.4.3.2. Nodes ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มักเป็นบุคคลที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม Nodes ประเภทนี้มักเกิดขึ้นโดยลักษณะความสัมพันธ์ที่ล้อมรอบ ในแง่ของการกระทำทางสังคม เช่น ความผูกพัน เพื่อนฝูง สายสัมพันธ์ในการทำงาน เนื่องจากสายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการส่งผ่านหรือแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ เมื่อมีบุคคลที่มีปัญหาหรือตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเพิ่มมากขึ้น มารวมตัวกันก็จะจัดตั้งเป็นชมรม และดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และในที่สุดก็พัฒนาเป็นเครือข่ายทางสังคม Nodes ประเภทนี้ต้องใช้เวลายาวนานและเมื่อเกิดขึ้นแล้วมักเข้มแข็งและยั่งยืน ทั้งนี้สามารถแสดงการเกิดขึ้นของ Nodes ได้ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 การเกิดขึ้นของ Nodes

1.4.4 **คุณลักษณะที่สำคัญของ Nodes** เป็นลักษณะส่วนบุคคลที่ทำให้ได้รับการยอมรับหรือได้รับคัดเลือกเป็น Nodes ซึ่งประกอบด้วยผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) คุณลักษณะมีดังนี้

- 1) เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับของชุมชน เช่น เป็นคนตั้งใจจริง ทุ่มเท มีความรับผิดชอบ เป็นต้น
- 2) มีจิตใจที่อุทิศ และเป็นทีศรัทธาของคนในชุมชน เช่น เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน (ยิ้มแย้ม เป็นกันเอง เข้ากับคนได้ง่าย มีการแสดงอารมณ์เชิงบวก)
- 3) ต่อบริหารปัญหาของชุมชนด้วยปัญญา เช่น การรู้จักแก้ปัญหาด้วยเหตุผล มีสติ เป็นที่ปรึกษา คนอื่นฟังได้ ให้กำลังใจคนเป็น

4) เป็นผู้ที่มีสถานภาพพิเศษ เช่น มีบาร์มี และเข้มแข็ง จะทำให้ง่ายต่อการเชื่อมโยงความสัมพันธ์

5) รู้จักใช้ความรู้มาพื้นฐานในการเพิ่มพลัง เช่น มีความใฝ่สัมฤทธิ์ ชอบทำงานท้าทาย กล้าเสี่ยง ทำงานเป็นที่ประจักษ์ เป็นต้น

6) มีทักษะความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การมีทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สนใจแสวงหาสารสนเทศ เป็นต้น

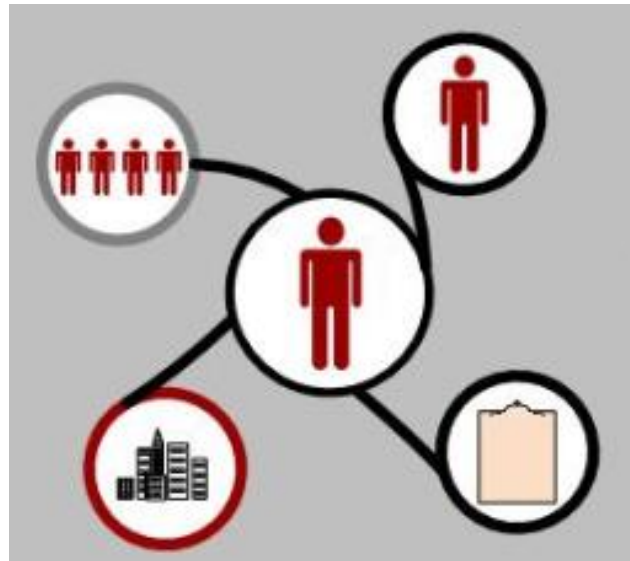
1.4.5 วิธีการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งสองเครือข่ายสามารถทำได้ดังนี้

- 1) การเชื่อมโยงระหว่าง Nodes ต่อ Nodes
- 2) การเชื่อมโยงระหว่าง Nodes ต่อ Nodes และสมาชิกเครือข่าย
- 3) การเชื่อมโยงระหว่าง เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ต่อเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

ตัวอย่างเช่น Nodes ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ เชื่อมโยงกับ Nodes ของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ โดยผ่านทาง ใช้โทรศัพท์ การนัดประชุม การส่ง e-mail และการสนทนาออนไลน์ เป็นต้น และสำหรับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เชื่อมโยงโดยการ ติดต่อ ผ่านบริการต่างๆ ของเครือข่าย แสดงวิธีการเชื่อมโยงของเครือข่ายได้ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 แสดงการเชื่อมโยงระหว่าง Nodes ต่อ Nodes

ภาพที่ 13 แสดงการเชื่อมโยงระหว่าง Nodes ต่อ Nodes และสมาชิกเครือข่าย

ภาพที่ 14 แสดงการเชื่อมโยงระหว่าง Nodes ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์

1.4.6 บทบาทหน้าที่ของ Nodes หมายถึง งานหรือภารกิจที่ Nodes ของเครือข่ายทางสังคมควรร่วมกันทำเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้ง 2 รูปแบบให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดย Nodes ของเครือข่ายทางสังคมมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1.4.6.1 ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) แกนนำเด็กและเยาวชน เป็นชุมทางการประสานงานของเครือข่ายมีหน้าที่ดังนี้

- 1) เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยง พบปะ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารของเครือข่ายทางสังคม
- 2) ประสานงานระหว่างสมาชิกในเครือข่ายทางสังคมทั้งสองเครือข่าย
- 3) ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม
- 4) จัดกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมเพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง
- 5) เป็นตัวแทนหรือแม่ข่ายของเครือข่ายทางสังคมในการติดต่อสมาชิกเครือข่ายออนไลน์และเครือข่ายเชิงพื้นที่
- 6) หาพันธมิตรร่วมคิด ร่วมทำ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

1.4.6.2 ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) บุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน หรือผู้มีบารมีของชุมชน/เจ้าขององค์ความรู้ของเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ มีหน้าที่ดังนี้

- 1) สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน
- 2) ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้สู่สมาชิกเครือข่าย เพื่อการตัดสินใจร่วมกัน
- 3) สังเกตความเคลื่อนไหวต่างๆ ของเครือข่ายทางสังคม
- 4) ตรวจสอบความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม
- 5) เป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิกเครือข่ายทางสังคม

1.4.6.3 ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/เครือข่ายทางสังคมกลาง/หน่วยงานที่ดูแลระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีหน้าที่ดังนี้

- 1) กำกับดูแลการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารของเครือข่ายทางสังคม
- 2) สนับสนุนด้านทรัพยากร เพื่อการเสริมสร้างการทำทางของเครือข่ายทางสังคม
- 3) ติดต่อประสานความสัมพันธ์ Nodes แต่ละ Nodes ของเครือข่ายทางสังคม

4) พัฒนาฐานข้อมูลของชุมชน/เครือข่ายเพื่อให้เกิด community ownership ของชุมชนและเครือข่าย

5) เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในเครือข่ายทางสังคมกับสมาชิกภายนอกเครือข่ายทางสังคม

1.4.6.4 ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น / เครือข่ายทางสังคมออนไลน์กลาง มีหน้าที่ดังนี้

1) บริการด้านต่างๆ แก่สมาชิกเครือข่ายทางสังคม เช่น การเข้าถึงเครือข่าย การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่ เป็นต้น

2) ทำหน้าที่เป็น Facilitator ของชุมชนในการประสานกระบวนการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม

3) พัฒนาระบบ Social Mapping ของเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยง Nodes แต่ละ Nodes ของเครือข่าย

4) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคม

5) แสวงหาต้นแบบที่จะเป็นแกนนำที่จะทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

6) ติดตามและประเมินผลการทำกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ

ทั้งนี้ Nodes จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพด้วยหลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ (Why) ที่ชัดเจนของเครือข่ายทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายของเครือข่ายทางสังคม ภาระหน้าที่ในงาน และผลลัพธ์ที่ต้องการ 2) เวลา (When) เวลาในการทำหน้าที่ของ Nodes ขึ้นอยู่กับ ระยะเวลาในการดำเนินการ กิจกรรมหรือโครงการ ขั้นตอนหรือกระบวนการในการดำเนินงาน 3) วิธีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (How) เช่น การเชื่อมโยงผ่านสื่อ การปฏิสัมพันธ์ การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ ซึ่งสามารถสรุปเป็นภาพที่ 15 ได้ดังนี้

ภาพที่ 15 แสดงการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของ Nodes

1.4.7 การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

เป็นการเชื่อมโยงองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการเรียนรู้ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมมีวิธีการดังนี้

- 1) สร้างกลไกการประสานเครือข่าย โดยการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงของท้องถิ่นหรือพื้นที่
- 2) ชุมชน/กลุ่มบุคคล ยื่นข้อเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดแนวทางการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
- 3) ยกกระดับการศึกษาหรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของท้องถิ่นหรือพื้นที่
- 4) พัฒนาบุคลากรให้มีขีดความสามารถของท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งและเกิดจิตสำนึกร่วม
- 5) พัฒนา Facilitator ของท้องถิ่นหรือพื้นที่ในการทำหน้าที่เชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งบุคคลใน Facilitator ประกอบด้วยผู้ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Catalyst) และผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (Networker)
- 6) พัฒนา Social Mapping ของเครือข่ายทางสังคม ให้เกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยง Nodes แต่ละ Nodes ของเครือข่าย เช่น แผนที่เครือข่าย ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น

7) พัฒนาฐานข้อมูลของชุมชนเพื่อให้มี Community Ownership ของ
ท้องถิ่นหรือพื้นที่

8) พัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นหรือพื้นที่ให้มีระบบการป้องกันและเฝ้า
ระวังโรคขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม เช่น ระบบสวัสดิการชุมชน ระบบการจัดการชุมชน เป็นต้น

1.4.8 การรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคม เป็นกระบวนการสร้างเสริม
ความเข้มแข็งให้เกิดการเรียนรู้ โดยการสกัดจากส่วนดี หรือจุดแข็งของแต่ละพื้นที่ มาเรียนรู้และ
สนับสนุนกันและกันเพื่อการผนึกกำลัง (synergy) ผลลัพธ์ของการทำงานเป็นเครือข่ายดีกว่าการ
ทำงานที่ต่างคนต่างทำ ซึ่งกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ให้เกิดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทาง
สังคมนั้น มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) สร้างผังของเครือข่ายทางสังคม (Network Mapping)
- 2) กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ Nodes และสมาชิก
เครือข่ายทางสังคม (Role and Responsibility)
- 3) จัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารของเครือข่าย
(Communication System)
- 4) จัดการระบบสารสนเทศของเครือข่ายทางสังคม (Information System)
- 5) ศึกษารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายให้ยั่งยืน (Keep Model
Learning)

1.5 ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม

ทรัพยากรของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทาง
สังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

1.5.1 เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

1.5.1.1 ทรัพยากรภายในของเครือข่ายทางสังคม (Internal resources)

ประกอบด้วย

- 1) องค์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิของเครือข่ายทางสังคม เช่น ภูมิปัญญา
ผู้นำ เป็นต้น
- 2) ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายในการแก้ปัญหา
- 3) สมาชิกเครือข่าย
- 4) แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย
- 5) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร
- 6) ความผูกพัน

7) ความศรัทธา

8) ความสัมพันธ์

1.5.1.2 ทรัพยากรภายนอกเครือข่ายทางสังคม (External resources)

ประกอบด้วย

1) ผู้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย

2) งบประมาณ

3) วัสดุอุปกรณ์

4) สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้

5) สื่อพื้นบ้าน เช่น เพลงพื้นบ้าน พิธีกรรม เป็นต้น

6) ฐานข้อมูลของท้องถิ่นหรือชุมชนในการแก้ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกัน

ทางสังคม

7) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม

1.5.2 เครือข่ายทางสังคมออนไลน์

1.5.2.1 ทรัพยากรภายในของเครือข่ายทางสังคม (Internal resources)

ประกอบด้วย

1) องค์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิของเครือข่ายทางสังคม เช่น ภูมิปัญญา

นักวิชาการ แก่นนำ เป็นต้น

2) ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายในการแก้ปัญหา

3) สมาชิกเครือข่าย

4) แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย

5) การเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

6) ความผูกพัน

7) ความศรัทธา

8) ความสัมพันธ์

1.5.2.2 ทรัพยากรภายนอกเครือข่ายทางสังคม (External resources)

ประกอบด้วย

1) ผู้สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย

2) งบประมาณ

- 3) วัสดุอุปกรณ์
- 4) สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 5) สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เช่น เว็บเครือข่ายทางสังคม
- 6) ฐานข้อมูลของท้องถิ่นหรือชุมชนในการแก้ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกัน

ทางสังคม

- 7) รูปแบบการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม

1.6 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้

มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

1.6.1 ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง

1.6.2 สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

1.6.3 จัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น การอบรมจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดี

1.6.4 ให้ความรู้ด้านทักษะการดำเนินชีวิตเพื่อการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

1.6.5 ให้ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต และเกมออนไลน์ เป็นต้น

1.6.6 ฝึกทักษะการใฝ่รู้ รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ต การสืบค้นข้อมูล เป็นต้น

1.6.7 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองโรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน

1.6.8 ส่งเสริมให้ผู้นำทางความคิด (Tutor) ของชุมชน เช่น ภูมิปัญญา แกนนำ หรือ ผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้สู่เด็กและเยาวชน โดยการเชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และค่านึงถึงต้นเหตุกรรมทางสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตวิญญาณของความเป็นพ่อแม่ให้ฟื้นคืนมา

1.6.9 สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอย่าง ต่อเนื่องจากรากฐานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดิม เช่น วัฒนธรรมการทำมาหากิน การดูแลสุขภาพ จากภูมิปัญญาการเรียนรู้ และการสร้างกระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

ขั้นตอนการเรียนรู้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

ขั้นตอนการเรียนรู้	ความหมายการเรียนรู้ในแต่ละขั้น
ขั้น 1 ไม่รู้ ไม่สนใจ	การให้ความรู้ ความจริง อย่างมีเหตุผล
ขั้น 2 สนใจแต่รอถูกชัก	พูดคุยให้เห็นข้อดี ข้อเสีย และโอกาสตัดสินใจ
ขั้น 3 ตัดสินใจและเตรียมตัวเรียนรู้	วางแผนว่าจะให้ทำอะไรบ้าง
ขั้น 4 ลงมือปฏิบัติ	ลงมือปฏิบัติตามแผนที่มีการกำหนดไว้ร่วมกัน
ขั้น 5 กระทบต่อเนื่อง	ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัย
ขั้น 6 แลกเปลี่ยนเรียนรู้/ปรับปรุง (ถ่ายทอดความรู้)	แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกเครือข่ายทางสังคม

ส่วนที่ 3 กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนยึดหลักความดี ความสามารถ ความสุข ในลักษณะของการพาไปรู้ พาไปดู พาไปทำ ดังนี้

3.1 เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

3.1.1 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน

3.1.2 ทักษะศึกษา ศึกษาดูงาน และจัดนิทรรศการ ประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน

3.1.3 จัดเวทีหรือสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุมการแสดงความคิดเห็นระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน

3.1.4 การได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ภูมิปัญญา/นักวิชาการ

3.1.5 กิจกรรมการเรียนรู้จากวิถีชีวิตประจำวันทั้งในประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมที่สืบทอดกันจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

3.2 เครือข่ายทางสังคมออนไลน์

3.2.1 เรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ จากเครือข่าย เช่น วีดีโอ E-Learning

3.2.2 นัดพบ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย

3.2.3 แสดงความคิดเห็นผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เช่น Blog เป็นต้น

3.2.4 อ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ/ผู้รู้ เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก

ข้อเสนอแนะรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

1. รูปแบบกิจกรรมควรเริ่มจากฐานวัฒนธรรมและฐานวิชาการสมัยใหม่ของท้องถิ่น โดยร้อยพันคุณค่าเดิมที่ชุมชนมี มาประยุกต์ทางเลือกขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน เป็นการสร้างรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ภายใต้คุณค่าดั้งเดิมแบบดั้งเดิม โดยให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงได้ง่าย ไม่เป็นการบังคับให้เข้าร่วม

2. กิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นรูปแบบกิจกรรมที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันทั้งในประเพณี วัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงพิธีกรรมที่สืบทอดกันจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เพราะวัฒนธรรมเป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการกระทำหรือวัฒนธรรม คือ พาหนะในการทำให้เกิดความรัก ความศรัทธา ความเชื่อ ความผูกพันและเป็นแก่นแท้ของความเข้มแข็งของชุมชน

3. แสวงหาด้านแบบของบุคคลที่จะเป็นแกนนำที่จะทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นต้นแบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติรุ่นใหม่ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ และมีจิตวิญญาณร่วม เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผลกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมให้กว้างขึ้น

4. กิจกรรมการเรียนรู้ ควรให้ความสำคัญกับวิธีการ หรือกระบวนการ มิใช่มุ่งแต่ผลสำเร็จและควรยึดหลักความดี ความสามารถ ความสุข ในลักษณะของการพาไปรู้ พาไปดู พาไปทำ

ส่วนที่ 4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

4.1 การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ ควรเริ่มจากโจทย์ปัญหาหรือทุกข์ของชุมชน โดยการค้นหาสาเหตุของปัญหาโดยเอาใจเป็นตัวตั้ง เอกกลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายเป็นพลังในการขับเคลื่อนการเรียนรู้และเนื้อหาความรู้ ไม่ควรเป็นเนื้อหาทางวิชาการที่มีสอนในสถาบันศึกษา ควรเป็นเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นคุณค่า และเพิ่มมูลค่าทางสังคม ในการดำรงชีวิต

4.2 การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ กำหนดยุทธวิธีในการแก้ปัญหา โดยทำความเข้าใจกับบริบทของพื้นที่ โดยใช้ฐานวัฒนธรรม ความศรัทธา ความเชื่อ มาประสานกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งกลไกที่จะทำให้เกิดความรู้ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ภูมิปัญญา สถาบันทางสังคม สมาชิกเครือข่ายทางสังคม เด็กและเยาวชน ศูนย์ข้อมูลหรือคลังข้อมูลของชุมชน และเทคนิคการจัดการและเครื่องมือของเครือข่ายทางสังคม

4.3 การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ ควรมีการยกระดับฐานความรู้ ให้เกิดเป็นทุนทางปัญญาในลักษณะคลังความรู้ออนไลน์ อย่างเป็นระบบ และอาจทำให้อยู่ในรูปแบบสื่ออื่นๆ ประกอบด้วย

4.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม มีช่องทางในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทั้ง 2 เครือข่าย โดยกำหนดมาตรการทางสังคมและโหนดของเครือข่ายเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ควรผสมผสานเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ในเครือข่ายเชิงพื้นที่และความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีอยู่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ มาปรับให้เข้ากัน

4.5 การนำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ควรมีการประเมินความรู้ ผลิตซ้ำความรู้ และทำความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่าย เช่น หน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเนื้อหาความรู้ เป็นต้น

4.6 ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

ปัจจัยสนับสนุนรูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนมีได้ดังนี้

4.6.1 ปัจจัยสนับสนุนสำหรับเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

1. แกนนำ ผู้นำ ผู้ปกครอง ชุมชนต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่
2. สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. ตัวเด็กและเยาวชน
4. สภาพแวดล้อมของพื้นที่อันประกอบด้วย ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้
5. จิตสำนึกร่วมหรือค่านิยมร่วมของเครือข่ายทางสังคม
6. ความผูกพันของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม

4.6.2 ปัจจัยสนับสนุนสำหรับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

1. ความนิยมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
2. ประเภทและลักษณะของเครือข่ายทางสังคม
3. การรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
4. อุปกรณ์เสริม/เครื่องมือที่ทำให้เกิดการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
5. ความผูกพันของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
6. แหล่ง/สถานที่ในการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

4.7 เงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ

สำหรับเงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ที่ผู้วิจัยค้นพบว่า เป็นเส้นทางการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้อยู่ร่วมกัน และการอยู่รอดบนฐานของความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยมีองค์ความรู้ของท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ ทั้งฐานความรู้ทางวัฒนธรรม และฐานความรู้ทางวิชาการในการแก้ไขปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม บนเงื่อนไขทางธรรมชาติของพื้นที่ โดยสามารถจำแนกเงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมได้ดังนี้

4.7.1 ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมของแต่ละพื้นที่ บางพื้นที่มีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมกันวางแผนแก้ปัญหาและการระดมสมอง ในขณะที่บางพื้นที่ไม่มีการปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้ลักษณะการปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมมีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพราะส่งผลต่อสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของ Nodes ที่จะเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้

4.7.2 การตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แต่ละพื้นที่ที่มีความตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แตกต่างกัน บางพื้นที่มีความสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ในระดับที่สูง บางพื้นที่มีในระดับน้อยหรือแทบไม่สนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น และมีกิจกรรมในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมักจะไม่ค่อยตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมองว่าภาครัฐควรเป็นผู้กำกับดูแลการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

4.7.3 ฐานการเรียนรู้หรือลักษณะการเรียนรู้บางพื้นที่มีการเรียนรู้โดยใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นฐานในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กและเยาวชนโดยยึดหลัก ความเป็นดี

ความสามารถ ความสุขที่จะเกิดขึ้นในท้องถิ่น และเชื่อมโยงเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายใต้วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่เข้าถึงได้ง่ายและไม่เป็นการบังคับ และในขณะเดียวกันกลับมีฐานการเรียนรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ที่ไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ร่วมกันได้ ฉะนั้นฐานการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่จึงมีผลต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายด้วยเช่นกัน

4.7.4 Nodes ของเครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนสถานภาพการเป็นศูนย์กลางหรือเป็นสตาร์ (Star) ในการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้และเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้ Nodes จะปรับเปลี่ยนสถานภาพในการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมตามหลักการ 3 ประการได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ ขึ้นอยู่กับเป้าหมาย ภาระงาน ผลที่ต้องการ 2) เวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ กิจกรรม/โครงการ และกระบวนการดำเนินการหรือขั้นตอนการดำเนินการ 3) การเชื่อมโยงเครือข่าย ขึ้นอยู่กับ สื่อ การกระทำระหว่างกัน การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาพบว่า Nodes ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจะมีความเข้มแข็งและยั่งยืนกว่า Nodes ที่เกิดจากการแต่งตั้ง

4.7.5 กลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยเงื่อนไขหรือปัจจัยแห่งความสำเร็จทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ และปัจจัยเงื่อนไขทั้งภายในเครือข่ายเชิงพื้นที่และออนไลน์ ทั้งนี้กลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้จะแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมของแต่ละพื้นที่ การตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ฐานการเรียนรู้หรือลักษณะการเรียนรู้ ด้วยเหตุนี้ในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ บริบทของแต่ละพื้นที่ ให้มีความชัดเจน จึงจะสามารถขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จได้ และนำไปสู่การสร้างเครือข่ายความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ได้อย่างแท้จริง จากเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น สามารถนำเสนอได้ดังตารางที่ 42

ตารางที่ 42 สังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ

ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่	สภาพความตระหนักถึงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม	ฐานการเรียนรู้		ศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม	กลไกการขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม
		การเรียนรู้ปัจจุบัน	การเรียนรู้เพิ่มเติม		
มีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม -เครือข่ายการประกันเพื่อความอยู่รอด เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน -เครือข่ายเพื่อนบ้านคอยให้ความช่วยเหลือและสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน -ในการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันในวันสำคัญต่างๆ -เครือข่ายพรรคพวกซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นพี่น้องแต่ช่วยเหลือหรือให้ทรัพยากรพื้นฐานสำหรับเอาตัวรอดแก่คนที่ขาดแคลน -เครือข่ายงานบุญโดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในงานบุญต่างๆ เช่น ทอดผ้าป่า -เครือข่ายความสัมพันธ์แบบเครือญาติจะช่วยเหลือกันในงานแต่งหรืองานเทศกาลตามประเพณี	ตระหนักถึงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับสูง -มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และสังคม -มีการวางแผนการแก้ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม -กำหนดมาตรการร่วมกันในการแก้ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม -วิจัย พัฒนา และถอดบทเรียนการแก้ปัญหาจากพื้นที่อื่นๆ -รับรู้ผลกระทบจากปัญหาและขับเคลื่อนให้มีการแก้ปัญหา -ไม่มีแกนนำในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแต่มีทีมงานในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรม -สืบสานประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านสื่อบุคคล เช่น ผู้นำ ภูมิปัญญา พระและปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น -สายสัมพันธ์บ้าน วัด โรงเรียน เข้มแข็ง -มีการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง -เข้าใจอดีต ปรับตัวในปัจจุบัน และวางแผนอนาคตได้ -ท้องถิ่นมีแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต -เข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนสองสมัย -หลอมรวมจิตใจของคนในท้องถิ่น ดำรงไว้ซึ่งมิติไม่ตรีที่ดีต่อกัน	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมเพิ่มเติม -วิธีการเสริมพลังการเรียนรู้ด้วยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศระหว่างคนสองสมัย เช่น การติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นต้น -เรียนรู้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม -เรียนรู้หลักการบูรณาการเชื่อมโยงเทคโนโลยีสารสนเทศกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเผยแพร่ประเพณี พิธีกรรมวิถีชีวิตของท้องถิ่น	ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำ มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลาง (Star) เชื่อมโยง Nodes ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ประกอบด้วย แกนนำเด็กและเยาวชน ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น และผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายกลาง และหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับระบบการสื่อสาร	ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ประกอบด้วย แกนนำเด็กและเยาวชน ทั้งที่ได้รับแต่งตั้งและเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลาง (Star) ของเครือข่ายในการเชื่อมโยง Nodes อื่นๆ ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำ ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายกลาง และหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับระบบการสื่อสาร
		การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่ -เรียนรู้หลักวิชาการผ่านหลักสูตรการศึกษา -รู้หลักการที่ทันสมัยแต่ขาดการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน -เรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีทันสมัยแต่ห่างไกลจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่น -มีความรู้ เข้าใจ สามารถคาดการณ์ข้างหน้าได้อย่างเท่าทัน	การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่เพิ่มเติม -กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ท้องถิ่นเป็นห้องเรียนของทุกวิชาสำหรับเด็กและเยาวชน -เรียนรู้คุณค่า/ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาของวัฒนธรรมที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น -เรียนรู้หลักสูตรวิชาชีวิตโดยมีแหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่นเป็นห้องทดลอง และมีภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้านเป็นนักวิทยาศาสตร์การศึกษาวิชาต่างๆ -ฝึกทักษะการทำแบบฝึกหัดวิชาชีวิต หรือการใช้ชีวิต จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น		

-ฐานข้อมูลของชุมชนเพื่อให้มี Community Ownership ของชุมชน

-ระบบสารสนเทศของเครือข่ายทางสังคม

-กระบวนการรักษารูปแบบการเรียนรู้ให้มีความยั่งยืน

- Social Mapping ของชุมชน

-ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารของเครือข่ายทางสังคม

-พัฒนาระบบการป้องกันและการเฝ้าระวังการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม

ตารางที่ 42 (ต่อ)

ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่	สภาพการมีภูมิคุ้มกันทางสังคม	ฐานการเรียนรู้		ศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม	กลไกการขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม
		การเรียนรู้ปัจจุบัน	การเรียนรู้เพิ่มเติม		
มีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม -เครือข่ายการประกันเพื่อความอยู่รอด เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน -เครือข่ายเพื่อนบ้านคอยให้ความช่วยเหลือและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน -ในการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันในวันสำคัญต่างๆ -เครือข่ายพรรคพวกซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นพี่น้องแต่ช่วยเหลือหรือให้ทรัพยากรพื้นฐานสำหรับเขาตัวรอดแก่คนที่ขาดแคลน -เครือข่ายงานบุญโดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในงานบุญต่างๆ เช่น ทอดผ้าป่า -เครือข่ายความสัมพันธ์แบบเครือญาติจะช่วยเหลือกันในงานแต่งหรืองานเทศกาลตามประเพณี	ตระหนักถึงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับตำบล -ละเอียดปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม -ผลักดันการแก้ปัญหาให้กับหน่วยงานภาครัฐ -รอรับความช่วยเหลือการแก้ปัญหาจากภาครัฐ -ขาดการเชื่อมโยงองค์ความรู้ของท้องถิ่น	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรม -เข้าใจวัฒนธรรมแต่ไม่สามารถปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีได้ -รู้จัก เข้าใจ เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมแต่ไม่สามารถเชื่อมโยงปัจจุบันและอนาคตได้ -เลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างประเทศโดยปราศจากการปรับประยุกต์ใช้ -ประเพณี วัฒนธรรม เป็นเพียงพิธีกรรมที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมเพิ่มเติม -การใช้สื่อพื้นบ้านเสริมการเรียนรู้โดยกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกร่วม เช่น เพลงพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน และพิธีกรรมต่างๆ -เรียนรู้เทคนิคการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารความรู้ เพื่อการปรับตัว ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ร่วมกับเด็กและเยาวชน -เรียนรู้ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่	ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น และผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำ มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลาง (Star) เชื่อมโยง Nodes ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ประกอบด้วย แกนนำเด็กและเยาวชน ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำ	- พัฒนา Facilitator ของชุมชนเพื่อเชื่อมประสานให้เกิดการเรียนรู้ -ระบบพี่เลี้ยงของชุมชน -ยกระดับการศึกษาหรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของท้องถิ่น -ฟื้นฟูสภาพภาพ สมาคม ชมรม ของท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและเกิดจิตสำนึกร่วม - Social Mapping ของชุมชน -ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารของเครือข่ายทางสังคม
		การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่ -เกิดการเรียนรู้จากการคัดลอกมากกว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ -เรียนรู้ด้วยตนเองไม่เข้าใจรากฐานที่แท้จริงของตนเอง -มีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยแต่ไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ของท้องถิ่นได้ -เนื้อหาการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ภาครัฐต้องการให้เรียนรู้ แต่ไม่ได้เป็นสิ่งที่เด็กและเยาวชนควรรู้และอยากรู้	การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่เพิ่มเติม -การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทำจริงโดยใช้อองค์ความรู้จากท้องถิ่น -เชื่อมโยงสื่อพื้นบ้านเข้ากับสื่อสมัยใหม่ เช่น เพลงพื้นบ้าน ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ -ทักษะการเรียนรู้โดยใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเป็นสื่อกลางร่วมกับเทคโนโลยีสารสนเทศ -ทักษะการบูรณาการเรียนรู้โดยการนำกิจกรรมของท้องถิ่นเป็นเครื่องมือให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้แสดงความใส่ใจ -เรียนรู้เทคนิคการแก้ปัญหาด้วยทัศนคติที่ว่าทุกปัญหาไม่มีทางแก้ไข -เรียนรู้สภาพชีวิตที่เป็นจริงของตนเองผ่านห้องเรียนชุมชน -สร้างความรู้สึกรับผิดชอบของท้องถิ่นโดยอาศัยจุดแข็งของความเป็นเครือข่ายทางสังคม ความผูกพัน ต่อท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นฐานในการพัฒนาให้เกิดความรักและความผูกพันต่อวัฒนธรรม	ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายกลาง และหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับระบบการสื่อสาร และผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ประกอบด้วย แกนนำเด็กและเยาวชน ทั้งที่ได้รับแต่งตั้งและเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลาง (Star) เชื่อมโยง Nodes ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น และผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำ	

ตารางที่ 42 (ต่อ)

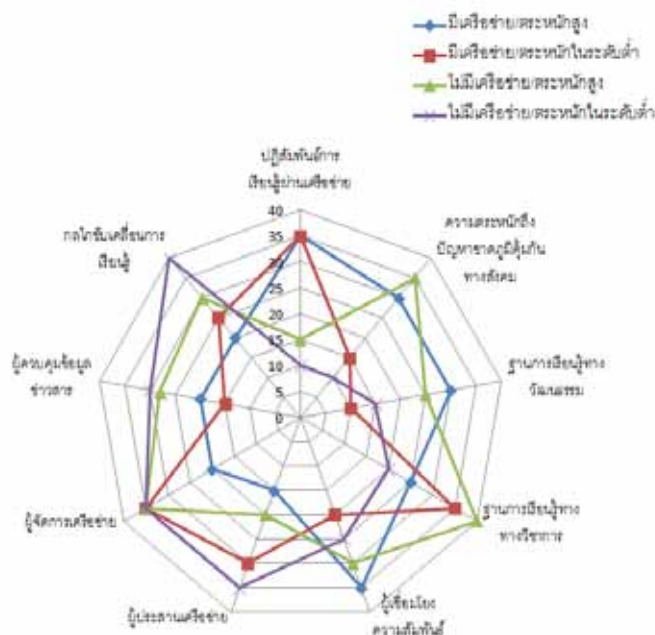
ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่	สภาพการมีภูมิคุ้มกันทางสังคม	ฐานการเรียนรู้		ศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม	กลไกการขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม
		การเรียนรู้ปัจจุบัน	การเรียนรู้เพิ่มเติม		
ไม่มีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม -สายใยแห่งความผูกพันของคนในท้องถิ่นมีน้อย เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างอยู่ -มีการพบปะและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มที่มีความสนใจเรื่องเดียวกันแต่ไม่มีการเชื่อมโยงไปยังบุคคลนอกกลุ่ม -ความร่วมมือระหว่างบุคคลองค์กร และชุมชนเป็นไปตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย -คนในพื้นที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสังคม แต่ไม่มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น -มองไม่เห็นวิกฤตหรือสภาพปัญหาของท้องถิ่นจึงขาดการร่วมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กร	ตระหนักการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับสูง -ขับเคลื่อนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง -เรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาโดยต้องมีผู้รับผิดชอบ -รับรู้สถานการณ์ของปัญหาแต่ขาดความรู้ ความเข้าใจในการแก้ปัญหา -ปรับตัวเองอยู่ตลอดเวลาไม่เดือดร้อนกับปัญหาที่เกิดขึ้น	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรม -เรียนรู้จากประสบการณ์ภายในท้องถิ่นด้วยการลองผิดลองถูก -เรียนรู้ในบ้าน-ครอบครัว -เรียนรู้จากกิจกรรมและกิจวัตรประจำวัน -เรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น -ยึดมั่นในวัฒนธรรม ประเพณีและค่านิยมวิถีชีวิตแบบไทย เช่น เคารพผู้ใหญ่ -คนในพื้นที่เรียนรู้และเก่งคนละด้านแต่ไม่มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกัน	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมเพิ่มเติม -การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้สภาพแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสำนึกร่วม -บูรณาการเชื่อมโยงทุนทางสังคมของท้องถิ่นโดยการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในสิ่งที่ควรรู้และอยากรู้ ผ่านครูภูมิปัญญา ปรชาญชาวบ้าน พ่อครู แม่ครู ด้านต่างๆ เช่น ด้านการเกษตร ด้านการแพทย์ สมุนไพร เป็นต้น -เชื่อมโยงการเรียนรู้ด้วยทักษะการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศระหว่างคนสองสมัย -เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ใช้พลังทางสังคมด้วยการเข้าไปเรียนรู้ท้องถิ่น จากชีวิตจริง โดยการทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในฐานะที่เลี้ยงพี่สอนน้อง หลานสอนลุง ให้รู้จักเทคโนโลยีสารสนเทศ และเรียนรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติจากคนในท้องถิ่น	ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น -ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปรชาญชาวบ้าน และผู้นำ -ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลาง (Star) เชื่อมโยง Nodes ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ โดยมี ผู้ประสานเครือข่าย(Hubs) ซึ่งเป็นแกนนำเด็กและเยาวชน เป็นผู้ช่วยสนับสนุน	-ชุมชน/กลุ่มบุคคลยื่นข้อเสนอสื่อภาครัฐเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม -ยกระดับการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร -ฟื้นฟูสภาพแพ ชุมรม สมาคม ให้เกิดขึ้นและมีจิตสำนึกร่วม -พัฒนา Facilitator ของท้องถิ่น - Social Mapping ของท้องถิ่น -ฐานข้อมูลของท้องถิ่น เพื่อให้มี community ownership หรือความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน -กำหนดบทบาทหน้าที่ของ Nodes -ระบบเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร -ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายทางสังคม
		การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่ -สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง -มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่แคบๆ ไม่ลึกซึ้ง -เกิดการเรียนรู้แต่ไม่สามารถสร้างทักษะให้เป็นผู้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ -เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน มีสิทธิและเสรีภาพทางการเรียนรู้มากเกิดขอบเขตที่เหมาะสม -เรียนรู้แบบแข่งขันและสอบเพื่อการเอาชนะ	การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่เพิ่มเติม -การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน โดยมีองค์กรกลางเชื่อมโยงเนื่องจากปัจจุบัน บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน มีสภาพอ่อนแอ -วิธีการให้การศึกษโดยครอบครัว ชุมชน สังคมนอกระบบและตามอัธยาศัย -เรียนรู้หลักสูตรชุมชนศึกษา ในลักษณะสหวิทยาการทั้งด้านจิตวิทยา สังคม มนุษยวิทยา กฎหมาย และวิชาอื่นๆ จากคนในท้องถิ่น -การทำงานเป็นทีมเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและโลกสมัยใหม่ในลักษณะโครงการโรงเรียนกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นสะพานเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียน ชุมชนและโลกสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน	ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ผู้ประสานเครือข่าย(Hubs) -ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลาง (Star) เชื่อมโยง Nodes ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีผู้ประสานเครือข่าย(Hubs) ซึ่งเป็นแกนนำเด็กและเยาวชน และผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปรชาญชาวบ้าน และผู้นำ เป็นผู้ช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	

ตารางที่ 42 (ต่อ)

ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่	สภาพการมีภูมิคุ้มกันทางสังคม	ฐานการเรียนรู้		ศูนย์กลางการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม	กลไกการขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม
		การเรียนรู้ปัจจุบัน	การเรียนรู้เพิ่มเติม		
ไม่มีการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม -สลายแห่งความผูกพันของคนในท้องถิ่นมีน้อย เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างอยู่ -มีการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มที่มีความสนใจเรื่องเดียวกันแต่ไม่มีการเชื่อมโยงไปยังบุคคลนอกกลุ่ม -ความร่วมมือระหว่างบุคคลองค์กร และชุมชนเป็นไปตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย -คนในพื้นที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสังคมแต่ไม่มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น -มองไม่เห็นวิกฤตหรือสภาพปัญหาของท้องถิ่นจึงขาดการร่วมตัวเป็นกลุ่มหรือองค์กร	ตระหนักการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในระดับต่ำ -รับรู้ปัญหาแต่ขาดการสนใจเพราะไม่ได้เกิดกับตนเอง -ไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและไม่มีพลังพอที่จะแก้ปัญหา -ต่างคนต่างอยู่ขาดจิตสำนึกร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม -รักษามลประโยชน์ตนเองเป็นที่ตั้งจนล้มสภาพแวดล้อม	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรม -เรียนรู้ว่าวัฒนธรรมเป็นเพียงพิธีกรรมที่กระทำสืบทอดกันมาซึ่งทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ไม่มีผลกระทบใดๆ -เรียนรู้วัฒนธรรมแต่ไม่มีการสืบทอดหรือส่งต่อความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง -คุ้นชินกับการดำเนินชีวิตแต่ไม่เห็นคุณค่าในความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ -ความรู้และความจริงในท้องถิ่นไม่ได้รับการพัฒนาผ่านการฝึกปฏิบัติและอยู่กับความจำเพาะตน	การเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมเพิ่มเติม -เรียนรู้ผ่านกิจกรรมภาคสนาม เพื่อการสืบสานภูมิปัญญา พื้นฟูศิลปวัฒนธรรม -เรียนรู้การสื่อสารจากสื่อสมัยใหม่และการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ผ่านสื่อสมัยใหม่ -การส่งต่อองค์ความรู้ผ่านชุมชนหลังโดยการเชื่อมโยงวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านสื่อสมัยใหม่ -เรียนรู้ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ -วางแผนและการปรับตัวบนฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน -ให้ผู้ใหญ่ที่เป็นต้นแบบของท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการให้การศึกษาเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยเน้น สถาบันครอบครัว ชุมชน สังคมเรียนรู้ร่วมกัน	-ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น -ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำ -ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายกลาง และหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับระบบการสื่อสาร มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลาง (Star) เชื่อมโยง Nodes ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ผลักดันให้เกิดการเรียนรู้โดยมี ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ซึ่งเป็นแกนนำเด็กและเยาวชน เป็นผู้ช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม	-ชุมชน/กลุ่มบุคคลยื่นข้อเสนอต่อภาครัฐเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม -ยกระดับการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร -ฟื้นฟูสภาพแพ ชมรม สมาคม ให้เกิดขึ้นและมีจิตสำนึกร่วม -พัฒนา Facilitator ของท้องถิ่น - Social Mapping ของท้องถิ่น -ฐานข้อมูลของท้องถิ่นเพื่อให้มี community ownership หรือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน -กำหนดบทบาทหน้าที่ของ Nodes -ระบบเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร -ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของเครือข่ายทางสังคม
		การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่ -ได้รับความรู้ แต่ไม่เกิดการเรียนรู้ -ใช้ห้องเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้แต่ครอบครัว ชุมชน และสังคมไม่ใช่แหล่งเรียนรู้ -เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ - ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ -ความรู้ที่สำคัญและจำเป็นอยู่ภายนอกต้องเรียนรู้และรับการอบรมเฉพาะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต	การเรียนรู้จากฐานวิชาการสมัยใหม่เพิ่มเติม -รื้อฟื้นวิถีชีวิต วัฒนธรรม รวบรวมภูมิปัญญา -เรียนรู้อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เคารพและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล -เรียนรู้ทักษะการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้าน สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรู้เท่าทัน -วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้จากคนภายในท้องถิ่นด้วยตนเอง -เรียนรู้การแก้ปัญหาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น -เรียนรู้การเข้าถึงสถานการณ์รอบตัว การทำงานเป็นทีม และการกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต -เรียนรู้เทคนิคการสอนอย่างมืออาชีพที่ไม่ใช่การสั่งให้ทำ	-ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Pulse Taker) ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำ -ผู้ประสานเครือข่าย (Hubs) ซึ่งเป็นแกนนำเด็กและเยาวชน -ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสาร (Gate Keeper) ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายกลาง และหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับระบบการสื่อสาร -ผู้จัดการเครือข่าย (Network Manager) ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น รวมพลังเป็นศูนย์กลางในการผลักดันให้เกิดการจัดการเรียนรู้ไปด้วยกัน	

รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม “SPIDER LEARNING MODEL”

จากตารางที่ 42 สามารถสรุปข้อค้นพบได้ว่าการนำรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ที่พัฒนาขึ้นนั้นไปใช้จำเป็นต้องมีการประเมินสถานการณ์ของแต่ละพื้นที่ ตามเงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายฯ ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ความตระหนักในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ฐานการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้โดยมีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นฐาน Nodes ในการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ และกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้เงื่อนไขดังกล่าว มีความจำเป็นที่ต้องเชื่อมโยงประสานซึ่งกันและกัน เพราะแต่ละเงื่อนไขมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนการเรียนรู้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น พื้นที่ที่มีฐานการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง มีความตระหนักถึงปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน Nodes ที่มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ได้แก่ ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นอย่างดี จากข้อค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยจึงให้ชื่อรูปแบบการเรียนรู้ว่า “SPIDER LEARNING MODEL” เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนของรูปแบบการเรียนรู้ มีสายใยความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกันในลักษณะโครงข่าย จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ เพราะจะทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถนำเสนอได้ดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 SPIDER LEARNING MODEL

แนวทางการนำรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ไปใช้

การนำรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ไปใช้ในกรณีพื้นที่ที่ขาดความตระหนักต่อปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน และขาดการร่วมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ควรดำเนินการดังนี้

1. สำรวจสภาพปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม กำหนดอายุ การศึกษาและทำความเข้าใจกับพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่จะนำรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้
2. วิเคราะห์ สาเหตุ ปัญหา ปัจจัย การจัดการเรียนรู้
3. จัดทำผังเครือข่ายทางสังคม (Social Mapping) เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนว่า ใครทำอะไร อยู่ที่ไหน ทำอะไรได้บ้าง และมีใครบ้าง
4. สร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาเด็กและเยาวชน ด้วยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประสานความคิด ประสานงาน และประสานแรงใจ
5. แสวงหา Nodes ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ซึ่ง Nodes ที่ดีประกอบด้วย 5 ท คือ ทีม ทุน ทดลอง ทำที่ และทิศทาง
6. สร้างและความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นภายใต้เงื่อนไข 3 C ดังนี้
 - 6.1 Clear คือ มีความเข้าใจ ชัดเจน เกี่ยวกับ เป้าหมายของการสร้างและรักษาความสัมพันธ์
 - 6.2 Consistency of Theme คือ มีการสร้างและรักษาความสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ และทำความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง
 - 6.3 Creative คือ มีความคิดสร้างสรรค์ ต่อบริบทความรู้เพื่อการก่อตัวเป็นเอกลักษณ์ที่เกิดคุณค่าต่อการพัฒนา การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม
7. ดำเนินการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
8. กระบวนการทางสังคม เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งได้แก่ ความเชื่อถือ ความไว้วางใจ ความผูกพัน กระบวนการเรียนรู้ และการมีระบบการสื่อสารที่ดีเป็นกลไกที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่ายทางสังคมทั้งสองรูปแบบตลอดจนภาคีเครือข่ายทางสังคมนอกพื้นที่
9. วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของแต่ละพื้นที่ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนในแต่ละพื้นที่ มีจิตสำนึกร่วม ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ดังนั้นเพื่อนำรูปแบบการเรียนรู้ไปใช้ ควรนำเอากิจกรรมที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิต

วัฒนธรรม และประเพณี เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ เพื่อรักษาความสมดุลในการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

สำหรับพื้นที่ที่มีศักยภาพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความตระหนักต่อปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน และมีการรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคมควรดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์จุดอ่อน และจุดแข็งของ ด้านต่างๆ เช่น ด้านความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
2. จัดทำผังเครือข่ายทางสังคม (Social Mapping) เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนว่า ใครทำอะไร อยู่ที่ไหน ทำอะไรได้บ้าง และมีใครบ้าง
3. แสวงหา Nodes ในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ ทั้งนี้พื้นที่ที่ตระหนักถึงการเรียนรู้จะมองว่า “เงินหรืองบประมาณเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับการจัดการเรียนรู้ แต่ความรู้สึกลับใจของคนในสังคมสำคัญกว่า”
4. ประสานร่วมมือกับสถาบันทางสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของแต่ละพื้นที่
5. การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ที่จะมีการสร้างและรักษาความสัมพันธ์เหนียวแน่นกว่า ในขณะที่เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ แต่มักมีการพัฒนาความสัมพันธ์จากโลกเสมือนจริงไปสู่ชีวิตจริง โดยผ่านกิจกรรม การสนทนา เว็บบล็อก และโทรศัพท์ ซึ่งมีแรงจูงใจ คือ ความสนใจในเรื่องเดียวกัน การให้ความช่วยเหลือกัน การสร้างความสัมพันธ์ลักษณะนี้จะนำไปสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับเครือข่ายเชิงพื้นที่ได้ และเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นขึ้น
6. ดำเนินการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้อัจฉริยะสำหรับเด็กและเยาวชนในครั้ง นี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา โดย การศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากสื่อการศึกษารูปแบบต่างๆ เพื่อ รวบรวม แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องมาศึกษาวิเคราะห์กำหนดรูปแบบการเรียนรู้อัจฉริยะสำหรับเด็กและเยาวชน ทางสังคมทั้งในเชิงพื้นที่ (area network) และออนไลน์ (on line) โดยใช้กระบวนการวิจัยทั้งเชิง ปริมาณและเชิงคุณภาพ การนำเสนอข้อมูลในบทนี้ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วัตถุประสงค์

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งที่จะพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้อัจฉริยะสำหรับเด็กและเยาวชน ให้สามารถ เป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน ผู้วิจัยได้กำหนด วัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการเรี ยนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเด็กและเยาวชน ในการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้อัจฉริยะสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน ทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นรูปแบบของการ วิจัยและพัฒนา เพื่อให้สามารถพัฒนารูปแบบได้อย่างเหมาะสม โดยมีกระบวนการวิจัย 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการเรี ยนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเด็กและเยาวชน ในการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้อัจฉริยะสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทาง สังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

2.1 การเลือกพื้นที่และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่ที่ศึกษาจากทุกภาคของประเทศไทยแบบเจาะจงตาม หลักเกณฑ์ คือ สามารถตอบปัญหาที่ต้องการได้ เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีความสำเร็จทางเศรษฐกิจดี เป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์ปัญหาสังคม เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่น่าเป็นห่วงหรือมีสถิติปัญหาเด็กและเยาวชนในระดับที่สูง และเป็นพื้นที่ที่มีบริบททางสังคมที่ความเจริญ ความเป็นชุมชนเมืองคล้ายกับเมืองหลวง ซึ่งลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกเป็นกลุ่ม นักวิชาการ ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระ เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรได้อย่างแท้จริง

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน โดยใช้แบบสอบถาม ดำเนินการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางสุ่มตัวอย่างของ Yamane ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 คน และแบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของประชากรแต่ละจังหวัด ตามการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิชาการ หรือ การปฏิบัติการเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน
- 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิชาการหรือการปฏิบัติการเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการกระบวนการเรียนรู้
- 3) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมีผลงานเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมการเรียนรู้ อาทิ การปฏิบัติงานประจำ ผลงานวิจัย ผลงานวิชาการ ผลงานการสอน รวมทั้งการประชุม การสัมมนา

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ดำเนินการใน 6 จังหวัดที่ได้คัดเลือกและกำหนดคุณลักษณะของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มเด็กและเยาวชน โดยพิจารณาคัดเลือกกลุ่มบุคคลสำคัญในการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง กลุ่มละ 10 คน

สำหรับการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ได้คัดเลือกพื้นที่โดยการสุ่มแบบเจาะจงจำนวน 1 จังหวัด คือจังหวัดเพชรบุรี เพื่อดำเนินการทดลองรูปแบบการเรียนรู้สำหรับ เครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และนำไปตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปหาค่าความน่าเชื่อถือ จนมีความถูกต้อง จากนั้นนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งรายละเอียดของเครื่องมือประกอบด้วย

1. แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน

2. แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ คำถามเป็นลักษณะปลายเปิด แบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง

3. แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมจากเด็กและเยาวชนหลังจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้

4. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ใช้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกระบวนการสนทนากลุ่ม ซึ่งแนวคำถามมีลักษณะปลายเปิด

5. แบบประเมินเพื่อตรวจสอบและทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้

6. เอกสารประกอบการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ตามที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลพัฒนาขึ้น เรื่อง “รู้เท่าทันภัยทางสังคมออนไลน์ ภูมิคุ้มกันสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน”

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกระบวนการเก็บข้อมูลดังนี้

3.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเงื่อนไข ในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะนำไปสู่การยกย่องรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

3.2 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ เพื่อตรวจสอบร่างของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด

3.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้ของผู้ร่วมสนทนากลุ่มในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับ

เครือข่ายทางสังคมฯ เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง

3.4 การประเมินเพื่อตรวจสอบและทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ เป็นการทดสอบความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าคิดเป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในขณะที่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่นำมาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย สำหรับข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาจากคำตอบของกลุ่มผู้สนทนากลุ่มในแต่ละประเด็นคำถามต่างๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกรายละเอียดการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

- 1) สภาพการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
- 2) สภาพการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน
- 3) สภาพปัญหาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
- 4) ปัจจัยเงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
- 5) ผลการยกย่องรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ

ตอนที่ 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ จำแนกผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้

- 1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
- 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม
- 3) ผลการตรวจสอบและทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรในเขตพื้นที่จังหวัด ชลบุรี เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช เพชรบุรี สมุทรปราการ และอุดรธานี รวม 6 จังหวัด ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข สำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข สำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน โดยการสังเคราะห์และเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ สรุปได้ดังนี้

1.1 สภาพการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีและเป็นผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน แต่ละพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตามแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชน ทั้งแหล่งเรียนรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านค้า ห้องสมุดประชาชน และบ้านผู้นำ ในขณะที่เดียวกันแต่ละพื้นที่ที่มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคม ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในรูปแบบของคณะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมา กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 47.8 และสมาคมต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 32.1 โดยมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมในลักษณะการร่วมแรง ร่วมใจ เพื่อช่วยพัฒนาชุมชนและสังคม ตลอดจนการเข้ารับการอบรมหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้ คิดเป็นร้อยละ 42.7 รองลงมา คือการเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 35.5 ตามลำดับ โดยรู้จักและเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคม จากการแนะนำของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 54.8 รองลงมาคือการรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 53.7 และได้รับคำแนะนำจากแกนนำ นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 46.3 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์

ข้อมูลสะท้อนให้ทราบว่า สถาบันครอบครัวยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของคนในสังคม ฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องรักษาและสร้างเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง

สำหรับสภาพการเรียนรู้ด้านการใช้คอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่าประชาชนในเขตพื้นที่ที่ศึกษาสามารถใช้งานคอมพิวเตอร์เพื่อการพิมพ์งานได้คิดเป็นร้อยละ 86.0 รองลงมา คือ การค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 84.6 การรับ-ส่งอีเมลล์ และใช้โปรแกรมสนทนาออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 74.4 จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีสารสนเทศมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกเขตพื้นที่ที่ศึกษา ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากการศึกษานในสถาบันการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 74.4 รองลงมา คือ ศึกษาจากเพื่อนหรือผู้อื่นอย่างไม่เป็นทางการคิดเป็นร้อยละ 60.3 และเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 57.7 จากข้อมูลสะท้อนให้ทราบว่า สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ สำหรับสถานที่ใช้อินเทอร์เน็ต พบว่า ส่วนใหญ่ใช้ที่บ้านพักของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาคือสถานที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 45.7 และใช้ในสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 38.7 ตามลำดับ ในด้านของการได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมสังคม Window Live (MSN) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.7 รองลงมาเป็นเครือข่ายทางสังคมสังคม Facebook คิดเป็นร้อยละ 48.8 และ Youtube คิดเป็นร้อยละ 41.9 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 79.5 โดยเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคม Facebook มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71.2 รองลงมาเป็นเครือข่ายทางสังคม Window Live (MSN) คิดเป็นร้อยละ 55.6 และเครือข่ายทางสังคม Hi5 คิดเป็นร้อยละ 45.0 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์โดยการสืบค้นข้อมูล คิดเป็นร้อยละ 75.9 รองลงมาคือ สนทนาออนไลน์ และดาวน์โหลดรูปภาพหรืออัปโหลดรูปภาพ/วิดีโอ/ เกม/เพลงและอื่นๆ คิดเป็นคิดเป็นร้อยละ 69.1 และอ่านหรือแสดงความคิดเห็นผ่าน Blog คิดเป็นร้อยละ 62.9 ตามลำดับ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีกรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ จากการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 83.5 รองลงมา คือ สมาชิกในครอบครัว/เครือญาติ/เพื่อน คิดเป็นร้อยละ 59.6

1.2 การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน การที่บุคคลสามารถสร้างความเข้มแข็งทางการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม เข้าใจและรู้เท่าทันผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อีกทั้งรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันและจัดการกับตัวเอง จาก

สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหา เพื่อปรับตัวให้สามารถเรียนรู้ เลือกลงมือ กระทั่ง ประเมิน แยกแยะ คุณค่า และใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม อีกทั้งสามารถนำ ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นลักษณะ ของบุคคลที่มีภูมิคุ้มกันทางสังคม ในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เด็กและเยาวชน จำเป็นต้องมีข้อตกลงร่วมกันหรือกำหนดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทาง สังคมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษา พบว่า จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้าง เสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อการเชื่อมโยง องค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงาน และชุมชน เพื่อการเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะสังคม ทักษะการทำงาน และเพื่อการสร้างเครือข่ายทางสังคมการเรียนรู้

ในด้านมาตรการหรือแนวทางในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ประกอบด้วย การส่งเสริมความรู้ด้าน การเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการดำเนินชีวิต การพัฒนาฐานข้อมูล และการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วน ซึ่งมีขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ 1) ฟังการบรรยาย จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหรือการได้รับการฝึกอบรม 2) ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง 3) ฝึกปฏิบัติด้วย ตนเองจนเกิดความชำนาญ และ 4) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งนี้บุคคลสำคัญหรือองค์กรที่ สามารถสนับสนุนการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ได้แก่ สมาชิกใน ครอบครัว/เครือข่ายหรือเพื่อนคิดเป็นร้อยละ 83.9 รองลงมา คือตนเอง คิดเป็นร้อยละ 74.0 และ ครูอาจารย์ คิดเป็นร้อยละ 70.6 สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เครือข่ายทางสังคมเป็น เครื่องมือในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน พบว่า เครือข่ายทางสังคม เชิงพื้นที่และออนไลน์สามารถช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 82.2 โดยมีเหตุผลว่า เครือข่ายทางสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของคนในสังคม คิดเป็นร้อยละ 72.9 รองลงมาคือ เครือข่ายทางสังคมเป็นการรวมพลังของคนใน สังคม คิดเป็นร้อยละ 68.9 และสมาชิกเครือข่ายทางสังคมที่มีวิสัยทัศน์ คุณวุฒิ สามารถให้คำแนะนำ คำปรึกษาในบางเรื่องได้ คิดเป็นร้อยละ 55.6

ในลักษณะเดียวกัน พบว่า กระบวนการหรือกิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่าน เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชนคิดเป็นร้อยละ 75.3 รองลงมาคือ การศึกษาดูงาน จัดนิทรรศการ ประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ และมีเวทีหรือสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุม การ

แสดงความคิดเห็นคิดเป็นร้อยละ 60.7 ในด้านของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์กิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้ประกอบด้วย การเรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น วิดีโอออนไลน์ e-learning เป็นรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.5 รองลงมาคือ การอ่านข้อมูลข่าวสาร ที่มีนักวิชาการ/ผู้รู้ เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก (Blog) คิดเป็นร้อยละ 59.2 และการนัดพบเพื่อทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกทั้งสองเครือข่ายทางสังคม ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นของตนเองในเครือข่ายทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 56.7

สำหรับเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมจากการศึกษา พบว่าการสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุขและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ เป็นเนื้อหาการเรียนรู้ที่ควรจัดการเรียนรู้มากที่สุด รองลงมาคือ การให้ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการรู้เท่าทันผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในส่วนของการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการความรู้ของเครือข่ายทางสังคมที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้จริง การสร้างความรู้ ให้เหมาะกับองค์ความรู้ของเครือข่ายทางสังคมในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ เป็นการพิจารณา ความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสร้างเสริมให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคม โดยจะเรียนรู้จากใคร มีอะไรบ้างที่ต้องเรียนรู้ และจะเรียนรู้รูปแบบใด ซึ่งจากการพิจารณาข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสรุปได้ว่า การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม ควรมีผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาร่วมกำหนดเนื้อหาความรู้ร่วมกับสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเพื่อให้ได้เนื้อหาการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบัน (2554)

2. การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ มุ่งเน้นการสร้างให้เกิดความรู้ใหม่ๆ และการแสวงหาความรู้จากภายนอกเครือข่ายทางสังคม และรักษาความรู้เดิมเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมที่มีอยู่ภายในเครือข่ายทางสังคม เพื่อจัดการเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม สรุปได้ว่า การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ เครือข่ายทางสังคมควรมีการให้ความรู้และทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม และจำเป็นต้องทำให้เกิดการยอมรับความรู้ที่มีอยู่ของเครือข่ายทางสังคม

3. การจัดเก็บความรู้และการสืบค้นความรู้ของเครือข่ายทางสังคมเป็นการวางโครงสร้างความรู้เพื่อเตรียมความพร้อม สำหรับจัดเก็บความรู้ที่เกิดขึ้นหรือสร้างขึ้น ให้เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความสะดวก และรวดเร็วต่อการนำความรู้ไปใช้ จากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า

การจัดเก็บความรู้และการสืบค้นความรู้ของเครือข่ายทางสังคม ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมอย่างเป็นหมวดหมู่ และอาจทำให้อยู่ในรูปแบบของสื่ออื่นๆ เช่น ดีวีดี หนังสือ คู่มือ เป็นต้น

4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่ายทางสังคมทั้ง 2 เครือข่ายทางสังคม คือเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ (Area network) และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ (Online) ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน โดยมีช่องทางในการเรียนรู้ร่วมกันและมีคณะกรรมการของเครือข่ายทางสังคมดำเนินการจัดการเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5. การนำเนื้อหาการเรียนรู้ ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการนำเนื้อหาการเรียนรู้ ที่ได้จากเครือข่ายทางสังคมไปใช้เป็นการสร้างวิญจักรแห่งการเรียนรู้ให้มีความต่อเนื่องและสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์อย่างเต็มที่ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่า ควรมีบุคคลที่รับผิดชอบกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมในการนำเนื้อหาการเรียนรู้ไปใช้ โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ ผ่านช่องทางต่างๆ และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ของเครือข่ายทางสังคม เพื่อให้เกิดการต่อยอดความรู้ใหม่ๆ ที่ใช้ในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชนได้

1.3 สภาพปัญหาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงที่บรรพบุรุษเคยดำเนินชีวิตได้ค่อยๆ เสื่อมลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะความเสื่อมด้านศีลธรรม-จริยธรรม จึงจำเป็นต้องหาแนวทางเพื่อลดหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่กำลังเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ของประเทศ จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการเรียนรู้เพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 22.6 รองลงมามีปัญหาของความรู้และทักษะในการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 20.9 ไม่มีอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย คิดเป็นร้อยละ 18.8 จากข้อมูลสะท้อนให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้มนุษย์มีเวลาในการสนใจเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองน้อยลง สำหรับปัญหาด้านความรู้ความสามารถ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเด็กและเยาวชนไม่ตระหนักถึง คุณค่าของการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ขาดความรู้ ความเข้าใจ และมีความเห็นว่าเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ นอกจากนี้ปัญหาด้านการบริหารจัดการเครือข่ายทางสังคม พบว่า หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหา ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐขาดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย และสภาพแวดล้อมของเครือข่ายทางสังคมไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนประสบปัญหาและอุปสรรคในด้าน

งบประมาณ แหล่งข้อมูลหรือบุคลากรที่จะให้ความรู้ และสารสนเทศจากเครือข่ายทางสังคม มีประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนค่อนข้างน้อย

เมื่อพิจารณาสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน พบว่า เด็กและเยาวชนประสบปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไม่สร้างสรรค์ และขาดการรู้เท่าทันส่งผลต่อคุณภาพของเยาวชนไทยซึ่งนับเป็นปัญหาที่ยังขาดความตระหนักในการหาวิถีป้องกันหรือแก้ไข คิดเป็นร้อยละ 76.4 และมีแนวโน้มว่าปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวแล้ว ปัญหายาเสพติดก็เป็นอีกปัญหาสำหรับเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 66.4 และตามมาด้วยปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร คิดเป็นร้อยละ 61.7 และขาดภูมิคุ้มกันด้านการบริโภคนิยม คิดเป็นร้อยละ 59.32

1.4 ปัจจัยเงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ประกอบด้วย ปัจจัยสนับสนุนจากภาครัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การจัดแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ในด้านของปัจจัยสนับสนุนด้านการจัดการเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย การมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน และปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม ประกอบด้วย การมุ่งเน้นให้มีระบบช่วยเหลือ ให้คำแนะนำปรึกษาทางการเรียนรู้ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

1.5 ผลการยกย่องรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ จากการวิเคราะห์สภาพการเรียนรู้ ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยนำมายกย่องรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ตามแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ 1) เป้าหมายและวิธีการให้บรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) 2) การปรับตัวหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคม (Adaptation) ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของเครือข่ายทางสังคม เนื้อหาการเรียนรู้ ช่องทางการเรียนรู้ ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม และมาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ 3) การบูรณาการเพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้ (Integration) ประกอบด้วย การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม ขั้นตอนการเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม 4) การควบคุมความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง (Latency) ประกอบด้วย ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ปัญหาและ อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

ผลการนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนสรุปได้ดังนี้

2. การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และองค์ความรู้เพื่อการสร้างเสริมภูมิระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีดังนี้

2.1 การกำหนดเป้าหมายและแสวงหาวิธีการให้บรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) พบว่า เป้าหมายของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม คือ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชน มีทักษะการเรียนรู้ การปรับตัว และเตรียมพร้อมกับสภาวะการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.2 การปรับตัวหรือการประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคม (Adaptation) เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เครือข่ายทางสังคมสามารถทำหน้าที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการปรับตัว ปรับใจ ปรับการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมจากการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการปรับตัวหรือการประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมดังนี้

2.2.1 จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ๔ จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า ควรประกอบด้วย (1) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (2) เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน (3) เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม (4) เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

2.2.2 เนื้อหาการเรียนรู้ที่จะต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคม พบว่า ควรเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับ 1) การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ 2) การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 3) การสร้างเสริมทักษะการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันให้กับเด็กและเยาวชน

2.2.3 ช่องทางการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ๔ พบว่ามีช่องทางการเรียนรู้ดังนี้ 1) จัดตั้งองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลเป็นศูนย์กลางในการประสาน สถานบันการศึกษา บ้าน วัด และโรงเรียน 2) มีแบบอย่างที่ดีให้เด็ก รู้ เห็น และพาไป

ร่วมทำ 3) มีระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ประเมิน และติดตามการเรียนรู้ 4) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นไปตามธรรมชาติ วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น แต่ภายใต้สถานการณ์ใหม่เพื่อให้เท่าทันระบบที่มาปะทะเด็กและเยาวชน ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์และเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ 5) ใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนมักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น Facebook , Window Live Messenger (MSN) และ Hi5 เช่น การสนทนาออนไลน์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

2.2.4 ทักษะการของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ พบว่า มี 2 ประเภท คือ 1) ทักษะการภายในของเครือข่ายทางสังคม (Internal resources) เป็นทักษะที่อยู่ในตัวของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นฐานในการเรียนรู้ของเครือข่าย ได้แก่ องค์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิของเครือข่ายทางสังคม ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายในการแก้ปัญหา สมาชิกเครือข่าย แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความผูกพัน ความศรัทธา และความสัมพันธ์ 2) ทักษะการภายนอกเครือข่ายทางสังคม (External resources) เป็นทักษะที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งในรูปของ วัสดุ อุปกรณ์งบประมาณ สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฐานข้อมูล กิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการรักษา ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม การเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม และสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ

2.2.5 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมอย่างเป็นระบบ มีทิศทาง จากการศึกษาพบว่า มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย 1) ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง 2) สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข 3) จัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น การอบรมจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดี 4) ส่งเสริมความรู้ทักษะการดำเนินชีวิตเพื่อการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 5) ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต และเกมออนไลน์ เป็นต้น 6) ฝึกทักษะการใฝ่รู้ รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ต การสืบค้นข้อมูล เป็นต้น 7) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองโรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน 8) ส่งเสริมให้ติวเตอร์ (Tutor) ของชุมชน เช่น ภูมิปัญญา แกนนำ หรือ ผู้รู้ถ่ายทอดความรู้สู่เด็กและเยาวชน โดยการเชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และ

คำนึงถึงต้นทุนธุรกรรมทางสังคม และส่งเสริมให้เกิดจิตวิญญาณของความเป็นพ่อแม่ให้พื้นคืนมา 9) สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้จากรากฐานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดิม เช่น วัฒนธรรมการทำมาหากิน การดูแลสุขภาพจากภูมิปัญญาการเรียนรู้ และการสร้างกระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.3 การบูรณาการหรือการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้ (Integration) เป็นวิธีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน จากการศึกษา พบว่า การบูรณาการหรือการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมมีดังนี้

2.3.1 หน่วยเชื่อมโยงเครือข่าย (Nodes) เป็นกลไกสำคัญของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งหน่วยเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย 1) ชุมทางการประสานงาน (Hubs) คือ แกนนำเด็กและเยาวชน 2) ผู้การเชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่าย (Pulse Taker) คือ บุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน หรือผู้มีบารมีของชุมชน เช่น ผู้นำ ภูมิปัญญา เป็นต้น 3) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในเครือข่าย (Gate Keeper) คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเครือข่ายทางสังคมกลาง 4) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Management) คือ แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น/ชุมชน เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการในท้องถิ่น เป็นต้น ในขณะที่เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ประกอบด้วย 1) ชุมทางการประสานงาน (Hubs) คือ แกนนำเด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ 2) ผู้เชื่อมโยงความสัมพันธ์สมาชิกเครือข่าย (Pulse Taker) คือ ผู้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ของเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น Facebook , MSN และ Hi5 เช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น 3) ผู้ควบคุมข้อมูลข่าวสารของสมาชิกในเครือข่าย (Gate Keeper) คือ หน่วยงานที่ดูแลระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 4) ผู้จัดการเครือข่าย (Network Management) คือ เครือข่ายทางสังคมออนไลน์กลาง โดยมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน ซึ่ง Nodes มีคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นที่ยอมรับ มีจิตใจอุทิศ ต่อสู้กับปัญหาด้วยปัญญา มีทักษะความรู้ ความสามารถ เป็นต้น ทั้งนี้วิธีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายสามารถเชื่อมโยงได้ 3 วิธีการ คือ 1) การเชื่อมโยงระหว่าง Nodes ต่อ Nodes 2) Nodes ต่อ Nodes และสมาชิก 3) ระหว่างเครือข่ายเชิงพื้นที่และออนไลน์ ซึ่ง Nodes จะเปลี่ยนแปลงสภาพตามหลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ (Why) 2) เวลา (When) 3) วิธีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (How)

2.3.2 กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย 1) สร้างกลไกการประสานเครือข่าย โดยการพัฒนาระบบพี่เลี้ยงของชุมชนและพัฒนาระบบการเฝ้าระวัง

ภูมิคุ้มกันทางสังคมของชุมชน 2) ชุมชน/กลุ่มบุคคล ยื่นข้อเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดแนวทางการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม 3) ยกระดับการศึกษาหรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของชุมชน 4) พื้นฟูสภาพกายภาพ สังคม ชุมชน ของชุมชนให้มีความเข้มแข็งและเกิดจิตสำนึกก้าว 5) พัฒนา Facilitator ของชุมชน ในการทำหน้าที่ประสานกระบวนการเรียนรู้ 6) พัฒนา Social Mapping ของเครือข่ายทางสังคม ให้เกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยง Node แต่ละ Node ของเครือข่าย 7) พัฒนาฐานข้อมูลของชุมชนเพื่อให้มี Community Ownership ของชุมชน 8) พัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีระบบการป้องกันและเฝ้าระวังโรคขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม

2.3.3 กระบวนการรวมตัวเป็นเครือข่ายให้เกิดการเรียนรู้ถือเป็นการผนึกกำลัง (synergy) ของเครือข่ายทางสังคมซึ่งมีกระบวนการ 5 ขั้น คือ 1) สร้างผังกลุ่มของเครือข่ายทางสังคม (Network Mapping) 2) กำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ Node และสมาชิกเครือข่ายทางสังคม (Role and Responsibility) 3) จัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารของเครือข่าย (Communication System) 4) จัดการระบบสารสนเทศของเครือข่ายทางสังคม (Information System) 5) รักษารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายให้ยั่งยืน (Keep Model Learning)

2.3.4 ขั้นตอนการเรียนรู้ เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปรับทัศนคติ ปรับพฤติกรรม และสร้างค่านิยมใหม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมประกอบด้วย 1) ขั้นไม่รู้ ไม่สนใจ: ให้ความรู้ ความจริง อย่างมีเหตุผล 2) ขั้นสนใจแต่รอถูกย้ : พุศุคยให้เห็นข้อดี ข้อเสีย และให้โอกาสในกาตัดสินใจ 3) ขั้นตัดสินใจและเตรียมตัว: วางแผนว่าจะให้ทำอะไรบ้างในการเข้าร่วมกิจกรรม 4) ขั้นลงมือปฏิบัติ: ลงมือปฏิบัติตามแผนที่มีการกำหนดไว้ร่วมกัน 5) ขั้นกระทำต่อเนื่อง: ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัย 6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้: แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกเครือข่ายทางสังคม

2.3.5 รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม ให้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลให้การเรียนรู้ของเครือข่ายมีความยั่งยืนและต่อเนื่อง ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมีลักษณะ การพาไปรู้ พาไปดู พาไปทำ

2.3.6 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม พบว่า มีกระบวนการที่สำคัญได้แก่ 1) การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยเริ่มจาก ทุกข์ หรือ สถานการณ์วิกฤตของท้องถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นของเนื้อหาการเรียนรู้ 2) การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า กลไกการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย คือ การนำฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ

ความศรัทธาเป็นตัวตั้ง เอากลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเป็นพลังในการขับเคลื่อน และให้ทุนทางสังคมของแต่ละพื้นที่เป็นตัวผลักดัน 3) การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่าการยกระดับฐานความรู้ของท้องถิ่นให้อยู่ในรูปแบบของคลังความรู้ออนไลน์ และสื่อรูปแบบอื่นๆ จะก่อให้เกิดทุนทางปัญญาที่ยั่งยืน 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า การกำหนดมาตรการที่ชัดเจน และการมีผู้รับผิดชอบจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ และ 5) การนำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พบว่า การประเมินความรู้ การผลิตซ้ำความรู้ และการพัฒนาความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม จะทำให้การนำความรู้ไปใช้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2.4 การควบคุมความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง (Latency) พบว่า การรักษาคุณภาพของรูปแบบการเรียนรู้ภายใต้ กฎเกณฑ์ และกติกา ที่เครือข่ายทางสังคมเห็นพ้องต้องกัน มีดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 2) การรักษาและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก 3) การกำหนดมาตรการ/กลไกสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ 4) การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุน 5) สร้างระบบช่วยเหลือแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ 6) การสร้าง Nodes รุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

2.5 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย พบว่า บุคคล สำคัญที่จะขยายความรู้หรือเผยแพร่ความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ Node ที่มีความผูกพัน (Ties) ระหว่าง Node ของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และ Node ของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ โดย Node ทั้งสองจะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงไปยังบุคคลอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ให้เกิดเป็นชมรมต่างๆ เข้ามาโยงใยเป็นเครือข่ายทางสังคม ซึ่งก่อนการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ ประชาชนในพื้นที่ทดลองจะมีความผูกพันแบบหลวมๆ แต่หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ความผูกพันมีความแน่นแฟ้นมากขึ้น และนอกจากนี้ยัง พบว่า ความเชื่อถือ (Trust) และความศรัทธา เป็นทรัพยากรภายในเครือข่ายทางสังคมที่เป็นตัวกลางสร้างแรงจูงใจให้เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบแน่นแฟ้นหรือมั่นคงขึ้น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมได้เป็นอย่างดีสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ และเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ พบว่าการเชื่อมโยงทางสังคม (social links) Node สามารถเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้โดยผ่านกระบวนการนัดพบ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากช่องทางต่างๆ เช่น จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ โทรศัพท์ การสนทนาออนไลน์ การกระจายเสียงผ่านสื่อท้องถิ่น แต่ในความเป็นจริงความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกในแต่ละเครือข่ายทางสังคมจะเกาะเกี่ยวกันเฉพาะภายใน

เครือข่ายเดียวกัน โดยจะมีสมาชิกบางคนเท่านั้นที่สามารถย้ายตัวเองมาอยู่ร่วมกับเครือข่ายเชิงพื้นที่

2.6 เจ็อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ เป็นเส้นทางการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน และการอยู่รอดบนฐานของความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยมีองค์ความรู้ของท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ ทั้งฐานความรู้ทางวัฒนธรรม และฐานความรู้ทางวิชาการในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งเจ็อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ความตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ฐานการเรียนรู้หรือลักษณะการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนสถานภาพของ Nodes และกลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล 2 ประเด็น คือ 1) สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเจ็อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน 2) การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพการเรียนรู้ ปัญหา และปัจจัยเจ็อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน อภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 สภาพการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมของแต่ละพื้นที่ พบว่า โดยภาพรวมประชาชนมีสภาพการเรียนรู้ด้านการใช้งานคอมพิวเตอร์เพื่อการพิมพ์งานคิดเป็นร้อยละ 86.0 รองลงมาสามารถใช้คอมพิวเตอร์ในการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตและรับ-ส่งอีเมล และใช้โปรแกรมสนทนาออนไลน์ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศ การปฏิบัติงานจำเป็นต้องอาศัยเครื่องคอมพิวเตอร์มาช่วยในการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าทุกคนจำเป็นต้องพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ด้านการใช้งานคอมพิวเตอร์ ประกอบกับ การติดต่อสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตกำลังเป็นที่นิยม ประชาชนจึงให้ความสนใจเรียนรู้ เพื่อไม่ให้เป็นบุคคลที่ตกยุค และตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรุตย์ กนกธร(2553: 146-161)ที่ศึกษาเรื่องการรับรู้สื่อดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในมุมมองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นปีที่ 6 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตที่บ้าน โดยการ

สืบค้นข้อมูล สนทนา และการดาวน์โหลดเกม เพลง ไฟล์ข้อมูล มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตทุกวัน เฉลี่ยสัปดาห์ละ 3-7 ชั่วโมง

ในด้านของการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ ในภาพรวมแต่ละพื้นที่ มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคมในลักษณะของคณะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และสมาคมต่างๆ ทั้งนี้เป็นเพราะโครงสร้างทางสังคมของประเทศไทยมีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันจึงส่งผลให้มีการรวมตัวเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้โดยอาศัยความสัมพันธ์และความผูกพันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของไมท์ วงศ์อนุตรโรจน์ (2544: 121-124) ที่พบว่า ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนฝูง ผ่านการประกอบอาชีพ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และช่องทางการสื่อสาร เป็นรากฐานที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในชุมชน ในด้านของการรู้จักและการเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคม พบว่า โดยส่วนใหญ่รู้จักและเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคม โดยการได้รับความแนะนำจาก คนในครอบครัว เครือญาติ และเพื่อน รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมด้วยตนเอง และผู้นำท้องถิ่น ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจาก สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเอื้ออาทรต่อกัน จะเป็นพลังให้บุคคลในครอบครัวมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมกันแก้ปัญหาและให้คำแนะนำในสิ่งที่เหมาะสมซึ่งกันและกันได้ เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด และอยู่ใกล้ตัวบุคคลมากที่สุด

สำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมที่ได้รับความนิยม โดยเฉพาะ Window Live (MSN) รองลงมาคือ Facebook และ Youtube ในทางตรงกันข้ามการสมัครเป็นสมาชิกของเครือข่ายทางสังคม พบว่า มีการสมัครเป็นสมาชิกของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ Facebook มากที่สุด รองลงมาคือ Windows Live (MSN) และตามด้วย Hi5 การที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เนื่องจากปัจจุบันเครือข่ายทางสังคม Facebook กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะมีการนำมาเป็นช่องทางในการประกอบกิจกรรมในด้านต่างๆ เช่น การเมือง ธุรกิจ และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น อีกทั้งสื่อวิทยุโทรทัศน์ ได้เสนอข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ประเภทนี้้อย่างมาก สอดคล้องกับการศึกษาของภัทธา เรืองสวัสดิ์ (2553: 95-107) ที่พบว่า พฤติกรรมการใช้บริการเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมสังคมออนไลน์ Facebook มากที่สุด แต่สำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว พบว่า เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ Hi5 ได้รับความนิยมมากกว่า อย่างไรก็ตามผู้สมัครให้เหตุผลว่า สมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเพราะได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ สะดวกรวดเร็ว และช่วยผ่อนคลาย

ความเครียด แต่ควรใช้วิจารณญาณในการใช้หรือสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคม เพราะเครือข่ายทางสังคมบางเครือข่ายทางสังคมเหมาะสมกับผู้ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป บางเครือข่ายทางสังคมไม่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนเป็นต้น

ในด้านของการใช้บริการจากเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ พบว่า โดยส่วนใหญ่ใช้บริการสืบค้นข้อมูล สนทนาออนไลน์ และดาวน์โหลดรูปภาพ หรืออัปโหลดรูปภาพ วิดีโอ/เกม และเพลง เป็นต้น ผลวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะว่า ปัจจุบันมีโปรแกรม Search Engine ที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลขนาดใหญ่ มีการเชื่อมโยงไปยังฐานข้อมูลต่างๆ ของเว็บไซต์อื่นๆ ซึ่ง Search Engine ที่สำคัญ คือ Google Yahoo ที่สามารถเชื่อมโยงไปยังเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และบางเครือข่ายทางสังคมได้ทำการเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์เสิร์ชเอนจิน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้ผู้ให้บริการ และตอบสนองความต้องการด้านสารสนเทศของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้ใช้จึงนิยมสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของชนากิตต์ ราชพิบูลย์ (2553: 79-89) พบว่า กิจกรรมการใช้บริการ 3 อันดับแรก เพื่อเข้าใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ คือ สนทนากับเพื่อน (Chat) อัปโหลดรูปภาพ หาข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อมูล ดังนั้นเครือข่ายทางสังคม จึงเป็นช่องทางที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ไม่ค่อยมีโอกาสได้เจอกันและสนิทสนมกันในลักษณะต่างๆ

1.2 สภาพการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน พบว่า สำหรับมาตรการหรือแนวทางที่สำคัญมี 4 ด้าน คือ มาตรการด้านความรู้ ความรัก ด้าน การดำเนินกิจกรรม ด้านการพัฒนาทักษะชีวิต ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านวัฒนธรรม ทั้งนี้เป็นเพราะมาตรการดังกล่าวกำหนดขึ้นจากสถานการณ์ของสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมักเกิดจากการขาดความรู้ ความรัก การขาดการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของอิทธิพล ปรีดีประสงค์ (2554: 3-13) มาตรการหรือแนวทางเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของเด็กผู้หญิง ด้านการปฏิรูปหลักสูตร การเรียนรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การอบรมให้ความรู้ในหลักสูตรการเรียนรู้เท่าทันสื่อ เท่าทันสารสนเทศ และเท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา โดยอาศัยการขยายความรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเด็กและเยาวชน และสนับสนุนให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมเด็กที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม

ในด้านกิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ พบว่า การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและ

เยาวชน เป็นรูปแบบกิจกรรมที่สำคัญที่สุด และตามมาด้วยการศึกษาดูงาน จัดนิทรรศการ ในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ตลอดจนมีเวทีหรือสถานที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2552: 20) ที่พบว่า การธำรงรักษาเครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องมีการจัด กิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และมีการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคม เช่น การพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นต้น ในขณะที่เครือข่าย ทางสังคมออนไลน์ พบว่า รูปแบบกิจกรรมที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทาง สังคมออนไลน์ คือ การเรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น วิดีโอออนไลน์ e-Learning เป็นต้น รูปแบบกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมที่สุด รองลงมาคือ การได้อ่านข้อมูลข่าวสารที่นักวิชาการ/ ผู้รู้ เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่าน Blog และตามด้วยการได้ร่วมทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกทั้งสองเครือข่ายทางสังคม ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ทำให้ ผู้คนต้องรีบเร่ง แนวคิดการเรียนรู้โดยผ่านชั้นเรียนหรือการเข้ารับการอบรม อาจไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ ฉะนั้นการ เรียนรู้ด้วยตนเอง จากสื่อที่มีความทันสมัย จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยที่ผู้เรียนไม่ เสียเวลา หรือเสียโอกาสในการทำกิจกรรมอื่นๆ ในช่วงเวลาที่ต้องการเรียนรู้ นอกจากนี้ พบว่า การพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงาน และ ชุมชน การเพิ่มทักษะทางชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการทำงาน ตลอดจนสร้างเครือข่ายทาง สังคมการเรียนรู้ เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ซึ่งจุดมุ่งหมายดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ เซ็งเก้ (Senge, 1993: ออนไลน์) ที่ค้นพบว่า การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าการเรียนรู้หรือการ ทำงานคนเดียว เนื่องจากการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ ที่มีพลังใน การเชื่อมโยงความรู้ระหว่างกันของบุคคล

1.3 สภาพปัญหาการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม พบว่า เด็กและเยาวชน มีปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านยาเสพติด ด้าน การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และ ด้านบริโภคนินยมนจนเกินความจำเป็น ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจ เนื่องจากการพัฒนา และความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ประกอบกับความอ่อนแอของสถาบันทางสังคมที่ไม่อาจทำหน้าที่ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของสุญาดา สุนทรศารทูล (2552: 203-204) ที่พบว่า เด็กและเยาวชนในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร ขาดภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมด้านการใช้สื่อในทาง

ที่ผิด ปัญหายาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และปัญหาการใช้ความรุนแรง และสอดคล้องกับการศึกษาของอัจฉรา พุ่มมณีกร (2553: ออนไลน์) สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาการตั้งครรภ์มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การคบเพื่อน การเที่ยว อิทธิพลจากสื่อ ค่านิยมทางเพศที่ผิด เป็นต้น ประกอบกับปัจจุบัน เว็บไซต์สื่อลามกต่างๆ บนอินเทอร์เน็ตที่มีหลากหลายรูปแบบ เช่น คลิป วิดีโอ ภาพ การ์ตูน และนอกจากนี้เว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมออนไลน์บางประเภท ทำให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นวัยเรียนรู้ มีความเสี่ยงต่อการที่จะประสบปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เนื่องจากเกิดพฤติกรรมเลียนแบบตามสื่อที่ได้พบเห็น

หน่วยงานต่างๆ ของสังคม ควรเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและแก้ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ซึ่งบุคคลสำคัญหรือองค์กรที่สามารถช่วยลดหรือแก้ปัญหาสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน คือ คนในครอบครัว/เครือข่ายหรือเพื่อน ตัวเด็กและเยาวชนเอง และครูอาจารย์ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นระบบย่อยเล็กๆ ของสังคม ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นไปตามคำกล่าวของอริสโตเติลที่ได้กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal) ต้องพึ่งพาอาศัยกัน แต่ละชีวิตต้องการที่จะเสริมสร้างความสุข ความมั่นใจและความปลอดภัยในตนเอง โดยหน่วยทางสังคม ลำดับแรกของมนุษย์คือ ครอบครัว นอกจากนี้สิ่งที่ยืนยันความสำคัญของครอบครัวต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนคือการที่ภาครัฐได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน การป้องกันปัจจัยเสี่ยงที่บั่นทอนความเป็นครอบครัว และคุ้มครองหรือช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหา เป็นต้น

สำหรับปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ และเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ เด็กและเยาวชนไม่ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ขาดความรู้ ความเข้าใจ ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหา ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐขาดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม และสภาพแวดล้อมของเครือข่ายทางสังคมไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งงบประมาณ แหล่งข้อมูลหรือบุคลากรที่จะให้ความรู้ และสารสนเทศจากเครือข่ายทางสังคม มีประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนค่อนข้างน้อย ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เป็นเพราะสถานการณ์ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนจากการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับเด็กและเยาวชนมักใช้เครือข่ายทางสังคมเพื่อความบันเทิงมากกว่าการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542: 60-68) กล่าวถึง

วิกฤตการณ์การศึกษาไทยในปัจจุบันที่มุ่งเน้น เนื้อหาวิชาการมากกว่าการสร้างจิตวิญญาณทางการศึกษา มุ่งเน้นปริมาณของผู้สำเร็จการศึกษามากกว่าคุณภาพของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องการเรียนเพื่อการสอบผ่าน ตามหลักสูตรการศึกษามากกว่าการเรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการสร้างให้รักการศึกษา รักการเรียนรู้ ทำให้เด็กไทยมีทัศนคติที่ผิดเกี่ยวกับการศึกษา

1.4 สภาพปัจจัยเงื่อนไขสำหรับการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม พบว่า ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม เป็นปัจจัยในการบริหารจัดการเครือข่ายทางสังคมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม ในสภาพปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายเพื่อเอาผิดกับผู้กระทำความผิดยังขาดความต่อเนื่องและการขาดการเอาจริงเอาจังต่อปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคลากรภาครัฐ ต่อปัญหาเด็กและเยาวชน หรือการกระทำผิดของนักธุรกิจที่เปิดร้านเกมออนไลน์ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประกอบกับผู้ปกครองมักมองว่าการนำเด็กไปฝากไว้กับร้านอินเทอร์เน็ตเป็นทางออกที่ดี สำหรับการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมสำหรับเยาวชนนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ กฤษณันท์ วัฒนานรงค์ (2554: 50-54) ที่ว่า เพศ วัย ระดับการศึกษา และอาชีพ มีพฤติกรรมการใช้เครือข่ายทางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น เครือข่ายทางสังคม Truelife ผู้ใช้มีพฤติกรรมที่เป็นรูปแบบเป็นทางการ (Formal Behaviors) ผู้ใช้เครือข่ายทางสังคม Window Live Messenger หรือ MSN พฤติกรรมการใช้ไม่มีการควบคุม กติกาการใช้ ซึ่งผู้ปกครองควรแนะนำให้เด็กและเยาวชนใช้เครือข่ายทางสังคม Truelife ให้กับบุตรหลาน เนื่องจากผลการวิจัยไม่พบภาษาหรือถ้อยคำที่นำไปสู่ปัจจัยเสี่ยงสำหรับเด็กและเยาวชน สำหรับ MSN เหมาะสำหรับผู้ใหญ่ที่มีอายุเฉลี่ย 25 ปี ที่ต้องการพูดในเรื่องส่วนตัว เนื่องจากสามารถดาวน์โหลดภาพ หรือคลิปต่างๆ ได้ ผู้ใช้ควรเป็นผู้มีวุฒิภาวะ ถ้าเป็นเด็กและเยาวชนควรได้รับคำแนะนำเป็นระยะๆ เป็นต้น

ในด้านการจัดทำระบบช่วยเหลือให้คำแนะนำ คำปรึกษา และการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม ตลอดจนการจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน ทั้งนี้เป็นเพราะการมีที่ปรึกษาจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนรู้หรือการแก้ปัญหาที่ดีขึ้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุญาดา สุนทรสารทูล (2552: 199-226) ที่พบว่า การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชนในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ควรจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชน โดยมีการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ที่มีบุคลากรคอยดูแลและให้คำแนะนำ และให้

ภาครัฐเป็นแกนกลาง (Node) ในการเชิญชวนให้ภาคเอกชนเข้าร่วมบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ นอกจากนี้จากสมมติฐานนโยบายเพื่อเด็กและเยาวชน “สื่อ” กับการสร้างสุขภาวะของเด็กและเยาวชนได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้รับและผู้ใช้สื่อในส่วนของสถาบันการศึกษาไว้ว่า ให้สถาบันที่มีหน้าที่ด้านพัฒนาองค์ความรู้ เป็นศูนย์ข้อมูล (Clearing House) รวบรวมผลงานวิจัยสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก, 2554: ออนไลน์)

1.5 การยกกร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม จากทฤษฎีการวิเคราะห์ สภาพการเรียนรู้ ปัญหา ปัจจัยเงื่อนไขสำหรับเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยนำมายกกร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ตามแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ 1) เป้าหมายและวิธีการให้บรรลุเป้าหมาย (Goal attainment) 2) การปรับตัวหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคม (Adaptation) ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของเครือข่ายทางสังคม เนื้อหาการเรียนรู้ ช่องทางการเรียนรู้ ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม และมาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้ 3) การบูรณาการเพื่อการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้ (Integration) ประกอบด้วย การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม ขั้นตอนการเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม 4) การควบคุมความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง (Latency) ประกอบด้วย ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ปัญหาและ อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ที่ได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเนื่องมาจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการพัฒนาโดยการเน้นด้านเศรษฐกิจทำให้คุณค่าความเป็นคนขาดหาย ทูนาทางสังคมผู้กร่อน อ่อนแอตกต่ำลง และกลายเป็นการหล่อหลอม (Socialization) ที่ส่งต่อเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ (Reproduction) เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยตกอยู่ในสภาพสติปัญญาต่ำ ห่างไกลศาสนา นิยมเรื่องเพศ เสพยาเสพติด บริโภคนิยมอย่างรุนแรง สถาบันครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และศาสนา ล้วนทำหน้าที่ที่ไม่สมบูรณ์ครบถ้วน การดูแลช่วยเหลือปกป้องเด็กและเยาวชนลดต่ำลง การส่งเสริมให้สถาบันหลักของสังคมกลับมาทำหน้าที่ ดูแลช่วยเหลือปกป้องเด็กและเยาวชนให้เป็นคนเก่ง คนดี คิดดี ทำดี พุดดี และสืบทอดเอกลักษณ์ของความเป็นคนไทยต่อไปได้นั้น จำเป็นต้องมีเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างคน 2 สมัย ให้สามารถพัฒนาระบบการสร้างความรู้ และใช้ตัวความรู้เป็นเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดคุณภาพของสังคม

2. การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

ข้อค้นพบจากการนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริม ภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายตามทฤษฎีโครงสร้าง หน้าที่นิยมได้ดังนี้

2.1 การกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ (Goal Attainment) เป้าหมาย ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม คือ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับเด็กและ เยาวชน มีทักษะการเรียนรู้ การปรับตัว และเตรียมพร้อมไปกับสภาพการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ที่กำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (สำนักงาน คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 45)

2.2 การปรับตัวหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคม (Adaptation) เครือข่ายทางสังคมจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการหรือปัจจัยป้อนในการแก้ไขปัญหาการ ขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมของเด็กและเยาวชน ทั้งนี้การปรับหรือประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ของ สังคมตามรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ สามารถจำแนกได้ดังนี้

2.2.1 จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ฯ จากการศึกษาพบว่า ควรประกอบด้วย (1) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง (2) เพื่อ เชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงานและชุมชน (3) เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทาง สังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม (4) เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ร่วมกันสอดคล้องกับสถานการณ์วิกฤตของเด็กและเยาวชนไทยที่จะเกิดขึ้น เป็นเพราะสังคมไทยมี ผู้มีความรู้ ความชำนาญมากมาย แต่ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เหล่านั้นให้เป็นหนึ่งเดียวในการ พัฒนาสังคมและชุมชนได้ นับเป็นจุดอ่อนของนักวิชาการไทยที่ขาดการยอมรับซึ่งกันและกัน ผลดี ไปตกกับชาวต่างชาติที่สามารถ เอาจุดอ่อนของนักวิชาการไทยมาเชื่อมโยง แล้วเขียนตำราให้คน ไทยอ่านจนได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญของประเทศไทย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, ศรีศักดิ์ วลลิโถม และเอกวิทย์ ณ ถกลาง, 2536: 21-23)

2.2.2 เนื้อหาการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับรูปแบบการเรียนรู้ คือการใช้ ปัญหาหรือสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือท้องถิ่น มากำหนดเป็นเนื้อหาการเรียนรู้ สำหรับ เด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ และวิถีชีวิต เนื่องจากจะเป็นการสร้างความเข้าใจให้ เด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดีเพราะเป็นเนื้อหาการเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวและมีตัวอย่างให้เห็นและ สัมผัสได้ สอดคล้องกับแนวคิดของณรงศักดิ์ จักรภรณ์ (2548: 39-40) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของคน

ในสังคมชนบทจากอดีตจะเรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งวิถีคิดเรื่องที่จะเรียนรู้ มักเป็นเรื่องที่ต้องการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต และแก้ปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้น อันสอดคล้องกับวิถีชีวิตตามสภาพความเป็นจริง เช่น ถ้าชุมชนมีปัญหาเรื่องรายได้ต่ำ ก็จะหาวิธีการสร้างกิจกรรมมาเพิ่มรายได้ กำหนดกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน โดยกิจกรรมที่จะทำร่วมกันจะขึ้นอยู่กับวัตถุดิบ และความรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอยู่ การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ตามที่ชาวบ้านอยากรู้ ไม่ใช่เป็นการเรียนรู้จากห้องเรียนเพียงอย่างเดียว เป็นการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา สร้างความรู้ที่พึ่งตนเองได้ และสร้างกระบวนการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

2.2.3 ช่องทางการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม พบว่า ช่องทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมประกอบด้วย การจัดตั้งองค์กรในการประสานเชื่อมโยงสถาบันการศึกษา บ้าน วัด โรงเรียน การมีแบบอย่างที่ดีทำให้เด็กเห็น และพาไปร่วมทำ การมีระบบพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษา ประเมินและติดตามการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นไปตามธรรมชาติสอดคล้องกับวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และควรมีสื่อสมัยใหม่เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวความคิดของอุทัย ดุลยเกษม (2545: 21-25) ที่ตระหนักว่า พ่อแม่ ควรจะเป็น “ตัวแบบ” หรือ “แม่แบบ” ที่ดีของลูกๆ แต่ถ้าพ่อแม่ไม่สามารถ จะเป็นแม่แบบที่เหมาะสม พ่อแม่จะต้องพยายามแสดงความรักของตนที่มีอยู่ต่อลูกให้ลูกรับรู้ได้ และสัมผัสได้อย่างแท้จริง เพราะความรักจะช่วยให้เด็กมีกำลังใจและพยายามเรียนรู้ สิ่งที่พ่อแม่อบรมสั่งสอน แม้จะเห็นการกระทำของพ่อแม่ตรงข้ามกับคำสั่งสอนก็ตาม

2.2.4 ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคม จากการศึกษาพบว่า มี 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรภายในของเครือข่ายทางสังคม (Internal resources) ประกอบด้วย องค์ความรู้ ความสามารถของสมาชิกเครือข่ายในการแก้ปัญหา สมาชิกเครือข่าย แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความผูกพัน ความศรัทธา และความสัมพันธ์ และทรัพยากรภายนอกเครือข่ายทางสังคม (External resources) ประกอบด้วย ผู้สนับสนุนเครือข่ายงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อ และฐานข้อมูลของท้องถิ่นหรือชุมชนในการแก้ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ศศิธร ยุวโกศล และดวงกมลชาติประเสริฐ (2553 : 47-70) ที่พบว่า รูปแบบการให้บริการต่างๆ ของเครือข่ายทางสังคม และเว็บไซต์เครือข่ายทางสังคมถือทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ที่ช่วยรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายไว้ได้ นอกจากนี้ปัฐมาภรณ์ บุษปถำรง (2006: 362-365) ได้อธิบายถึงทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมว่า แรงจูงใจ โอกาส ครอบครัวยุ หรือชุมชนในการที่จะแก้ปัญหา ของชุมชน ตลอดจนความพร้อมในการร่วมแก้ไขปัญหานั้นๆ ในด้านของทรัพยากร

เสริมของเครือข่ายทางสังคม เช่น วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ที่จะสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคล ครอบครัว ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2.5 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม พบว่า มาตรการหรือแนวทางที่สำคัญประกอบด้วย มาตรการด้านความรู้ ความรัก ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการพัฒนาทักษะชีวิต ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านวัฒนธรรม มาตรการหรือแนวทาง ดังกล่าวสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมที่มีการเอารัดเอาเปรียบ การแข่งขัน เข้ามาแทนที่การเอื้ออาทรต่อกันและเกิดความคิดบูชาความร่ำรวย ตลอดจนผลกระทบจากสื่อแขนงต่างๆ ที่เข้ามากระทบวิถีชีวิต ซึ่งไม่อาจยกงานวิจัยมาอ้างอิงได้ แต่สามารถสำรวจรอบตัวว่าทุกๆ วันเรามีการอ่านหนังสือมากแค่ไหน ดูทีวีมากแค่ไหน และใช้เวลาอยู่กับอินเตอร์เน็ตมากแค่ไหน เรากินอาหารอะไร ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อความเป็นไทย หากขาดการวิเคราะห์สิ่งต่างๆ เหล่านี้ และกำหนดมาตรการแก้ไข สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็จะซึมซับเข้าไปในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชนไปเรื่อยๆ โดยที่ไม่อาจรู้ตัว ปัจจัยที่จะต้านกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้ คือ มาตรการที่ทุกภาคส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ทั้งนี้หากมาตรการการจัดการศึกษา การเรียนรู้มีคุณภาพ การศึกษาย่อมมีประสิทธิภาพ เด็กและเยาวชนย่อมเข้มแข็ง เมื่อการศึกษามีความมั่นคง ประเทศชาติจะยังคงอยู่อย่างยั่งยืน

2.3 การบูรณาการการเชื่อมโยงกระบวนการ (Integration) เป็นวิธีการในการแก้ปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคม เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เป็นขั้นตอนการปรับปรุงพฤติกรรมกรเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นสำหรับเครือข่ายทางสังคม ซึ่งกระทำได้ตามวิธีการของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมได้ดังนี้

2.3.1 การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม พบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม มีองค์ประกอบที่ได้แก่ 1) Nodes และการเกิดขึ้นของ Nodes 2) คุณลักษณะของ Nodes 3) วิธีการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม และบทบาทหน้าที่ของ Nodes 4) กลไกการผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่าย 5) การรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคม ซึ่ง Nodes จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพตามหลักการ 3 ประการ ได้แก่ 1) จุดประสงค์ (Why) 2) เวลา (When) 3) วิธีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (How) ทั้งนี้การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมทั้ง 2 ประเภทเข้าด้วยกันทำให้วัฒนธรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ มีพลังพลวัตของการปรับเปลี่ยน และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนเป็นการสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของคนในแต่ละพื้นที่ได้อย่างชัดเจน อีกทั้งเกิดความเข้าใจถึงความสำคัญ และความสอดคล้องระหว่าง “เครือข่ายทางสังคม” กับ “ปัญญา” และ “รากฐานความคิด” ที่มีผลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของคนในสังคม

2.3.2 ขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมมี 6 ขั้นตอนได้แก่ 1) ขั้นไม่รู้ ไม่สนใจ 2) ขั้นสนใจแต่รอถูก 3) ขั้นตัดสินใจและเตรียมตัว 4) ขั้นลงมือปฏิบัติ 5) ขั้นกระทำต่อเนื่อง 6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับข้อค้นพบของสุจินต์ สิมารักษ์ (2548: 4) ได้จำแนกขั้นตอนการเรียนรู้ไว้ดังนี้ 1) ไร้สติไร้ความสามารถ 2) มีสติแต่ยังไร้ความสามารถ 3) มีสติมีความสามารถ 4) มีความสามารถโดยไม่รู้ตัว 5) ปฏิบัติจนเป็นงานฝีมือ ทั้งนี้คำว่า Learn (เรียนรู้) มีคำว่า ear (หู) และ earn (ได้รับ) คำต่างๆ เหล่านี้บอกให้ทราบเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ดีผู้เรียนจะต้อง มีฉันทะในการเรียนรู้ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีการใช้ความรู้ในการดำรงชีวิตและการทำงาน ได้ประโยชน์จากการใช้ความรู้ และมีความสุขจากการแสวงหาความรู้ (ชาติวี สำราญ, 2543: 6-7)

2.3.3 รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะการพาไปรู้ พาไปดู และพาไปทำ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านหน่วยเชื่อมโยง (Nodes) ที่เข้มแข็ง สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545: 35-75) ได้เสนอองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการในการสร้างเสริมกิจกรรมการเรียนรู้คือ 1) จะต้องมีส่วน “ผู้นำ” “ผู้ริเริ่ม” “นักคิด” 2) จะต้องมีการสะสมความรู้ข้อมูล เพื่อจัดระบบความรู้ให้เข้มแข็ง อีกทั้งเป็นการประสานความเข้าใจระหว่างกัน 3) จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 4) จะต้องมีการหรือเครือข่ายชาวบ้านผลักดันให้รับและใช้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เหล่านั้นให้จริงจัง 5) มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประสบการณ์ และภูมิปัญญาออกไปสู่สังคมกว้างทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2.3.4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม พบว่า มีกระบวนการที่สำคัญได้แก่ 1) การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้โดยเริ่มจาก ทักษะ หรือ สถานการณ์วิกฤตของท้องถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นของเนื้อหาการเรียนรู้ 2) การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า กลไกการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย คือ การนำฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธาเป็นตัวตั้ง เอากลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายทางสังคมเป็นพลังในการขับเคลื่อน และให้ทุนทางสังคมของแต่ละพื้นที่เป็นตัวผลักดัน 3) การจัดเก็บและการสืบค้นเนื้อหาการเรียนรู้ พบว่า การยกระดับฐานความรู้ของท้องถิ่นให้อยู่ในรูปบบของคลังความรู้ออนไลน์ และสื่อรูปแบบอื่นๆ จะก่อให้เกิดทุนทางปัญญาที่ยั่งยืน 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า การกำหนดมาตรการที่ชัดเจน และการมีผู้รับผิดชอบจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ และ 5) การนำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พบว่า การประเมินความรู้ การผลิต

ซ้ำความรู้ และการพัฒนาความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม จะทำให้การนำความรู้ไปใช้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว เป็นการเชื่อมโยงช่องว่างสาระวิชาที่เรียนในห้องเรียนกับวิถีชีวิตของชุมชนนอกห้องเรียนโดยไม่เน้น “เนื้อหา” แต่เน้น “รากฐาน” ที่มา การจัดการเรียนรู้ตามการจัดการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม แม้ไม่เห็นผลกำไรเป็นเม็ดเงิน แต่เป็นการลงทุนการจัดการเรียนรู้ที่คุ้มค่า เพราะเป็นการลงทุนเพื่อพัฒนาในส่วนที่เป็น ความคิด จิตวิญญาณ และวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นผู้พัฒนาประเทศในอนาคต

2.4 การควบคุมความตึงเครียดหรือความขัดแย้ง (Latency) พบว่า การรักษาคุณภาพของรูปแบบการเรียนรู้ภายใต้ กฎเกณฑ์ และกติกา ที่เครือข่ายทางสังคมเห็นพ้องต้องกัน ได้แก่ 1) การจัดการกิจกรรมเรียนรู้ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 2) การรักษาและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก 3) การกำหนดมาตรการ/กลไกสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ 4) การระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุน 5) สร้างระบบช่วยเหลือแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ 6) การสร้าง Node รุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยสอดคล้องกับข้อค้นพบของปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2552 : 492-506) ที่พบว่าปัจจัยมีผลต่อการรักษาความเข้มแข็งของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายทางสังคมเกี่ยวกับการรักษาความสัมพันธ์ ความสามารถของแกนนำ หรือ แม่ข่าย การบริหารจัดการ การติดต่อสื่อสาร กระบวนการส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งด้านสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.5 การตรวจสอบและทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ๔ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ในด้านทดลองใช้ พบว่า กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้เท่า ก้าวทันเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในด้านต่างๆ ได้ดี คือ มีความรู้เกี่ยวกับข้อดี ข้อเสีย และอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อสุขภาพ ในด้านพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตัว พบว่า เด็กและเยาวชน รู้จักวิธีการปรับตัวให้เท่าทันผลกระทบของการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ปรับเปลี่ยนวิธีการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ และเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นๆ อีกทั้งรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันอันตราย และรู้จักวิธีการจัดการกับตัวเอง เมื่อพบปัญหาจากเพื่อนๆ ที่รู้จักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และสามารถเรียนรู้คุณค่าในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ผลวิจัยปรากฏเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากว่า รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ พัฒนาขึ้นจากฐานวัฒนธรรมของพื้นที่ โดยคนในพื้นที่ เพื่อคนในพื้นที่ และเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่เด็กและเยาวชนควรรู้และอยากรู้ ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย

ทางสังคมจึงช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้มีภูมิคุ้มกันทางสังคมได้ตามเป้าหมายที่กำหนด

2.6 เจ็อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ จากการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมฯ พบว่า เจ็อนไขของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ความตระหนักถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ฐานการเรียนรู้หรือลักษณะการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนสถานภาพของ Nodes และกลไกการขับเคลื่อนการเรียนรู้ เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะการเป็นสังคมเมือง วิถีชีวิต ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ภาวะเศรษฐกิจ ตลอดจนวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน จากเจ็อนไขดังกล่าวผู้วิจัยจึงให้ชื่อของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมนี้ว่า “SPIDER LEARNING MODEL” เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการผลักดันเครือข่ายทางสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมีสายใยความสัมพันธ์ของเจ็อนไขการจัดการเรียนรู้เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ซึ่งแต่ละเจ็อนไขมีหน้าที่และความสำคัญเท่าๆ กัน จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ เพราะจะทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นในการนำรูปแบบการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไปใช้ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์เจ็อนไขของแต่ละพื้นที่ จึงจะเป็นเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้อย่างบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ไม่ได้เป็นคำตอบที่สมบูรณ์แบบของการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชน หากแต่เป็นคำตอบแห่งการแสวงหา ความรู้ และการเรียนรู้ ในการนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะและการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการผลักดันให้มีการประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้กับเด็กและเยาวชน ในรูปแบบของการสอดแทรกไปในเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอน ทั้งนี้ควรมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยนำผลการประเมินไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.2 ภาครัฐควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณสำหรับการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อเป็นการขยายผลการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนให้แก่ชุมชนและสังคม

1.3 ในการขับเคลื่อนรูปแบบการเรียนรู้สู่การปฏิบัติชุมชนควรผลักดันแนวคิดรูปแบบการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม ผ่านสภาองค์กรต่างๆ ของชุมชน และเสนอต่อคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดเพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมให้กับสังคมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับ การบูรณาการองค์ความรู้สมัยใหม่กับชุดความรู้ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับบุคคลในท้องถิ่น และชุมชนในการปรับตัวให้อยู่ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน แนวทางในการพัฒนาการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมในอนาคตเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมอาเซียน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กฤษนันท์ วัฒนานรงค์. 2551. พฤติกรรมการสนทนาออนไลน์บนอินเทอร์เน็ตโดยการใช้โปรแกรม. Window Live Messenger โปรแกรม Truelife และโปรแกรม Camfrog Video Chat. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา. 20 (กรกฎาคม- กันยายน) : 40-54.
- กรเกล้า แก้วโชติ. 2544. ความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กษิดิศ บุญรัตน์ไพโรจน์. 2547. อิทธิพลของอินเทอร์เน็ตที่มีผลต่อพฤติกรรมทางด้านสังคมของกลุ่มวัยรุ่น. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จังหวัดนครศรีอยุธยา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.
- กองบรรณาธิการ. (20 พฤศจิกายน 2550). มหาภัยท่องเน็ตเด็กหญิงเสียชีวิต . ไทยโพสต์: 6.
- กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, สำนักงาน. 2552. 34 31 42 รหัสสร้างครอบครัวเข้มแข็ง.
กรุงเทพฯ : ศูนย์จัดการความรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. 2554. ยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนตั้งครรภ์ไม่พร้อม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.nakhonratchasima.m- society.go.th. [10 มกราคม 2554]
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. 2552. เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม: กรณีพื้นที่ภาคใต้. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. 2552. เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม: กรณีพื้นที่ภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. 2552. เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม: กรณีพื้นที่ภาคตะวันออก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. 2552. เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม: กรณีพื้นที่ภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. 2552. เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม: กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. 2552. เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม: กรณีพื้นที่ภาคเหนือ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2547. สื่อมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : แบรินด์เอจ.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2549. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- การุณย์ สุวรรณมาตร์. 2546. การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้งานคอมพิวเตอร์ของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษากรณีศึกษา : เขตการศึกษาที่ 12 สังกัดกรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- กิตติพงษ์ วงศ์ทิพย์. 2545. การพัฒนาการเรียนหลักภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยยึดรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกื้อกุล ทาสีทิ 2539. กิจกรรมและเครื่องมือวัดแบบการเรียนรู้. ใน เอกสารการสอนชุดวิชากิจกรรมและเครื่องมือแนะแนว, หน้า 5 – 38. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เกียรติวรรณ อมาตกุล. 2550. เท่าทันทุนนิยม. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543. การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2544. ชุมชนนิยม: ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย. กรุงเทพฯ : ชัดเชสมิเดีย.
- เกรียงศักดิ์ ชื่อเลื่อม ปราณิ สุทธิสุนันท์ และดุชนันท์ คำมี. 2550. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : สู่กลยุทธ์การบริหาร. วารสารสารธารณสุขและการพัฒนา 5(2) : 103-107.
- เข็มเพชร แก่นสา. 2543. การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2553 . ทิศทางการพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (ฉบับชุมชน) แผนฯ 11 สู่สังคมแห่งความสุขอย่างมีภูมิคุ้มกัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2550. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10. กรุงเทพฯ : วี เจ พรินติ้ง.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2546. ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่ประสงค์. กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (14 - 16 ตุลาคม. 2552) ภูมิคุ้มกันประเทศไทยสยามธุรกิจ : 8.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. 2551. เส้นทางสู่ความพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่.

คำรณ ศรีน้อย. 2549. การจัดการเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จงกล พูลสวัสดิ์. 2541. รูปแบบการเรียนรู้ของนิสิต: ศึกษาเฉพาะนิสิตสาขาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จามะรี เชียงทอง. 2549. สังคมวิทยาการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินติ้ง เฮาส์.

จุลดิศ รัตนคำแปง. (12 ตุลาคม 2548). ไขปริศนาปัญหาเด็กติดเกม: ใครกันแน่ที่รังแกเด็ก. ไทยรัฐ: 8.

เจริญ หนูหืด. 2550. ทักษะของครูต่อการทำงานเครือข่ายในการเสริมสร้างทักษะชีวิตศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉลาด จันทรมบัติ. 2550. การพัฒนาเครือข่ายการจัดการความรู้ครูเพื่อศิษย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชนิตา รัชทรัพย์เมือง. 2534. พื้นฐานการศึกษาหลักการและแนวคิดทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี.

ชัยยศ อิมสุวรรณ. 2543. การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ดุขุฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาติ ภิรมย์. 2546. ลูกเขา-ลูกเรา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.matchon.co.th/weekly>. [10 มกราคม 2551]

ชาติศรี สำราญ. 2544. เสวนาชีวิต กับ ชีวิตเสวนา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

- ชุติมา เวทการ. 2551. การจัดการเรียนรู้ สาระทัศนศิลป์บนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน.
 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนากิตติ์ ราชพิบูลย์. 2553. การศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายออนไลน์และผลกระทบต่อ
 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
 สาขาวิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2542. วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ เอกักษณ์ และ
 ความเป็นอื่น. กรุงเทพฯ : วิภาษา.
- ญาณิสา บุรณะชัยทิวี. 2549. การศึกษารูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ของนิสิตวิชาโท
 ภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโร. [ออนไลน์].
 แหล่งที่มา: <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/hm/issue/view/86/showToc>
 [8 มิถุนายน 2553]
- ณรงค์ศักดิ์ จักรภรณ์. 2548. คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการ
 บริหารจัดการกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ดำริ บุญชู. 2536. การจัดกระบวนการเรียนรู้. วารสารวิชาการ 4(กันยายน): 16-23.
- ถวิล ธาวาโรจน์ และศรัณย์ ดำริสุข. 2545. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3.
 กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.
- ทิตนา เขมมณี. 2550. ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มี
 ประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทวิล ศรีสองเมือง. 2551. การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาของ
 เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัย
 การศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ธนิกันต์ มาณะศิริานนท์. 2545. พฤติกรรมการเสพติดอินเทอร์เน็ตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์
 กับการเสพติดอินเทอร์เน็ตของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์มหา
 บัณฑิต, สาขาวิชาวารสารสนเทศ ภาควิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธีรุตย์ กนกกร. 2550. การรับรู้สื่อดิจิทัลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในมุมมองของ
นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 6 ในภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการตลาด ภาควิชาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒประสานมิตร.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. 2544. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม ประชาสังคม.
พิมพ์ครั้งที่ 4. ขอนแก่น : ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ.
- ธีรยุทธ บุญมี. 2538. วิกฤตมนุษย์ ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: สยามโพสต์.
- นฤมล นิราธร. 2543. การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อความพิจารณาบางประการ.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทนุช สังวาลย์. 2546. กระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจ
ชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาหมู่บ้านท่องเที่ยวบ้านทรงไทยปลาย
โพรงทาง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา
ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา เพ็ญศิริณา. 2545. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
การทำงานชุมชนด้านสาธารณสุข. หน้า 255 – 287. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย-
ธรรมมาธิราช.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ ศรีศักดิ์ วลลิโกตม และเอกวิทย์ ณ ถลาง. 2536. มองอนาคตบทวิเคราะห์เพื่อ
ปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- นิตากร สนามเขต. 2550. การมีภูมิคุ้มกันภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการคบ
เพื่อนอย่างเหมาะสมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,
สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- น้ำทิพย์ วิภาวิน. 2547. การจัดการความรู้กับคลังความรู้. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์. พริ้นติ้ง.
- บำรุง บุญปัญญา. 2549. สามทศวรรษแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เด็อนตุลา.
- ปฐมภรณ์ บุษป้ารง. 2549. เครือข่ายทางสังคม. The Journal of the Royal Institute of
Thailand. 31 (เมษายน-มิถุนายน): 362-368.
- ประชาสรรค์ แสนกักดี. 2549. การจัดการความรู้ของเครือข่ายทางสังคมเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค
ด้านสุขภาพ. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ประจวบ สือประสาร. 2542. การมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียน
ขยายโอกาสในเขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประไพ สิวะลีรวิลาส. 2549. การพัฒนารูปแบบการศึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อพัฒนาทุนทาง
สังคม วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ
และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. 2538. เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาทางไกล.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2552. กระบวนการและแนวคิดการทำงานของนักพัฒนา, พิมพ์
ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- ปราณี รามสูต. 2542. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- ฝไท วงศ์อนุตรโรจน์. 2544. กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทางสังคม: กรณีศึกษาบ้าน
หนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต,
สาขาวิชาเทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พจนา เขื่องไพบูลย์. 2546. การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
: การศึกษาแบบพหุกรณี. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาอกระบบ
โรงเรียน ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนา ทองมีอาคม. 2552. การพัฒนาเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ เพื่อสนับสนุนการ
ประชาสัมพันธ์แห่งชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.prd.go.th>.
[28 สิงหาคม 2552]
- พรทิพย์ อันทิวโรทัยและอนงค์นุช ภูยานนท์. 2543. แนวปฏิบัติเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัด
การศึกษา. วารสารครุศาสตร์. 28 (พฤศจิกายน 2542 – กุมภาพันธ์): 130 – 136.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2544). ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พรสวรรค์ ศรีสวัสดิ์. 2546. เทคโนโลยีและการสื่อสาร ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหาร
ระบบข้อมูลข่าวสารสาธารณสุข, หน้า 108. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พัชรนันท์ กลั่นแก้ว. 2552. ภูมิคุ้มกันที่ดีในภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองตอนที่ 1. วารสาร Quality.
16(พฤษภาคม): 32 – 34.

- พัชรินทร์ กลั่นแก้ว. ภูมิคุ้มกันที่ดีในภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองตอนที่ 2. วารสาร Quality. 16 (เมษายน 2552): 30 – 32.
- พัชริน ดนากรรณ์. อันตรายจากเกมคอมพิวเตอร์. แม่และเด็ก. 25 (กุมภาพันธ์ 2545): 77-78.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. 2548. เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการ เสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พิชัย ทองดีเลิศ. 2547. การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกันบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีที่มีรูปแบบการเรียนต่างกัน. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเชษฐ บัญญัติ. 2547. ภาวะภูมิคุ้มกันทางสังคมบกพร่อง : วิกฤติสังคมไทย. วารสารโรงพยาบาลชุมชน 6 (มีนาคม): 41-42.
- พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ). 2541. ไทยยุควัฒนธรรมทาส. กรุงเทพฯ : โครงการวิถึทรรศน์.
- พินิจ พันธุ์ชื่น. 2550. เทคโนโลยีกับการปฏิรูปการเรียนรู้. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://geocities.com/thaibrains99/myacadoc/Ed.Tech-Ed.ref.htm> [25กันยายน2552]
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (29 พฤษภาคม 2550). Scenario Planning : เครื่องมือสร้างภูมิคุ้มกัน กรุงเทพธุรกิจ: 20.
- พิมภา สุครา และคณะ. 2549. ภาวะวิกฤติในครอบครัวไทย. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม): 26-35.
- เพชรดา เฟื่องตา. 2551. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มอ้อมทรัพย์เพื่อการผลิตของสมาชิกในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภทรพร ยุทธาภรณ์พินิจ และคณะ. 2547. รายงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายองค์กรชุมชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ภัทรา เรืองสวัสดิ์. 2553. รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสื่อสารองค์กร. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ภัทราวดี ศรีดวงจันทร์. 2546. บทบาทขององค์กรชุมชนกับการสร้างภูมิคุ้มกันในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชา
สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภูมิคุ้มกันทางสังคมวัดขึ้นทางสังคม. [ออนไลน์]. 2552. แหล่งที่มา: [www.businesssthai.co.th](http://www.businesssthai.co.th/content.php)
[/content.php](http://www.businesssthai.co.th/content.php). [28 ธันวาคม 2552].
- มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก. 2551. สมุดนโยบาย เพื่อเด็กและเยาวชน “สื่อ” กับการสร้างสุขภาพ
ของเด็กและเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2547. การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : ไม้
พอยท์.
- ยุทธพงศ์ จันทรวรินทร์. 2550. มนุษย์กับสังคม: ทฤษฎีและหลักประยุกต์. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. 2544. สถานการณ์ปัญหาวัยรุ่น. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยระบบ
สาธารณสุข.
- ยูยอง ศรีบุญเรือง. 2546. ความเป็นกลางและไม่เป็นกลางของเทคโนโลยี. วารสารมนุษย และ
สังคมศาสตร์. 3 : 5-17.
- รัฐพล ประดับเวทย์. 2551. การพัฒนาการเรียนการสอนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างเสริม
ความสามารถในการทำงานเป็นทีมของนิสิตในระดับอุดมศึกษา. วารสารวิชาการ
ศึกษาศาสตร์. 9(มกราคม-มิถุนายน): 24-34.
- วิเรืองรอง รัตนวิไลสกุล. 2550. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาพฤติกรรมพึงประสงค์ของนักศึกษา มสธ. ใน รายวิชา SSC
290: สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา. วารสารวิจัยและพัฒนา มสธ. 30 (กรกฎาคม-
กันยายน): 563-580.
- ระพี สาคริก. 2552. การศึกษากับการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : วศิระ.
- รุจา ภูไพบูลย์. 2547. ภูมิคุ้มกันวัยรุ่น. ข่าวสด. (22 ธันวาคม 2547) : 29
- ไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์ 2552. Social Network. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://everything](http://everythingblogexteen.com/20100905/social-network)
[blogexteen.com/20100905/social-network](http://everythingblogexteen.com/20100905/social-network) [20 กันยายน 2552]
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. 2552. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภพการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค.

- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. 2550. รายงานวิจัยเรื่องผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า. กรุงเทพมหานคร : ออฟเซ็ท เพรส.
- วชิราพร อัจฉริยโกศล. 2543. เทคโนโลยีของสื่อถาจะสำคัญกว่าวิธีการ. วารสารครุศาสตร์ 1(กรกฎาคม – ตุลาคม): 58-64.
- วรภรณ์ สามโกเศศ. 2550. การแก้ปัญหาหนี้สินครู. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.moe.go.th/websm/newsapr07 [20 กันยายน 2552]
- วรรษณี ครูจิต. 2552. วิกฤตเด็กไทยผลวิจัยพบปัญหา 5 มิติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: wrote107.blogspot.com/2009/08/5.html. [28 ธันวาคม 2552]
- วศิด เพิ่มทรัพย์ และวิโรจน์ ชัยมูล. 2550. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพมหานคร : มงคลสุวรรณภูมิ.
- วิจิตร ศรีสอาน. 2534. ปรัชญาและพัฒนาการของการศึกษาทางไกล. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาทางไกล, หน้า 5 – 38. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิภาพร มาพบสุข. 2549. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วิไลรัตน์ แยมจอยหอ. 2550. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและสังคมของกลุ่มแกนนำเยาวชนตำบลลำสินธุ์ กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. 2550. เครือข่าย: นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: ซีโนดีไซน์.
- ศศิธร ยุวกโศล และดวงกมล ชาติประเสริฐ. 2553. การสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโลกออนไลน์: โอกาสหรืออุปสรรค. วารสารนิเทศศาสตร์. 28(4): 47-75.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. 2546. ครอบครัว: สาระที่นำรู้. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2545. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2551. ระบบและกลไกการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2552. เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. คัมภีร์ กศน. กรุงเทพมหานคร : เอ็น 10 รัตนะ เทรดิ่ง.

- สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
โอเดียนสโตร์.
- สนธยา พลศรี. 2550. เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
โอเดียนสโตร์
- สรรเสริญ วงศ์ช่อม. (9-10 กันยายน 2548). การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการพัฒนาประเทศ.
กรุงเทพธุรกิจ : 15.
- สมประสงค์ วิทย์เกียรติ และคนอื่นๆ. 2545. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด
การศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2551. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมแนวคิด วิธีวิทยาและทฤษฎี.
ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2546. กลยุทธ์คืนปัญญาสู่ชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนสามประโยชน์
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2544. สังคมวิทยาครอบครัว. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2547. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. 2544. นโยบายเยาวชน
แห่งชาติ และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว พ.ศ. 2545-2554.
กรุงเทพมหานคร : เอ็น ทีกราฟฟิคดีไซน์.
- สุขุม เฉลยทรัพย์. 2550. วิกฤตเยาวชนไทยไร้คุณธรรมใครช่วยแก้. วิทยากรย์ 6(เมษายน):
70-72.
- สุจินต์ สิมาร์กษ์. 2548. ขั้นตอนของการเรียนรู้. เขียนผู้ คู่ชุมชน.1(เมษายน): 4
- สุชาติ ธีระวัฒน์. ถึงเวลาแล้วหรือยังที่เราจะต้องช่วยกันสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูกหลานและ
ลูกศิษย์ของเรา. วิทยากรย์. 106 (พฤษภาคม): 16-19.
- สุญาดา สุนทรสารทูล. 2552. รูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ในการสร้าง
ภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรมแก่เด็กและเยาวชนในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สุนิดา ดิวปฐมชัย. 2550. วัฒนธรรมหนี้กับเทคโนโลยีการสื่อสาร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.lc.mahidol.ac.th/Documents/Articles/20061213_Debt.pdf [25 ธันวาคม 2550]
- สุภาณี แก้วมณี. 2547. การศึกษาการรู้เท่าทันสื่อหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษานักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน ภาควิชาวารสารศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2551. ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2552. วิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. 2543. รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุรศักดิ์ ยอดหาญ. 2546. รูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สถาบันราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาอุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เสรี ชาหลา. 2544. กระบวนการเรียนรู้ของประชาชน:คือแนวทางพัฒนาชุมชนและภูมิปัญญาชาติ. นครสวรรค์ : สวรรค์วิถีการพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิศ. 2548. เครือข่าย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- เสรี พงศ์พิศ. 2552. ชุมชนพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสาวภา ไพทยวัฒน์. 2546. ทักษะชีวิตกับการดำรงตนในสังคม. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาทักษะชีวิต, หน้า 4 – 20. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โสภา ขปิลมันน์. 2536. ครอบครัว. กรุงเทพฯ : สภาสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2551. กระบวนการเรียนรู้สู่การเท่าทันสื่อ: บทสำรวจสถานการณ์ภาพและก้าวต่อไป. กรุงเทพมหานคร : 21 เซ็นจูรี่.
- อรสา บุญโกสุม. 2550. ประเภทเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมในการพัฒนาศักยภาพของผู้พิการทางสายตา : กรณีศึกษา ณ มูลนิธิคอลฟิลด์ เพื่อคนตาบอด วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสังเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์และคณะ. 2552. การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเพื่อความอยู่ดีมีสุขของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- อภิศักดิ์ ธีระวิสิทธิ์และคณะ. 2553. การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของครัวเรือนอีสานในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารมนุษยศาสตร์: สังคมศาสตร์. 27(พฤษภาคม-สิงหาคม) : 1-27.
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. 2551. อันตรายจากเทคโนโลยีใกล้ตัว. รัฐสมิแล 1(มกราคม-เมษายน): 28-31.
- อังศินันท์ อินทรกำแหง. 2552. การเรียนร่วมกันสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย. วารสารพฤติกรรมศาสตร์ 10(กันยายน) : 52-58.
- อัจฉรา ปุระาคม. 2550. ผลกระทบของโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมต่อภาวะสุขภาพของสมาชิกชมรมสร้างสุขภาพ : กรณีศึกษา จังหวัดพิษณุโลก วิทยานิพนธ์ดุสิตวิทยุบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อัจฉรา พุ่มมณีกร. 2553. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวเพื่อร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: http://old.women-family.go.th/family/document/young_mom.pdf. [20 มีนาคม 2554].
- อานันท์ กาญจนพันธ์. 2544. วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภาพร เผ่าวัฒนา. 2550. การสร้างทีมงานและเครือข่ายในระบบบริการพยาบาล. ใน ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาศักยภาพระบบบริการการพยาบาล, หน้า 13-28-13-35. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภาพรณ อังสาชน. 2552. งานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบจากห้องสมุดสู่ศูนย์กลางความรู้ วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย 1(มกราคม-มิถุนายน) : 68-76.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2545. ศักยภาพในไทวี่. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิถีทรรศน์.
- อุทัย ดุลยเกษม. 2545. ศึกษาเรียนรู้ภาค 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. 2547. สื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิทธิพล ปรีดิประสงค์. 2554. รายงานวิจัยเรื่อง Girls in cyberspace: Opportunities and Risks. นครปฐม: สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล
- เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์. 2545. เทคโนโลยีการศึกษา: หลักการและแนวคิดสู่การปฏิบัติ. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เฮเลนา นอร์เบิร์ก-ฮอดจ์. 2545. โลกาวัดน์กับชุมชนที่ยั่งยืนบเรียนแห่งลาดักและทางเลือก
ใหม่อันหลากหลายจากทั่วโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สวนเงินมีนา.

ภาษาอังกฤษ

- Allen. 2008. Factors Influencing The Usage of Social Networking Websites Amongst Young, Professional South Africans. The Master Degree of Business Administration. University of Pretoria.
- Ashman, K.K. 1995. Human Behavior, Communities, Organizations, and Group in the Macro Social Environment: An Empowerment Approach. Toronto : Books/Cole.
- Brown. 2001. The Process of Community-Building In Distance Learning Classes. The Journal of Asynchronous Learning Network. 5(September): 18-34.
- Larme. 2007. Dangerous Games? Censorship and “Child Protection”. [Online]. Available from : <http://anthonylarme.tripod.com/gc/gamesthesis.pdf>. [2008, January 10].
- Childnet International. 2010. Young People And Social Networking Sites. [online]. Available from : <http://www.childnet.int.org>. [2010, June 1].
- Childnet International. 2010. Young People and Social Networking Services: A Childnet International Research Report. [online]. Available from : <http://www.digizen.org>. [2010, June 1].
- Cristella. 2010. Transitions in Developmental Education: An Interview with Rosemary Karr. Journal of Developmental Education. 34 (Fall) : 20-22.
- Danqing. 1993. Social network in Urban China. [online] Available from : <http://proquest.umi.com/pqdweb>. [2010, Mach 1].
- Donald. 2010. Learning Styles or Where Do We Go From Here. [online]. Available from : www.nwlink.com/donclark/hrd/learning/styles.html. [2010, June 1].
- Delaney, Relecca. 1997. Parent participation in Education Decision Making: A High Stakes Procedure. Dissertation Abstracts International. 50 (March) : 24 –28.

- Dusseldorp, D.B.W.M.V. 1981. Participation in Planned Development Influenced by Developing Countries at Local Level in Rural Areas. In *Essay in Rural Sociology (In Honour of R.A.I. Van Lier)*, Wangeningen: Department of Rural Sociology of Tropics Wangeningen Agricultural University.
- Ellen. 2005. The Development of a Social Network Following Geographic Relocation. [online] Available from : <http://proquest.umi.com/pqdweb>. [2010, Mach 1.]
- Eick, Et al. 2001. Building a Leadership Network Supporting Science Education Reform In Rural East Alabama. Science Education 16(1) : 8-12.
- Freeman. 2004. The Development of Social Network Analysis : A Study in The Sociology of Science. United States of America: A Book Surge.
- The University of Iowa. _2010. Grasha – Reichmann Student learning Styles Scales Inventory. 2010. [online]. Available from: [http://centeach.uiowa.edu/documents/Grasha Reichmannhandout.pdf](http://centeach.uiowa.edu/documents/Grasha_Reichmannhandout.pdf) [2008, January 10].
- History of Technology. 2008. [Online]. Available from : http://en.wikipedia.org/wiki/history_of_technology. [2008, January 10].
- Hatala, John-Paul. 2006. Social Network Analysis in Human Resource Development :A New Methodology. Human Resource Development Review 5 (March): 45-71.
- Hamill. 2006. Analysis of Layered Social Networks. Dissertation of Doctor Degree Of Philosophy Subject Graduate School of Engineering and Management Air University.
- Haythronthwaite, C. 1999. A Social Network Theory of Tie Strength and Media Use: A Framework for Evaluating Multi-Level Impacts of New Media. [Online]. Available from : <http://alexi.lis.uluc.edu/haythron/sna.theory.html>. [2008, January 10]
- Ian. 2009. Detecting Changes In a Dynamic social. [online]. Available from : <http://proquest.umi.com/pqdweb>. [2010, Mach 1]

- Jonassen and Land. 2000. *Theoretical Foundations of Learning Environments*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Keefe, J., and Ferrell B. 1990. Defensible Learning Style Paradigm, Educational Leadership 48 (1990) : 57-61.
- Kilduff and Tsai. 2003. *Social Network and Organizations*. London : SAGE Publication.
- Knoke , D. and Kuklinski J.H. 1990. Network Analysis. Newbury Park London: SAGE publications.
- Kolb, et al. 2011. Theories of Learning in Educational Psychology. [Online]. Available from: <http://www.lifecirclesinc.com/Learningtheories/constructivism/kolb.html> [2011, January 10].
- Kolb and Osland, J.M. 1991. Organizational Behavior: An Experimental Approach. Prentice- Hall, Inc, Englewood Cliffs, New Jersey, N.I., PP 54-71.
- Ling. 1995. The Development of Social Networks Among Chinese Children in Taiwan. [online]. Available from: <http://proquest.umi.com/pqdweb>. [2010, March 1]
- Oakley, P., and Kahssay, H.M. 1999. Community Involvement in Health Development: an Overview. Community Involvement in Health Development: A Review of the Concept and Practice. pp. 3 – 19. Geneva: World Health Organization.
- Ostrow, Leslic.A. 2002. Parent Participation: Salvadoran and Guatemalan Immigrants Involvement in their Childrens' School. Dissertation Abstract International. 20(May): 6212A.
- Philip. 2000. Development and Social Change: A Global Perspective. 2 n.d. ed, America : Pine Forge Press.
- Reid. 2010. Perceptual Learning-Style Preference Questionnaire. [online]. Available from: <http://lookingahead.heinle.com/filing/l-styles.htm>. [2010, June 1].
- Rohde, I., and Williams, G. 1987. Practicing in Health for all. Oxford: Oxford University Press.

Senge. 2007. The Fifth Discipline : The Art and The Learning or Ganization. [online].

Available from: <http://www.rtis.com/nat /user/jfullerton /review/ learning.html>.

[2010, Mach 1].

World Health Organization. 1994. Life Skill Education in School. Geneva: Switzerland:

World Health Organization.

World Health Organization. 1991. Community Involvement in Health Development:

Challenging Health Services. Geneva: World Health Organization.

Wasserman S. and Faust K. 1994. Social Network Analysis: Methods and Applications.

Cambridge : Cambridge University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างหนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ที่ ศบ 0512.6(2771)/54-0319

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

21 มกราคม 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.กมลรัฐ อินทรทัศนีย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวชिरาภรณ์ สังข์ทอง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาาน โยบาช การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็ก และเยาวชน” โดยมี อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงส์วิทย์ชกร และรองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน เป็น อาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทาง วิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุดม)

รองคณบดี

ปฏิบัติกรแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2680-82 ต่อ 612

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร.82680-2 ต่อ 612

ที่ ศธ 0512.6(2771)/54-0317

วันที่ 21 มกราคม 2554

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ

ด้วย นางสาวชिरาภรณ์ สังข์ทอง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาภาษาไทย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็ก และเยาวชน" โดยมี อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ หงส์วิทย์กร และรองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่	ชื่อ	สกุล	ตำแหน่ง/สถานที่ปฏิบัติงาน
1.	รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ		หัวหน้าภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2.	รองศาสตราจารย์ ดร. อรจรรย์ ฦ ตะกั่วทุ่ง		หัวหน้าภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
3.	รองศาสตราจารย์ ดร. กมลรัฐ อินทรทัศน์		รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
4.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนวิภา วงศ์จิระ		รองประธานสาขาวิชานิติศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
5.	อาจารย์ ดร. ราวดี ปฏิวัติวงศ์		หัวหน้าศูนย์สารสนเทศ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบร่างรูปแบบการเรียนรู้อ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัยจากการสนทนากลุ่ม

ที่ ศษ 0512.6 (2771)/54-

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวชัชวราภรณ์ สังข์ทอง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชา
นโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนา
รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน” โดยมี
อาจารย์ ดร. อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร และรองศาสตราจารย์ ดร. นำทิพย์ วิภาวิน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความ
จำเป็นต้องขอเก็บข้อมูลวิจัยด้วยแบบสอบถามกับ ครู อาจารย์ นักวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กและเยาวชน ทั้งนี้ นิสิต
ผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าวเพื่อประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนกุล)

รองคณบดี

ปฏิบัติการแทนคณบดี

ฝ่ายวิชาการ หลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2681-2 ต่อ 612

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบร่างรูปแบบการเรียนรู้ฯ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก รองคณบดีฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. นายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล และหัวหน้าคลินิกเพื่อนวัยทีน สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิศักดิ์ ธีระวิสิษฐ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
4. รองศาสตราจารย์ ดร. ชินส์ค สวรรณัจฉกรีย์ อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรัชญนันท์ นิลสุข อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ อุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

กลุ่มที่ 1 จังหวัดเพชรบุรี

1. นางสาวเพ็ชรดา เพ็ชรรัตน์	ตัวแทนนักวิชาการ
2. นางพรประภา พวงสมบัติ	ตัวแทนนักวิชาการ
3. นายเวียง ศรีจันทร์	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
4. นายจำรณ อ่วมทอง	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
5. นางละมัย กิตตยานุรักษ์	ตัวแทนผู้ประกอบการ
6. นายบุญเลิศ รักชาติ	ตัวแทนผู้ประกอบการ
7. นางสาวอุราพร พาทยกุล	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. นายทองใบ แทนมณี	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. นางสาวธนพร งามแข็ง	ตัวแทนเด็กและเยาวชน
10. นายดรัณภพ พวงสมบัติ	ตัวแทนเด็กและเยาวชน
11. นายธนรัตน์ เกตุชู	ตัวแทนเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 2 จังหวัดอุดรธานี

1. นายวิศิษฎ์ มั่นชูพงศ์	ตัวแทนนักวิชาการ
2. นายชาติตระการ เสวตวงษ์	ตัวแทนนักวิชาการ
3. นายศุภกิจ นาคโต	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
4. นายโกมินทร์ พุทธน	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
5. นายทองพูน เหล่าพิชัย	ตัวแทนผู้ประกอบการ
6. นางธนวรรณ ปานหงษ์	ตัวแทนผู้ประกอบการ
7. นายบุญมี สีอินทร์	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. นายชนะ สรรพได้	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. นายคมสัน มูลอามาตย์	ตัวแทนเด็กและเยาวชน
10. นางสาวปนิดา โยธชัย	ตัวแทนเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 3 นครศรีธรรมราช

1. นางสาววันที ฦ พัทลุง	ตัวแทนนักวิชาการ
2. นางเบญจรัตน์ ขวัญแก้ว	ตัวแทนนักวิชาการ
3. นายสมบุรณ์ มาศเมฆ	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
4. นายสยาม แก้วแกมจันทร์	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
5. นางธนัชพร ฉิมสุด	ตัวแทนผู้ประกอบการ
6. นายสุตใจ แพงสุ่ย	ตัวแทนผู้ประกอบการ
7. นายเอี่ยม รัชมโน	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. นายคัต นาศเมฆ	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. นางสาวสุธิดา รัตนอุบล	ตัวแทนเด็กและเยาวชน
10. นางสาวกวิณา กระจ่างแก้ว	ตัวแทนเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 4 จังหวัดสมุทรปราการ

1. นายอายุทธชัย สนวนานนท์	ตัวแทนนักวิชาการ
2. นางจีรวรรณ เฉลิมกิตติชัย	ตัวแทนนักวิชาการ
3. นายสุธีร์ จารุวรรณชัย	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
4. นางดลฤดี มโนมี	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
5. นางณัฐวีระนันท์ เฉลิมกิตติชัย	ตัวแทนผู้ประกอบการ
6. นายสมมาตร ไหมโสภา	ตัวแทนผู้ประกอบการ
7. นายสุชาติ ม่วงน้ำเงิน	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. นางประไพภักดิ์ ดอกไม้เงิน	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. น.ส.สุวีรัตน์ รุ่งเรือง	ตัวแทนเด็กและเยาวชน
10. น.ส. นิตยา สมพูล	ตัวแทนเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 5 จังหวัดชลบุรี

1. นางวงเดือน เจริญ	ตัวแทนนักวิชาการ
2. นางสาวนิสาชล กาญจนพิชิต	ตัวแทนนักวิชาการ
3. นางฉวี บุญสม	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
4. นายสาคร ภูเพ็ชร	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
5. นางนิตยา ปานเพชร	ตัวแทนผู้ประกอบการ
6. นายชัยยศ ปานเพชร	ตัวแทนผู้ประกอบการ
7. นางกฤษณา งามสัมฤทธิ์	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. นางวาสนา ปกิระณีย์	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
9. นายศุภวัฒน์ เสาเงิน	ตัวแทนเด็กและเยาวชน
10. นางสาวกนกพิชญ์ อรชร	ตัวแทนเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่

1. นายศิวพงษ์ คล่องพานิช	ตัวแทนนักวิชาการ
2. นางทัศนีย์ ถั่วประโคน	ตัวแทนนักวิชาการ
3. นางมาลี แก้วพรหม	ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น
4. นางเอมอร ภิระตา	ตัวแทนผู้ประกอบการ
5. นางอุไร จินดาปก	ตัวแทนผู้ประกอบการ
6. นายเจริญ ปัญญาจันทร์	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. นายศานต์ภิสิต์ ปัญญาทิพย์	ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. นางสาวกัลยารัตน์ สมบูรณ์	ตัวแทนเด็กและเยาวชน
9. นางสาวนิโลบล แก้วพรหม	ตัวแทนเด็กและเยาวชน

ภาคผนวก ค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เอกสารประกอบการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ฯ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสนทนากลุ่มแบบมีโครงสร้าง

แบบประเมินเพื่อตรวจสอบผลการทดลองใช้รูปแบบ

แบบสัมภาษณ์ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายฯ

“รู้เท่า ก้าวทัน เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network)”
ภูมิคุ้มกันสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน

เอกสารประกอบการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย
ทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

คำนำ

เครือข่ายสังคมออนไลน์ ถูกเรียกขานในหมู่นัก
ท่องอินเทอร์เน็ต ตามกระแสการพัฒนาของสังคม
และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เชื่อมโยงสังคม
เข้าด้วยกัน ในลักษณะไร้พรมแดนที่ทำให้ “คนใกล้ได้ใกล้กันและทำ
ให้คนใกล้ตัวอยู่ไกล” ในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยตาม
ความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์

ปัญหาหนักอกที่มีอาจมองข้ามทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ทุก
วัน เกิดลัทธิทุนนิยม ลัทธิบูชาความร่ำรวย รวมทั้งผลกระทบจากสื่อ
แขนงต่างๆ ที่ไม่อาจยกงานวิจัยมาอ้างอิงได้ แต่ทุกท่านสามารถ
สำรวจตัวท่านเองและคนใกล้ชิดว่าทุกๆ วันเราดูโทรทัศน์
เล่นอินเทอร์เน็ต เด็กและเยาวชนติดเกมส์ ติดโทรศัพท์ และเสพติด
Social Network มากน้อยเพียงใด ซึ่งความจริงแล้ว “เราไม่อาจ
สลัดเทคโนโลยีสารสนเทศออกจากวิถีชีวิตปัจจุบันได้ แต่เรา
สามารถที่จะสลัดตัวเองออกจากการครอบงำของเทคโนโลยี
สารสนเทศได้”

เอกสารฉบับนี้เกิดขึ้นจากการระดมความคิดของนักวิชาการ
ผู้นำท้องถิ่น ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กและเยาวชน เพื่อต้องการ
การติดต่อทางความรู้เพิ่มพูนภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่เด็กและ
เยาวชนให้รู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ จะเป็นเครื่องมือหนึ่งในการ
พัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มี
ศักยภาพของประเทศในอนาคต

สารบัญ

เครือข่ายทางสังคมออนไลน์

☛ รู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ Social Network	3
☛ ทำไม Social Network จึงเป็นที่นิยมและเป็นศูนย์รวมของเด็กและเยาวชน	6
☛ Social Network ยอดนิยมของเด็กและเยาวชน	8
🎧 Facebook : เฟซบุ๊ก	8
🎧 MSN Messenger : เอ็ม เอส เอ็น	10
🎧 Youtube : ยูทูป	11
🎧 Hi 5 : ไฮไฟว์	12
🎧 Friendster : เฟรนด์เตอร์	13
🎧 Bedo : เบดู	14
☛ ประโยชน์ของ Social Network	16
☛ ภัยมืดที่แฝงมากับ Social Network	19
🎧 ศิลปะป้องกันการตัว 5 Ps	37
🎧 คำแนะนำสำหรับผู้ปกครองพ่อแม่และผู้ที่เกี่ยวข้อง	41
🎧 ปิดจอเพื่อเปิดใจ	44
🎧 เคล็บไม่ลับสำหรับมือถือ	47
🎧 เล่นป่วน พฤติกรรมเปลี่ยนสุขภาพเสื่อม	49
🎧 การป้องกันเพื่อไม่ให้เด็กติดเกมส์	53

รู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network)

ในยุคสมัยของการพัฒนาด้วยการเอาเทคโนโลยีเป็นตัวนำเอาการศึกษาเป็นตัวหาร จำเป็นอย่างมากที่ทุกท่านจะต้องทำความเข้าใจกับคำว่า “เครือข่ายทางสังคมออนไลน์” หรือ Social Network บางคนอาจเคยรู้จักหรือเคยได้ยินจากชื่อภาพยนตร์เครือข่ายสังคมออนไลน์เริ่มได้รับความนิยมในปี 1993 โดยเป็นลักษณะของการใช้เพื่อติดต่อกันระหว่างเพื่อนกับเพื่อน เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันและกันในเว็บไซต์ จากนั้นเชื่อมโยงไปยังเพื่อนกลุ่มอื่นๆ โดยมีการโต้ตอบข้อมูลระหว่างกันได้อย่างสะดวกรวดเร็ว เป็นนวัตกรรมใหม่ของสังคมที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย พื้นที่ของสังคมออนไลน์เป็นพื้นที่สาธารณะที่สมาชิกทุกเพศทุกวัยทุกเชื้อชาติและศาสนา ทุกระดับการศึกษา ทุกสาขาอาชีพ และทุกกลุ่มสังคมจากทั่วโลกเป็นผู้สื่อสารหรือเขียนเล่าเนื้อหาเรื่องราว ประสบการณ์ บทความรู้ รูปภาพ และวิดีโอ มาแบ่งปันให้กับสมาชิกเครือข่ายผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ก่อให้เกิดวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งมีด้วยกันหลายประเภทดังนี้

1. Identify Network เผยแพร่ตัวตน ใช้สำหรับนำเสนอตัวตน และเผยแพร่เรื่องราวของตนเองทางอินเทอร์เน็ตสามารถสร้างอัลบั้มรูปของตัวเอง และสร้างเครือข่ายขึ้นมาได้เช่น Facebook, Hi5, Twitter, My space เป็นต้น

2. Creative Network เผยแพร่ผลงานสามารถนำเสนอผลงานของตัวเองได้ในรูปแบบของวิดีโอ

3. Interested Network ความสนใจตรงกัน เว็บที่เราสนใจไว้บนอินเทอร์เน็ตสามารถแบ่งปันให้คนอื่นดูได้ และยังสามารถบอกความนิยมของเว็บไซต์ต่างๆ ได้ เช่น del.icio.us, Digg, Zickr เป็นต้น

4. Collaboration Network ร่วมกันทำงาน คือเป็นการร่วมกันพัฒนาซอฟต์แวร์หรือส่วนต่างๆ ของซอฟต์แวร์ เช่น goodle, Wikipedia

5. Gaming/Virtual Reality เป็นโลกเสมือน ที่ถูกพัฒนาในรูปแบบเกมส์ โดยจำลองให้เหมือนของจริงมากที่สุด เช่น WOLD CRAFT, Dot A เป็นต้น

6. Peer to peer (P2P) เป็นการเชื่อมต่อกันระหว่าง Client (เครื่องผู้ใช้ เครื่องลูกข่าย) กับ Client โดยตรงเช่น Skype, BitTorrent เป็นต้น

จากการสำรวจพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลกในปี 2008 พบว่า คนส่วนใหญ่ 82.9 % นิยมดู Clip VDO , 72.8% นิยมอ่าน Webblog, 63.2% นิยมเว็บไซต์รูปภาพ 57.3% Update Profile บนเว็บ Social Network, 45.8 % แสดงความคิดเห็นหรือ Comment , 38.7% เริ่มเขียนและมี Webblog เป็นของตัวเอง 38.5% Upload VDO และแชร์บนเว็บไซต์ผลการสำรวจพบว่า เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ของประเทศไทย 10 อันดับที่คนไทยนิยมใช้คือ 1) Facebook 2) MSN 3) Hi5 4) Multiply 5) Youtube 6) Wikipedia 7) 4 Share 8) Media Fire 9) Exteen และ 10) Blogger ซึ่งเป็นที่นิยมใน

กลุ่มเด็กและเยาวชน โดยใช้ Social Network ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ด้วยความต้องการความเป็นอิสระ ความเป็นส่วนตัว และเป็นการเปิดโอกาสทางความคิดของตนเองไปยังบุคคลอื่นๆ ส่วนกลุ่มวัยทำงาน นักวิชาการ หรือองค์กรภาครัฐ และเอกชน นิยมใช้ Social Network ในการลำดับข้อมูลข่าวสารและติดต่อสื่อสารมากกว่าการเข้าไปในรูปแบบอื่นๆ

ทำไม Social Network จึงเป็นที่นิยมและเป็นศูนย์รวมของเด็กและเยาวชน

เครือข่ายสังคมออนไลน์ถือเป็นสื่อใหม่ (New media) ที่มีลักษณะสำคัญ คือ การผนึกกำลังของคนในสังคม และหลอมรวมคนไกลให้อยู่ใกล้กัน (Convergence) คนยุค Generation Y

จะใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศรูปแบบต่างๆ สื่อสารกันทั่วโลก เมื่อเรามีการปฏิสัมพันธ์กับสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จนกลายเป็นการเข้ามาทำปฏิริยากับจิตใต้สำนึกโดยที่เราไม่รู้ตัว และสิ่งที่จำอยู่ในจิตใต้สำนึกของเราก็จะพัฒนาเป็นส่วนประกอบหนึ่งของความเป็นตัวตนของเราด้วย เราอาจมีนิสัยเหมือนกับค่านิยมในสื่อหรือบุคคลที่เราประทับใจ สิ่งเหล่านี้ คือพลังอำนาจของสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีอิทธิพลในเรื่อง ปลุกนำ เนื่องจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเสมือนสถาบันทางสังคมที่ทำหน้าที่หล่อหลอม ชัดเจน (Socialization)

ปัจจุบันเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ และองค์กรต่าง ๆ เพราะมันเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ทั้งเพื่อนเก่าและเพื่อนใหม่ ตลอดจนการใช้เครือข่ายแสดงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างอิสระ เช่น การแสดงรูปภาพ การแสดงกิจกรรมที่น่าสนใจ การนัดเจอกับเพื่อนในวันหยุดหรือการนัดรวมกลุ่ม

สำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว Social Network นับว่ามี ความสำคัญกับพวกเขาเพราะเหตุผลดังนี้

1. การอยู่ห่างไกลกันไม่ใช่สิ่งสำคัญ เพราะพวกเขาสามารถสื่อสารกันได้ และมี Social Network
2. พวกเขาไม่มีอิสระเสรี และไม่มีความคิดค้นใดๆ ที่จะทำให้พวกเขาหมดความสุขในชีวิตประจำวัน เพราะมันประหยัดกว่าการใช้โทรศัพท์
3. ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนๆ เด็กๆ ก็จะไม่กังวลเกี่ยวกับการสื่อสารกับเพื่อนๆ เพราะพวกเขาสามารถพูดคุยสื่อสารหรือค้นหาเพื่อนๆ ได้จากการสนทนาออนไลน์ได้ตลอดเวลา พุดง่าย ๆ “แม้ว่าพวกเขาจะไม่มีเพื่อน ณ ที่นั้นๆ พวกเขาก็สามารถค้นหาเพื่อนสนทนาได้ง่ายๆ จาก Social Network”
4. พวกเขาสามารถยุติความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ได้ง่ายๆ ถ้าไม่ต้องการสนทนาด้วย เพียงแค่ “ออฟไลน์” หรือปิดเครื่องคอมพิวเตอร์
5. มีทางเลือกที่หลากหลายในการติดต่อสื่อสาร หรือการแสดงความเป็นตัวตน เช่น การเขียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การส่งข้อความ การแสดงรูปภาพ เป็นต้น
6. ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็เข้าถึง Social Network ได้แค่ใช้มือคลิก และมีคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือแค่นี้ Social Network ก็ติดตามตัวคุณไปทุกที่ ทุกเวลา

Social Network
ยอดนิยมของเด็กและเยาวชน

www.facebook.com

Mark Zuckerberg ก่อตั้ง Facebook เว็บไซต์ชุมชนออนไลน์ (Social-Networking Site) ที่กำลังได้รับความนิยมสุดขีดในขณะนี้ เมื่อ 3 ปีก่อน ขณะยังเรียนอยู่ที่ Harvard ก่อน

จะลาออกกลางคัน เจริญรอยตาม Bill Gates แห่ง Microsoft เพื่อเป็น CEO ของเว็บชุมชนออนไลน์ที่เขาก่อตั้งขึ้น ด้วยวัยเพียง 22 ปี ภายในเวลาเพียง 3 ปีเว็บที่เริ่มต้นจากการเป็นเว็บชุมชนออนไลน์สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย กลายเป็นเว็บที่มีผู้ใช้ที่ลงทะเบียน 19 ล้านคน ซึ่งรวมถึงข้าราชการในหน่วยงานรัฐบาล และพนักงานบริษัท และขณะนี้กลายเป็นเว็บที่มีผู้เข้าชมมากเป็นอันดับ 6 ในสหรัฐ 1% ของเวลาทั้งหมดที่ใช้บน Internet ถูกใช้ใน

เว็บ Facebook นอกจากนี้ยังได้รับการจัดอันดับเป็นเว็บที่ผู้ใช้ Upload รูปขึ้นไปเก็บไว้มากเป็นอันดับหนึ่งของสหรัฐฯ โดยมีจำนวนรูปที่ถูก Upload ขึ้นไปบนเว็บ 6 ล้านรูปต่อวัน และกำลังเริ่มจะเป็นคู่แข่งกับ Google และเว็บยักษ์ใหญ่อื่นๆ นักวิเคราะห์คาดว่า Facebook จะทำรายได้ 100 ล้านดอลลาร์ในปีนี้ ในอดีตเว็บ Friendster เว็บชุมชนออนไลน์ที่โด่งดังเป็นเว็บแรก เคยปฏิเสธการเสนอซื้อด้วยเงิน 30 ล้านดอลลาร์จาก Google ในปี 2002 ซึ่งหากจ่ายเป็นหุ้น ป่านนี้คงมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 1 พันล้านดอลลาร์ แต่หลังจากนั้น Friendster ซึ่งเป็นเว็บรุ่นเก่าก็ถูกดบั้งรั ศ มี โ ค ย เ ว็ บ ร ุ่น โ ท มั

เอ็มเอสเอ็นเมสเซนเจอร์ (MSN Messenger)

เอ็มเอสเอ็นเมสเซนเจอร์ (MSN Messenger) เป็นโปรแกรมเมสเซนเจอร์จากไมโครซอฟท์ และเป็นเมสเซนเจอร์ที่นิยมใช้มากที่สุดในประเทศไทย มักถูกเรียกสั้นๆ

ว่า "เอ็มเอสเอ็น"หรือ"เอ็ม" เครื่องคอมพิวเตอร์ใดๆที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต จะสามารถใช้บริการเมสเซนเจอร์ผ่านเว็บที่ชื่อว่า เอ็มเอสเอ็น เว็บเมสเซนเจอร์ (MSN Web Messenger) ได้ เอ็มเอสเอ็นเมสเซนเจอร์ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น วินโดวส์ไลฟ์เมสเซนเจอร์ (Windows Live Messenger หรือ WLM) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุดบริการออนไลน์ และซอฟต์แวร์ ของ Microsoft's Windows Live ประโยชน์หลักของโปรแกรมนี้ก็คือ เป็นโปรแกรมสำหรับสนทนา แม้ว่าจะมีคุณสมบัติอื่นๆอีก เช่น การสนทนาผ่านเสียง, เว็บแคม (เอ็มเอสเอ็นเมสเซนเจอร์ รุ่น 7.0 และรุ่นหลังๆ สนับสนุนการสนทนาผ่านเสียงและภาพแบบเต็มจอ) การแลกเปลี่ยนไฟล์ และสามารถเล่นเกมออนไลน์เช่น เกมสติก-แทค-โทในโปรแกรมได้นอกจากนี้ ผู้ใช้ยังสามารถเพิ่มสีสันให้ข้อความด้วยการใช้ อีโมติคอน, แฟลชแอนิเมชัน ที่เรียกว่า winks, ภาพแสดงแบบเคลื่อนไหว, การเปลี่ยนรูปแบบข้อความ และ ลงโปรแกรมเสริมต่างๆ เช่น โปรแกรม Messenger Plus! เป็นต้น

ยูทูปฟ
(Youtube)

เป็นการดำเนินธุรกิจประเภทที่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากกูเกิล โดยได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2548

(February 15,2005) ยูทูปฟ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่าง

แพร่หลาย จากการให้บริการวิดีโอแบบไม่มีค่าใช้จ่าย (free video sharing) และเปิดบริการเว็บไซต์ที่ผู้ใช้สามารถเข้าไปอัปโหลด (upload) เพื่อให้เห็นภาพและแลกเปลี่ยนภาพและเสียงผ่านคลิปวิดีโอ ยูทูปฟมีการบริการที่กว้างขวางและหลากหลาย โดยเนื้อหาการบริการจะรวมไปถึง ภาพยนตร์ และ รายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศในช่วงเวลาสั้น ๆ (TV clips) และมีวีดิโอ ซึ่งเป็นบริการที่ดีเหมือนกับการใช้การรับส่งวิทยุโดยมือสมัครเล่น แต่เนื้อหาเช่นเดียวกันกับการรับส่งวิดีโอ (videoblogging) ซึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ ทีมงานหลัก 67 คน ของยูทูปฟ ได้รับการยกย่อง จากบริษัทที่ถูกเรียกชื่อว่า TIME แม็กกาซีน ให้เป็น "นักคิดหรือนักประดิษฐ์แห่งปี" ประจำปี 2549

และในเดือนตุลาคม 2549 เว็บไซต์นี้ก็ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ยูทูปฟเป็นเทคโนโลยีของการเล่นวิดีโอ ที่สามารถอัดเก็บไว้ได้และนำมา

นำเสนอได้ใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานของการโปรแกรม Macromedia's FlashPlayer 7 และใช้โปรแกรมบันทึกวิดีโอแบบ Sorenson Spark H.263 การใช้วิดีโอเพื่อเล่นภาพและเสียงเคลื่อนไหวเป็นที่ชื่นชอบและเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ ยูทูปฟประสบความสำเร็จ และการยอมให้ผู้ชมเข้าไปดูวิดีโอได้ทันทีทันใด โดยไม่ต้องทำการติดตั้งโปรแกรมหรือต้องไปจัดการกับปัญหาเดิม ๆ ที่ผู้ใช้เคยมีประสบการณ์กับเทคโนโลยีวิดีโอจากเว็บไซต์อื่น ๆ ที่การใช้เทคโนโลยีเข้ากันไม่ได้

www.hi5.com

Hi5 เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในเอเชีย สำหรับหลายคนที่รู้จักและใช้บริการอยู่คงจะไม่ต้องอธิบายกันมาก เพราะคงรู้จักประสงค์และการใช้งานที่อยู่แล้ว แต่หลายคนยังไม่ทราบว่าเจ้า hi5 นี้ใช้งานยังไง มีทำไม และเพื่อประโยชน์อะไร Hi5.com เป็นเว็บไซต์ที่ให้ผู้ใช้บริการมาฝาก profile ของตัวเอง คล้ายๆ กับ blog เนี่ยแหละ แต่ว่าคนไม่ค่อยไปเขียนอะไร

เป็นเรื่องเป็นราวในนั้นสักเท่าไร จะเน้นที่ตกแต่งหน้าตา profile เราให้สวยงาม ดึงดูดคนมาเข้า แต่จุดเด่นของมันอยู่ที่ ระบบ network ที่เรามีโอกาสได้ทำความรู้จักกับคนใหม่ๆ หรือ บังเอิญเจอเพื่อนเก่าสมัยมัธยม เมื่อหลายสิบปีก่อน หรือเพื่อนของเพื่อน กิ๊กเก่า แฟนเก่า แต่อีกหลายคนก็สมัครไปงั้นๆ ไม่ได้อะไรมากเพราะได้รับอีเมลล์ชวนมาเล่น hi5 จากเพื่อน

www.friendster.com

Friendster ได้ก้าวขึ้นมาสู่หัวแถวของ Social Network ในประมาณเดือนเมษายน ปี 2004 ก่อนจะถูกไล่แซงโดย My Space และได้รับการยอมรับว่าเป็นคู่แข่งของทั้ง Windows Live Spaces, Yahoo! 360, และ Facebook ในเวลาต่อมาก็ยังมี Hi5 ก้าวเข้ามาเป็นคู่แข่งสำคัญอีกด้วย Google เคยยื่นข้อเสนอขอซื้อ Friendster ในมูลค่า 30,000,000 \$ แต่ถูกปฏิเสธ เพราะทาง Friendster ตัดสินใจว่าต้องการเป็นของตัวเองมากกว่าที่จะยื่นขายให้กับ Google หลายท่านที่มีประสบการณ์การใช้งานคงจำได้นะครับ จู่ๆ เราก็ได้รับอีเมลล์จากเพื่อนของเราบอกว่าเข้าไปสมัครบริการนี้ เราก็เข้าไปลงทะเบียน ใส่ข้อมูลส่วนตัว เสร็จแล้วเราก็พบว่า เรามีเพื่อน อยู่ในระบบทันที 1 คน (คือคนที่ชวนเรามา นั่นเอง) หลังจากนั้นเราก็ซึกคิดถึงเพื่อนคนอื่นๆ ก็ค้นหาจากระบบดูว่ามีเพื่อนเราคนไหนอีกไหมที่ใช้เว็บนี้เหมือนกัน ก็ไปชวนเข้ามาอยู่ในกลุ่มเพื่อนเรา ใครที่ไม่อยู่ เราก็ส่งอีเมลล์ไปชวนให้มาเข้าระบบเสีย หลังจากนั้นเราก็อาจเริ่มรู้จักเพื่อนใหม่ๆ จากในระบบนี้เอง คงเป็นเพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม เราถึงเสียเวลานั่งทำอะไรอย่างที่ว่าได้อย่างเพลิดเพลินและนั่นอาจเป็นเหตุผลว่าทำไม Friendster.com ถึงมีผู้ใช้งานกว่า 7 ล้านคนภายในปีเดียว

www.bebo.com

Bebo เป็นเครือข่ายทางสังคมแห่งยุคอนาคตที่ทำให้นักศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและ

มหาวิทยาลัยสามารถติดต่อกับเพื่อน หาเพื่อนที่ขาดการติดต่อกัน ไปนาน และพบปะกับผู้คนใหม่ๆ หลังจากเปิดตัวอย่างเป็นทางการในเดือนก.ค.ปีที่แล้ว ในเวลาแค่ 7 เดือน เครือข่ายทางสังคมแห่งนี้ก็มีสมาชิกจดทะเบียนมากกว่า 22 ล้านรายที่เข้ามาดูหน้าเว็บเพจถึงกว่า 700 ครั้งต่อเดือน Bebo เป็นบริษัทเอกชนที่บริหารงานโดยทีมบริหารที่มีประสบการณ์ในเมืองซานฟรานซิสโก รัฐแคลิฟอร์เนีย โดยซีอีโอและผู้ก่อตั้งบริษัทได้เปิดตัวเว็บไซต์เครือข่ายสังคมลำดับแรกๆคือ Ringo.com ซึ่งต่อมาเขาได้ขายเว็บดังกล่าวให้แก่ Tickle (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบริษัท Monster ในปัจจุบัน) และล่าสุด อดีตประธานฝ่ายพัฒนาธุรกิจจาก Friendster ได้เข้ามาร่วมงานกับ Bebo นอกจากนี้ ทีมงานของ Bebo.com ยังเปิดเว็บไซต์อีกเว็บที่ใช้กลยุทธ์การตลาดแบบปากต่อปาก (word of mouth) นั่นคือ BirthdayAlarm.com ซึ่งมีสมาชิก 40 ล้านคน Bebo เป็น Social Network ที่ถูกออกแบบมาดี โทนสีของเว็บไซต์ดูแล้วสบายตาใช้งานง่าย มีการจัดระบบติดต่อผู้ใช้ได้ดี คนที่ไม่มีพื้นฐานทางคอมพิวเตอร์ สามารถใช้งานได้แบบไม่ติดขัด รูปร่างหน้าตาของบล็อกดูไม่รกหูรกตา รองรับการปรับแต่งได้หลากหลาย ข้อนี้ต้องยอมรับว่าของเขาดีจริงๆ

ประโยชน์ของ Social Network

ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเด็กประถมจนถึงวัยรุ่น ไปถึงวัยใกล้ฝั่ง ถ้าไม่รู้จักเครือข่ายสังคมออนไลน์ จะถูกสังคมกดดันหรือกดดันตัวเอง ถือว่าเชยแบบตกยุคตกสมัย แต่เรามีอาจรู้เลยว่าเรากำลังมีภัยเงียบที่แฝงอยู่เงียบๆ ข้างตัว โดยมันจะดึงเอาชีวิตจิตวิญญาณของคำว่า “ คน ” ของพวกเราไปที่ละน้อยอย่างไม่รู้ตัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทว่าเราจะรู้ตัวอีกทีก็พบกับคำว่า “ สายเสียแล้ว ” เพราะในวันนี้ เทคโนโลยีกลายเป็นปัจจัยที่ 6 หรือ 7 และกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนไทยไปแล้ว ซึ่ง

จะเห็นได้จากสถิติการใช้งาน ที่เพิ่มขึ้น

ผู้ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีตั้งแต่ระดับวัยเด็ก เยาวชน จนถึงระดับวัยเกษียณอายุ โดยการใช้งานส่วนใหญ่จะเป็น การโพสต์รูปภาพ กิจกรรม เพื่อให้เพื่อนๆ ได้ดูและแสดงความ คิดเห็น ซึ่งทำให้เกิดเครือข่ายสังคมออนไลน์ในบรรดาเพื่อนฝูง สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ตลอดเวลา ทั้งนี้สามารถ จำแนกประโยชน์ของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้ดังนี้

- 1. การติดต่อสื่อสาร :** เครือข่ายสังคมออนไลน์ช่วยให้ เราติดต่อสื่อสารกับเพื่อนใหม่ เพื่อนเก่า ครูอาจารย์ และคนอื่นได้ ทั่วโลก โดยความรวดเร็วประหยัดค่าใช้จ่าย คุณๆ สามารถส่ง ข่าวสารถึงเพื่อนๆ เพียงเวลาไม่กี่นาที ง่าย สะดวก ประหยัด ทัศนสมัย
- 2. การศึกษา :** คุณๆ สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นคว้า หาความรู้จากบล็อกเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ หรือจาก อาจารย์ นักวิชาการ ที่คอยตอบคำถาม ซึ่งมี Chat ที่ใช้เป็นเวที อภิปรายหัวข้อเรื่องทางการศึกษา เครือข่ายทางสังคมช่วยให้ความรู้ ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียนหากเราใช้มันอย่างสร้างสรรค์ก็จะไม่ตก เป็นทาสเครือข่ายสังคมออนไลน์
- 3. การทำธุรกิจ :** บริษัท องค์กรเอกชนต่างๆ ใช้

เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการบริการลูกค้า เว็บไซต์ต่างๆ ทำรายได้จากการขายบริการตรวจสอบความต้องการของลูกค้า ประชาสัมพันธ์สินค้าหรือโฆษณาสินค้า ทางบริษัทสามารถทำ รายได้จากเครือข่ายสังคมออนไลน์ เดือนละหลายล้านเลยทีเดียว

4. **ความบันเทิง :** ด้านความบันเทิงเราได้รับความ บันเทิงอย่างมากมาจากเครือข่ายสังคมออนไลน์ ทั้งเป็นแหล่ง พักผ่อนด้านเกมส์ออนไลน์ ฟังเพลง คลิปวิดีโอต่างๆ รายการหรือ ข่าวสารบันเทิง ตลอดจน เรื่องขำขัน รวมภาพหรือวิดีโอตลกๆ มากมาย บางทีเราอาจใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อความบันเทิง มากกว่าการศึกษาหลายเท่าตัว

โจทย์ปัญหาให้คิด

เราใช้ประโยชน์หรือช่วยให้เด็กและเยาวชนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างสร้างสรรค์หรือยัง ?

เราเตรียมรับมือกับปัญหาที่เกิดจากเทคโนโลยีสารสนเทศมาน้อย เพียงใด ?

เราต้องเร่งสร้างความเข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชนให้มี วัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ กันอย่างจริงจังเอาจัง หรือยัง ?

ภัยมืดที่แฝงมากับ Social Network

เครือข่ายสังคมออนไลน์

เป็นชุมชนออนไลน์ที่ใช้คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ I-PAD เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ โดยการติดต่อสื่อสารทั้งที่ไม่ต้องพบหน้า ฟังเสียงกัน ใช้ข้อความการพิมพ์โต้ตอบกัน โดยไม่อาจรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้สนทนา แม้ว่าเครือข่ายสังคมออนไลน์จะมีประโยชน์หลากหลายเพียงใด แต่ก็ยังมีโทษแอบแฝงอยู่มากมายเช่นกัน และมีแนวโน้มว่าจะเกิดมากขึ้นเรื่อยๆ จึงต้องระมัดระวัง จะได้ไม่ตกเป็นทาสของภัยแอบแฝงนั้น ซึ่ง The top ten Social Network threat 's' มีดังนี้

1 หลอกว่าดี แต่จริงๆ มาร้าย :

เป็นเทคนิคการหลอกหลวงบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยหลอกว่าเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ เมื่อช่วยแล้วจะได้ของตอบแทน (ของฟรี)

**** ATM **** พชร แซทกับเพื่อนสาว เพื่อนบอกว่ารอนเงินมาก ขอให้พ่อที่อยู่ต่างจังหวัดส่งเงินให้ทางบัญชีของพชร เนื่องจากเพื่อนสาวทำบัตร ATM หาย จึงขอยืมบัตร ATM ของพชรเพื่อไปกดเงิน พชรคิดว่าไม่น่าจะมีปัญหาอะไรเพราะมีเงินอยู่ในบัญชีเล็กน้อย ต่อมาจึงทราบว่า เพื่อนสาวคนนี้ไปหลอกขายโทรศัพท์มือถือทางอินเทอร์เน็ต โดยหลอกให้ผู้ซื้อโอนเงินเข้าบัญชี

ของพร ภายใน 10 วัน เพื่อนสาวของพรเบิกเงินผ่าน ATM ไป
ถึงกว่าสองแสนบาท พรตกเป็นผู้ต้องหาโดยไม่รู้ว่ามีผิดอะไร

🕒 **ล่อเหยื่อตกปลาออนไลน์ :** เป็น
เทคนิคการล่อลวงให้เข้าไปเว็บไซต์ปลอมที่เข้ามา
ทางอีเมลหลอกลวงให้คลิก และนำไปสู่เว็บไซต์ปลอม
เพื่อดักขโมยข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้

🕒 **** ทำเว็บหลอก **** 🕒 **** ชาวต่างชาติ**

ผู้หนึ่ง ได้ทำเว็บปลอมโดยหลอกว่าตนเป็นหญิง ชาวไทย
อ้างว่ามีความเคียดแค้น และเสนอตัวเป็นภรรยาของใครก็ได้ที่สนใจ
โดยขอให้ส่งเงินจำนวนหนึ่งมาให้ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทาง
โดยโอนเข้าบัญชีธนาคารในประเทศไทย เมื่อได้รับเงินแล้วก็ลบ
เว็บไซต์ออก แล้วสร้างเว็บไซต์ใหม่หลอกคนอื่นต่อไป

🕒 **** เพื่อแซทพาทนี **** 🕒 **เด็กสาวอายุ 15 ปี แซทกับ**
เพื่อนใหม่ที่พบเจอจากเครือข่าย Facebook เธอบอกว่า ไม่มี
ความสุขและต้องการหนีออกจากบ้าน เพื่อนแซทอาสาพาทนี โดย

นัดเจอกันที่ห้างสรรพสินค้า ณ จุดนัดหมาย เด็กหญิงพบหญิงชาย
สามีมกรอายุ 40 ปี แทนที่จะเป็นเพื่อนแซทวัยเดียวกัน เธอถูกจับ
ไปขัง นานกว่า 1 สัปดาห์ ถูกทุบตี และละเมิดทางเพศ

Social Network

**3 เล่น Facebook เพลินกดไปกดมา
ระวังโดนหลอกให้เจอ Link ของคนแปลกหน้า**

หรือผู้ไม่ประสงค์ดีเปิดรอยุ่ : ผู้ใช้งานอาจถูกโจมตี โดยโปรแกรมประสงค์ร้ายที่สามารถทำการติดตั้งลงบนเครื่องคอมพิวเตอร์ของผู้ใช้งานเพียงแค่เมื่อเข้าไปคลิกเว็บไซต์ที่มีผู้ไม่ประสงค์ดี โพสต์ลิงค์ล่อเหยื่อ เราไม่อาจเชื่อในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งบอก หรือพูดคุยด้วยตัวหนังสือได้ ความเสี่ยงในการติดต่อทางอินเทอร์เน็ต คือ การที่ผู้ไม่ประสงค์ดีแสร้งทำตัวเป็นมิตร เพื่อหลอกลวงข้อมูลส่วนตัวจากนั้นนัดพบ และนำไปสู่การข่มขู่ คุกคามทำให้หวาดกลัว

☺ ** เฒ่าล่อลวงเด็กสาว ทำมิดีมิร้าย ** ☺

นายตกลาส ลินด์เซล อายุ 64 ปี ปลอมตัวเป็นชายวัยรุ่นติดต่อกับเด็กสาวทางอินเทอร์เน็ต โดยการพูดคุยสร้างความคุ้นเคยผ่านห้องแชท (Chat) เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กสาวไว้กว่า 20 คน เพื่อประโยชน์ทางเพศ ล่าสุดได้นัดพบเด็กหญิงวัย 13 และ 14 ปี และหลอกล่อให้เข้าไปในรถ แต่เด็กทั้งคู่หลบหนีออกมาได้ จึงไปแจ้งตำรวจ ศาลพิพากษาให้จำคุก 5 ปี แม้ยอมรับสารภาพว่าได้พยายามล่อลวง และลักพาตัวเด็กทางอินเทอร์เน็ตจริง

๕ **หลอกให้คลิกแต่แอบซ่อนมีดไว้รอเชือด :**

เป็นเทคนิคการโจมตีผู้ใช้งานโดยหลอกให้ผู้ใช้งานคลิกรูปที่ดูสุดตาต่อใจบนเครือข่ายออนไลน์ ผู้ไม่ประสงค์ดีจะแอบซ่อน “เนื้อหาที่ไม่เหมาะสม” ไว้หลังรูปเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างที่เหยื่อไม่มีทางรู้ตัวว่ามีคลิปมั่วร้ายแอบซ่อนอยู่ เช่น เว็บไซต์ลัทธิการฆ่าตัวตาย การพนันออนไลน์ การทำสิ่งผิดกฎหมาย โดยการโน้มน้าว จูงใจ หรือโจมตีข้อมูลบางอย่างของผู้ใช้ หากผู้ใช้ไม่มีวิจารณญาณมากพอก็อาจตกเป็นเหยื่อของสารสนเทศเหล่านี้ได้

๖ **** คำภาพลามกเด็ก ****

เว็บไซต์ตั้งอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา จำหน่ายภาพลามกเด็กที่ถูกทารุณทางเพศ ตำรวจอังกฤษได้ประสานงานไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบในสหรัฐฯ ให้นำรายละเอียดของสมาชิก

๗ **ระวังโดนดักข้อมูลลับ**

ระหว่างทาง (เสรีใจ) : เป็นเทคนิคการโจมตีข้อมูล จากผู้ไม่ประสงค์ดีจะทำการดักจับข้อมูลที่ส่งไปมาระหว่างผู้ใช้งานเครือข่ายออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter เป็นต้น แบบเนียน เพื่อขโมย Username และ Password

๘ **** การโจมตีเว็บไซต์การค้า ****

ในปี พ.ศ. 2543 เว็บไซต์ระดับแนวหน้าหลายแห่งถูกโจมตีจากแฮกเกอร์ เช่น Yahoo.com ต้องหยุดให้บริการไปถึง 3 ชั่วโมง หลังจากนั้นเข้าตลาดหลักทรัพย์เพื่อขายให้ประชาชนได้เพียง 1 วัน เว็บไซต์ขายปลีกอย่าง buy.com โดนโจมตีจนเครื่องต้องปิดทำการยังมีเว็บประมูลสินค้าออนไลน์อย่าง ebay.com เว็บไซต์ขายหนังสืออย่าง amazon.com และเว็บข่าว CNN ต่างก็เคยโดนโจมตีมาแล้วทั้งสิ้น เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความเสียหายมหาศาลต่ออีคอมเมิร์ซ ธุรกิจบนอินเทอร์เน็ตที่ทำหว่าน่าจะสูงถึง 450 ล้านดอลลาร์หรือนับปีนั้นและคาดว่าจะสูงขึ้นเรื่อยๆ ก็หยุดชะงัก

แรงจูงใจของการก่ออาชญากรรมครั้งนั้นคือต้องการทำลายความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ต่างๆ นั่นเอง การโจมตีระบบคอมพิวเตอร์ บางครั้งก็มีแรงจูงใจมาจากการ ขโมยข้อมูล เว็บไซต์ขายซีดีแห่งหนึ่งเคยโดนขโมยข้อมูลบัตรเครดิตของลูกค้ากว่า 300,000 ใบ การโจมตีด้วยไวรัส เมลิสซา เคยสร้างความเสียหายกว่า 80 ล้านเหรียญ และทำให้ระบบอีเมลทั่วโลกเป็นอัมพาต

6 ภัยและความเสี่ยงจากเกมส์ออนไลน์ : เกมส์มีทั้งประโยชน์และโทษ ถ้าเล่นในเชิงสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านความคิด ขณะเดียวกัน หากหมกมุ่นจนเกินไป ก็จะกลายเป็นการทำร้ายตัวเอง ทำให้ผลการเรียนตกต่ำ สุขภาพเสื่อมโทรม เด็กที่เล่นเกมส์มากและไม่สามารถควบคุมตัวเองให้เล่นในเวลาที่กำหนด ทำให้ใช้เวลาในการเล่นนานติดต่อกันหลายๆ ชั่วโมงหรือเล่นนานขึ้นเรื่อยๆ หรือเล่นข้ามวันข้ามคืนจนเกิดเป็นอาการของคนติดเกมส์ออนไลน์ ซึ่งจากศูนย์เฝ้าระวังภัยทางเทคโนโลยี มูลนิธิกระจกเงา รายงานว่า “ **เด็กและเยาวชนไทยเสพติดเกมส์ออนไลน์ มากเป็นอันดับ 2 ของเอเชีย** ”

๓ ** นักเรียนยิ่งตัวตาย เครียดเล่นเกมออนไลน์ ** ๓

เด็ก ม.6 เล่นเกมส์คอมพิวเตอร์ ต่อสู้กันอย่างบ้าคลั่ง ไม่ยอมทำการบ้าน ไม่ยอมอ่านหนังสือ ทำให้ผลการเรียนตกต่ำ ถูกลดชั้นมาอยู่ห้อง 4 จากที่เมื่อก่อนเคยเป็นเด็กเรียนเก่ง ทำใจไม่ได้คิดมาก เที่ยงคืนยิ่งตัวตาย หลังโทรศัพท์บอกเพื่อน

● **คลื่นไฟฟ้ามหากภัย** : น้องๆ เป็นคนหนึ่งหรือเปล่าที่เมื่อตื่นขึ้นมาต้องเปิดโทรทัศน์ เปิดคอมพิวเตอร์ หรือเมื่อคุณอยู่คนเดียวท่ามกลางคนแปลกหน้า คุณจะหยิบโทรศัพท์หรือสมาร์ตโฟนดูใจขึ้นมาเล่นเกมส์ ดูยูทูป แชทกับเพื่อน และท่องเว็บไซต์ไปเรื่อยๆ ฟังระลึกไว้เสมอ นะคะว่า คลื่นไฟฟ้าที่มากับอุปกรณ์ไฟฟ้า รวมทั้งโทรศัพท์มือถือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมตาบอลิซึมของสมอง ผู้ที่ใช้โทรศัพท์ก่อนอายุ 20 ปี มีโอกาสเกิดเป็นมะเร็งสมองสูงถึง 100 % การใช้โทรศัพท์ในกลุ่มเด็กและเยาวชน ถือว่าเป็นภัยที่ใกล้ตัว แต่ทุกคนมองข้าม เพราะหลายคนคุ้นเคยจนไม่คิดว่า เป็นปัญหา

🕒 ** หน้าติดจอหูดัด Blue Tooth จะเกิดอะไรกับชีวิต ** 🕒

การจดจ่ออยู่กับหน้าจอโทรศัพท์เป็นเวลานานๆ ทำให้เกิดความผิดปกติในการหลั่งฮอร์โมนบางชนิดในร่างกาย ซึ่งจะส่งผลต่อการทำงานของสมองและการเรียนรู้ ถ้าเป็นเด็กอายุ 0 - 3 ขวบ จะยังมีผลมาก เพราะจะทำให้พัฒนาการทางสมองล่าช้า แสงจากโทรศัพท์ก็เป็นอันตรายมากถึงขั้นทำให้เกิดโรคมะเร็งได้ เพราะคลื่นไฟฟ้าจะไปยับยั้งการผลิตฮอร์โมนเมลาโทนิน ที่มีผลต่อการนอนหลับพักผ่อนและภูมิคุ้มกันโรค ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ติดโทรศัพท์ ติดคอมพิวเตอร์มากเกินไปที่ร่างกายจะรับได้ จะเป็นเด็กที่มีอารมณ์แปรปรวน ซึมเศร้า และเครียดง่าย เสี่ยงต่อการเป็นโรคออทิสซึม หรือมีความผิดปกติเกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคม ภาษากการสื่อสาร และจินตนาการ นอกจากนี้เด็กที่ดูโทรศัพท์และเล่นเกมคอมพิวเตอร์มากกว่า 2 ชั่วโมงต่อวัน มีความเสี่ยงต่อโรคหัวใจ โรคมะเร็ง และอาจเสียชีวิตก่อนวัยอันควร

เสพติดเทคโนโลยีสารสนเทศ

เกือบร้อยละ 96 ของเด็กไทยในชุมชนเมืองใช้มือถือเฉลี่ย 3 ชั่วโมงต่อวัน จิตแพทย์และนักวิชาการต้องออกโรงเตือน การแจกโปรโมชันกระตุ้นการโทร ทำให้เด็กและเยาวชนเสพติดเทคโนโลยีได้

ง่ายๆ โดยเฉพาะมือถือ แม้ราคาจะถูกจนคิดว่าใกล้จะฟรี แต่จริงๆ แล้วมันไม่ฟรีหรอกนะคะพี่น้อง คนโทรเสียมากกว่าได้เพราะ

- 1) เสียเวลา ไม่ใช่ของฟรีนะจ๊ะ เคยนับกันบ้างไหม ? วันนึงคุยมือถือกี่ชั่วโมง
- 2) เสียโอกาส เอาเวลาไปทำกิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อชีวิตใกล้ตัวเยอะ
- 3) เสียสุขภาพ คลื่นมือถือที่แอบแฝงมากับเสียงอันไพเราะของใครบางคนมีแนวโน้มจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เพราะผลวิจัยออกมาแล้วว่ามะเร็ง 100%
- 4) เสียความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว คุณรู้หรือเปล่าว่าการคุยผ่านโทรศัพท์มันมากขึ้น แต่เข่าใจกันน้อยลง คุณเริ่มใส่ใจคนใกล้ แล้วปล่อยคนใกล้นั่งเหงาหรือเปล่า

ไม่ใช่แค่ “กาย” นะการเสพติดเทคโนโลยีสารสนเทศ
ส่งผลต่อ “ใจ ” ด้วย

“ เด็กหญิงอายุเฉลี่ยต่ำกว่า 15 ปี อย่างน้อย 12 คนถูกล่อลวงและ
หายตัวไปหลังแชทผ่านระบบโทรศัพท์มือถือที่พ่อแม่จัดหาให้ ”

ร้อยละ 9 ของเด็กประถม และมีวัยมัธยม ติดเกมออนไลน์ผ่านมือถือ
ขั้นรุนแรงและเพิ่มจำนวนมากขึ้น 2 เท่า ในช่วง 3 ปี

เคอร์ฟิว มือถือ !!!!!

รัฐบาลเกาหลีได้กำลังพิจารณาประกาศ “ เคอร์ฟิว ” จำกัดระยะเวลาการใช้งานโทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ สำหรับเด็ก และเยาวชน เพื่อป้องกันการเสพติดเทคโนโลยีสารสนเทศ

“ แล้วรัฐบาลไทยทำอะไร สนับสนุนให้ใช้ต่อไป ได้กำไรเยอะดี ”

โทรศัพท์มือถือ และเนื้องอกในสมองผู้ที่เริ่มใช้มือถือก่อนอายุ

20 ปีมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น 5 เท่า ที่จะเป็นเนื้องอกในสมอง ชนิดร้ายแรง

หรือมะเร็งที่เกิดบริเวณเซลล์ระบบประสาท

ผลวิจัยออกมาแล้วว่า.....

ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือวันละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลานานกว่า 10 ปี

เพิ่มโอกาสการเป็นมะเร็งในสมอง อย่างน้อย 100 %

ระวังความเป็นส่วนตัวของคุณหายไป

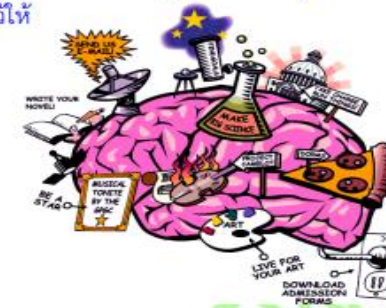
บุคคลที่สร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ เชื่อมโยงคนทั่วโลก เพียงใช้ปลายนิ้วคลิกหรือสัมผัส กลับเป็นคนที่ไม่มีสังคมส่วนตัวเลย และปราศจากการเชื่อมโยงกับใครในสังคมแห่งความเป็นจริง (มาร์ค ซัคเคอร์เบิร์ก) แม้ว่าเขาจะได้รับการยกย่องจาก Times ให้เป็นบุคคลแห่งปี แต่สำหรับผู้เขียนแล้ว อาจเป็นโศกนาฏกรรมสมัยใหม่เลยก็ว่าได้ ถ้าวันนี้เรายังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ระวังข้อมูลส่วนตัวของคุณจะหลุดรั่วไปยังมือบุคคลที่ไม่หวังดี ถ้าคุณไม่รู้จักการใช้งานที่ดีพอ

คุณค่าและความสามารถพื้นฐานของน้องๆ ลดลง

ในยุคของสังคมทุกวันนี้ เป็นยุคของการกดขี่ชีวิตมนุษย์โดยมนุษย์ด้วยกันเอง เพราะแรงงานมนุษย์ถูกตีค่าเหลือเพียงปัจจัยการผลิตหรือต้นทุนการผลิตสินค้า แทนการเป็นพลังแห่งการสร้างสรรคความเจริญทางวัตถุ และศิลปวิทยาการให้แก่สังคม ปัจจุบันเราไม่ต้องคิดและตัดสินใจในบางเรื่อง เพราะ IT ทำแทนคน จนกระทั่งคนลืมความสามารถในการทำงานของตนเอง และคนรุ่นต่อไปจะไม่รู้จักและไม่เข้าใจว่าตนมีความสามารถสร้างสรรคงานบางอย่างได้ด้วยตนเอง ถ้าไม่มี IT ทุกวันนี้เราใช้สมองในการคิดสร้างสรรค การจินตนาการน้อยลง เพราะเรามีเทคโนโลยีใกล้ตัวทำหน้าที่แทน จะเกิดอะไรขึ้นถ้าวันหนึ่ง คุณค่าแห่งปัญญาที่เป็นแหล่ง

ผลิตจินตนาการ ศิลปวิทยาการ ถูกลดลง และทุกคนพ้อใจกับสูตรสำเร็จที่ IT คิดไว้ให้

IT ริดรอน ความเป็นมนุษย์

จากสูตรสำเร็จที่ IT คิดไว้ให้ IT ไม่ใช่เป็นตัวที่ทำให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ เสรีภาพทางความคิด จิตวิญญาณของมนุษย์ลดลง แต่มนุษย์เองต่างหากที่มีกง่ายชอบความสบาย และเลือกที่จะจำกัดเสรีภาพทางความคิดและจิตวิญญาณของตนเอง

โรคลิ้มการเขียนอักขระ

เด็กญี่ปุ่นยอมรับว่า 86% เป็นโรคลิ้มการเขียนอักขระ เนื่องจากมีคอมพิวเตอร์และมือถือในการพิมพ์ข้อความ ส่งไปยังบุคคลที่ต้องการติดต่อ ประกอบกับความสะกดสบาย ทำให้ลิ้มวิธีการเขียน ลิมการสะกดคำ ซึ่งกำลัง กลายเป็นปัญหาใหญ่ของญี่ปุ่น ณ ตอนนี

รู้เท่ากั้วทัน Social Network

เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เป็นเครือข่ายที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นองค์ประกอบในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระหว่างบุคคลผ่านเว็บไซต์ของเครือข่าย เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เช่น Facebook, Hi5, Twitter, Windows Live และ Youtube ซึ่งเป็นที่นิยมของเด็ก

และเยาวชน เพราะเครือข่ายทางสังคมออนไลน์เหล่านี้สามารถที่จะทำให้เด็กๆ แสดงรูปภาพของตนเอง เขียนข้อความ อัปโหลดวิดีโอหรือเล่นเกมออนไลน์ ดังนั้นเครือข่ายทางสังคมออนไลน์จึงเป็นที่นิยมของเด็กและเยาวชน เมื่อเครือข่ายทางสังคมออนไลน์เป็นที่นิยมของเด็กและเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และตัวเด็กและเยาวชนเองจำเป็นต้องต้องรู้จัก และเข้าใจวิธีการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ อย่างรู้เท่ากั้วทัน และสร้างสรรค์

ศิลปะป้องกันตัว 5 Ps สำหรับการใช Social Network

1. **Positive** : มองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ระหว่างการให้ความรู้และการให้ความช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนจากเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ พยายามให้ความรู้ความเข้าใจ แก่เด็กและเยาวชนในการสร้างแฟ้มประวัติ (Profile) ของตนเอง และควรให้เด็กและเยาวชนเพิ่มรายชื่อคุณและรับทราบเกี่ยวกับ Profile ของเขาและเพื่อนของเขาทุกคน

2. Privacy : ความเป็นส่วนตัวและความลับของเด็กและ

เยาวชน เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ โดยส่วนใหญ่จะจัดทำเครื่องมือสำหรับผู้ใช้ในการจัดตั้งค่าความเป็นส่วนตัว ควรแนะนำให้เด็กและเยาวชนรู้จักวิธีการใช้เครื่องมือต่างๆ เหล่านี้ และที่สำคัญควรให้เด็กๆ เก็บรักษารหัสผ่านไว้เป็นความลับไม่บอกให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่พ่อแม่ ผู้ปกครอง รู้รหัสผ่านของตนเอง

3. Photos : การแสดงรูปภาพ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรให้

คำแนะนำ สำหรับการเผยแพร่รูปภาพบนแฟ้มประวัติของเด็กและเยาวชน (Profile) และอธิบายให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นจากการแสดงรูปภาพ ดังนั้นควรคิดให้รอบคอบทุกครั้งก่อนที่จะเอารูปขึ้นไปแสดงไว้บนเครือข่ายทางสังคมออนไลน์เนื่องจากรูปภาพที่แสดงบนเครือข่ายทางสังคมออนไลน์สามารถ Copy เปลี่ยนแปลง แลกเปลี่ยน และใช้ได้ทุกๆ ที่ที่มีการออนไลน์ ก่อนที่จะเอารูปขึ้นแสดงในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ คุณควรถามตัวเองเสมอว่า คุณต้องการให้บุคคลอื่นๆ ได้เห็นรูปภาพของคุณในปัจจุบันหรือในอนาคตหรือไม่ ?

4. Postings : การโพสต์ข้อความต่างๆ ควรให้คำแนะนำกับ

เด็กและเยาวชนคิดให้รอบคอบก่อนที่จะ Postings ข้อความต่างๆ เพราะข้อความที่เราโพสต์ไม่ได้คิดให้รอบคอบอาจส่งผลกระทบต่อตัวเองได้

5. Police : แจ้งให้ตำรวจ พ่อแม่ ผู้ปกครองทราบโดยทันทีหาก

พบข้อความ บุคคลที่พบบนเครือข่ายทางสังคมออนไลน์สื่อข้อความที่หยาบคาย หรือกระทำการอันไม่เหมาะสม

SMART RULES : กฎกติกาในการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์อย่างปลอดภัย

1. SAFE : ข้าพเจ้าจะไม่บอกหรือให้ข้อมูลส่วนตัว เช่น ชื่อจริง อีเมล รหัสผ่าน โทรศัพท์ ที่อยู่ รูปภาพ หรือชื่อโรงเรียน ให้กับบุคคล ที่รู้จักผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ หรือโพสต์ ข้อมูลส่วนตัวบนเครือข่ายทางสังคมออนไลน์อื่นๆ ให้กับบุคคลอื่นๆ สามารถเข้าถึงได้

2. MEETING : จำไว้เสมอว่า ใครบางคนที่คุณรู้จักผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ สามารถทำอันตรายคุณและครอบครัวของคุณได้เสมอ ดังนั้นไม่ควรไปพบกับบุคคลใดๆ ก็ตามที่รู้จักผ่านทางเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ หรือหากต้องการพบควรจะพบในที่สาธารณะซึ่งมีผู้คนผ่านไปมา โดยมีผู้ปกครองตามไปด้วยอยู่ห่างๆ เสมอ

3. ACCEPTING : การยอมรับ E-Mails ข้อความ หรือเปิด File รูปภาพ จากบุคคลที่เราไม่รู้จัก File ต่างๆ เหล่านี้อาจนำปัญหามาสู่เครื่องคอมพิวเตอร์ของคุณหรือตัวคุณได้

4. RELIABLE : ข้อมูลข่าวสารที่ค้นพบผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ อาจจะไม่เป็นจริงเสมอไป หรือบางคนอาจให้ข้อมูลที่เกินจริง ฉะนั้นอย่าตัดสินใจเชื่อข้อมูลต่างๆ ที่ได้อ่านทันที ควรปรึกษาบุคคลที่คุณรู้จักก่อนตัดสินใจ

5. TELL : แจ้งให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ดูแลทราบ หากมีบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทำให้รู้สึกมีความกังวล กลุ้มใจ โดยเฉพาะบุคคลที่คุณรู้จักผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์และบันทึกรายละเอียดต่างๆ ของบุคคลหรือสิ่งที่คุณพบเห็นไว้ให้มากที่สุด เช่น อีเมลล์ รูปภาพ จดชื่อ ID ของบุคคลที่มีพฤติกรรมที่ทำให้คุณรู้สึกกังวล

คำแนะนำสำหรับผู้ปกครอง พ่อ แม่ และผู้เกี่ยวข้อง

คำแนะนำข้างล่างนี้เป็นแนวทางสำหรับ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้พิจารณาเมื่อเด็กและเยาวชนใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เช่น การสนทนาออนไลน์ การแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก เป็นต้น การสอน หรือบอกให้เด็กและเยาวชนรู้เท่าทันในการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ควรปลูกฝังตั้งแต่เด็กยัง

เยาว์วัย เพราะเปรียบเสมือนภูมิคุ้มกัน ยามที่เด็กออกไปท่องโลกไซเบอร์

1. ให้เวลากับเด็กและเยาวชน โดยการดึงให้พวกเขา กลับมาอยู่ในสังคมแห่งความเป็นจริง มากกว่าที่จะปล่อยให้พวกเขาอยู่กับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ เพราะไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่เขาจะพบกับเพื่อนๆ ในโลกเสมือนจริง ไม่ว่าจะที่ไหนๆ พวกเขาสามารถพบเจอเพื่อนใหม่ได้เสมอทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน และโดยโทรศัพท์มือถือ

2. สอนหรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้บริการของ Social Network มีหน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้และเผยแพร่ข่าวสารประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ Social Network แนะนำให้พวกเขาเข้าใจ และรู้จักวิธีการป้องกันตัวเองเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ Social Network เช่น การให้ข้อมูลส่วนตัว การไม่พูดเรื่อง Sex กับบุคคลซึ่งเราไม่รู้จัก และหลีกเลี่ยงการไปพบกับบุคคลที่อยู่ในโลกออนไลน์

3. สนับสนุนและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่มีกฎหมายหรือกฎกติกาใด ควบคุมหรือป้องกันเด็กและเยาวชนได้ดีกว่า การที่เด็กและเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีเกี่ยวกับ IT จากการวิจัยพบว่า เด็กและเยาวชนมักตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ แนะนำพวกเขาให้รู้จักการเป็นบุคคลที่ดีและรู้จักคบเพื่อนที่ดีจากสังคมที่เป็นจริง มากกว่าสังคมออนไลน์

4. กำหนดพื้นที่ในการวางคอมพิวเตอร์หรือกำหนด เวลาการใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ของเด็กและเยาวชน และที่สำคัญควรวางคอมพิวเตอร์ไว้ในที่เปิดเผย ไม่วางไว้ใน

ห้องนอนหรือห้องส่วนตัวของเด็กและเยาวชน วิธีการนี้เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการให้เด็กมีเวลาระหว่างสื่อออนไลน์และสังคมออฟไลน์ เท่าๆ กัน

5. พยายามบอกให้เด็กๆ ได้แลกเปลี่ยนเพิ่มประวัติของคุณและบล็อกแสดงความคิดเห็นของคุณ แต่คุณไม่จำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกับพวกเขา

6. สำหรับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องที่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ **จงเพิ่มพูนความรู้ให้กับตัวท่านเกี่ยวกับวิธีการใช้ IT รูปแบบต่างๆ**

7. ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ชุมชน ในการกำหนดนโยบาย มาตรการ หรือวิธีการใช้ IT อย่างสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชน

เทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ โทรศัพท์ I-Pad I-Phone เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย แต่เหรียญมักมีสองด้านเสมอ ในเมื่อมันมีประโยชน์มหาศาล โทษของมันก็ใหญ่หลวงเช่นเดียวกัน ซึ่งบางทีมากกว่าที่เราจะคาดคิด และร้ายชนิดที่ว่า หากเราไม่ช่วยกันทบทวนปรับเปลี่ยน หรือลดทอนการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศบางทีเราอาจได้เห็นความล่มสลายของอารยธรรมมนุษย์ไปต่อหน้าต่อตา

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทในชีวิตประจำวันของเราเกือบตลอดเวลาที่ตื่น คำถาม คือ ท่ามกลางความทันสมัยของเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น เรารู้เท่าทัน และใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้นได้เหมาะสมพอดีได้อย่างไร

ปิด X

เปิด ✓

ป็อยครั้งที่เราหลงไปกับโลกในจอตรงหน้า ไม่ว่าจะป็นหน้าจอดีวีดี โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ I-Pad ฯลฯ จนลืมไปว่าชีวิตจริงๆ มีอะไรน่าสนใจให้เรียนรู้อีกมากและในที่สุดเราจะสูญเสีย ความสามารถในการอยู่กับตัวเองไปโดยไม่รู้ตัว เรามาดูกันว่าความทันสมัย ที่มนุษย์ต้องการ ต้องแลกกับความเจ็บปวดอย่างไรบ้าง และมันคุ้มค่าหรือไม่ ?

1.ผลเสียต่อสุขภาพ การนั่งอยู่กับคอมพิวเตอร์ จอโทรศัพท์ หรือหน้าจอมือถือนานๆ ทำให้ระบบเผาผลาญพลังงานของร่างกายทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม การเพ่งอ่านข้อมูลจากหน้าจอดีวีดีนานๆ ทำให้มีปัญหาตาข่ายสายตา หรือดู

โทรศัพท์ไปด้วยกินอาหารไปด้วย เป็นการขัดขวางการปล่อยฮอร์โมนควบคุมความหิว-อิ่มของร่างกาย เป็นสาเหตุของโรคอ้วน โรคหัวใจ และเบาหวาน

2. ผลเสียต่อพฤติกรรมความคิด และจิตใจ หากพูดถึงเด็กและเยาวชนไทย สิ่งที่สร้างความสนุกสนาน จะเป็นสิ่งดึงดูดสำหรับพวกเขา ประกอบกับโลกปัจจุบัน ผู้ใหญ่ต้องทำงานแข่งกับเวลา พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก โทรศัพท์มือถือ ภาพยนตร์การ์ตูน เกมออนไลน์ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดสมาธิในทางลบ เพราะสมาธิหมายถึง การทำจิตใจให้นิ่ง แต่การเล่นเกมส์ทำให้จิตใจของผู้เล่นต้องจดจ่ออยู่ที่เกมส์ จิตที่จดจ่อจึงเป็นจิตที่แกว่งไปตามลักษณะของเกมส์ เราจึงเรียกว่าภาวะการฉับเนิ่นว่าเป็นสมาธิในเชิงลบ ดังนั้นเราจะเห็นว่าเด็กติดเกมส์จึงมักมีการได้ตอบสิ่งใดก็ตามที่มากกระทบด้วยความรวดเร็ว รุนแรง ก้าวร้าวโดยไม่รู้ตัว เพราะพวกเขาได้ตอบด้วยสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้มา ทำให้เด็กและเยาวชนที่ยังไม่มีวุฒิภาวะไม่พอจะแยกไม่ออก และนำสิ่งที่เรียนรู้จากประสบการณ์เสมือนจริง ในเกมส์คอมพิวเตอร์มาใช้กับคนจริงๆ แทน

3. ทำลายความสัมพันธ์ในครอบครัว พ่อแม่ บางคนไม่มีเวลาให้ลูก ฉะนั้นพ่อแม่บางประเภทจึงใช้โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์เลี้ยงลูก ด้วยความเชื่อว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถสอนแทนพ่อแม่ได้ โดยลืมนึกคิดไปว่า บางสิ่งก็เป็นประโยชน์ บางสิ่งก็เป็นโทษแก่เด็กและเยาวชน การทิ้งให้เด็กและเยาวชนให้อยู่กับหน้าจอทั้งวันก็ไม่ต่างจากการปล่อยให้เด็กที่ยังไม่มีวุฒิภาวะเลือกคบเพื่อนด้วยตนเอง ถ้าคบเพื่อนที่ติ๊กตีไป ถ้าเลือกคบเพื่อนผิด หายนะก็อาจตามมาได้ คนที่ติดเกมส์ หรือแม้แต่ Social Network

จะนั่งอยู่หน้าจอได้นานๆ ทำให้สูญเสียความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง สูญเสียคนที่รักไปอย่างไม่รู้ตัว อย่าคิดว่าเหลวไหล เพราะมันเกิดขึ้นจริงแล้ว

4. เกิดโรคฮิตของคนยุคใหม่ (Post Modern)

แพทย์หญิงชนพร ลาภรัตนกุล ได้อธิบายว่า โรคบีบี ทัมซ์ เป็นโรคชนิดใหม่ที่เกิดอาการของเอ็นหรือข้อเกิดการอักเสบบริเวณนิ้วหัวแม่มือ เนื่องจากการใช้มากเกินไปที่ร่างกายจะรับได้ คนที่มีอายุมากและใช้งานเป็นประจำถือเป็นบุคคลกลุ่มเสี่ยงที่สามารถเกิดโรคนี้อันได้โดยไม่ต้องใช้โทรศัพท์มือถือ เพราะในขณะที่พิมพ์งานด้วย Keyboard ข้อมือและเอ็นก็ใช้งานหนักอยู่แล้ว ถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดโรคนี้อีกมากขึ้น

ในเมื่อเรารู้แล้วว่าการติดหน้าจอมีผลกระทบต่อร่างกายมากมายดังกล่าว น้องๆ ลอง ทำทายตนเองด้วยการอาพักหน้าจอ ด้วยขั้นตอนง่ายๆ ลงมือทำกันเลย

เคล็ดลับไม่ลับมือถือ (ใจสู้หรือปล่าว)?????

1. ปิดมือถือบ้างก็ได้ เช่น ตอนที่สมาชิกอยู่บ้านกันพร้อม เราคงไม่ต้องนั่งพกมันตลอด 24 ชั่วโมงหรอกนะ
2. ปิดมือถือในยามที่ต้องการสมาธิมากๆ เช่น เครื่องเครียดกับการทำงาน อ่านหนังสือสอบแล้วจะรู้ว่าปีนงานเสร็จเร็วขึ้นเยอะ และจดจำสิ่งที่อ่านผ่านตาได้ดีขึ้น
3. เวลาออกไปเดินเนอร์กับครอบครัว กับคนรัก กับเพื่อนซี้ ก็ควรใช้เวลาเต็มที่กับพวกเขาเอาใจไปพะวงกับเสียงเรียกเข้าของมือถือ ถ้าไม่อยากปิดเครื่อง อย่างน้อยก็ปิดเสียงแล้วโยนใส่กระเป๋าก็ได้
4. ปิดมือถือในคืนที่อยากนอนพักผ่อนให้เต็มที่ หรือไม่ก็ปิดเสียงหรือใช้ระบบสั่นบ้างเป็นบางคืน
5. วันหยุดยาวหรือลาพักร้อน ปิดโหมดทำงานชั่วคราว แล้วก็ปิดมือถือด้วยชะเลย นอนกิ้งริมหทะเล หรือน้ำตกหรือชมนกชมไม้ อยู่ในป่า จะได้ไม่มีเสียงมือถือตามไปกวนใจ
6. หากวันหยุดพักผ่อนให้โทรศัพท์มือถือบ้าง ปิดมันซะ ในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ชมรมคนมีภูมิคุ้มกันทางสังคม จะได้เกิดสีกที่
“ ลองดู แล้วจะรู้ว่า ไม่อยากเกินลงมือ ”

สำรวจอาการตัวเองกันดีกว่า เข้าขั้น “ เสพติดมือถือ ” หรือยัง ?

1. ตื่นเข้ามา ความหามือถือก่อนเลย “ เมื่อคืนมี Missed Call หรือเปล่านะ ”
ใช่ ไม่ใช่
2. เข้าห้องน้ำ แปร่งฟัน ล้างหน้า นั่งชักโครก ต้องพกมือถือเข้าไปด้วยทุกครั้ง
ใช่ ไม่ใช่
3. กระวนกระวาย เหมือนชีวิตขาดหายถ้าวันไหนไม่ได้บริหารนิ้วด้วยการส่ง SMS
ใช่ ไม่ใช่
4. เวลากินข้าวเอามือถือวางไว้ข้างจานเสมอ
ใช่ ไม่ใช่
5. แค่มือถือไว้บ้าน เล่นเอาหมดความมั่นใจไปเลย
ใช่ ไม่ใช่
6. รู้สึกเหงา ว้าเหว อ่างว่าง ไม่มีใครรัก ถ้าไม่มีสายโทรเรียกเข้าหลายชั่วโมงติดต่อกัน
ใช่ ไม่ใช่
7. รู้สึกหงุดหงิดทุกครั้งที่ต้องปิดมือถือ
ใช่ ไม่ใช่
8. พื้นที่ที่ก้าวขาลงจากเครื่องบิน หรือเดินออกจากโรงภาพยนตร์สิ่งแรกที่ต้องทำคือ “ เช็คว่ามีใครโทรหาบ้างนะ ”
ใช่ ไม่ใช่

เล่นป่วนพฤติกรรม เปลี่ยนสุขภาพเสื่อม

เด็กไทยยุค IT เติบโตมาพร้อมกับความก้าวหน้าของ IT ภาพของเด็กๆ ที่เคยจับกลุ่มวิ่งเล่นในสนามหญ้า หรือร่วมการละเล่นต่างๆ อาทิ มอญซ่อนผ้า ซี่มาส่งเมือง ตีเตย ซ่อนหาไล่จับ เป็นต้น แปรเปลี่ยนมาเป็นการนั่งเล่นเกมสอินเทอร์เน็ทหรือเกมสออนไลน์ ชาวคนไทยจำนวนมากถูกมอมเมาด้วยเกมสอินเทอร์เน็ทและมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยที่เด็กและเยาวชนร้อยละ 80 นิยมเล่นเกมสต่อสู้ เกมสเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เด็กไทยยุคประเทศกำลังพัฒนามักเป็นเด็ก “สมองทึบ - เสียคน” เด็กที่นั่งเล่นเกมสคนเดียวเป็นเวลานานจะทำให้เด็กขาดปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ขาดโอกาสในการเรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี การแบ่งปัน การให้อภัย การมีน้ำใจ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ระดับประเทศที่คนไทยทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหานี้ ซึ่งอาการของเด็กคิดเกมสมีดังนี้

1. มีความรู้สึกเพลิดเพลินใจในเวลาที่ได้เล่นเกมส
2. มีความพึงพอใจเมื่อได้รับชัยชนะในการเล่นเกมส และต้องการชัยชนะเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งจะไ้ความพอใจกว่าเดิม
3. มักใช้เวลาในการเล่นเกมสนานจนเกินกว่าที่ตั้งใจในการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเมื่อบรรลุเป้าหมายแล้วก็จะมีความต้องการเล่นในระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆ จึงต้องการใช้เวลาในการเล่นเกมสมากขึ้นเรื่อยๆ
4. รู้สึกหงุดหงิด กระทบกระชวย หรือมีอาการทางกายจากความเครียดเมื่อถูกขัดขวางไม่ให้เล่นเกมส
5. มีการตื่นรน หรือพยายามอย่างมากเพื่อให้ได้เล่นเกมส
6. มีความต้องการเล่นเกมสมากขึ้น ในเวลาที่รู้สึกเครียด

และเล่นเกมสเพื่อหลบเลี่ยงการเผชิญหน้ากับปัญหา

7. มีความคิดหมกมุ่นกับการเล่นเกมสอย่างมาก คือหมกมุ่นคิดเกี่ยวกับเกมสที่เล่นผ่านมา และคิดวางแผนเพื่อเอาชนะในการเล่นเกมสครั้งต่อไป

8. มีความต้องการเล่นเกมสตลอดเวลา จนมีผลกระทบต่อตนเองหลายด้านเช่น การเรียน สุขภาพ ความสัมพันธ์กับครอบครัว และสังคม เป็นต้น

9. หากมีความพยายามที่จะลดหรือเลิกเล่นเกมส ก็ไม่สามารถควบคุมตนเองให้หยุดเล่นได้ทั้งๆ ที่ทราบดีว่ามีผลกระทบต่อตนเองอย่างมาก

สาเหตุที่ทำให้เด็กติดเกมส์

ปัจจัยทางชีวภาพ ความสัมพันธ์กับวงจรในสมอง ซึ่งก่อให้เกิดความสุขและเสพติด (Brain reward circuit) คล้ายคลึงกับสารเสพติด

ปัจจัยทางจิต สังคม เกมส์คอมพิวเตอร์ในปัจจุบันมีเครื่องข่ายกว้างขวาง และเข้าถึงง่ายมากขึ้น ประกอบกับคุณสมบัติในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจของเด็กได้แก่ ความสนุกสนาน ความรู้สึกประสบความสำเร็จ ความตื่นเต้นเร้าใจ และการระบายความก้าวร้าว เป็นต้น การเล่นเกมลุ่มักจะมีความยากขึ้นเรื่อยๆ ก่อให้เกิดความท้าทาย โดยผู้เล่นทุกคนมีโอกาสชนะหรือประสบความสำเร็จมากขึ้นจากการเล่นซ้ำๆ และมักจะได้รับรางวัลซึ่งเป็นแรงเสริมด้านบวกทันที เมื่อได้รับชัยชนะ เด็กจึงเกิดความรู้สึกพึงพอใจที่ตนเองก็สามารถเอาชนะ หรือประสบความสำเร็จได้ เด็กและวัยรุ่นที่มีความนับถือตนเองต่ำจากการที่ไม่ค่อยได้รับความสำเร็จจากกิจกรรมอื่นๆ ในโลกความเป็นจริง มักจะมีความสุขสนุกสนาน และพึงพอใจกับความสำเร็จในเกมส์ จนไม่สามารถควบคุมได้ โดยเฉพาะเด็กที่ขาดการฝึกระเบียบวินัยที่เหมาะสมมาก่อน เกมส์คอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ที่ได้รับการนิยมน้อยมากในปัจจุบัน ได้แก่ เกมส์ออนไลน์ที่มีลักษณะเป็นการสวมบทบาทสมมติ ในเกมส์โดยผู้เล่นหลายๆ คน โดยไม่จำเป็นต้องเปิดเผยตัวตนจริงๆ ของผู้เล่น จึงสามารถตอบสนองความต้องการ

ทางจิตใจและสังคมซึ่งได้แก่ความรู้สึกมีกลุ่มเพื่อนและได้รับการยอมรับแก่เด็กได้ เด็กสามารถพูดคุยกับเพื่อนได้ในเรื่องเกมส์

ปัจจัยด้านสังคม ในปัจจุบันสังคมมีค่านิยมสนับสนุนให้เด็กใช้คอมพิวเตอร์เพื่อดูเป็นเด็กฉลาด ทันสมัย โดยยังไม่ได้ตระหนักถึงผลดี ผลเสียของเทคโนโลยีมากเพียงพอ และอาจจะยังไม่ได้เตรียมความพร้อมของเด็กให้พร้อมสำหรับการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเสียก่อน

การป้องกันเพื่อไม่ให้เด็กติดเกมส์

การป้องกันมิใช่การห้ามมิให้เด็กเล่นเกม แต่เป็นการให้เด็กเรียนรู้การเล่นเกมส์อย่างถูกต้องมีกติกา มีการตกลงกันก่อน และผู้ปกครองควรจะทำจริงตามที่ได้มีการตกลงกันไว้ดังนี้

1. ผู้ปกครองควรมีความรู้เกี่ยวกับเกมส์ ประเภทของเกมส์สามารถแยกแยะประเภทของเกมส์ เลือกเกมส์ที่มีประโยชน์แก่เด็กได้ ควรพูดคุยให้มีความรู้สอดแทรกให้เด็กเข้าใจและยอมรับได้ว่าควรเลือกเกมส์อะไร เกมส์ใดไม่ส่งเสริมให้เล่น เนื่องจากเหตุผลใด

2. จัดระบบการเล่นเกมส์ตั้งแต่ต้นให้เด็กเล่นเกมได้ตามเวลาที่ตกลงกันไว้โดยควรกำหนดเวลาให้ชัดเจนเช่น 18.00 ถึง 19.00 น.

3. การเล่นเกมส์ต้องควบคุมให้อยู่ในสายตาผู้ใหญ่ เป็นไปในเวลาที่กำหนด และไม่เสียหน้าที่ในด้านอื่นๆ ควรกำหนดให้เล่นเกมหลังจากที่ทำงานในหน้าที่เสร็จแล้ว และมีการปิดกั้นการเข้าถึงเกมส์ที่มีอันตราย

4. ผู้ปกครองจำเป็นต้องกำกับให้เป็นไปตามข้อตกลงอย่างเคร่งครัด

5. เมื่อมีการละเมิดให้กลับมาทบทวนว่าเกิดอุปสรรคใดที่ทำให้ไม่ปฏิบัติตามที่ตกลงกันไว้ และกำหนดมาตรการควบคุมเพิ่มเติมโดยลดการต่อลงและไม่สนใจต่อปฏิกิริยาของเด็กที่อาจจะบ่นหรือไว้วางใจ

6. ควรมีการฝึกให้เด็กมีการควบคุมตนเองตั้งแต่เล็กๆ ประมาณตั้งแต่อายุ 2 ปีขึ้นไปเพื่อให้เด็กคุ้นเคย

แนวทางการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนติดเกมส์ ควรแก้ไขโดยอาศัยหลักการปรับพฤติกรรมประกอบด้วย

1. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและครอบครัว อาศัยพื้นฐานจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก มีความเข้าใจพัฒนาการและความต้องการทางจิตใจของเด็กแต่ละวัย รับฟังเรื่องราวโดยหลีกเลี่ยงการตัดสินถูกผิด จากการใช้ประสบการณ์ของตนเองกระตุ้นให้เด็กแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกมส์ต่อตนเอง สนับสนุนให้ผู้ปกครองสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว การพูดคุยถึงปัญหาควรอยู่กับปัจจุบัน หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์และความรุนแรง ปรับเปลี่ยนการสื่อสารให้เข้าใจง่ายและถูกต้องมากขึ้น

2. การให้ความรู้ และสร้างแรงจูงใจแก่เด็ก โดยให้เด็กพูดถึงผลกระทบจากการเล่นเกมส์ต่อตนเองและครอบครัวและให้ความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่เด็กยังไม่ทราบ จูงใจให้เห็นข้อดีหรือความสามารถของตนเองในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์หรือสร้างเสริมสุขภาพ ผลที่จะเกิดแก่ตนเองและครอบครัว จูงใจให้รู้สึกว่าเขาเป็นผู้กำหนด และเลือกทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับตนเองได้ด้วยตนเอง ให้ความรู้การใช้คอมพิวเตอร์และดูทีวีอย่างเหมาะสมคือ ไม่เกินวันละ 1 - 2 ชั่วโมงต่อวันนอกจากนี้ผู้ปกครองควรจะเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้สื่อเทคโนโลยีต่างๆ

3. การตั้งเป้าหมายร่วมกัน ระหว่างเด็กและผู้ปกครอง เมื่อเด็กโตขึ้นเข้าสู่วัยรุ่นการที่พ่อแม่ จะมากำหนดให้เด็กทำตามพ่อแม่ ต้องการเป็นเรื่องยาก ดังนั้นจึงควรปรับเปลี่ยนวิธีการโดยให้เด็กมีส่วนร่วมเริ่มจากการทำความตกลงกันในเรื่องเวลาการเล่นเกมส์ช่วยกำหนดเวลาลดลงจากเดิมในช่วงแรกอาจมีการประนีประนอมลดเวลาตามความต้องการของเด็กแล้วค่อยๆ ลดลงให้มากขึ้นจนถึงจุดที่เหมาะสมจัดเวลาที่ไม่ได้เล่นเกมส์เป็นกิจกรรมอื่นที่สนุกสนาน และเบี่ยงเบนความสนใจเด็ก เช่น กีฬา กิจกรรมครอบครัว งานอดิเรก เป็นต้น

5. การใช้ยา อาจจะมีผลจำเป็นในการควบคุมพฤติกรรม ในเด็กบางรายที่มีปัญหาอื่นร่วมอยู่ก่อน เช่น สมาธิสั้น จำเป็นต้องพาไปทำการรักษาโรคทางจิตเวช

บางราย อันมีความจำเป็นที่ต้องได้รับการรักษาในโรงพยาบาลหรือสถานที่ควบคุมในช่วงที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงในกรณีที่อนุญาตให้เด็กเล่นเกมส์แล้วผู้ปกครองไม่สามารถควบคุมให้เป็นไปตามข้อตกลงได้ การงดการเล่นเกมส์ไปก่อนในช่วงนั้นก็อาจจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมการอนุญาตให้เด็กเล่นเฉพาะช่วงวันหยุด ช่วงปิดเทอมหรือให้เป็นรางวัลหลังจากที่เด็กทำงานตามหน้าที่ของตนเองเสร็จสิ้นแล้วโดยสะสมเป็นแต้มมาแลกกับการเล่นเกมส์ก็เป็นวิธีที่มีการใช้กัน

แบบทดสอบเด็กติดเกมส์

1. ในเวลาที่ฉันไม่ได้เล่นเกม ฉันยังคิดถึงมันอยู่ เช่น คิดถึงการเล่นเกมที่ผ่านมามีคิดวางแผนการเล่นเกมส์ครั้งต่อไป เป็นต้น
ใช่ ไม่ใช่
2. ฉันใช้เวลาเล่นเกมเพิ่มขึ้นทุกที
ใช่ ไม่ใช่
3. ฉันเคยพยายามควบคุมเวลา ลด หรือ เลิกการเล่นเกมส์ แต่ไม่สามารถทำได้สำเร็จหรือฉันมักเล่นเกมมากกว่าระยะเวลาที่ตั้งใจไว้
ใช่ ไม่ใช่
4. เมื่อฉันเล่นเกมแพ้หรือไม่บรรลุเป้าหมายที่ต้องการฉันจะต้องเล่นจนกว่าจะบรรลุเป้าหมายนั้นให้ได้
ใช่ ไม่ใช่

5. ในเวลาที่ฉันไม่สามารถเล่นเกมได้ฉันรู้สึกกระวนกระวายหรือหงุดหงิด
ใช่ ไม่ใช่
6. เมื่อฉันมีความรู้สึกที่ไม่ดี เช่น เครียด กังวล เศร้า โกรธ หรือเวลาที่มีปัญหาฉันจะเล่นเกมมากขึ้น
ใช่ ไม่ใช่
7. บางครั้งฉันต้องปิดการเล่นเกมส์ของฉันกับพ่อแม่ อาจารย์ เพื่อน ฯลฯ
ใช่ ไม่ใช่
8. ฉันหนีเรียน หรือไม่ทำการบ้าน หรือไม่ทำงานบ้านหรือโกหก หรือขโมยเงิน หรือโต้เถียง หรือต้องต่อสู้กับบางคนเพื่อที่จะได้เล่นเกม
ใช่ ไม่ใช่
9. การเล่นเกมทำให้ฉันทำงานบ้าน หรืองานที่โรงเรียน ลดลงหรือต้องอดอาหารหรือต้องนอนดึก หรือใช้เวลาไปกับเพื่อนและครอบครัวลดลง
ใช่ ไม่ใช่

อ้างอิง

ชาติรี วิฑูรชาติ. (2554). การช่วยเหลือเด็กติดเกมส์ ติดคอมพิวเตอร์ ติด TV ในมหัศจรรย์แห่งเพชร ก้าวสู่สุขภาพดีเด็กไทย เอกสารการประชุมวิชาการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพครั้งที่ 4 : นนทบุรี. สำนักส่งเสริมสุขภาพกรมอนามัย.

โทรศัพท์ & มะเร็งสมอง

ปัจจุบันในโลกนี้มีโทรศัพท์มือถือ (เคลื่อนที่) 5000 ล้านเครื่อง จำนวนผู้ใช้งานโทรศัพท์มือถือในประเทศไทย ในปี 2552 มีถึง 98% ในวัยรุ่นไทย ใช้โทรศัพท์เป็นอันดับหนึ่งของเอเชีย โดยมีสถิติพูดคุยยาวนานถึง 1.7 ชั่วโมงต่อวัน สูงกว่าค่าเฉลี่ยในภูมิภาคเอเชียสองเท่า วารสารที่มีชื่อเสียงที่สุดของสหรัฐอเมริกา ตีพิมพ์บทความเมื่อต้นปีนี้ โทรศัพท์มือถือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมตาบอลิซึมของสมองและยังมีข้อมูลจากหลายประเทศเช่น สวีเดน ซึ่งพบว่า ผู้ที่ใช้โทรศัพท์มือถือก่อนอายุ 20 ปี ใน 10 ปีต่อมา มีโอกาสเกิดมะเร็งสมองมากกว่าถึง 5 เท่า องค์การอนามัยโลกประกาศว่าพลังงานความถี่วิทยุหรือพลังงานแม่เหล็กไฟฟ้า จากโทรศัพท์มือถือ มีความเป็นไปได้ที่เป็นสารก่อมะเร็ง และในเดือนมิถุนายน ปีนี้ สถาบันมะเร็งของสหรัฐอเมริกาได้ตีพิมพ์ข้อมูลมะเร็งและโทรศัพท์มือถือ จึงถือโอกาสรวบรวมจากที่ต่างๆ มาสรุป และแนะนำว่า

1. อย่าพูดนาน ถ้าพูดนาน น่าจะใช้โทรศัพท์บ้านดีกว่า
2. ใช้ Bluetooth หรือ สายต่อ หรือ Speaker Phone
3. เวลาโทรศัพท์ ให้ออกห่างหูไว้ความห่างเพียงไม่กี่มิลลิเมตร ก็ลดกระแสแม่เหล็กไฟฟ้าลงได้มาก เสียงพูดในที่จอแจ หรือเสียงดัง เพราะในภาวะที่มีเสียงดังรบกวนจะต้องกดโทรศัพท์แนบเข้ากับใบหู ทำให้สมองส่วนนั้นได้รับกระแสเต็มๆ ควรเลี่ยงไปพูดในที่เงียบหน่อย

4. ชั๊บโทรศัพท์ออกจากใบหู พอได้ยินเวลาพูดและชั๊บเข้าไปเวลาฟังเวลาพูดกระแสแม่เหล็กไฟฟ้าจะสูงกว่าเวลารับฟัง

5. อย่าเอาโทรศัพท์ใส่ในกระเป๋ากางเกง หรือกระเป๋าเสื้อ เพราะกระแสแม่เหล็กไฟฟ้าทำให้เป็นมะเร็ง หรืออาจทำให้เป็นหมันได้ในผู้ชาย ใช้กระเป๋าโทรศัพท์หนีบที่เข็มขัดดีกว่า

6. เวลาที่เดินทางจะเป็นรถไฟหรือรถยนต์ก็ตาม โทรศัพท์จะต้องการสัญญาณจากสถานีต่อเนื่องเสมอ ถ้าสัญญาณน้อยลงโทรศัพท์จะต้องส่งคลื่นไฟฟ้าแม่เหล็กมากขึ้นเพื่อรับสัญญาณ ทำให้ท่านได้รับกระแสมากขึ้น ขอให้เอาโทรศัพท์ไว้ในกระเป๋าดู (ผู้หญิง) หรือในรถดีกว่า แต่อย่าลืมหยิบออกนะ

7. ถ้าเลือกได้ ใช้โทรศัพท์ที่มี Specific Absorption Rate (SAR) ต่ำ ในสหรัฐอเมริกา มีกฎ คือ โทรศัพท์มือถือจะมี SAR ไม่สูงกว่า 2 วัตต์ต่อกิโลกรัม และ ยุโรป 1.6 (ท่านสามารถสอบถามได้จากบริษัทที่ให้บริการ)

บรรณานุกรม

- ญาณพล ยั่งยืน และศรีดา ตันทะอติพานิช. 2546. อินเทอร์เน็ตเข้าใจง่าย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย.
- สถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. 2552. มือถือในมือเด็ก. กรุงเทพมหานคร : ออฟเซ็ทครีเอชั่น.
- สมพงษ์ จิตระดับ สุอังคะวาทิน. 2546. คุณลักษณะและวิธีการเรียนรู้ของเยาวชนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เออาร์ไอพี จำกัด. 2554. รู้รอดปลอดภัยเมื่อใช้ Facebook & Twitter. กรุงเทพมหานคร : ฐานการพิมพ์.
- Childnet International. 2554. Young People and Social Networking Sites. [Online]. Available from : www.Childnet.Com. [2011, November 1]
- Patrick Shanahan and David Elliott. 2009. Effective Communication With Young People. Australia : Australian Government agencies.
- Youth Work Ireland. 2009. Safe Social Networking. Dublin : Irish Youth Work Press.

คำชี้แจง

ผู้วิจัย นางสาวชวิธาภรณ์ สังข์ทอง นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
พัฒนศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับ
เครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน” เพื่อการ
จัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่เด็กและเยาวชน

ในการวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากจะนำไปใช้
ประโยชน์เพื่อการสร้างสรรค์และรวมพลังเครือข่ายทางสังคม ทั้งนี้แบบสอบถามในงานวิจัยชุดนี้
ประกอบด้วยชุดคำถาม 3 ตอน ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน
2. การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
3. การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

**ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามชุดนี้ จะใช้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้เท่านั้น และจะ
ไม่นำข้อมูลไปเผยแพร่อันจะส่งผลกระทบต่อท่าน**

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม
หากท่านมีข้อสงสัยประการใดสามารถติดต่อผู้วิจัยได้ที่เบอร์โทรศัพท์ 0897473694 หรือที่
e-mail : sangthongva@gmail.com หากท่านมีความประสงค์รับเอกสารสรุปข้อมูลจาก
งานวิจัยนี้ ประกอบด้วย สภาพการเรียนรู้ ปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของเครือข่ายทางสังคมใน
การจัดการเรียนรู้ และข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม หรือต้องการ
เข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมในการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชน
กรุณาเขียนชื่อ-ที่อยู่ให้ชัดเจน เพื่อการจัดส่งข้อมูลให้ท่านหลังจากเสร็จสิ้นการวิจัย

ชื่อ.....	นามสกุล.....
ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่.....	หมู่ที่.....
ถนน.....	ตำบล/แขวง.....
จังหวัด.....	รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์มือถือ.....	โทรศัพท์บ้าน.....
	E-mail.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความเป็นจริง หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ

- 1) หญิง 2) ชาย

2. อายุ

- 1) อายุไม่เกิน 20 ปี 2) อายุ 21-30 ปี 3) อายุ 31-40 ปี
 4) อายุ 41-50 ปี 5) อายุ 51-60 ปี 6) อายุสูงกว่า 60 ปี

3. สถานภาพ

- 1) โสด 2) สมรส 3) หย่า/แยกกันอยู่
 4) หม้าย 5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

- 1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษาตอนต้น 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย
 4) อนุปริญญา 5) ปริญญาตรีสาขาวิชา.....
 6) สูงกว่าปริญญาตรีสาขาวิชา.....

5. อาชีพปัจจุบันของท่าน

- 1) เกษตรกร 2) รับจ้างทั่วไป 3) ข้าราชการ
 4) พนักงานรัฐวิสาหกิจ 5) ลูกจ้างบริษัท 6) ประกอบธุรกิจส่วนตัว
 7) นักเรียนและนักศึกษา 8) อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. รายได้ต่อเดือน

- 1) ต่ำกว่า 10,000 บาท 2) 10,001-20,000 บาท 3) 20,001-30,000 บาท
 4) 30,001-40,000 บาท 5) 40,001-50,000 บาท 6) 50,000 บาทขึ้นไป

7. ท่านสามารถใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้หรือไม่

- 1) ได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) 2) ไม่ได้ เนื่องจาก

.....

[] 1.1) พิมพ์งานได้ (ข้ามไปทำข้อ 9)

[] 1.2) ค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตได้

[] 1.3) ใช้อีเมลล์และใช้เว็บไซต์หรือโปรแกรมสนทนาออนไลน์

[] 1.4) อื่นๆ โปรดระบุ.....

8. ท่านเรียนรู้การใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตด้วยวิธีการใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ได้รับการศึกษาจากโรงเรียน/มหาวิทยาลัย 2) เรียนรู้ด้วยตนเอง
- 3) ได้รับการอบรมจากหน่วยงาน ของรัฐ/สถานที่ทำงาน
- 4) ศึกษาจากเพื่อนหรือผู้อื่นอย่างไม่เป็นทางการ
- 5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

9. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตหรือไม่

- 1) มี 2) ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อที่ 11)

10. ถ้าท่านตอบ “มี” ในคำถามข้อ 9 กรุณาเลือกปัญหาและอุปสรรคตามความคิดเห็นของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้	ทรัพยากรในการเรียนรู้	ความรู้ความสามารถ
☐ 1) สภาพความเป็นอยู่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้	☐ 1) ขาดงบประมาณในการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง	☐ 1) ขาดความรู้และทักษะในการเรียนรู้
☐ 2) ไม่สะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งเรียนรู้	☐ 2) ขาดแหล่งเรียนรู้หรือสถานที่สำหรับเรียนรู้	☐ 2) ไม่มีเวลาในการเรียนรู้เพียงพอ
☐ 3) สภาพของชุมชนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้	☐ 3) คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมีไม่เพียงพอและไม่ทันสมัย	☐ 3) ไม่มีผู้แนะนำ/ปรึกษาในการเรียนรู้
☐ 4) อื่นๆ โปรดระบุ.....	☐ 4) อื่นๆ โปรดระบุ.....	☐ 4) อื่นๆ โปรดระบุ.....

เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ หมายถึง การรวมตัวกันของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร โดยใช้รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในรูปแบบต่างๆ เช่น การทำงานร่วมกัน การทำกิจกรรม การสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการฝึกกำลัง เป็นต้น โดยมีพื้นที่เป็นที่ตั้งของ การทำงานร่วมกัน

11. ในหมู่บ้าน/ชุมชนของท่านมีสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเภทใดบ้าง

- 1) มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) 2) ไม่มี

- [] 1.1) ศูนย์การเรียนรู้ประจำชุมชน
- [] 1.2) ห้องสมุดประชาชน
- [] 1.3) บ้านผู้นำท้องถิ่น
- [] 1.4) ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
- [] 1.5) ร้านค้าในหมู่บ้าน/ชุมชน
- [] 1.6) อื่นๆ โปรดระบุ.....

12. ในหมู่บ้าน/ชุมชนของท่านมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ประเภทใดบ้าง

1) มี (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

2) ไม่มี

[] 1.1) สมาคมต่างๆ เช่น สมาคมผู้ปกครอง

[] 1.2) ชมรมต่างๆ เช่น ชมรมจักรยาน

[] 1.3) คณะกรรมการต่างๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน

[] 1.4) กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

[] 1.5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

13. ท่านเคยเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดโดยเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ตามข้อที่ 12 หรือไม่

1) เคยในลักษณะใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

2) ไม่เคย

[] 1.1) ร่วมร่างกาย แรงใจ เพื่อช่วยพัฒนาชุมชน

[] 1.2) เข้ารับการอบรม หรือได้รับการถ่ายทอดความรู้

[] 1.3) เข้าร่วมประชุม พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน.

[] 1.4) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้/แกนนำ

[] 1.5) ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรม

[] 1.6) อื่นๆโปรดระบุ.....

14. ท่านรู้จักและเข้ากิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่ตามข้อที่ 12 ได้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1) ตนเอง

2) คนในครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง

3) แกนนำชุมชน /นักวิชาการ/ กำนัน /ผู้ใหญ่บ้าน

4) กลุ่มสมาชิกต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่ม

ออมทรัพย์ เป็นต้น

5) องค์กรเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐ

6) อื่นๆ โปรดระบุ.....

15. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

1) มี (ทำข้อต่อไป)

2) ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อที่ 17)

16. ถ้าท่านตอบ “มี” ในคำถามข้อ 15 กรุณาเลือกปัญหาและอุปสรรคตามความคิดเห็นของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สภาพแวดล้อม	ทรัพยากร	ความรู้ความสามารถ
☐ 1) ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางสังคม	☐ 1) ไม่มีผู้แนะนำ/ปรึกษาในการเรียนรู้ร่วมกัน	☐ 1) ขาดความรู้ ความเข้าใจด้านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่

- 1.2) Hi 5 (ไฮไฟฟ์)
- 1.3) Twitter (ทวิตเตอร์)
- 1.4) Windows Live (MSN) (วินโดวส์ไลฟ์ หรือ เอ็มเอสเอ็น)
- 1.5) You Tube (ยูทูป)
- 1.6) อื่นๆ โปรดระบุ.....

20. ท่านเคยเข้าใช้บริการในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ข้อใดบ้าง

- 1) ใช้บริการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) 2) ไม่เคยใช้บริการ (ข้ามไปตอบข้อ 22)
- 1.1) สนทนาออนไลน์ (Chat)
- 1.2) อ่านหรือแสดงความคิดเห็นในเว็บบอร์ด
- 1.3) การเล่นเกมออนไลน์
- 1.4) สืบค้นข้อมูล
- 1.5) การดาวน์โหลดรูปภาพ/วิดีโอ/อัฟโหลดรูปภาพ/เพลงและอื่นๆ
- 1.6) ค้นหาเพื่อนใหม่
- 1.7) ติดต่อกับคนที่รู้จัก
- 1.8) อื่นๆ โปรดระบุ.....

21. ท่านรู้จักและเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ได้อย่างไร

- 1) ตนเอง 2) คนในครอบครัว/ เครือญาติ / เพื่อนแนะนำ
- 3) แกนนำชุมชน/นักวิชาการ /กำนัน/ ผู้ใหญ่บ้าน 4) ครู/อาจารย์ สอนหรือให้คำแนะนำ
- 5) องค์กรเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐ 6) กลุ่มสมาชิกต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์
- 7) อื่นๆ โปรดระบุ.....

22. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคในการเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคมออนไลน์

- 1) มี 2) ไม่มี (ข้ามไปตอบข้อที่ 24)

23. ถ้าท่านตอบ “มี” ในคำถามข้อ 22 กรุณาเลือกปัญหาและอุปสรรคตามความคิดเห็นของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

สภาพแวดล้อมของเครือข่าย	ทรัพยากรของเครือข่าย	ความรู้ความสามารถ
☐ 1) ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม	☐ 1) ประสิทธิภาพของคอมพิวเตอร์และโปรแกรมใช้งานไม่ทันสมัย	☐ 1) ขาดความรู้ ความเข้าใจด้านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์
☐ 2) หน่วยงานหรือองค์กรไม่อนุญาตให้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์	☐ 2) ขาดงบประมาณและการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง	☐ 2) ขาดความชำนาญและไม่มีผู้แนะนำ/ปรึกษาในการใช้งานเครือข่าย

สภาพแวดล้อมของเครือข่าย	ทรัพยากรของเครือข่าย	ความรู้ความสามารถ
☐ 2) หน่วยงานหรือองค์กรไม่อนุญาตให้ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์	☐ 2) ขาดงบประมาณและการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง	☐ 2) ขาดความชำนาญและไม่มีผู้แนะนำ/ปรึกษาในการใช้งานเครือข่าย
☐ 3) สังคม/ชุมชนขาดจิตสำนึกต่อสังคมและมองประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม	☐ 3) ข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนอในเครือข่ายสังคมออนไลน์ขาดความสมบูรณ์ไม่น่าเชื่อถือ	☐ 3) ไม่มีเวลาเพียงพอในการใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์
☐ 4) อื่นๆ โปรดระบุ.....	☐ 4) อื่นๆ โปรดระบุ.....	☐ 4) อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลภูมิคุ้มกันทางสังคม

ภูมิคุ้มกันทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลอันประกอบด้วย การสร้างความเข้มแข็งทางการเรียนรู้ การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม เข้าใจและรู้เท่าทันผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อีกทั้งรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันและจัดการกับตัวเอง จากสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหา เพื่อปรับตัวให้สามารถเรียนรู้ เลือกรับรู้ กลั่นกรอง ประเมิน แยกแยะ คุณค่าและใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชีวิต ครอบครัว ชุมชน และสังคม อีกทั้งสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ

24. ในชุมชนของท่านมีปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในเรื่องใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) ปัญหายาเสพติด 2) ปัญหาติดยาเสพติด/ อินเทอร์เน็ต
- 3) ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร 4) ปัญหาบริโภคนิยมในเรื่องเครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์
- 5) ปัญหาการใช้ความรุนแรง เช่น การชกต่อย 6) อื่นๆ โปรดระบุ.....

25. ท่านคิดว่าจะลดหรือแก้ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนโดยใช้เครือข่ายสังคมเชิงพื้นที่และเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างไร (โปรดระบุหมายเลขตามลำดับในช่องว่าง)

.....ก) ให้ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต และเกมออนไลน์

.....ข) ให้ความรู้ด้านทักษะการดำเนินชีวิตเพื่อการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

.....ค) จัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น การอบรมจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ดี

.....ง) ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝัง ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง

.....จ) สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

.....ข) ฝึกทักษะการใ้รู้ รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต การสืบค้นข้อมูล เป็นต้น

.....ค) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน ตลอดจนองค์กรต่างๆ

.....ง) อื่นๆ โปรดระบุ.....

26. ท่านคิดว่าบุคคลหรือองค์กรใดสามารถช่วยลดหรือแก้ปัญหาการขาดภูมิคุ้มกันทางสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) ตนเอง	☐ 2) คนในครอบครัว / เครือญาติ / เพื่อนแนะนำ
☐ 3) แกนนำชุมชน นักวิชาการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	☐ 4) ครู อาจารย์
☐ 5) องค์กรเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐ	☐ 6) กลุ่มสมาชิกต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์
☐ 7) กลุ่มเด็กและเยาวชน	☐ 8) อื่นๆ โปรดระบุ.....

27. ท่านคิดว่าเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์จะช่วยภูมิคุ้มกันทางสังคมกับเด็กและเยาวชนได้หรือไม่

☐ 1) ได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	☐ 2) ไม่ได้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
[] 1.1) เพราะเครือข่ายทางสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน	[] 2.1) เพราะทำให้เสียเวลาในการทำงาน
[] 1.2) เพราะเครือข่ายทางสังคมเป็นการรวมพลังของคนในสังคม	[] 2.2) เพราะสมาชิกเครือข่ายไม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์
[] 1.3) เพราะสมาชิกเครือข่ายทางสังคมที่มีวุฒิ คุณวุฒิ สามารถแนะนำบางสิ่งบางอย่างได้	[] 2.3) เพราะทำให้สูญเสียความเป็นส่วนตัว
[] 1.4) อื่นๆ.....	[] 2.4) อื่นๆ.....

28. ท่านคิดว่ารูปแบบกิจกรรมใดเหมาะสมที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่	เครือข่ายทางสังคมออนไลน์
☐ 1) เวทีหรือสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุม การแสดงความคิดเห็น ☐ 2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และตัวเด็ก/เยาวชน ☐ 3) ทัศนศึกษาดูงาน และนิทรรศการประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ☐ 4) การประชุมกลุ่มย่อย อภิปรายกลุ่ม เกี่ยวกับความสนใจ หรือประเด็นปัญหาสังคม ☐ 5) เรียนรู้โดยตรงจากการถ่ายทอดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ เช่น ภูมิปัญญา นักวิชาการ เป็นต้น ☐ 6) นิทรรศการ ☐ 7) อื่นๆ โปรดระบุ.....	☐ 1) อ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ/ผู้เขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก (education blog) หรือ web board ☐ 2) นัดพบและจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ☐ 3) เรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ จากเครือข่าย เช่น วิดีโอออนไลน์ เรียนรู้ออนไลน์ เป็นต้น ☐ 4) แสดงความคิดเห็นของตนเองลงในเครือข่ายสังคมออนไลน์ ☐ 5) การสนทนาออนไลน์ (Chat) ☐ 6) ค้นหาข้อมูล/สืบค้นข้อมูล ☐ 7) รับ-ส่งข้อมูลผ่าน E-mail ☐ 8) อื่นๆ โปรดระบุ.....

29. ท่านคิดว่ารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมในข้อ 28 ควรมีขั้นตอนการเรียนรู้ อย่างไร

(โปรดระบุหมายเลขเรียงลำดับโดยเริ่มจาก 1 หมายถึง ขั้นตอนที่ 1 และ 2 หมายถึงขั้นตอนที่ 2 ตามลำดับ)

..... ก) ฟังการบรรยายจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ หรือการได้รับการฝึกอบรม

..... ข) ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

..... ค) ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญ

..... ง) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

..... จ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

30. ท่านคิดว่าในการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม ควรจัดการเรียนรู้เรื่องใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1) การรู้เท่าทันผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2) ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

3) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

4) การมีทักษะชีวิตในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม

5) การสร้างเสริมนิสัยการใฝ่เรียนรู้

- 6) การสร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ
- 7) การป้องกันและจัดการกับตัวเอง จากสิ่งที่จะทำให้เกิดปัญหา
- 8) อื่นๆ โปรดระบุ.....

31. ข้อใดควรเป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1) เพิ่มศักยภาพให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ยังไม่รู้ และต่อยอดความรู้เดิม
- 2) พัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- 3) เชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างบุคคล องค์กร หน่วยงาน และชุมชน
- 4) เพิ่มทักษะชีวิต ทักษะสังคม ทักษะการทำงาน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้
- 5) เป็นพื้นฐานการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น
- 6) อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องตัวเลขที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 = เห็นด้วย 3 = ไม่แน่ใจ 2 = ไม่เห็นด้วย 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์	ระดับ ความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
32 การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้					
1) เครือข่ายทางสังคมควรมีการกำหนดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของเด็กและเยาวชน					
2) เครือข่ายควรมีผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาช่วยกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้					
3) เครือข่ายควรให้สมาชิกของเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้					
33 การทำให้เกิดเนื้อหาการเรียนรู้					
4) เครือข่ายควรมีการแสวงหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ภูมิปัญญาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้					
5) เครือข่ายควรมีการให้ความรู้และทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม					
6) เครือข่ายควรมีการยอมรับความรู้ ความสามารถของสมาชิกเครือข่าย					
34 การจัดเก็บความรู้และการสืบค้นความรู้					
7) เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดหมวดหมู่ความรู้เกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม					

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์	ระดับ ความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
8) เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดเก็บความรู้ในรูปแบบ ซีดี ดีวีดี หนังสือคู่มือ ฯ					
9) เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อจัดเก็บความรู้เกี่ยวกับ ภูมิคุ้มกันทางสังคม					
35. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
10) เครือข่ายทางสังคมควรเปิดโอกาสให้สมาชิกเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และ ออนไลน์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน					
11) เครือข่ายทางสังคมควรมีคณะกรรมการจัดการเรียนรู้ร่วมกันทั้ง 2 เครือข่าย					
12) เครือข่ายทางสังคมควรกำหนดช่องทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
36. การนำความรู้ไปใช้/เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง					
13) เครือข่ายทางสังคมควรมีบุคคลที่รับผิดชอบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของเครือข่าย และการนำความรู้ไปใช้					
14) เครือข่ายทางสังคมควรอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกและบุคคลอื่นๆ ในการ เข้าถึงเนื้อหาความรู้ของเครือข่าย					
15) เครือข่ายทางสังคมควรเผยแพร่ และประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่ออินเทอร์เน็ต วารสาร สื่อมวลชน เป็นต้น					
37. ปัจจัยที่สนับสนุนจากรัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม					
16) รัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปิดกั้นและกลั่นกรองข้อมูลที่ไม่เหมาะสม					
17) รัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดมาตรการ/ข้อบังคับและบทลงโทษกับ เครือข่ายทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน					
18) รัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการ เรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน					
19) รัฐ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดแหล่งเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนให้ เอื้อต่อการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน					
38. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจากการบริหารจัดการเครือข่าย					
20) เครือข่ายควรแนะนำให้เด็กและเยาวชนเป็นสมาชิกเครือข่ายทางสังคมสำหรับเด็ก และเยาวชนโดยตรง					
21) เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือระบบฐานข้อมูลการจัดการ เรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม					
22) เครือข่ายทางสังคมควรมีช่องทางในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้ไป ยังหน่วยงานอื่นๆ					

การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และสังคมออนไลน์	ระดับ ความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
39. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมจากทรัพยากรของเครือข่าย					
23) จัดทำคู่มือ และสื่อเนื้อหาการเรียนรู้ เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม					
24) มีระบบช่วยเหลือ/ให้คำแนะนำปรึกษาทางการเรียนรู้แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน					
25) โรงเรียน/สถาบันการศึกษา ควรมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเครือข่ายสังคมออนไลน์					
40. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์					
26) เด็กและเยาวชนไม่ตระหนักถึงค่าของการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม					
27) เครือข่ายทางสังคมทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์					
28) เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม					
29) อื่นๆ โปรดระบุ.....					
ปัญหาด้านการบริการจัดการเครือข่าย					
30) สภาพแวดล้อมของเครือข่ายทางสังคมไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้					
31) ชุมชน/หน่วยงานของรัฐ ไม่ตระหนักและเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม					
32) ชุมชน/หน่วยงานของรัฐ ขาดความตระหนักและเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย					
33) ชุมชน/หน่วยงานของรัฐ ขาดความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน					
ปัญหาด้านทรัพยากรของเครือข่าย					
34) ขาดแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่จะให้ความรู้					
35) เครือข่ายทางสังคมไม่ได้ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน					
36) ขาดงบประมาณสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม					
37) อื่นๆ โปรดระบุ.....					

แบบสัมภาษณ์

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
สำหรับเด็กและเยาวชน

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาลึกสูตรครุศาสตร์ดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้ข้อมูล ส่วนที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ข้อมูลที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างยิ่ง

นางสาววชิราภรณ์ สังข์ทอง
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อนามสกุลอายุ

อาชีพ..... ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์เริ่ม.....

สถานที่

บุคคลที่ร่วมในการสัมภาษณ์

1. ผู้สัมภาษณ์

2. ผู้บันทึกการสัมภาษณ์

3. ผู้ให้การสัมภาษณ์

วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ บันทึกเสียง จดบันทึก ภาพถ่าย

ส่วนที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

2.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

- ความเหมาะสมขององค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนรู้
- เป้าหมายการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม
- เนื้อหาการเรียนรู้
- ช่องทางการเรียนรู้
- การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์
- ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมที่สำคัญ
- มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้

2.2 ขั้นตอนการเรียนรู้

- ความเหมาะสมของขั้นตอนการเรียนรู้
- การจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพควรดำเนินการอย่างไร
- กระบวนการ/ขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่เหมาะสมเป็นอย่างไร

2.3 กิจกรรมสร้างเสริมการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย

- ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม
- การเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมทั้ง 2 รูปแบบ
- แนวทาง/วิธีการ/เทคนิค ในการฝึกค้ำให้เกดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย

ทางสังคม

- ท่านคิดว่ารูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างไร

- ท่านคิดว่ารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่ดีควรเป็นอย่างไร

2.4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

- เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดการเรียนรู้อย่างไร จึงทำให้ประสบผลสำเร็จ

2.5 ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมประสบผลสำเร็จ

- ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม
- ภาครัฐ/เอกชน
- ทรัพยากรของเครือข่าย
- การจัดการเครือข่าย

2.6 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

- แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค
- วิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

- ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไร เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ให้มีประสิทธิภาพ

- ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมทั้ง 2 รูปแบบ เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ให้เกิดความเหมาะสมถูกต้องและสมบูรณ์สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แบบสนทนากลุ่ม

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม
สำหรับเด็กและเยาวชน

คำชี้แจง

แบบสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แบบสนทนากลุ่มฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับร่างรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้ข้อมูล ส่วนที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ข้อมูลที่จะได้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้อบรมเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างยิ่ง

นางสาววชิราภรณ์ สังข์ทอง
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อนามสกุลอายุ ปี
 อาชีพ..... ตำแหน่ง.....
 วัน/เดือน/ปีที่สนทนากลุ่มเริ่ม.....9.00-12.00.....
 สถานที่

วิธีการเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม บันทึกเสียง จดบันทึก ภาพถ่าย

ส่วนที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม สำหรับเด็กและเยาวชน

2.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

- ความเหมาะสมขององค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนรู้
- เป้าหมายการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม
- เนื้อหาการเรียนรู้
- ช่องทางการเรียนรู้
- การเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคมเชิงพื้นที่และออนไลน์
- ทรัพยากรของเครือข่ายทางสังคมที่สำคัญ
- มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้

2.2 ขั้นตอนการเรียนรู้

- ความเหมาะสมของขั้นตอนการเรียนรู้
- การจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพควรดำเนินการอย่างไร
- กระบวนการ/ขั้นตอนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่เหมาะสมเป็นอย่างไร

2.3 กิจกรรมสร้างเสริมการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย

- ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม
- การเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมทั้ง 2 รูปแบบ

- แนวทาง/วิธีการ/เทคนิค ในการฝึกค้ำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย
ทางสังคม

- ท่านคิดว่ารูปแบบของกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายมีความสำคัญต่อการ
เรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างไร

- ท่านคิดว่ารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมที่ดีควรเป็น
อย่างไร

2.4 การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม

- เครือข่ายทางสังคมควรมีการจัดการเรียนรู้อย่างไร จึงจำทำให้ประสบผลสำเร็จ

2.5 ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคมประสบผลสำเร็จ

- ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ผ่าน
เครือข่ายทางสังคม

- ภาครัฐ/เอกชน

- ทรัพยากรของเครือข่าย

- การจัดการเครือข่าย

2.6 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม

- แนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

- วิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

- ท่านมีความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอย่างไร เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับ
เครือข่ายทางสังคม ให้มีประสิทธิภาพ

- ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคมทั้ง 2 รูปแบบ
เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน ให้เกิดความเหมาะสมถูกต้องและ
สมบูรณ์สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แบบประเมินเพื่อตรวจสอบการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่าย ทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

คำชี้แจง

1. แบบประเมินนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม
2. แบบประเมินฉบับนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน
 - ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
3. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์โปรดพิจารณารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนตามความคิดเห็นของท่าน โดยอ่านข้อความในแบบประเมินและทำเครื่องหมาย ในช่องคะแนนที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ซึ่งแบ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1
4. ข้อมูลจากแบบประเมินฉบับนี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น โดยเป็นการนำเสนอผลการประเมินในภาพรวมและนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการวิจัย

นางสาววชิราภรณ์ สังข์ทอง
 นิสิตปริญญาเอกสาขาพัฒนศึกษา
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความเป็นจริง หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ

1) หญิง

2) ชาย

2. อายุปี

4. ระดับการศึกษา

1) ประถมศึกษา 2) มัธยมศึกษาตอนต้น 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย 4)

อนุปริญญา

5) ปริญญาตรี 6) สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเกี่ยวกับความเหมาะสมและเป็นไปได้เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคมเพื่อส่งเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	
1.องค์ประกอบของรูปแบบ						
1.1 เป้าหมายของรูปแบบ						
1.1.1 เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง	☐	☐	☐	☐	☐	
1.1.2 เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้/บุคคล/องค์กร/หน่วยงาน/ชุมชน	☐	☐	☐	☐	☐	
1.1.3 เพื่อเพิ่มทักษะชีวิต ทักษะทางสังคม ทักษะการประกอบอาชีพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม	☐	☐	☐	☐	☐	
1.1.4 เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน	☐	☐	☐	☐	☐	
1.2 เนื้อหาการเรียนรู้ (ตามเอกสารแนบ)	☐	☐	☐	☐	☐	
1.3 ช่องทางการเรียนรู้						
1.3.1 จัดตั้งองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลเป็นศูนย์กลางในการประสาน บ้าน วัด โรงเรียน และ ชุมชน	☐	☐	☐	☐	☐	
1.3.2 มีแบบอย่างที่ดีทำให้เด็กเห็นและพาไปร่วมทำกิจกรรม	☐	☐	☐	☐	☐	
1.3.3 มีระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ประเมิน และติดตามการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	☐	☐	☐	☐	☐	

รายการประเมิน	ระดับความ	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม 5 4 3 2 1	
1.3.4 มีกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามธรรมชาติ วิถีชีวิต และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.3.5 มีสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.4 การประสานเชื่อมโยงเครือข่าย		
1.4.1 แกนนำของเด็กและเยาวชน		
1.4.2 บุคคลที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน หรือผู้มีบารมีของชุมชน	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.4.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.4.4 แหล่งเรียนรู้ของท้องถิ่น/ชุมชน		
1.4.5 ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.4.6 เครือข่ายทางสังคมกลางเป็นคลังข้อมูลเกี่ยวกับภูมิคุ้มกันทางสังคม	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5 ทวีพยากรของเครือข่าย	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.1 องค์ความรู้		
1.5.2 สมาชิกเครือข่าย		
1.5.3 แรงจูงใจในการเข้าร่วมเครือข่าย	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.4 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.5 ความผูกพัน	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.6 ความศรัทธา	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.7 ความสัมพันธ์	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.8 งบประมาณ	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.9 วัสดุอุปกรณ์	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.5.10 ฐานข้อมูลของท้องถิ่น	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.6 มาตรการหรือแนวทางในการจัดการเรียนรู้	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.6.1 ผู้ปกครองควรมีความรู้ในการปลูกฝังส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนรู้จักเตรียมความพร้อมในการป้องกันตนเอง	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.6.2 สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสุข และการอยู่ร่วมกันในสังคม	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
1.6.3 ให้ความรู้ด้านทักษะการดำเนินชีวิตเพื่อการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม 5 4 3 2 1	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
1.6.4 ให้ความรู้ ความเข้าใจ และผลกระทบของการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเทอร์เน็ต และเกมออนไลน์ 1.6.5 ฝึกทักษะการใ้ผู้รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต การสืบค้นข้อมูล เป็นต้น 1.6.6 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองโรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน 1.6.7 ส่งเสริมให้ ภูมิปัญญา แกนนำ หรือ ผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้สู่เด็กและเยาวชน 1.6.8 ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิต และวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้จากรากฐานวิถีชีวิตและวัฒนธรรม	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
2. ขั้นตอนการเรียนรู้ 2.1 ให้ความรู้ ความจริง อย่างมีเหตุผล 2.2 พுகุยให้เห็นข้อดี ข้อเสีย และให้โอกาสในการตัดสินใจ 2.3 วางแผนว่าจะให้ทำอะไรบ้างในการเข้าร่วมกิจกรรม 2.4 ลงมือปฏิบัติตามแผนที่มีการกำหนดไว้ร่วมกัน 2.5 ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นนิสัย 2.6 แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกเครือข่ายทางสังคมคนอื่นๆ	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
3 รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม 3.1.1 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากฐานวัฒนธรรมของท้องถิ่น 3.1.2 ศึกษาดูงาน และจัดนิทรรศการประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน 3.1.3 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การประชุมการแสดงความความคิดเห็นระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน เด็กและเยาวชน 3.1.4 การได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ/ภูมิปัญญา/นักวิชาการ	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม 5 4 3 2 1	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
3.1.5 เรียนรู้ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ จากเครือข่าย เช่น วีดีโอ e-Learning 3.1.6 นัดพบ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกของเครือข่าย 3.1.7 แสดงความคิดเห็นผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ 3.1.8 อ่านข้อมูลข่าวสารที่มีนักวิชาการ/ผู้รู้ เขียนเขียนหรือแสดงความคิดเห็นผ่านบล็อก 4. การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม 4.1 การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้: นำโจทย์ปัญหาของชุมชนและเอากลุ่มเพื่อนสมาชิกเครือข่ายเป็นพลังในการขับเคลื่อนเนื้อหาความรู้ 4.2 การทำให้เกิดความรู้: ใช้ฐานวัฒนธรรม ความศรัทธา ความเชื่อ มาประสานกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น 4.3 การจัดเก็บความรู้และการสืบค้นความรู้ : ในลักษณะคลังความรู้ออนไลน์ อย่างเป็นระบบ และในรูปสื่ออื่นๆ 4.4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายทางสังคม : กำหนดมาตรการทางสังคมและโหนดของเครือข่ายทำหน้าที่ประสานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทั้ง 2 เครือข่าย 4.5 การนำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง : ประเมิน ผลิตซ้ำ และทำความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
5. ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม 5.1 แกนนำ ผู้นำ ผู้ปกครอง ชุมชนต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ 5.2 สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5.3 ตัวเด็กและเยาวชน 5.4 สภาพแวดล้อมของพื้นที่อื่นประกอบด้วย ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม					หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	
	☐	☐	☐	☐	☐	
5.5 จิตสำนึกร่วมหรือค่านิยมร่วมของเครือข่ายทางสังคม	☐	☐	☐	☐	☐	
5.6 ความผูกพันของสมาชิกเครือข่ายทางสังคม	☐	☐	☐	☐	☐	
5.7 ความนิยมของเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	☐	☐	☐	☐	☐	
5.8 ประเภทและลักษณะของเครือข่ายทางสังคม	☐	☐	☐	☐	☐	
5.9 การรักษาความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	☐	☐	☐	☐	☐	
5.10 อุปกรณ์เสริม/เครื่องมือที่ทำให้เกิดการเข้าถึงเครือข่ายทางสังคมออนไลน์	☐	☐	☐	☐	☐	
6. ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม						
6.1 บริบท สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ตลอดจน ผู้นำของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน	☐	☐	☐	☐	☐	
6.2 เวลาในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกเครือข่ายทางสังคมแตกต่างกัน	☐	☐	☐	☐	☐	
6.3 สถาบันทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน การใช้ศักยภาพที่มีอยู่พัฒนาหรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง	☐	☐	☐	☐	☐	

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้.....
2. ขั้นตอนการเรียนรู้.....
3. รูปแบบกิจกรรมสนับสนุนการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม.....
4. การจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม.....
5. ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม.....
6. ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายทางสังคม.....

แบบสัมภาษณ์

โครงการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลการสัมภาษณ์ก่อนการเข้าร่วมโครงการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ฯ ส่วนที่ 2 ข้อมูลการสัมภาษณ์หลังการเข้าร่วมโครงการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ฯ ทั้งนี้ข้อมูลที่จะได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สำหรับเครือข่ายทางสังคม เพื่อสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคมสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลเป็นอย่างยิ่ง

นางสาววชิราภรณ์ สังข์ทอง

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพัฒนศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลการสัมภาษณ์ก่อนการเข้าร่วมโครงการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ฯ

1. ปัจจุบันคุณเป็นสมาชิกเครือข่ายสังคมออนไลน์หรือไม่

ใช่ ไม่ใช่ (ข้ามไปตอบข้อ 3)

2. ถ้าคุณเป็นสมาชิกเครือข่ายสังคมออนไลน์ คุณใช้มันที่ไหน

บ้าน โรงเรียน อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

3. คุณใช้เครือข่ายทางสังคมออนไลน์ / โทรศัพท์มือถือทำอะไรบ้าง

สนทนาออนไลน์ ใช่ ไม่ใช่

E - mail ใช่ ไม่ใช่

ส่งข้อความ ใช่ ไม่ใช่

เล่นเกมส์ ใช่ ไม่ใช่

อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. คุณติดต่อสื่อสารกับเพื่อนที่รู้จักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์โดยวิธีใด

สนทนาออนไลน์ ใช่ ไม่ใช่

E - mail ใช่ ไม่ใช่

ส่งข้อความ ใช่ ไม่ใช่

เล่นเกมส์ ใช่ ไม่ใช่

อื่น ๆ.....

5. คุณเคยให้ข้อมูลส่วนตัว กับคนที่คุณรู้จักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ / อินเทอร์เน็ต หรือไม่

ใช่ ไม่ใช่

ถ้าใช่ คุณให้รายละเอียดอะไรบ้าง

6. คนที่คุณรู้จักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ / อินเทอร์เน็ต ติดต่อคุณผ่านโทรศัพท์หรือไม่

ใช่ ไม่ใช่

7. คุณสามารถขอคำปรึกษาจากใคร หากคุณต้องการไปพบบุคคลที่รู้จักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ / อินเทอร์เน็ต

พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เพื่อน ครู / อาจารย์ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

8. คุณถาม จากบุคคลที่รู้จักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ / อินเทอร์เน็ต คุณจะพูดบอกกับใคร

พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เพื่อน ครู / อาจารย์ อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

9. คุณมีวิธีป้องกันบุคคลที่คุณไม่ต้องการพูดคุย ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ / อินเทอร์เน็ต ด้วยวิธีใด

.....

10. ถ้าคุณมีอินเทอร์เน็ตที่บ้าน คุณจะอย่างไร

	ใช่	ไม่ใช่
ใช้อินเทอร์เน็ตต่อหน้าพ่อแม่ ผู้ปกครอง	☐	☐
บอกสิ่งที่คุณกำลังทำให้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง รับทราบ	☐	☐
สอนวิธีใช้อินเทอร์เน็ตให้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง	☐	☐

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการสัมภาษณ์หลังการเข้าร่วมโครงการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ ฯ

1. หลังจากได้รับความรู้เรื่อง “รู้เท่า ก้าวทัน เครือข่ายสังคมออนไลน์ ภูมิคุ้มกันสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน” แล้ว คุณตระหนักถึงอันตรายและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวัน

ใช่ ไม่ใช่

2. ฉันจะอนุญาตหรือพาใครบางคนที่คุณรู้จักผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ไปที่บ้านของคุณ

ใช่ ไม่ใช่

3. ถ้าฉันพบเพื่อนที่พูดไม่สุภาพหรืออาจทำอันตรายใดๆ ฉันจะบอกเรื่องนี้กับ

พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เพื่อน ครู / อาจารย์ ตำรวจ อื่น ๆ.....

4. ฉันมีระเบียบวินัยที่ใช้โทรศัพท์มือถือ เล่นเกมส์ และใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างปลอดภัย

ใช่ ไม่ใช่

5. ฉันมีข้อเสนอแนะสำหรับเพื่อนๆ เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่

.....

6. ถ้าคุณมีอินเทอร์เน็ตที่บ้าน คุณจะทำอย่างไร

	ใช่	ไม่ใช่
ใช้อินเทอร์เน็ตต่อหน้าพ่อแม่ ผู้ปกครอง	☐	☐
บอกสิ่งที่คุณกำลังทำให้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง รับทราบ	☐	☐
สอนวิธีใช้อินเทอร์เน็ตให้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง	☐	☐

7. ความรู้จากการเข้าร่วมการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ฯ ช่วยเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม ด้านใดด้านหนึ่งในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ใช่ ไม่ใช่

8. ฉันจะวางแผนการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์/โทรศัพท์เคลื่อนที่ อย่างรอบครอบ

ใช่ ไม่ใช่

9. ฉันรู้ถึงข้อดี ข้อเสีย และรู้จักใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์/โทรศัพท์เคลื่อนที่อย่างสร้างสรรค์

ใช่ ไม่ใช่

10. ฉันเลือกรับและปรับใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์/โทรศัพท์เคลื่อนที่ ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้เป็นอย่างดี

ใช่ ไม่ใช่

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววชิราภรณ์ สังข์ทอง เกิดวันที่ 19 กรกฎาคม 2516 ณ จังหวัดเพชรบุรี ประวัติการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต จากสถาบันราชภัฏเพชรบุรี ปี พ.ศ. 2538 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยบูรพา ปี พ.ศ. 2546 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอก หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2550

ประวัติการทำงาน รับราชการสังกัดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตั้งแต่ 16 มกราคม 2539 และโอนย้ายมารับราชการ สังกัดศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จันทบุรี ในปี พ.ศ. 2542 ในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริการสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา จนถึงปัจจุบัน